

JACOBI MARTINI PROFES-
SORIS ACADEMICI

LIBER SECUNDUS,

De

TRIBUS ELOHIM

PHOTINIANORUM NOVO-

rum Furoribus Oppositus:

IN QUO

*Præter alia disputatio inter B. Kecker-
manum & Adamum Goslarvium à
Bebelno de S S. Trinitate agita-
ta, examinatur.*

Editio Secunda.

WITEBERGÆ,

Impensis Zacharia Schureri Bibliop.

In Officina Johannis Richteri viduae.

JACOBI MARTINI PROFESS

2015.10.10

LIBER SEPTIMUS

29

LIBRARIUS FLOHIM

ОУОМ МАТОИ АТМЕТОН

Handwritten text (likely bleed-through from the reverse side):

Handwritten text (likely bleed-through from the reverse side):

052

[Faint handwritten text at the bottom of the page]

6. 1870. 1201. 1870. 1870.

— 100 —

71.22.73.2.4

22. 11. 1882

0 3 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 10

WITNESSE

1848

in October 1914

GENEROSO MAGNI-
fico, Nobilissimo & Eminentis-
simo Domino

CASPARI DE
Schönberg IN Pülsnick
& Gütick/ &c.

CONSILII SANCTIO-
ris, In Illustrissima Dresdensi aula,
Judiciiꝫ supremi Appella-
tionum presidenti

amplissimo, consultissimoꝫ;

UT ET

2

RE.

*REVERENDISSIMO,
Nobilissimo, Excellentissimo Cla-
rissimoq;*

Dn. MATTHIÆ HÖE

*ab Höeneck SS. Theologiae
Doctore, à Sacris ibidem
Confiliis,*

S E D E T

*Concionatori primario ac di-
gnissimo:*

**DOMINIS PATRONIS
& Mæcenatibus officiosè
colendis.**

Ut

T non levibus de caussis, aut motu proprio; sed eorum, quibus hac in parte quippiam denegare fas esse non puto, admonitu, ad laborem hunc, satis arduum ac difficilem, primum accessi; sic neque nunc privato arbitrio ductus; sed eorundem autoritate & consilio confirmatus, hunc ipsum laborem continuo, atque ita LIBRUM SECUNDUM, quod Deus meus TRIUNUS benevertat, publici juris facio, & eodem, quo primum, titulo, DE TRIBUS ELOHIM, inscribo. Quanquam enim doleam, illo, ut ab amicis ex diversis locis ad me scribitur, non paucos, vel ex Orthodoxis ipsis, offensos esse: quod existiment, minus rectè numerum ternarium plurali *Elobim* addi: nempe quo non tam unus Deus in tribus personis, quàm tres Dii, numero distincti, introduci, adeoq; multitudo DEORUM impiè asseri, videantur: Me tamen, ubi instituti hujus & consilii mei rationes ac momenta rectè arbitrati fuerint, facile excusatum fore, confido.

Observavi in fontibus sacris duo cum primis nomina DEO vero tribui, JEHOVA

EPISTOLA

& E L O H I M ; idque semper in singulari, hoc semper (paucis locis de vero Deo loquentibus, exceptis) in plurali numero. Deinde illo solum D E U M appellari; hoc etiam creaturas quasdam, homines nonnullos & Angelos, denominari. Cæterum non potui non recordari, illud Essentia nomen & quidem Dei proprium esse: idque inde liquere: partim quòd tantum in singulari numero legitur; quo essentia unitas per ipsam vocis formationem exactius exprimatur; partim quòd deduci potest à radice יהוה habetq; præfixam literam י iod, quæ Nominum priorum formativa esse solet; partim quòd uni soli vero Deo tribuitur; partim quòd ut Judæis ineffabile fuit, sic etiam nobis videtur. Illud eleganter docet Josephus Scaliger in notis ad fragmenta p.34. inquit: יהוה Literæ quidem sunt eæ quatuor, unde dicitur *ὄνομα τετραγράμματον*: sed non apices, quibus propriè insigniri debet. Nam illi apices sunt nominis יהוה ut mediocriter docti sciunt. Quomodo enim afferendum erat, nemini licebat id concipere, præterquam Pontifici Maximo, idq; decima

DEDICATORIA.

ma, Tisri, & quidem ἐν ἀγίοις: Philo de vi-
ta Moſis: χερσὶν ᾗ πέταλον ὡσανεὶ φέφανος ἐδη-
μιουργεῖτ' ἐπὶ τῆς αἰσῆς ἔχον γλυφὰς ὀνόματος ὁ μόνος
τοῖς ὡς καὶ γλῶτταν σοφίας κεκαθαυμένων θέμις
ἀκρίβειαν καὶ λέγειν ἐν ἀγίοις, ἄλλω δ' ἔθεντο τὸ ὁμο-
παν ἔδαμῃ. Itaque יהוה legunt Adonai:
& Septuaginta semper κύριος interpretan-
tur. Et post pauca: Qui rident eos, qui
יהוה Adonai legunt, & putant recentem
morem inductum ab hodiernis Judæis, nō
merentur, quibus respōdeatur יהוה ὄνομα
τὸ ὄντος interpretatur idem Philo ibidem:
& quidem rectè. Hodie quoque nomen
DEI Kippurim in Synagogis ex more ex-
primitur cū summa demissione. In libro
Liturgiæ בְּמִקְדָּשׁ וּבְמִדְבָּרָא וּבְמִדְבָּרָא
וּבְמִדְבָּרָא *In sanctuario pronū-*
ciant nomen per scripturam ejus: in urbe au-
tem per cognomen ejus. Idem planè dicit
Philo. Scripturam vocat quatuor literas
יהוה cognomen Adonai Elohim. Hactē-
nus Scaliger. Ergo ne cogitari quidem de
formatione hujus vocis audebāt Judæi. Er-
go neq; sciverūt illā; quippe à nullo edocti.
Si ergo hoc verum de Judæis: quomodo
nobis in Novo Testamento illud non erit
ineffabile? Imo reverā ineffabile esse ex
eo demonstratur: quod Syrus Novi Te-
stamen-

EPISTOLA

stamenti Paraphraſtes, ubicunque Teſta-
menti veteris allegantur dicta, in quibus
ὄνομα παρεχόμενον habetur, ſubſtituat
vel **עֶלֹבֹ** *Elobo*: vel **מֹרְיֹ** *Morjo*, adeò ut
nullibi **יְהוָה** apud ipſum reperiatur. Quod
ſanè non feciſſet, ſi vocem hanc **יְהוָה** vel
pronunciare potuiſſet, vel fas eſſe judi-
caſſet. Quare adhuc ſub iudice liſ eſt, an i-
ſtis a picibus vox iſta à Summo Pontifice
expreſſa fuerit. Imò negativa veriſimilior
eſt: cùm non ſint proprii, ſed ex alia voce
mutuati & huic ſubſtrati. Unde quoque
ejus ſignificatio incerta arguitur. Ubi n.
dictio, quò ad apices & vocales eſt dubia:
ibi multò magis ſignificatio ejus incerta &
ambigua erit. Idem ferè de voce **אֱלֹהִים**
dici poteſt. Nam etiam ſi cōcedamus, eam
apices proprios habere, nobiſque quò ad
pronunciationē cognitam eſſe: manet ni-
hilominus ejus propria ſignificatio abſcō-
dita & occulta. Quòd n. illam nonnulli de-
rivatam velint ab **יָנָה**, proindeq; *Fortem*
ſignificare autument, id in primo noſtro
libro ſufficienter refutatum eſt. Reddidi
quidem *Observatores juramentorum*, deri-
vans ipſam à radice **יָנָה** quod eſt *juravit*:
verum

DEDICATORIA.

verum id tantum κατ' ἀναλογίαν intelli-
gas; nempe, quod si radix aliqua eius usi-
tata danda sit, ad nullam propius acce-
dere posse, quàm ad hanc ipsam. Si verò
observationes, canonesque Linguae sanctae
penitus intuearis, derivatio hæc accura-
ta & ἀπλῶς vera non est, licet, ut monui-
mus, per analogiam admitti possit. Sciunt
enim, qui Hebræam Linguam intelligunt,
quod omne מַּפְּקָטִים *Mappicatum* sit litera radica-
lis: Ut ergo est illa in derivato; sic etiam
debet esse in primitivo sive radice. Atqui
in verbo מַּפְּקָטִים datur quidem מַּפְּקָטִים sed sine
Mappik. Quocirca מַּפְּקָטִים ab hac directè
non derivatur: adeoque propriam radi-
cem non habet; sed loco ejus ipsum no-
men singulare מַּפְּקָטִים est accipiendum. Jam
dic mihi illud quid significet? Non dices,
scio. Inquis, idem esse, quod Græcum
θεός; adeoque essentielle nomen esse: quod
probas ex Novo Testamento, ubi illud sem-
per & cum primis *Iob. 10. v. 35. ex Psalmo 82.*
DEUS sive *DII* redditur. Sed audi: &
Novum Testamentum vertit מַּפְּקָטִים κύριον
Dominum. Estne propterea quoad signifi-
cationem *Iehova* idem, quod *Dominus*? Id

EPISTOLA

quidem arbitrati sunt *Tertullianus*, & quidam alii veterum: indeque quod nomen hoc non legitur in primo capite Geneseos, sed *Elohim*, quod redditur *Θεός*: at in secundo *יהוה* *κύριος*, argutati sunt, Deum non prius Dominum fuisse, quam Adam factus fuisset. Quem errorem unica Hebraismi ignoratio peperit. Merito ergo negavit jam *Philo*, in genere id vocando *ὄνομα τῷ ὄντι*, non *ὄνομα ὃν πρὸς τι*. Sciamus ergo Evangelistas & Apostolos Græcè scribentes in historia Evangelica & Epistolis suis semper respectum habuisse ad Vetus Testamentum, & quidem ad versionem Septuaginta Interpretum. Quia igitur isti vocem *יהוה* interpretati erant *κύριον*: & *אלהים* *θεόν*, & verò commodiora vocabula ob linguæ paupertatem, vel etiam Græcorum imbecillitatem, haberi non poterant; Græcas illas dictiones retinuerunt; non quòd Hebræorum verborum emphasin germanamve & peculiarem significationem exprimerent: sed quòd omnes Græcè loquentes & intelligentes, *θεόν* Optimum & causam omnis boni in natura:

&

DEDICATORIA.

& *κύριον* principem supremum, qui alios sub sua potestate, arbitrioque habeat ac regat, definirent; eaque descriptiones vero Deo in generali conceptu tribui possent. Ut igitur in nullâ linguâ datur vox, quæ propriè & exactè reddat יְהוָה: ita censeo nullam dari linguam, quæ rectè exprimat suâq; voce reddat נִלְהִיִּם: cum nullus humanus detur intellectus, qui veram radicem mihi monstret: & ab ejus significatione, hujus mentem ac sententiam depromat, adeo ut illam vel ipse Syrus interpres ignorasse videatur. Quando enim Joh. 10. Græcum θεοῖ per מֹרְיֵה *Morje* vertere potuisset, cum alias vocē יְהוָה sæpius per ejus singulare, ut modò diximus, מֹרְיֵה *Morjo* reddat: id tamen non facit, sed fontes Hebræos respiciens inquit: דַּלֹּהֶ אַנְתְּבִין *Dalohé anthun*.

Quæ cum ita sint, nemo mihi ex Etymologia vel significatione hujus vocis נִלְהִיִּם persuadebit ipsam esse essentialem, id quod de altera יְהוָה rectè dicitur. Ego cōtrà mihi certò persuadeo, quāverè יְהוָה est ὁνοματὶς ὄντος sive τῆς ὁσίας: tā verè נִלְהִיִּם sive דַּלֹּהֶ אַנְתְּבִין ὁνοματὶς ὑποστάσεως sive ἡ ἐξουσία esse. Sic

EPISTOLA

Sic enim concludo : אלהים aut est nomen
Essentiae aut personae : Tertium enim in
DEO non datur : At Essentiae non est.
Quippe quae una & singularis : Ergo &
vox essentiam exprimens, singularis, non
tantum quā significationem ; sed etiam
quā inflexionem esse debet : Atqui
talis haec non est. Nemo enim inficias ibit
 אלהים plurale esse. Consequentiam pro-
bo vocibus יהוה & אל , quae omnium con-
sensu $\tau\eta\varsigma \theta\epsilon\acute{o}\varsigma$ sunt ; ideoque tantum in
singulari, nunquam in plurali, vero Deo
nostro tribuuntur. Cujus ratio nulla
dari potest alia quā quod res significata,
nempe Deus unicus & singularis, adeoq-
voces pluralem significationem non ad-
mittant. Si ergo & אלהים in censum hunc
referri deberet : sanē ob eandem rationem
tantum in singulari de DEO usurpandum
esset : idque vel maximē, cū textus Bi-
blicus testetur, ejus singulare אל usitatissimum esse. Nec est, ut quispiam prae-
tendat commune illud Iudaeorum asy-
lum, vocem istam de DEO dici in plurali
numero, more quodam ac consuetudine
Hebraeorum, qui ita honoris ergo in plu-
rali loquantur, singularem interim rem
intelli-

DEDICATORIA.

intelligentes. Effugium enim istud dudū exclusimus: & si alicujus momenti esset, æquè observari iste modus loquendi deberet in vocibus יהוה & אל. Ubi enim eadem ratio, ibi idem jus. Imò si ex usu Hebrææ linguæ honoris ergò אלֹהִים plurale potuisset poni pro voce essentiali singulari יהוה sive אל adeo ut tantum singularem essentiam significaret, & nullam pluralitatem connotaret: cur ergo Syrus Paraphrastes tam accuratè inter duos hosce numeros, singularem אלֹהֵי Eloho, & pluralem אֱלֹהִים Elobe distinxit: ut ubique in Novo Testamento Testamenti veteris dicta, vocem יהוה continentia, illam reddiderit vel singulari אלֹהֵי Eloho vel eiusdem numeri voce מֵרִיָּא Morio: contra verò ubi in Hebræo est plurale אֱלֹהִים id mutaverit in sum plurale אֱלֹהֵי Elobe: ut manifestum hujus extat Exemplum Ioh. 10? Quocirca meam propositionem repeto, & certò statuendum esse affirmo: יהוה & אל tantum usurpantur in singulari numero propterea, quia id, quod in DEO significant, est simplicissimè Unum: ita vocem אֱלֹהִים de DEO loquentem ferè semper usurpari in plura-

EPISTOLA

plurali: quia id, quod in D E O significat, est multum, nempe tres personæ in illa simplicissima simplicissimæ essentiæ unitate: proindeque ut illi ob essentiæ unitatem, quam significat, unitatis vocem rectè addo, dicendo: *Jebova noster unus est*: ita ob Trinitatem personarum vocem numeralem, quâ illa exprimitur, rectè cum verbo *Elobim* conjungo, hoc modo: *Tres sunt Elobim in uno D E O*: ut rectè in lingua latina dico: *Tres sunt personæ in uno D E O*. Quam meam sententiam illud quoque maximè confirmat, quòd, qui hisce in terris loco D E I sunt, & divinum gerunt officium, dicuntur *Elobim*, non verò *Jebova*. Ut enim locum tenens principis, non referre quit ejus essentiam; sed speciem quandam personæ illius principalis repræsentat: Sic neque vicarii D E I nostri hisce in terris, ipsam essentiam, sed personam quodam genere D E I referunt: ideoque non nomine *ὁυσίας* sed *ὑποστάσεως* denominari debent; & quidem in plurali *Elobim* non in singulari *Eloab*: cùm non unam personam, sed totam Trinitatem in officio

DEDICATORIA.

cio suo repræsentare, semperque in memoria & conspectu habere teneantur.

Cæterum objecta quoque mihi sunt argumenta quædam ex Pareo, quæ collegit in *Commentario suo super Genesin cap. 1. vers. 1. pag. 91. & seqq.* Nullum autem inter illa omnia magni inveni momenti, quodve mihi directè objici posset; (quippe qui ex plurali **אֱלֹהִים** non in Deo pluralitatem determinatam, hoc est, Trinitatem: sed nudum & indefinitum numerum sine ullâ determinatione colligo) nisi forsan quòd in secundo argumento allegatur dictum Psalmi 45. v. 8. *Propterea unxit te, ò Elobim, Elobim tuus.* Quod ita Pareus interpretatur: *Hic prius Elobim Filii, posterius Patris personam significare manifestum est, non ex numero plurali, qui singularem sensum potius respuit: sed ex sententia versus, & ex analogia fidei: indeque concludit: Non igitur Elobim vi numeri pluralis Trinitatem personarum significat.* Verùm meo iudicio, Pareus in duobus fallitur: Primum quòd asserit, *Elobim posterius patris personā significare manifestū esse ex sententia versus, & analogia fidei.* Deinde

EPISTOLA

Deinde quod unctionem illam, etiam ad ipsam divinam Filii naturam extendat: cum tantum humana ejus natura hujus unctionis subiectum sit. Quia enim unguentum hoc est nihil aliud, quam Spiritus Sanctus: quomodo eo unctus esse dici poterit Filius, ut λόγος & æterni patris: cum eo modo æquè à Filio ac à Patre procedat. Causa ergo efficiens hujus unctionis est tota Trinitas: proindeque rectè dicitur voce hac personali, quòd *Elohim* unxerit. Deinde subiectum unctum, *humanitas*, non dicitur in singulari *Eloah*: quia ita nullæ creaturæ id verè tribui demonstravi libro primo: Sed *Elohim* in plurali numero denominatur, idque ob triplicem rationem. 1. Quia licèt in secunda tantum persona Deitas cum humanitate sit unita: nihilominus quia Pater & Spiritus Sanctus cum Filio unus sunt DEUS, fit, ut propter istam unionem illa sit peculiare templum totius Trinitatis: nempe in quo habitat tota plenitudo Deitatis σωματικῶς ad *Coloss. 2. v. 9*. Et Christus ipse de se testatur: qui videt me, videt & patrem: quia Pater in me est, & ego in Patre: quia ego &

DEDICATORIA.

& Pater unum sumus : & de Spiritu Sancto dicit Johannes Evangelista, quod manserit super Christum. 2. Deinde quia decretum Sacrosanctæ Trinitatis de redimendis & ad vitam æternam restituendis hominibus λόγος per assumptam suam humanam naturam exequi debebat. 3. Et tandem quia etiam secundum humanam naturam debebat esse revera *Elohim*, hoc est, Rex ac gubernator Ecclesiæ suæ: Quippe qui solus est, quem pater sanctificavit, & misit in mundum, *Iob. 10. v. 16.* accepitque omnem potestatem in cœlo & in terra, *Matth. 28.* & exaltatus est in summam sublimitatem, ac nomen accepit, quod est super omne nomen, ut in nomine J E S U, nempe uncti hujus, omne genu se flectat, cœlestium ac terrestrium & inferorum. Unde à Minori ad majus ita argumentor: Si illum, ad quem nudè factum verbum Domini lex dicit *Elohim*: Ergo multò magis CHRISTUM secundum humanam naturam: quippe quæ longè super omnem magistratum, b pote-

EPISTOLA

potestatem ac nomen elevata est. Sed verum prius : Ergo & posterius.

Quæ propterea hic monere & inculcare volui, ut occurrerem nonnullorum suspicionibus : scirentque omnes, me non levi de causa titulum hunc hisce meis libris præscripsisse. Si qui sint, qui adhuc aliquid desiderent, illos humaniter & officiosè rogatos volo, ut me admoneant : Ubi rationum momenta videro, de mea hac sententia secedere tam sum paratus, quàm qui paratissimus.

In præsentì verò hoc libro neminem offendet, quòd philosophica admisceam, & interdum habitu philosophico Theologicè, atque ita more scholastico disputem. Nam licèt non sim nescius, in Mysteriis & articulis fidei potius scripturam audiendam esse : nihilominus, quia etiam in illis, terminis, quì vel à rebus nostris desumpti sunt, vel omninò etiam ipsis tribuuntur, interdum uti cogimur ; ne ambiguitate,

DEDICATORIA.

te, quæ omnium errorum mater est, nos circumveniant Hæretici, illi ex propria sede investigandi, explicandi & limitandi sunt, monstrandumque, quomodo applicati ad res illas supernaturales & divinas, primævam suam significationem retineant, quomodoque aliquid in ea mutant: nempe ut sic termini vel à rebus humanis petiti, vel cum illis communes, non humano amplius more; sed planè peculiari ac divino accipiantur & intelligantur. Quocirca cum in terminis hisce, ὑπόστασις, πρῶτον, ὑφιστάμενον, ὁσία, ὁσία πρῶτη, *subsistentia, persona, suppositum, substantia prima, Individuum*, gignere item, & gigni, maximè ludant Novi Hæretici, rationemque, quam habeant in rebus humanis, pessimè confundant cum illa, quam in divinis obtinet; non potui non (cum & illud meæ professionis esse, omnino existimem) in terminos illos ex acti-
vè inquirere, monstrareq; , quomodo hominibus & cæteris creaturis, quomodoq; deinde Deo rectè cōpetant &

EPISTOLA

ttibuantur: cum aliàs ex confusione hac confusus incertusque reddatur intellectus, quem confusum postmodum non possunt non gravissimi sequi errores. Adductus etiam sum petulantia illorum, qui partim externis illis & mixtis Philosopho-theologicis argumentis Mysterium hoc probare, partim ejusmodi mixtis simul & puris Philosophicis refutare contendunt. Nam ut certus sum, omnium articulorum fidei fundamentum per se tam solidum, stabile, firmum ac immotum esse, ut nullis arietibus sive domesticis sive communibus & externis Philosophicis expugnari possit; sic quoque certò mihi persua-deo, Mysterium & articulum hunc fidei particularem, qui de Sacrosancta Trinitate est, & nullis fundamentis ex Philosophia petitis, extrui; & nullis machinis inde depromptis destrui posse. Memor igitur rursus Professionis meæ, quæ Philosophica est, mihi temperare non potui, quin certamen de re Theologicâ profundissi-
mâ,

DEDICATORIA.

mâ, nempe Sacrosanctâ Trinitate, philosophicè quidem, sed non admodum feliciter inter *Bartholomeum Kerkermanum* & *Adamum Goslarium à Bebelno*, nobilem *Polonum* certatum, resolverem, examinarem, perpendere: idque propter Theologiam simul & Philosophiam. Illam: ut quilibet intelligeret, Philosophiam se supra Theologiam elevare, illi ex veris suis fundamentis contradicere, suisve armis illam expugnare nullo modo posse.

Hanc: ut adhuc magis magisque innotesceret; Philosophiam ancillari suo habitu ac suppellectile contentam esse, & nequaquam in rebus mysticis & ad fidem pertinentibus, quippe sibi ignotis, dominium querere; sed potius ibi sese humiliter Theologiæ submittere, ac, ut fidelem pedissequam, nihil prius aut potius habere, quàm suæ Dominæ fidelissima servitia præstare: adeoque si interdum ex ejus pharetra tela ab Hæ-

EPISTOLA

reticis furtim surripiantur, iisque Theologiæ insidiæ struantur, ejusque jugulum petatur, id haud secus Philosophiæ, præstantissimo illi DEI dono, quod Jehova digito creationis in ipsam naturam scripsit, & abscondidit, imputandum esse; atque Theosophiæ, quando Hæretici arma ex sacratissimo libro biblico, quem idem DEUS noster revelationis digito scripsit & obsignavit, depromunt, istisque contra veritatem, inibi satis perspicuè adsertam, abutuntur, adscribi & imputari vel potest vel debet.

Sub vestris autem auspiciis & nominibus, Generose, nobilissimeque Dn. CASPAR à SCHONBERG. & itidem nobilissime, Reverendissimeque Dn. MATTHIA HOE AB HOENECK, Viri Magnificentissimi, Mæcenates, Patroni & fautores, promotoresque æternùm venerandi ac colendi secundum hunc meum Photinianis oppositum librum, duabus

DEDICATORIA.

duabus potissimum de causis in lucem prodire volui. Partim quia relatione fide dignissimorum non obscure percepi, laborem hunc meum, ut (DEO sint grates) multis aliis bonis, ita cum primis & vobis probari, illumque ut continuarem, hortari: partim ut pro numero infinitis, pondereque maximis in me collatis beneficiis gratitudinis aliquod extaret *μνημόσυνον*. Ut ergo voluistis, ut meruistis, munus hoc levius & chartaceum accipite, æqui bonique facite, & vestrum Philosophum porro vobis commendatum de nota interiore habete, juvate, promovete: nulli dubitantes, DEUM omnium boni fundum, omnium beneficiorum justissimum æstimatorem, universa & singula vestra in me beneficia largissime, cumulatissimeque compensaturum: cui uni & trino DEO, DEO misericordissimo & omnipotentissimo vos salvos & incolumes florentesque, multos annos in Patria,

EPISTOLA DEDICATORIA.

Patriæ, multorumque bonorum salutem ex toto pectore commendo. Ex meo Museo Kalendis Martiis, Anno cld Is CXV.

Vinclytam Generos. Magnif. & R. D. officiosissime colens

**Jacobus Martini Profefs.
Log. & Philos. pract.
publ.**

ELEN-

ELENCHUS

Præcipuorum Capitum, in hoc Opusculo comprehenso- rum.

CAP. I. docet **DEUM** unum esse, testari tam librum *Naturæ*, quàm *Scripturæ*: in *Unitate* verò illa pluralitatem dari, solam revelare scripturam.

II. Qualis sit pluralitas in *Unitate* *Essentie* divine.

III. De voce ἁρίας sive *Essentie*, ὁμοῦσως & similibus.

IV. De *Personæ* ac ὁμοῦσως voce, ac *Definitione* in specie.

V. Photinianorum de *Definitione* *Personæ* opinio.

VI. Examen istius opinionis.

VII. **DEO** tam nomen, quàm rationem
personæ

ELENCHUS

persona verè & propriè convenire ostenditur.

VIII. Quid sit discriminis inter Personam & suppositum creatum; & deinde inter Personam divinam.

IX. Quid Photiniani statuunt de discrimine Persona, rebus creatis, & divina essentia applicata.

X. Examen istius Photinianorum opinionis.

XI. An personalitas, sive Persona, in abstracto sumta, sit modus divine essentia.

XII. Iudicium Hæreticorum de definitione persona Damasceniæ.

XIII. Examen illius iudicii & opinionis.

XIV. Probat Goslavius personam non esse modum nec relationem.

XV. Responsio ad præcedentem discursum Goslavi.

XVI. An in Deo nulla sit relatio.

Persona

CAPITULUM.

- XVII.** Persona divina est sine Principio.
- XVIII.** Probatur ex scripturâ pluralitatem in Essentia divina, supra libro primo assertam & probatam, esse personalem.
- XIX.** An in DEUM cadat Numerus.
- XX.** Probatur Trinitas ex Loco Esaiæ sexagesimo tertio.
- XXI.** Probatur Trinitas ex Psalmo trigesimo tertio v. 6.
- XXII.** Probatur Trinitas ex Capite tertio Matthæi.
- XXIII.** Probatur Trinitas ex prima Johannis quinta capite, versu. 7.
- XXIV.** Probatur Trinitas ex Matthæi capite vigesimo octavo versu 19.
- XXV.** Probatur ex Institutione Baptismi, Christum esse naturâ DEUM.
- XXVI.** Continet probationem Majoris nostri Syllogismi, ex institutione Baptismi Trinitatem probantis, ut quidem
illa

ELENCHUS

*illa ab Enjedino ponitur: vox
que Sacramenti & Baptismi
explicatur ac utrumque defini-
tur.*

*XXVII. Continet triplicem instan-
tiam Enjedini contra Majoris
probationem, capite preceden-
te ab ipso positam: & responsio-
nem ad primam, nec non ea,
quæ à Gosladio & Sacino objici-
untur.*

*XXIIIX. Continet responsionem ad
secundam & tertiam instanti-
am Enjedini.*

*XXIX. Examen eorum, quæ Enjedi-
nus immediatè contra Majo-
rem Syllogismi nostri exci-
pit.*

*XXX. Examen eorum, quæ Enjedi-
nus contra Minorem Syllogismi
nostri excipit.*

*XXXI. Quartum fundamentum No-
vi Testamenti, demonstrans Tri-
nitatem ex Iohanne cap. decimo
quinto. v. 26.*

*XXXII. Smalcii contra hunc locum
exceptio.*

Discur-

CAPITULUM.

XXXII. Discursus Smalcii resolutio
& refutatio.

XXXIV. Quintum fundamentum
Novi Testamenti, demonstrans
Trinitatem ex posteriore ad Co-
rinth. decimo tertio vers. 13.

XXXV. Argumentum suadens Trini-
tatem, desumptum ab illis dictis,
quæ Jebovæ Domini Dei, &
Sancti vocem tergeminam repe-
tunt.

XXXVI. Probatur ex Galatino, dicta
à nobis allegata, non tantum à
Patribus, verum etiam ab anti-
quissimis Iudeis de Trinitate in-
tellecta fuisse.

XXXVII. Demonstratur idem ex
Paulo VVeidnero ex Iudaismo
ad fidem Christi converso.

XXXIX. Objectiones contra præce-
dentem argumentandi mo-
dum.

XXXIX. Resolutio præcedentis excepti-
onis & discursus.

XL. Probatio Trinitatis externa
&

ELENCHUS

& Rhetorica ex Damasceno & nonnullis aliis Patribus.

XLI. *Argumentum Antitrinitariorum primum consistens in hac questione: An essentia & Persona faciant compositum.*

XLII. *Argumentum Antitrinitariorum secundum consistens in hac questione: An unum & Tria in Deo faciant quatuor realiter distincta.*

XLIII. *Prima pars argumenti tertii, consistens in questione: An primum Natura principium: Omne est vel non est: per doctrinam de Trinitate destruat.*

XLIV. *Alter a pars Argumenti Tertii, consistens in questione: an per doctrinam de Trinitate destruat principium: Quae in uno tertio sunt eadem, inter se sunt eadem.*

XLV. *Extrema pars tertii argumenti, consistens in questione: an Mystrium Trinitatis destruat*
at

MULTI CAPITULUM.

at fundamentum Expositorii Syl-
gismi.

XLVI. Objectio quarta, quæ ex tri-
bus personis in Deo inferuntur
tria infinita.

XLVII. Objectio quinta, continens
questionem: An ex Intellectu &
voluntate divina distincta perso-
na profluere possint.

XLIIIX. Objectio sexta continens
questionem: an ex assertione no-
stra sequantur quatuor substan-
tiæ in Deo.

XLIX. Objectio septima, continens
questionem: An relatio genera-
di constituat Personam patris,
cum eam sequatur.

L. Objectio octava, continens qua-
stionem: An asserta generatione
Filii Dei, necessario statuendum
sit, ipsum aliquando capisse, adeoque
verum Deum non esse.

LI. Objectio nona, continens qua-
stionem: An ex generatione Filii
Dei sequatur vel imperfectio, vel
mutatio aliqua in Deo.

Objectio

ELENCHUS CAPITUM

LII. *Obiectio decima: continens questionem; An, quia in patre tota Deitas est concedenda, in Filio & Spiritu S. sit neganda.*

LIII. *Undecima & ultima obiectio, continens questionem: An, quia Filius & Spiritus Sanctus non videntur invocari posse per Mediatorem, sint verus Deus.*

CAPUT

CAPUT I.

*Unum esse Deum tam liber natura,
quàm scriptura testatur : In Uni-
tate verò illa Pluralitatem esse,
sola scriptura revelat.*

Pluralitatem in Uni-
tate Essentiæ divinæ simpli-
cissima demonstravimus,
fundamentis, non ex natura
& ratione humana petitis;
sed ex unica & sola sacra scri-
ptura depromptis. Hæc enim pluralis ratio,
quia in summo mysterio consistebat, scriptu-
ris sacris & illo ipso revelationis sacrosanctæ
oraculo erat manifestanda, non generali o-
mnium rerum creatione exhibenda. Cùm
enim (ut *Thomas Aquinas* docet i. p. q. 32. a. 1.)
creatura non proficiscatur à Trinitate, sed
Essentiæ divinæ Unitate, quippe opus Dei ad
extra, ideoque indivisum; naturaliter judi-
canti mysterium hoc non potest non esse
ἀνεξ ὧν τὸν ἀκατάληπτον, ἀνέκ φρασιν. Quo-
circa meritò illos, qui à natura atq; è natura

*Pluralitas
in Deo sin-
gulari re-
velatione e-
rat mani-
festanda.*

*Creatura e-
nim profici-
scitur ab U-
nitate esse-
ntiæ divinæ:
quippe opus
ad extra.*

*Qui ex na-
tura myste-
rium hoc de-
monstrare
conatur,*

2 LIBER SECUNDUS

multis modis reprehendendus est.

Novi Hæretici in maximam reprehensionem incurrunt: quod Pluralitatem in Deo planè negent.

Mysterium Trinitatis nullâ similitudine, ex naturâ desumptâ, perfecte potest declarari.

cognosci posse hanc pluralitatem asserunt, cum eodem Thoma dupliciter culpamus: primum, quòd ea, quæ Deus abscondita voluit esse à seculis, illi, ut rationi nota, propalam venditent. Deinde quòd religionem nostram eruditioribus Ethnicis & Antitrinitariis, accuratè naturam, rectamque rationem, & ejus judicandi vim scrutantibus & intelligentibus, deridendam propinent, dum istis fucatis & falsis interpretationibus, illam suffulcire nituntur, quasi non fortiores ad illam propugnandam esse machinæ. Ut autem hos, uti diximus, meritò culpamus: Sic **NOVI HÆRETICI** in summam apud omnes pios & orthodoxos Christianos reprehensionem incurrunt: quòd, dum videri volunt, se omnia in Trinitatis hoc negotio, ex sacris scripturis probare; interim naturæ & rationis principiis, dictaminibusque unicè inhærentes, pluralitatem hanc in Deo personalem negant, & ob id universam scripturam miris modis depravant, & obtorto collo in suam perversam opinionem fraudulenter torquent. Cùm enim summum hoc mysterium nullâ similitudine, ex naturâ desumptâ, explicari & declarari possit, quòd semper dissimilitudo infinitis modis major, quàm similitudo, & ea propter ratio nostra minimè intelligat, quomodo simplicissimè una essentia pluralitatem quandam completi,

potuoq

boviod bovio

-] [- -] [-

potuoq potuo

boviod bovio

-] [- -] [-

Et, simpliciterq; unum simul multum esse
 queat; contradictionem in nostra, de sacro-
 sancta Trinitate, fide involvi, quam ἐν
 σχολαῖς in scholis Philosophorum di-
 cunt, sibi & imaginantur & vociferantur:
 atque ita intellectus sui admodum debilis,
 curti & in hoc negotio planè ἀσυμμέτρη,
 decempedâ, infinitos ideoque ἐκμέτρη,
 ἀπλῶς ἀμέτρη divinae Essentiae agros eme-
 tiri & absconditos inaccessibilis, imperscru-
 tabilisque naturae Jehovae recessus lustrare
 satagunt. Ubi potius sibi in mentem revo-
 care debebant, Deum neminem vidisse un-
 quam, & ut omnia in Deo sic vel maximè
 ejus Essentiam & Subsistentiam esse ἀρρήτον,
 ineffabilem & imperscrutabilem. Ut au-
 tem Essentia est, ita quoque sese habet ejus
 Unitas: quæ ad nullam omninò unitatem
 ingenio humano perspectam, perfectè potest
 revocari. Quodcunque enim mens nostra
 unum dicit, id vel genere vel specie vel indivi-
 duo unum affirmat. *Augustinus lib. VII. de*
Trinitate aliquot rationibus disputat, Essen-
 tiam divinam neq; genus esse, neq; speciem:
 adeoque nec genere nec specie quid unum.
 Quandoquidem unitatis hi modi, nō rei, sed
 duntaxat rationis sunt, hujusq; figmenta sive
 νοήματα λογικά seu δόγματα, ob meliorem &
 perfectiorem intellectiōē excogitata, & in
 rebus, mente conceptis, formata, ideoq; extra

*Unum quomodo
 dicat
 intellectus
 humanus.*

*Unitas es-
 sentiae divi-
 nae non est
 unitas vel
 Generis,
 vel speciei.*

4 LIBER SECUNDUS

Unum specie quomodo sit.

Unitas generis quomodo se se habeat.

*Pluralitas in Essentia
in Unitate*

mentem non tam unitates, quàm pluralitates sunt, & propterea semper realem & separatam partium, ut in scholis loquuntur, subjectarum, multitudinem si non actu, semper tamen potentiâ, præsupponunt & implicant. Sic *Petrus, Paulus, Johannes*, unum quidem dicuntur esse *specie*: nempe quatenus in eo conveniunt, vel potius ab intellectu nostro uniuntur, quòd sint homines, ideoq; inter se, essentialem habeant similitudinem, in naturâ humanâ sive humanitate fundatam: in rei tamen veritate, & pro eo ut extra mentem sunt, existunt, & subsistunt, non sunt vel constituunt unum hominem, sed tres homines realiter distinctos: eosque nō tantum secundum personalitates sive incommunicabiles; sed etiam secundum essentias separatos. Ut enim *Petrus* habet distinctam personam, separatamq; à *Johannis* & *Pauli* persona; ita quoque habet distinctam separatamq; essentiam ab utroque. Eodem modo se res habet de *Unitate generis*. *Homo, equus, taurus*, unum sunt genere, nempe quatenus in eo conveniunt, atque ob meliorem intellectionem à mente humanâ uniuntur, quòd sint *Animalia*: realiter tamen, & quoad supposita, & quoad essentias distinguuntur & separantur. Quòd sanè nullo modo de pluralitate, quæ in Deo, sive Unitate Essentiæ divinæ esse à nobis creditur, verum

verum est. Ut enim Deus simplicissime u-
nam habet Essentiam, sic plures illæ Perfo-
næ, licet distinctæ credantur & dicantur; *se non ha-
bet: ut est
Pluralitas
sub genere
vel specie.*
propter simplicissimam nihilominus Essen-
tiæ Unitatem, separatæ nullo modo statuun-
tur; sed in illa ipsa Essentia simplicissima &
ἀπλῶς indivisa & indivisibili, simplicissime
Unum dicuntur, imo ipsissima Una Essentia
divina planè indivisa creduntur.

Cæterum singulare quidem aliquid esse
divinam Essentiam & Unum numero omni-
no credendum est. Præter manifesta enim
scripturæ dicta, id ipsa Dei natura, ut in crea-
tura sese revelavit, satis evincit: quippe qui
Ens primum & summum, excellentissimum-
que; & per consequens summè Unum; *Divina es-
sentia est
singularis
& unum
quid nume-
ro. Ita enim
se Deus non
tantum in
scriptura
sed etiam
in natura
revelabit.
Unitas sin-
gularis &
numeri est
maxima.*
quum Ens & Unum convertantur. Quò
igitur quid magis Ens est, eò magis Unum
est. Non est autem major unitas, quàm sin-
gularitatis seu numeri: quippe quæ ulterius
divisibilis non est. Quocirca etiam si apud
Ethnicos partim ex errore, partim ex pravo
figmentorum Poëticorum intellectu, partim
ex superstitione & idololatria inveterata in-
troducenda fuit *πολυθεΐα*: negari tamen non
potest, Deum etiam in libro naturæ tam
clare se patefecisse, & Unitatis suæ vestigia
impressa reliquisse, ut omnibus, qui ductum
rectæ rationis potius, quàm falsæ in vulgus
introducæ, opinionis sequi voluerunt, li-

*Philosophi
saniores
semper unū
DEUM a-
gnoverunt.*

*Socrates &
Plato hic
Christiani.
Athenago-
ras.
Tertullia-
nus.*

Arnobius.

Lactantius

quidò constare potuerit ex principiis natu-
ralibus, revera multos Deo non esse, sed dun-
taxat unum essentiâ individuâ & singulari.
Hinc etiam Philosophi saniores semper u-
num Deum agnoverunt, & omnes sub unius
Dei potestatem coegerunt. Patet id cum pri-
mis ex testimoniis plurimis & clarissimis ve-
terum poëtarum, ex quibus *Justinus* librum
de Monarchia Dei composuit: & in Apolo-
gia ad Antonium scribit: *Socratem & Plato-
nem fuisse hac in parte Christianos, Athenago-
ras* quoq; idem monstrat, quando in Apolo-
gia pro Christianis multa testimonia vete-
rum Ethnicorum adducit. *Et Tertullianus in
Apologia cap. 17.* Etiam cultores Idolorum cum
in angustiis sunt, attollere oculos ad cælos & ob-
litos deorum, unum DEUM naturaliter invo-
care. *Arnobius quoque lib. 3. Contra Gent. in-
quit: Multos Græcos & Latinos gentilium con-
futasse deorum multitudinem: & in iis Cicero-
nem in lib. 1. de Natur. Deorum tam efficaciter
demonstrasse, non posse plures deos, ut non desue-
rint, qui putarint ex Senatus consulto eos libros
aboleri debere. Lactantius lib. 1. cap. 3. Nemi-
nem esse, ait, qui, si rationem consultat, non u-
num DEUM intelligat, idq; probat toto libro
ex Platone & aliis Philosophis. Et lib. 2. cap. 17.
scribit: Cum jurant (loquitur autem de Ethni-
cis) cum optant, cum gratias agunt, non Jovem,
& Deos multos; sed DEUM nominant. Adeo*

ipsa

*ipsa veritas cogente natura, etiam ab invitis pe-
toribus erumpit. Similia invenies apud Cy-
prium Tract. 4. de Unitate Idolor: Apud Ar-
nobium lib. 2. contra Gentes: Clementem in ex-
hortatione ad Gentes. Eusebium lib. 11. prepar.
cap. 9. Theodoretum lib. 2. de cura Græc. affect.*
Si verò quis ipsorum Ethnicorum testimo-
nia desideret; ex infinitis hæc teneat. *Mercurius Trismegistus: Unus est DEUS, inquit, una veritas omnium quæ sunt radix, sine hac nihil fieri potest, nihil factum est. Orpheus:*
Εἷς ἐστ' αὐτογενής, ἐνὸς ἐκ γένεα πάντα τέτυκται:
Unus est ex se natus, ex quo uno genita omnia.

Cyprianus.

Clemens.

Eusebius.

Theodore-

tus.

Ipsorum

Ethnico-

rum testi-

monia.

Mercurij

Trismegi-

sti.

Orphei.

*Pythagoras: Deus est unus, non, ut plu-
rimi censent, extra administrationem mundi. sed
totus in toto. Hesiodus: θεῶν πατήρ ἦδ' αὖ καὶ
ἀνδρῶν. Virgilius ex Homero: Divum Pater
atq; hominum Rex. De Platonis sententia, u-
num Deum probante, nemo dubitabit, qui
lib. 2. & 3. de Republ. & 10. de legibus lege-
rit, & imprimis, quòd Epistola 13. ad Diony-
sium scribit: Notam Epistolarum, quas serio
aut non serio scribo etsi opinor te meminisse:
attendito tamen diligenter. Complures enim
jubent scribere, quos non facile possum aperte
appellare. Seria igitur Epistola, est DEUS
non Dii. Aristoteles lib. 8. Phys. de summo Mo-
tore disputans; ostendit ejus quinque attribu-
ta, nempe quòd sit unus, immobilis, perpetu-
us, impartibilis, infinitus. Sic ex Stoicis Zeno*

Pythagora.

Hesiodi.

Virgili

ex Homero.

Platonis.

Aristotelis.

Zenonis.

Seneca.
Epicteti.

Plutarchi.

Varronis.

Unum esse
Deum con-
fuse sciunt
Ethnici; di-
stinctam
verò illius
unitatis ra-
tionem pla-
nè ignorant

apud Aristotelem confitetur *Unum DEUM*. Idem facit *Seneca* passim in lib. de *vita beata*: de *provid.* & multis aliis in locis. *Epictetus* apud *Arianum* ait: *Discendum ante omnia, unum esse DEUM, omnia regere, omnibus providere.* Videantur quoq; *Plutarchus* de *Isid.* & *Osir.* de *oratorum defectu*: de *tranquillitate animi adversus Ignat.* *Princip.* de *questionibus Platonis adversus Stoicos, adversus Epicurum* &c. Et doctissimus *Varro* apud *Augustin.* de *civitate Dei* lib. 4. cap. 9. & II. lib. 7. cap. 5. 9. 23. Doctores gentilium etsi Deos, Deasq; plures nominabant, omnes ait, in uno *Jove comprehensos voluisse, quorum illi illaq; facultates & munera essent.* Plura invenies lib. 2. *Nostr. Exercitat. Metaph. exerc. 4. theor. 7.*

Ut igitur scriptura sacra, sic ipsa natura, ipsa recta ratio, ipsiq; juxta hanc & illam verè judicantes Ethnici uno ore fatentur, & clamant, *Unum esse Deum, unum nempe singularem & individuum.* Si verò quæras porro, quomodo illa individua ratio in Deo sese distinctè habeat: ibi tacet natura, obmutescit ratio, magis muti quàm pisces sunt Ethnici. Si enim individui ratio nostra, quam nobiscum circumferimus, quâ constituimur, quâ sumus in singulari quod sumus, non satis quid explicari, id quod tot de ea discrepantes Philosophorum opiniones abundè testantur: quid ergò balbutiemus de illa
indivi-

individuatione & singularitate, quæ ferè in nulla vel proportionem vel symmetriam cum nostra convenit: sed in qua stupenda & admiranda omnia; quippe quæ infinitis modis ab ea, quæ in creaturis est, & intellectui nostro quodammodo nota, distat & supra eam, adeoque totum hominis captum & intellectum est elevata & posita? Quomodo, inquam, contradictionem colligere possumus in re ignota? quomodo argumentando ab unitate nostra ad unitatem divinam procedemus? Quomodo id, quod in nostra verè procedit, in hac, eadem consequentiâ sequi, affirmabimus? Cum de similibus tantum sit simile seu idem iudicium; & verò hîc tanta detur dissimilitudo, quâ major excogitari nequit. Ergo merito in tantâ difficultate & obscuritate mens nostra à sola pendeat scriptura; nihilque de Unitate, ut nec de cæteris divinis idiomatis, statuatur, quin ex unicâ & solâ scriptura sit derivatum: huic credat, hanc audiat: quidquid etiam homines, opinionibus suis fascinati, ogganiant, qualésve & quantas contradictiones crepent: Non enim est contradictio, quam quilibet ex sua opinione & hæresi fingit ac pingit *ἀντιλογία*: sed illa demum vera est, quæ rem destruit, quæ principia subvertit. Quia igitur, juxta Augustinum, veriùs cogitatur DEUS, quàm dicitur; & veriùs est, quàm cogitatur; pro-

*Unitatis
divina ratio
distincta ex
sola S. scri-
ptura pen-
tenda est.*

*Non omnis
quæ videtur
contradi-
ctio, in divi-*

*ni est con-
tradictio.
lib. 7. de
Trin. c. 4.*

*Sola scriptu-
ra DEUM
essentiâ u-
num & tri-
num perso-
nis esse do-
cet.*

fectò non ex dictione, cogitatione vè nostrâ, ut nostrâ, ejus essentia & unitas est pensc-landa; sed ex eo, quòd dictionis cognitio-nisq̃ue de Deo veræ vera principia suppeditat, & quid sit, distinctè revelat ac docet, hoc est, ut diximus, ex unicâ & sola scripturâ. Hęc igitur, quia dicit ac docet, DEUM esse essentiâ unum, singularem, individuum & simplicis-simū; & nihilominus, stante illa unitate, sim-plicitate, individuâ ratione & simplicissima simplicitate, Patrem definiat DEUM, Filium definiat DEUM, & Spiritum sanctum defi-niat DEUM, & quidem ita definiat, ut in sum-ma ista unitate simul sint tres illi, ita distin-cta, ut Pater non sit Filius; Filius non sit Pa-ter; & Spiritus sanctus neque Pater neque Filius: credamus id, necesse est: quia de se suaq̃ue unitate sic loquitur ipsa veritas, ipse DEUS; statuamusq̃ pluralitatem hanc inef-fabilem in ineffabili unitate ita esse, ut reve-lant docentq̃ue sacræ literæ; quicquid vel ra-tio corrupta, vel hæretici blasphemi, princi-pia naturalia ad summum & stupendum hoc mysterium perperam accommodantes, con-tra fingant vel pingant. Non enim secun-dum intellectum hominis naturalem judi-canda est scriptura; sed juxta hanc ad super-naturalem conditionem ille est elevandus adeò, ut cognoscat id supernaturali modo, quòd naturali non intelligit, ut approbet
spiri-

spiritualiter, quod ipsi absurdum videtur humaniter: ut piâ humilitate veneretur, quod supra caput suum, ordinemque & causas naturalis immensis graduum intervallis excedens, admiratur.

CAPUT II.

*Qualis sit Pluralitas in Unitate
essentiae divinae.*

ERgò Pluralitas quædam est in simplicissima simplicissimæ Essentiæ divinæ Unitate: qualis verò & quanta est illa? *Accidentalem* eam definire neque debemus, neque possumus. Cùm enim Deus Ens simplicissimum, carens omni omnino compositione adeò; ut neque ex esse & essentiâ, neque Logicè ex genere & differentia compositus cogitari queat: Ergo multò minus ex substantia & accidente; cum compositio hæc omnium imperfectissima sit: in DEO verò nihil nisi perfectissimum. Quia igitur Deus ex accidente compositus non est, quippe quod nullo modo in Deum cadit, nulla quoque hinc exoriri quit pluralitas. Ut autem non accidentalis, sic neque *essentialis* concedenda est.

*Pluralitas
in DEO
non est ac-
cidentalis.*

Quan-

*Pluralitas
in Deo non
est essentia-
lis.*

*Pluralitas
in Deo hy-
postatica &
personalis.*

*Jacobi Sche-
ckii discursus
de my-
sterio Tri-
nitatis.*

Quandoquidem DEUM essentiâ unum esse, ut evidentissimis sacræ scripturæ dictis constat, ita ultro largimur. Dicimus igitur & concludimus cum orthodoxa Ecclesia, Pluralitatem hanc *hypostaticam & personarum* esse: ita ut *ὁ οὐα* essentia quidem Dei una sit, *ὑποστάσεις* verò sive Personæ plures: nempe ut *Symbolum Athanasii* loquitur, *alia sit persona Pater, alia Filius, & alia Spiritus sanctus: imò tamen alia atq; alia persona, ut nihilominus horum trium una sit Deitas, equalis gloria, coeterna majestas & potestas.* Notetur hîc elegantissimus discursus *Jacobi Scheckii*, quo contra *Servetianos* mihi pagina 5. & sequentibus de summo hoc mysterio piè & eruditè in hunc modum philosophatur.

Reliquum est, ut doceamus orthodoxam de sancta Trinitate sententiam, non modò non esse impossibilem, sed causâ veritatis esse necessariam & adamantinam, ut quæ nec
 “ Scripturis sacris, nec rationibus ullis veris
 “ oppugnari possit. Unum causâ essentiæ esse
 “ DEUM, constat inter omnes, qui religionem
 “ aliquam profitentur: & saniores etiam Phi-
 “ losophos ita sensisse certum est; qui unum
 “ duntaxat omnipotentem Deum esse dicunt.
 “ Consentiant hac in parte cum Christianis
 “ Judæi, Turcæ, Servetiani etiam, sed Antitri-
 “ nitarii (qui tres Deos essentiâ discrepantes
 “ defendunt) ab his omnibus dissident. Unum
 esse

esse omnium principium, vel ex eo est evi- *Quid sit esse*
 dens; quod ab Uno multitudo omnis pen- *principium.*
 det, & ad Unum, Multa, tanquam ad Finem,,
 referri solent. Sic quodam in loco scribit,,
 Aristoteles (ut lib. 5. de generat. animali.) il-,,
 lud est esse principium, quia scilicet, quate-,,
 nus Unum, causa potest esse multorum. Deus,,
 igitur creator & principium universorum,,
 Unus est essentiâ, nec plures uno essentiæ,,
 possunt ullo modo esse. Experimur in ipsa,,
 rerum natura Unam per essentiam,, Ani-,,
 mam, tam multarum corporis & variarum,,
 partium informatricem esse, & omnibus vi-,,
 tæ energiis (quæ tot sunt numero, quot sin- *Unitatis*
 gularum energiarum seu actionum instru- *probatio.*
 menta) obeundis & administrandis effica-
 cem. Non posse plures animas una & singu-,,
 lari quadam in corporibus Animatis esse do-,,
 cet alicubi Aristoteles, & harum quidem re-,,
 rum rationes & demonstrationes Studiosi ex,,
 Philosophia discere debent, & etiam in hac,,
 sese exercere, priusquam ad tam sublimium,,
 rerum contemplationem accedant. Sed ple-,,
 rique nostro tempore in id maximè & præ-,,
 cipuè incumbunt, ut procudant linguas,,
 suas, non ut aciem mentis & ingenii Philo-,,
 sophiæ studio acuant. Ex his quæ diximus,,
 strictim & breviter liquet, Unum esse DEUM,,
 essentialiter creatorem & conservatorem o-,,
 mnium: sed num possit hæc unitas particeps,,
 esse

esse cuiusdam Trinitatis, nondum liquet. Inter Philosophos, quorum summa eruditio, & in perspicendo vero summum acumen celebratur, præcipui sunt *Aristoteles & Plato*. Quorum ille Unum, sed non Trinum Deum, hic verò Unum & Trinum Deum confessus est, cuius etiam sententiam in libro contra Antitrinitarios breviter perstrinximus. Proximum est, ut quomodo tribus his se habentibus, Unitas divinæ essentiae definatur, rationibus, quibus possumus, adumbremus.

*Trinitatis
ratio,*

Tria hæc unius essentiae DEI neque esse neque dici possunt Accidentia, cum neque ex materia & forma, neque ex subjecto & accidentibus compositum quiddam Deus esse possit. Principium enim neutro istorum modorum potest esse compositum, sed respectu materiae & respectu accidentium habetur divina essentia pro simplicissimo, & nequaquam pro ex alterutro horum composito quodam. Divinitas itaque seu divina essentia constitueretur nequaquam neque partibus jam dictis, nec partibus etiam, in quas totum corporeum, causa quantitatis dividitur. Sed quæres. Quomodo igitur essentia Dei trina est, si dividua non est & partes nullas habet? Respondemus, ipsam quidem per se ut *τὸ θεῖον* quoddam, Divinam essentiam, partibus essentiae suae individuan-

*Quomodo
essentia di-
vina dica-
tur Trias.*

esse

esse, quandoquidem essentia DEI sit quod-
 dam ὅλως ὅλον, & Spiritus scilicet, atque cor-
 poris expers, substantia quædam una sit, ni-
 hilominus tamen per & propter differentias
 quasdam essentielles, nempe respectu rationis
 & definitionis, quâ intelligitur Deus, Quid
 sit, partes quasdam habere Essentia dicitur
 (quibus aut cuiusmodi partibus ὅλως, ὅλον,
 nequaquam dividuum est essentialiter) quas
 differentias essentiæ Unius DEI Orthodoxa
 Ecclesia Personas appellat; seu hypostases,
 quarum causa trina personis appellatur una
 Dei essentia. Plato, in divina essentia, partes
 illas τῷ λόγῳ nō essentia discrepantes; nomi-
 nat δυνάμεις, propter omnipotentia perfo-
 rarum scilicet efficaciam. Aristoteles animæ
 δυνάμεις, partes ipsius animæ appellat, in
 quas tamen Anima non nisi τῷ λόγῳ dividua
 existat, aliàs ipsam Animam esse expertem
 divisionis substantiam inquit. Una igitur est
 animæ hominis essentia, sed nihilominus
 quatuor ipsius sunt δυνάμεις realiter discre-
 pantes inter se, ut quarum una, de alia non
 possit prædicari (differentes scilicet defini-
 tionibus) & quarum una alteri non accidat,
 nec una alterius pars essentiæ existat; & si-
 mul omnes nihil aliud sunt quàm tota A-
 nimæ essentia, quarum unaquæque nihilo-
 minus à tota Anima formaliter differat.
 Quæ sic comparata sunt, ut unius essentia
 possit

„ possit esse sine alterius essentia, ea differre di-
 „ cimus essentialiter: ut materia, potest esse si-
 „ ne forma; & subjectum sine accidente, &
 „ compositum ex materia & forma, hoc ali-
 „ quid sine illo, ut Petrus sine Paulo. Ex his
 „ ergo, quæ diximus, perspicitur individuum
 „ secundum Essentiam esse divinam & ado-
 „ randam Trinitatem, & nihilominus ratio-
 „ nibus potentiarum omnipotentum * divi-
 „ * *Phrasis hæc & mo-* duam, quas tres om-
 „ *dus loquendi, quo o-* nipotentias Hypo-
 „ *mnipotentes itē omni-* staticas D. Paulus his
 „ *potētias in plurali nu-* expressit verbis, A
 „ *mero dicit Scheckius,* quo (patrem appel-
 „ *licet durus videatur,* lans) per quem (fi-
 „ *& sit etiam: quia ta-* lium nominans) in
 „ *men illo utitur in ana-* quo (Spiritus San-
 „ *logiā & proportionē,* ctum significans) his
 „ *ad animam humanā,* nimirum *δυνάμει*
 „ *suo modo tolerari &* tribus omnipoten-
 „ *excusari potest: inte-* tem unum essentia-
 „ *rim non suademus, ut* liter Deum Jehovam
 „ *quis illum imitetur.* definiens.

Qua ratio-
ne unum sit
tria, & tria
Aut unum.

Realiter differunt hæ inter se hypostaticæ
 omnipotentia, formaliter autem singulae ab
 essentia differunt, de qua prædicantur, essen-
 tialiter autem sunt una divinitas, & simul o-
 „ mnes, unus Deus omnipotens.

„ At inquires, quomodo unus omnipoten-
 „ erit, & nihilominus tres omnipotentes de-

vāmens erunt? Ratione essentia non est nisi
 unum omnipotens, sed ratione personarum
 plures, quarum essentia licet sit una, tamen
 Esse earundem non est unum. Aliā enim ra-
 tione pater est omnipotens, & alia filius, &
 alia Spiritus sanctus. Et omnipotens pater
 per omnipotentem filium, & in omnipoten-
 te Spiritu omnia facit & gubernat, quia scili-
 cet Pater nihil facit sine Filio à se genito, &
 ambo nihil faciunt sine Spiritu ab utrisque
 procedente. Omnipotens autem Pater dici-
 tur, quia non modo est, à quò sunt omnia
 condita, sed etiam quia omnipotentem Fi-
 lium in sua essentiā genuit, & simul cum Fi-
 lio omnipotentem Spiritum propagavit. Ita
 Filius quoque omnipotens dicitur, non mo-
 do quia sit, per quem sint omnia condita, sed
 etiam quia sit ab omnipotente Patre genera-
 tus, & omnipotentem cum Patre Spiritum
 de se producat. Similis ratio omnipotentia
 quadrat etiam Spiritui sancto.

Tres igitur sunt, sed non unius rationis o-
 mnipotentes Personæ, & unus tamen est sim-
 pliciter Essentia omnipotens Deus, qui aliud
 nihil est, quàm tres illæ simul essentialiter
 junctæ hypostaticæ omnipotentia. Tres es-
 sentiā discrepantes omnipotentes esse non
 possunt, nec tres ejusdem rationis, ut tres Pa-
 tres, aut tres Filii, aut tres Spiritus S. in uno
 enim quovis est omnis perfectio, & sui modi

hypostatica perfectio summa, & omnipotentia, quæ non in multis est ejusdem conditionis omnipotentibus, quoniam infinita potentia in multa omnipotentia ejusdem rationis, dividua non est. Infinito enim cuiq; & omnipotenti, suo & singulari modo, nihil potest adnumerari, quò sit infinitius, aut quò omnipotentius.

CAPUT III.

De voce ᾠδῆς sive essentia ὑποστάσεως, & similibus.

ANtequam verò ad ipsam personarum trinitatem probandam progrediamur, quædam de vocibus ᾠδῆς & ὑποστάσεως monenda sunt. Non forsitan istæ in scriptura ita reperiuntur, ut in loco de Trinitate in nostris Ecclesiis & Scholis usurpantur. Unde etiam Arius & Sabellius speciosum olim sumserunt prætextum, se de divinis mysteriis non aliter loqui, quàm ipse Deus in scripturis, nullamque aliam ob causam ex Ecclesia ejectos esse, quàm quòd noluerint miscere Philosophiam cum doctrina Ecclesiæ, adeoque confiteri unam essentiam & tres personas: quod scriptura *Ethnicas* hæc voces, (ut agebant) & appellationes prorsus ignoret. Qui sanè prætextus & oratio admodum plausibilis est, quæque & similibus multorum ingenia

Voces ᾠδῆς & ὑποστάσεως, an reperiuntur in scripturis Arii & Sabellii speciosus prætextus.

genia olim valdè fuerunt perturbata. Imò ipse Hieronymus ὑποστάσεως nomen, tanquam novellum, & sub quo aliquid venenilaticaret magnà vehementià rejecit. Vide Lombardum dist. 26. A. Et Basilius in Epist. 43. tradit: duo hæc vocabula, ἰσία & ὑπόστασις, non esse ex phrasi scripturæ, sed ex communi consuetudine loquendi sumta. Sic in specie de voce ὑποστάσεως dicit Chemnitius, licèt ea legatur Hebr. 1. v. 3, aliter tamen ibi usurpari, quàm nunc Ecclesia eà utitur. Quando enim (addit) autor Epistolæ ad Hebræos dicit: Filius est χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως patris: non hoc vult, quod pater personam Filio communicaverit, sicut nunc intelligimus vocabulum ὑπόστασις: sed quod nunc in Ecclesia usitatè ἰσία vocamus, ibi ὑπόστασις appellatur. Aliter & quidē contrarium statuere videtur Hasenrefferus in suis locis, quando de voce illa hunc in modū loquitur: Vox autem ὑποστάσεως non ab hominibus conficta, sed in ipsis etiam scripturis usurpata est Heb. 1. v. 3. ὃς ὡν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Et Dn. Doctor Albertus Graverus Theologus & Philosophus præstantissimus, amicus meus ut vetus ita constans ac sincerus, in suis quest. illustr. Theol. diss. 3. q. 3. Vocabulum ὑποστάσεως allegato loco Epist. ad Hebr. in ea significatione accipi, in qua hodie in Ecclesiis orthodoxis usurpatur, nec nō personam patris

ὑποστάσεως nomen Hieronymus novellum dixit & rejecit.

Basilius de vocibus ἰσία & ὑποστάσεως judicium.

Chemnitius ὑποστάσεως vocem in scriptura hoc sensu legi, Hasenrefferus contrarium statuere videtur.

Alberti Graveri sententia de voce ὑποστάσεως, quod non planè sit ἰσία.

„ significare eruditissimè probat ac demon-
 „ strat his ipsis rationibus ac verbis: *Siquidem*
 „ *Filius* rectè dicitur imago personæ patris. Il-
 „ lius enim est imago, cuius est filius; siquidem
 „ imago formaliter accepta (materialiter &
 „ fundamentaliter considerata imago nec est
 „ nec dicitur: sed de re relationem importat:
 „ nec absoluta cum relatis confundi debent)
 „ distinguitur ab exemplari, ut res producta à
 „ producente. Imago autem personæ patris di-
 „ citur, non quòd habeat personam patris, sibi
 „ communicatam: Hac ratione enim non es-
 „ set character Personæ: Sed quia Filius ean-
 „ dem essentiam habet in sua persona, quàm
 „ pater in sua persona habet, atque sic perso-
 „ nam patris, quoad essentiam, repræsentat.
 „ Si verò per essentiam vocabulum *ὑποστυ-
 „ γωσις* ibi reddatur, ut Filius dicatur imago es-
 „ sentia patris, tum essentia patris erit exem-
 „ plar imagini respondens: in quo igitur ibi
 „ consistet similitudo exemplaris & imaginis.
 „ Nam imago & exemplar, quæ talia, relativè
 „ opponuntur, in tertio autem quodam con-
 „ veniunt. Rectissimè igitur per personam
 „ redditur: atque sic vocabulum hoc non est
 „ planè *ἀνταφωρον*; ut neque illud *παραστυπωρον*.
 „ Nam sic legimus 2. Cor. I. v. II. *Vobis etiam ad-
 „ juvantibus pro nobis in deprecationem, ut pro
 „ dono, ἐκ τῶν πολλῶν παραστυπῶν, ex multis per-
 „ sonis, in nos collato, gratie per multos agentur*
 „ pro

*Vox πω-
 σῶν &
 legitur in
 scripturis.*

pro

pro nobis. Ubi sanè, ut rectè annotavit Beza, *πρωτων* nihil aliud declarat, quàm *αυθρων*, sive *πρωτων αυθρωνων*. Verùm utut sit, sive vox *πρωτων* & *πρωτων* seu *Personæ* in eâ potestate accipiatur in scripturis, in quâ sumitur à Doctoribus Ecclesiasticis, contra Antitrinitarios disputantibus, sive non, perinde est: modò res inibi contineatur, de quâ usurpatur. Non enim de nominibus, sed de rebus nominatis hîc disceptatur.

Proinde est
sive verò
πρωτων
est *πρωτων*
πρωτων,
est *πρωτων*
legantur in
scripturis,
sive non,
modò res
inibi conti-
neatur.

Meritò igitur nobis in mentem illud Nazianzeni revocamus: *Quædam in scriptura sunt & dicuntur: quædam verò in scriptura sunt & non dicuntur.* Et memoria dignum hac in re illud Thomæ p. 1. q. 29. art. 3. *Si oporteret de Deo dici solum illa secundum vocem, quæ sacra scriptura de Deo tradit: sequeretur, quòd nunquam in alia lingua quis posset loqui de Deo, nisi in illa, in quâ primò tradita est scriptura Veteris & Novi Testamenti: Ad inveniendum autem nova nomina antiquam fidem de Deo significan- tia, coëgit necessitas disputandi cum Hereticis. Nec hîc novitas vitanda est, cum non sit profana, utpote à scripturarum sensu non discordans. Quare quemadmodum alias Ecclesia propter graves causas sumit & mutuatur aliunde vocabula & donat illa jure suæ civitatis, iisq; peculiari modo, ratione & significatione utitur, uti id ex voce Evangelii, Sacramenti, &*

Nazianze-
ni de termi-
nis Theolo-
gicis judi-
cium.
Thomæ ju-
diciu de
πρωτων
Theologica,

Augustini.

multis aliis est manifestum : ita quoque in hoc negotio, non petulanti aliquâ novitatis affectione discessit à simplici proprietate verborum scripturæ: sed, quia res, quæ vocabulis hisce significantur, expressè in scriptura sunt positæ & patefactæ, loquendi necessitas vocabula hæc extorsit propter errores & insidias hæreticorum. Sic etiam hac de re loquitur Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 4. Unus ergò Deus, Pater & Filius & Spiritus sanctus. Itaq; loquendi causa de ineffabilibus, ut fari aliquo modo possemus, quod effari nullo modo possumus, dictum est a nostris Græcis, una essentia, tres substantiæ: A latinis autem una essentia vel substantia, tres personæ: quia sicut jam diximus, nō aliter in sermone nostro, id est latino, essentia, quàm substantia solet intelligi: Et dum intelligitur saltē in ænigmate, quod dicitur PLACUIT ITA DICI, UT DICERETUR ALIQUID, CUM QUÆRERETUR, QUID TRIA SINT, QUÆ TRIA ESSE VERA FIDES PRONUNCIAT: Cū & Patrem non dicit esse Filium, & Spiritum sanctum nec Patrem esse dicit nec Filium: Cū igitur queritur, quid illa tria vel quid tres; conferimus nos ad inveniendum aliquod speciale vel generale nomen, quo complectamur hæc tria, neque occurrit animo, quia excedit supereminentia Divinitatis usitati eloquii facultatem. Verius enim cogitatur Deus, quam dicitur: & verius est quam cogitatur.

Idem

Idem August. lib. 5. de Trinit. inquit: *Magna prorsus inopiâ humanum laborat eloquium. Dictum est tamen TRES PERSONÆ, non ut illud diceretur, sed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminentia hoc vocabulo explicari valet.* Sic Gratianus Imperator ad Ambrosium modestissimè scribit: *Loquimur de his rebus, non ut debemus: sed ut possumus.* Imò Athanasius ipse hac de re hunc in modum disserit. *Ecclesiastica semper moris est disciplina: Si quando Hæreticorum nova doctrina exurgit, contra insolentes quæstionum mutationes, rebus immutabiliter manentibus nominum vocabula immutare, & significantius, rerum naturas exprimere, quæ tamen existentium causarum virtutibus congruunt, & quæ magis easdem antiquitus fuisse demonstrent, non ortus novitatem mensurent.* Sic ipsi Apostoli in *Actis cap. II. v. 26.* *Credientium nomen discipulorum mutarunt in Christianorum.* Sic cum Sabelliana hæresis Genitum ex Virgine patrem voluisset adserere: Ingenitum contra banc confitendo Ecclesia tradidit patrē, licet in scripturis divinis nusquā legatur Ingenitus pater. Sic quia idem Sabellius patrem nō solum genitum, sed etiam passum, impio dogmate profiteretur: contrā impassibilem dicere patrē, religiosè statutū est, licet non legatur in divinis literis. Sic cum Photinus Filio tribueret, initium ex humane generationis natura: qui Syrmii cōvenerant, contrā statuebant dici, Filiū

Gratiani
Imperatoris
judicium.

In disputa-
tione Atha-
nassi cum
Arrio co-
ram Probo
Gentili ju-
dice.

Deum ex Deo, lumen de lumine, licet ista non legantur in divinis literis. Sic contra Eunomium, qui Filium Patri dissimilem confitebatur, Ecclesia similem esse Patri Filium asserebat, licet non legatur ea phrasis in divinis scripturis. Scito itaque contra insolentes & furtivas hæreticæ intelligentiæ pravitates, quædam confessionis nomina non temerè præsumpta, sed ex consequenti ratione collecta, fidei autoritatibus fuisse inserta: ita tot novorum verborum religioso intellectu extiterunt absolutiones, quot fuerunt quæsitæ vel subministratæ perfidiæ occasiones, licet totidem syllabis ex literis vocabula seu nomina non legantur in divinis literis. Maluisset ergo (addit

Chemnitius

Chemnitius) Ecclesia illa simplicitate sermonis uti, ut sicut credit, ita etiam loqueretur,
 ,, unum esse Deum, Patrem, Filium & Spiritum
 ,, sanctum: Sed exorta sunt certamina hæreticorum, impugnantium partim unitatem Dei, partim Trinitatem; ita callidè tamen, ut, cum confiterentur, esse unum Deum, ita intelligerent: quanquam plures sunt Dii, vocari tamen unum DEUM, sicut cor credentium vocatur unū, *Act. 4. v. 32*. Sicut qui plantat & qui rigat, unum sunt, *1. Cor. 3. v. 8*. confitebantur Patrem, Filium & Spiritum sanctū, sed interpretabantur unam esse personam, & illā alio atq; alio respectu dici nunc Patrem, nunc Filium, nunc Spiritum sanctum. Quia ergo Hæretici loquebantur cum Ecclesia, & tamen

tamen diversum sentiebant, & verisimiles *Heretici sunt causa noborum terminorum in Ecclesia.*
 locutiones, ut inquit *Nazianzenus*, venena
 clanculum spargebant apud imperitos, qui
 nihil mali suspicabantur, cum audirent istos
 loqui iisdem verbis, quibus videtur Ecclesia:
 conati sunt viri Ecclesiastici in scripturâ in-
 venire vocabula, quibus ex insidiis protra-
 herent latitantes hereticos, ne possent ambi-
 guis locutionibus incautos decipere. Vide
 ipsum Chemnitium. Ut igitur in communi
 loquendi consuetudine *gōia* ãve *Naturam*
 dicimus eam, quæ multis communis est: per-
 sonam verò uni propriam: ut *humanam na-*
turam sive *humanitatem* infinitis personis, ut
Petro, Paulo, Johanni & cæteris, communem
 esse adserimus: cum *Petrus* contet humani-
 tate, & propterea homo sit *Paulus* quoque,
 itemque *Johannes*: neque tamen *Petrus* sit
Paulus, neque *Paulus* sit *Johannes*, neque *Jo-*
bannes, Petrus sed in commun illâ *Humani-*
tate, per se distincta existat persona *Petrus*,
 itemque distincta *Paulus*, & distincta *Johan-*
nes: Sic quia simile quid de Deo nobis re-
 velat scriptura, nempe quòd *Pater* sit Deus,
Filius sit Deus, & *Spiritus Sanctus* sit Deus:
 adeoque divina natura hisce tibus commu-
 nis, ita tamen communis, ut quidem pater
 sit idem Deus, qui Filius, & Filius idem De-
 us, qui Spiritus sanctus; non imen Pater sit
 filius, neque filius Pater, neque Spiritus san-

ctus pater aut Filius : sed in unitate & communitate essentiae divinae distincti sint & existant : *Patris* verò vox, itemque *Filii*, ac consequenter *Spiritus sancti*, in communi loquendi usu sint personae, vocabula *ὑποστάσεις* five personae & *οὐσίαι* five essentiae, à rebus nostris desumpta, ad mysterium hoc propter Hæreticorum errores & furores redarguendos, tanquam per similitudinem quandam, sobriè & magno consilio accommodarunt. Ut enim in cæteris omnibus Ecclesiastici doctores vocabula, à rebus humanis & naturalibus desumpta, & ad res divinas applicata, non humano simpliciter & naturali modo, sed longè eminentiori & singulariori, DEITATI in solidum competenti, intellecta voluit : sic quoque hæc ipsa.

Communis est natura Patri, Filio & Spiritui S. sed nō ita communis, ut in Creaturis universalis.

Agnoscamus igitur in Tribus hisce, *Patre, Filio & Spiritu sancto*, communem naturam : Verum non in communem, ut in rebus nostris. Hæc enim tantum cogitatione ut una, sic quoque communis est. Concipit enim mens à formæ ratione, adeoque à similitudine essentiali, erbi gratia, *hominum*, unam naturam universalem, quam postmodum per attributionem omnibus individuis *Petro, Paulo, Johanne*, & cæteris communem facit : ut ita extra mentem & cogitationem hominis una communis natura non detur : sed quod-

quodlibet individuum & persona habeat suam, adeoque sibi propriam & nequaquam cum aliis communem naturam. Nullum enim universale, ut tale, hoc est, ut unum simul & commune est, datur extra mentem: sed ut antiquissima ita verissima est in scholis usurpata Regula: *Omne, quod est, singulare est*: uti illud alibi sufficienter demonstravimus. Longè verò aliter se habet Unitas & Communitas essentiae divinae, de qua hic loquimur: quippe quæ non cogitatione una, sed in se & per se simplicissimè una & indivisa existit. Essentia enim, ut inquit Augustinus, prædicatur de Patre, Filio, & Spiritu sancto, non ut genus de speciebus, nec ut species de individuis, nec ut totum de partibus: sed alio quodam ineffabili & incompræhensibili modo. Ut porrò essentia hæc realissimè & simplicissimè una, ita quoq; ut una communis est Patri, Filio & Spiritui sancto, adeò ut propter hanc identitatem simul & communitatem essentiae, Pater dicatur revera esse in Filio, Filius in patre & Spiritus sanctus in utroq; unus, indivisus & simplicissimus DEUS.

Nec porrò dubitamus adseverare, DEUM hunc sive essentiam hanc, communem tribus personis, singularem & individuum esse, vel, ut Philosophus loquitur, *substantiam primam*, non quidem ut ea dicitur à substando, sed ut

Universalia non dantur extra mentem ut universalia.

Quomodo Divina natura sit communis Trinitati.

Pater est in Filio: Filius in Patre: Spiritus sanctus in utroq;.

Essentia Divina tribus personis communis est singularis.

*Est substantia prima:
& quomodo*

rem singularem, per se subsistentem significat: neque etiam ut dicit relationem ad secundam: quomodo sola substantia prædica- mentalis & finita est prima substantia: Sed ut negationem dicit prioris, nec non talem indicat & describit substantiam, quæ per se primò habeat esse, & non in aliquo, à quo in suo esse dependeat. Nam hoc tantum propriissimè prima significat substantia, totumq; convenit divinæ essentiae in solis absolutis & essentialibus præcisè contentæ.

*ἁγίας vox
quomodo
non sit alie-
na à scri-
pturis.*

Quemadmodum autem voces ὑποστάσεως & θεοσωπίας non sunt alienæ à scripturis: sic neque ut monet *Cyrillus*, vox ἁγίας: licet enim secundum tot literas & syllabas non cō- tineatur in illis: sufficit tamen, Deum in A- pocalypsi cap. i. v. 8. de se dicere, quòd sit ὁ ὢν ὁ ἦν..

Quid enim absurdi est, si ex hac voce ὢν colligamus substantivum nomen ἁγίας, & sic argumentemur à conjugatis: Deus est ὁ ὢν: Ergo habet ἁγίας, vel est ipsa ἁγία? Cùm ὢν sive εἶναι ne concipi quidem mente queat sine ἁγία sive essentiâ. Omne enim quod ὢν est, sive de quo εἶναι dicitur, id per ἁγίας ita est & dicitur. Deinde licet & hæc abstracta, *Unitas* & *Trinitas*, in scripturis hoc sensu & hisce rebus applicata, non invenia- tur: res tamen adest. Dicitur enim i. *Job.* 5.

*Unitas &
Trinitas
quomodo
continean-
tur in scri-*

Tres sunt in cælo, pater, λόγος & Spiritus san- ctus, & hi tres unum sunt: hoc est, ut demon- strabi-

strabi-

strabimus in progressu, unum sunt non tam consensione testimonij, quàm essentia: Quia igitur omne *trinum* trinitate est trinum, & omne *unum* unitate unum est, rectè inferitur: Patrem, Filium, & Spiritum S. tres esse trinitate personarum, & esse unum unitate essentia: Cùm illa de nullis aliis, quàm personis: hæc non nisi de essentia intelligi queat. Unde porro *communitatis* vox statim sequitur. Nam quæ plura in uno conveniunt, cujusq; respectu unum sunt & dicuntur, id illis pluribus commune sit oportet, alias unum in eo esse non possent. Quia igitur Pater, Filius, & Spiritus sanctus in unitate essentia conveniunt, rectè inferitur, *tres illos unam communem habere essentiam, & esse coëssentiales sive ὁμοούσιους*: quæ vox porro ab ὁμοία derivatur: cujus similem habemus in scripturis *Matth. 6. vers. 11. Da nobis panem ἡμεῖς*. Quocirca terminos hosce, quibus in Sacro sanctæ Trinitatis mysterio asserendo & declarando utimur, in scriptura contineri, simpliciter negandum non est.

Communitatis vox unde colligatur.

CAPUT IV.

*De Persona ac ὑποστάσεως voce,
ac Definitione in specie.*

UT autem de *Persona* ac ὑποστάσεως voce, *Persona* & definitione seorsim nonnulla monemus: *quid significet.*

1. Qualitas
em.

neamus : quæritur primum de significatio-
ne vocabuli *Personæ* : *Valla* lib. 6. *Elegant*,
cap. 34. multis rationibus contra Boetium,
contendit, personam non substantiam, sed
duntaxat qualitatem significare, quòd una
eademque substantia plures dicatur gerere
Personas.

Verum enim verò nemo est, qui non ani-
madvertat, *Vallam* graviter hallucinari, non
tantum in Theologia, sed in propriâ quoque
facultate. Nam etsi verum sit, *Personæ* vo-
cem ambiguam esse, & interdum qualita-
tem significare, ut apud *Cic.* 2. *de Orat.* *Su-*
stineo unus tres Personas, meam, Adversarii,
Judicis. Item apud eundem in *Pisonem.*
Gravissimam sustinet personam, qui Philosophi-
am profitetur. Item *Philipp.* *Tueri perso-*
nam Principis magnum est in Repub. Et apud
Quintil. lib. 4. cap. 2. *Suscipere personam*

2. Substan-
tiam.

alicujus Veruntamen id perpetuum non
est. Quandoquidem ex usu eorundem La-
tinorum constat, PERSONAM quoque
significare substantiam, & quidem HOMI-
NEM. Sic enim apud eundem *Cic.* *App.*
lib. 3. *Personæ obscuræ* pro hominibus obscu-
ris dicuntur. Et lib. 2. *de Orat.* *Hominum*
innumerabiles Personæ. Et *Plin.* *Epist.* 305.
inquit: *Contrahere personas ad aliquod negoci-*
um. Et *Quintil.* lib. 7. cap. 1. ait: *Colliduntur*
personæ inter se. Adde, quod jura etiam Civi-

lia,

lia, in quibus latina lingua est purissima, non raro in hac significatione voce Personæ utitur, ut videre, ff. de statu hominum leg. 1. Ubi Gajus in hanc loquitur sententiam: *Omne jus, quo utimur, vel ad Personas pertinet, vel ad res vel ad actiones.* Et lib. 2. Ubi Hermogenianus ait: *Cum igitur hominum causâ omne jus constitutum sit, primo de personarum statu, & post de cæteris.* Item in titulo 27. Cod. lib. 4. leg. 1. *Excepta Possessio. Per quas Personas &c.* Imò in sacris quoque Actor. 10. v. 34. dicitur: *DEUM non esse acceptorem Personarum.* Ubi vox Personæ nihil aliud, quàm hominem, significare videtur. Et omninò censendum est, significationem hanc primariam esse, reliquas tantum in ordine, & analogiâ ad illam. Nam & is, qui in theatro personam agit, propterea illam agere dicitur, quia aliud suppositum verum, quod revera substantia est, repræsentat. In præsentī igitur negotio pro substantia accipitur; non autem quâcunque sed completâ, & intelligente. Estq; ejus usus in Ecclesia longè vetustior, quàm Græcæ vocis *ὑποστάσις*. Non enim ita multò post Apostolorum tempora in articulo de Trinitate usurpavit eam Latina Ecclesia & quidem planè in eadem significatione, quæ jam explicata est, & in qua Græci postea voce *ὑποστάσις* usi sunt. Sic enim Tertullian. adversus Praxeam scribit. De DEO

nihil

*Persona præ
mariò sub-
stantiam
significat:
secundariò
accidentia.*

*Hoc loco
persona non
est accidens
sed substan-
tiam signi-
ficat.*

*Personæ vo-
cis usus ve-
tustior,
quàm
*ὑποστά-
σις*.*

nihil inane potest prodire, & carens substantia: ideo SERMO DEI est RES, & PERSONA quædam. Quæcunq; ergo substantia Sermonis fuit, illam dico Personam, & illi nomen Filii vendico: & dum Filium agnosco, secundum à Patre defendo.

Uſus vocis
ὑποſτά-
σεως quã-
do capit in
Eccleſia.

Vox verò ὑποſτάſεως in tali ſignificatio-
ne primùm uſurpari in Eccleſia cæpit *Athanaſii* tempore. Quam verò quia Latini com-
modè reddere non poterant; cùm, ut *Auguſtinus* notat, ſermo latinus nullam faciat Dif-
ferentiam inter *Effentiam*, & *Subſtantiam*, nec
non Ariani in Eccleſia latina verbo hoc pe-
riculoſè luderent, poſt lites nonnullas inter
Græcos, & Latinos motas, Græci tandem
Latinis in eo ceſſerunt, &, ut ipſi tria ὑποſτά-
ſεως, propterea, quod *Perſonæ* vocabulum
erat antiquius, dicere cæperunt. *Athana-
ſius* enim, ut *Nazianzenus* refert, intelligens,
Italos ob linguæ anguſtiam, & nominum
inopiam ſubſtantiam ab *Effentia* non poſſe
diftinguere, & Latinos, & Græcos convoca-
vit, cumq; videret, eos in rebus idem ſentire,
ſuaſor, & autor fuit, ut propter concordiam
in modis loquendi etiam convenirent.

Perſonæ
definiſio.

Cæterùm definimus *Perſonam*, ſive ὑποſτά-
ſεως ſive ὑποſτάſεως, quòd ſit *intelligentis na-
turæ incommunicabilis ſubſiſtentia*. Commu-
niter deſcribunt, *ſubſtantiam, ſive ſubſiſten-
individuum, intelligens, incommunicabile*. In

Defi

Definitione, five Descriptione nostra *Subsistentia* generis locum sustinet. Nam *subsistentia*, & *suppositum* sunt Synonyma Grammatica, Polyonyma logica, ne forsan *Danaï* cavillum incurramus. *Suppositum* autem, ut & *individuum* latius patet quàm *Persona*, uti id rectè explicat *Durandus* in lib. 2. sentent. Dist. 3. q. 2. & lib. 3. distin. 1. quæst. 1. n. 17. *Omnis Persona, inquit, est suppositum, & omne suppositum est Individuum: Sed non omne Individuum est suppositum, nec suppositum Persona.*

Generis locum tenet Subsistentia

Addit rationem: *Quoniam qualibet natura singularis, in quocunq; genere sit, potest dici Individua. Suppositum autem non dicitur, nisi natura singularis in predicamento Substantiæ: nec quæcunq; talis, sed solum completa: Persona dicitur illud idem in naturâ intellectuâli solum: ut in hoc nostro negotio, Pater, Filius, & Spiritus sanctus: In angelis, Michael, Gabriel, Raphaël. In humanis Petrus, Paulus, Johannes, Ἄλογα igitur ζῶα singula, ut Bucephalus, Pyrois, Æthon: rectè dicuntur ἄτομα, καὶ ὑφιστάμενα, Individua, & supposita: τρεῖς παρὰ verò, & Personæ non rectè. Atque hinc est, quod Orthodoxi Ecclesiastici scriptores Patrem, Filium, & Spiritum sanctum speciali voce τρία τρεῖς παρὰ, & generali tria ὑφιστάμενα, passim appellitant, nunquam verò, quantum ego qui-*

ἄλογα ζῶα non dicuntur Personæ.

Inter Per-
sonam sup-
positum &
Individuum
est distin-
guendum.

Differentia
definitionis
personae du-
plex.

Formalis:
Incommu-
nicabile.

Individuum
quid pro-
priè dicat.

Persona
propriè
quid dicat.

Boeth. lib.
de 2. Natu.

Vide Tho-
mam

1. Part.
quest. 29.

art. 1.

Personae de-
fin: Boethii
imperfecta
excusatur.

Reichardus
correx. de-
fin: Boethii.

In natura
interdum

dem memini, τρία ἄτομα: Omnino igitur inter hasce voces, πρῶτον, ὑφίσταμενον, & ἄτομον: Personam, suppositum, & Individuum sine λογισμῶν διακρίσει distinguitur. Superadduntur porro duae Differentiae; altera Formalis, & latior; altera materialis, & strictior. Illa exprimitur voce incommunicabilis. Quandoquidem in eo Personae formalis ratio propriè consistere videtur, quòd substantiae individuae incommunicabilitatem quasi superaddat. Nam Individuum dicit rationem tantum singulariter subsistendi, quae propriè sub conceptu primae substantiae in logicis concipitur, & exprimitur: Persona verò incommunicabilitatem cum aliis Personis ejusdem naturae. Hinc, quia in definitione Boethii (Persona est rationalis naturae individua substantia) formalis haec ratio expressa non videtur, insufficiens, & quae non satis, ac perfecte Personam declaret, à nonnullis judicata est. Verum excusant alii Boethium, existimantes, ipsum in eadem accepisse significatione vocem individui, in quâ postea Reichardus (Nā is primū addidit hanc limitationem) incommunicabilis verbum; ut ita quaedam in vocibus; nulla autem in re sit discrepantia. Sed, ut sit, negari non potest, particulam hanc à Reichardo positam, clariorem esse, omnemque ambiguitatem tollere. Nam negari etiam in Natura non potest, aliquid interdū esse hanc, ideoque

ideoq; primam substantiam, & consequen-
 ter Individuum Prædicamenti substantiæ:
 quod interim suppositum dici nequit: *ut in*
ferro candente Ignis est Hæc substantia: quia
 hic Ignis. Est tamen in supposito ferri. *Sal*
permixtus aquæ est hic sal, at in supposito a-
 quæ. Inquis: Exempla hæc non quadrare,
 quippe quæstionem de *Persona* esse, & non
 de *supposito*. De neutro sanè πρῶτως, sed de
 formali ratione suppositi: At suppositum &
 Persona in ratione formali, quæ est *incommu-*
nicabilitas, conveniunt. Unde hoc obliquè
 urgere volumus, quòd contra *Personam*, e-
 jusq; *incommunicabilitatem* ἀπλῶς non pu-
 gnet, alienam in se recipere naturam, licet
 ob subjecti Personæ perfectionem id fieri ne-
 queat naturaliter. Rectè enim nos inferre
 posse putamus. Si incommunicabilitas sup-
 positi in naturis imperfectioribus, & brutis
 naturaliter admittit communicationem al-
 terius naturæ: ergo idem fieri posse, incom-
 municabilitate Personæ non obstante, mo-
 do supernaturali. Deinde & hoc inde rectè
 colligere videmur: *Incommunicabilitatem*
Personæ non negare omnem omnino com-
 municabilitatem: sed duntaxat alterius per-
 sonæ, non alterius naturæ. In supposito veri-
 tatem generaliter demonstrat experientia: in
 Persona, Fides Christiana. *Excipiet* quidam:
 ταυτολογικῶς addi vocē *incommunicabile*. Si

datur indi-
vidua sub-
stantia, quæ
in se non sit
suppositum.

Suppositum
& Persona
in ratione
formali
conveniunt.
Contra Per-
sonam non
pugnat
ἀπλῶς
ejus inco-
municabi-
litatem, a-
lienam in
se recipere
naturam.

Personæ in-
communi-
cabilitas nō
negat omnē
communi-
cabilitatē.
Obiectio
contra vo-
cem Incom-
municabile.

Responsio.

enim substantia, & suppositum sunt synonyma Grammatica, & verò suppositi formalis ratio est Incommunicabile, utique illa ipsa etiam Personæ erit. *Sed res est plana.* Si æquè hæc constarent omnibus, quemadmodum omnes facillè sciunt, *Rationale esse*, formam, & formalem dicere rationem hominis; tam malè sic definita à nobis esset Persona, quàm, si quis *Petrum hominem rationalem*, defineret. Verùm nos excusabit summa rei obscuritas, ad quam toliendam interdum ponendum, & repetendum est id, quod totum constituit: ne videantur. Res simpliciter inservire Methodo: Sed hæc potius illis. Deinde repetitur quoque propter *Cajetanum*, qui aliquo modo admisit unum suppositum commune tribus Personis Divinis. Quod sanè nullo modo concedendum videtur. Unam enim credimus, & confitemur in DEO essentiam individuum, communem tamen tribus personis. Verùm ut tres Personas; Ita etiam tria supposita Incommunicabilia. Aliàs enim concedendum foret, tres esse Personas in una Persona: cum, ut demonstratum, *Persona & Suppositum* in formali ratione ἀπλῶς idem sint; & tantùm diversitate subjecti, sive naturæ distinguuntur. Quod suppositum sit Incommunicabilitas in naturis brutis simul, & intelligentibus: Persona verò tantùm in Intel-

ligen-

*Suppositum
& Persona
quomodo
convenient,
& quomodo
differant.*

C0103

C0103

C0103

C0103

C0103

C0103

C0103

C0103

C0103

C0103

C0103

ligentibus. Ille igitur terminus est commu-
 nior: hic strictior, nempe per naturam, sive *Aliā fingit*
 ad Naturam determinatus. *Adamus à Bebelno* ταυτολο-
Photinianus aliam hinc fingit γίαν, *Adamus à*
 quando definitionem Boethij, & Philippi *Bebelno.*
 approbat, si *incommunicabile* tanquam abun-
 dans, & in voce *Individui* contentum, ex-
 pangatur. Sic enim inquit: Quæ Definitio
 (nempe Philippi, & Boethij) *Si incommuni-*
cabile expungas, recta est. Quorsum enim poni-
 tur *incommunicabile*, cum positum sit *Individu-*
um. Reciproca sunt, *incommunicabile, & Indi-*
viduum. Quare alterum abundat. Verum quis
 ex præcedentibus non facile intelligit, Hæ-
 retici discursum niti falsâ hypothesi. Falsum
 enim est, *Individuum, sive substantiam primam*
& incommunicabile, esse Reciproca, veletiam
planè idem esse. Sed ad rem. Diximus, & pro-
 bavimus, Differentiam hanc formalem la-
 tiorem esse, quippe non distinguentem Per-
 sonam à supposito. Unde porro intelligitur,
 quod πρῶτος tribuenda sit supposito: Perso-
 næ verò, quia suppositum est. Additur ergò
 Differentia altera strictior, *intelligentis na-*
turæ: quam materialem dixi propterea, quia
 addit limitationem ex parte naturæ, cui hæc
 Incommunicabilitatis ratio inesse dicitur:
 ideoq; materialem rationem in Proportionem
 habet, ut ita Persona significet specialem
 suppositi dignitatem, & perfectionem ex par-
 te na-

Persona
quid strictè
significet.

te naturæ in qua subsistit, nempe quod intelligens, sive intellectu prædita sit. Unde & Cic. in officiis: *Nobis, inquit; imposuit personam ipsa natura magna cum excellentia, præstantiaq; cæterorum animantium.*

Boethii definitio Personæ reprehenditur à Scoto.

Boethius excusatur.

In Boethii definitione habetur vox *Rationalis*. Verum quia ista imperfectionem videtur involuere, Scotus etiam hoc nomine istam Definitionem reprehendit, refertque, *Reichardum* vocem *Rationalis*, mutasse in *Intellectualis* verbum. Neque hîc desunt, qui *Boethium* excusant. Nam licet omnino concedendum sit, *rationale* frequentius appropriari homini, & de ratione Personæ non esse, imperfectionem Discursus, sed duntaxat, quod sit in cœnsu, & gradu Intellectuali: Quo etiam respectu Cic. de Nat. Deorum dixit: *in DEO, & homine personam considerari*: Interim tamen & hoc negari nequit, quod *rationalis* quoq; vox generalius interdum sumatur, quatenus nimirum ratio intelligendi vim significare potest abstractam à discursu: ut annotat *Thomas* 1. part. quest. 29. art. 3. ad 4. & alibi. Ex quibus, quomodo Persona à nobis definiatur, quidque termino isto velimus, sive in Philosophia, sive in Theologia, facile, nî fallos, colligitur. Ut autem rectè intelligatur propter *novos Hereticos*, quid sibi velit Definitio in scholis nostris recepta, notandum, quod

utraq;

Explicatio definitionis Personæ, ut h. in Schol.

utraq; vox, *Suppositum*, & *Persona*, duobus *lis nostris*
 modis sumantur, vel in virtute termini *ab-* *proponitur.*
tracti, vel in virtute termini *concreti*. In *ab-* *Supposita &*
tracto accipitur pro ipsa *Personalitate*, & in *Persona su-*
mundum ut
communicabilitate cum Persona alia; atq; hoc *concreta, in*
 modo verè à nobis definitus est hic termi- *terdum ut*
 nus, sumto termino *suppositum* substantivè, *abstracta.*
 & *Persona* absolutè, ut sit idem, quod subsi-
 stentia distinctè sumta à subsistente: quo-
 modo abstractum à concreto, denominans
 à Denominativo distingui consuevit: In *con-*
creto, prout naturam, cujus incommunica-
 bilis subsistentia est, connotat, & significat,
 ut *suppositum* sit idem, quod natura,
 five *Essentia*, quatenus incommunicabiliter
 subsistit, & *Persona* idem, quod natura five
Essentia intelligens, prout incommunicabi-
 liter subsistit.

Definitio ergo in scholis recepta, & u- *Definitio in*
 sitata, non est *Personæ* in Abstracto, sed in *Scholis no-*
stris rece-
pta, est Per-
sona in con-
creto sum-
ta.
 concreto sumtæ, connotantis ipsam Naturā
 five *Essentiam*, cujus incommunicabilis sub-
 sistentia est. Quæ verò Definitio licet a-
 deò accurata non sit; rectè tamen ita pro-
 pter discentes ob summam rei difficulta-
 tem, & obscuritatem in scholis retinetur,
 & proponitur. Ignorandum enim non
 est, *personam*, ut non in divinis, ita neque
 in humanis, esse accidens aliquod, substan-
 tiæ intelligenti inhaerens; sed potius intrin-
 secum

secum ejus modum, & determinationem, quæ nullam omninò habet Essentiam sine ea essentia, sive substantia, cujus determinatio sive modus est. At verò nihil quit intelligi sine essentia, & in substantiis sine substantia. Hinc potius Præceptores, & Majores nostri dici voluerunt in Concreto: *Persona est substantia, individua, intelligens, incommunicabilis*: quàm in modum abstracti: *Substantia individua intelligentis incommunicabilitas, sive Incommunicabilis subsistentia*. De illa enim aliquid, de hac puer, vel tyro, & forsan spectatæ etiam ætatis studiosus, nihil intelligit. Illa enim in rebus creatis facilè, hæc difficulter explicari, & demonstrari potest. Est igitur Definitio, ut diximus, non accurata quidem, sed tamen ad captum discètium, quibus proponitur, accommodatissima. Ut enim aliàs in Metaphysicis modorum Entis formalem rationem in abstracto, ut nimirum cōtra Ens distinguuntur, statim primo intuitu observare, & percipere non possum, quòd illorum Essentia extra Ens, sive Entis conceptum nulla sit; ideoq; necesse est, ut in illorum descriptionib9 ipsum Ens, tanquam materiale, & Essentiale includamus, & non ut volumus, sed ut possumus, rem declaremus, & definiamus: ita etiam res sese habet in recepta hac *Personæ* descriptione. Quod qui intelligit, facilè ignorantiam nostri *Nobilis à Bebelno*

*Nobilis à
Bebelno i-
gnorantia.*

belno

belno manibus quasi palpabit, contrà verò sciet, quare definitio personæ divinæ à Justino, & Damasceno tradita (Ἡ δὲ ἀγία τετράδος ὑπόστασις Ἰσὺ ὁ ἀναρχὸς τεὸς καὶ αἰδὺς ὑπαρξέως. In sancta Trinitate Persona est modus existentie divinæ principio carens) non sub illa vulgari, tanquam generaliori subsumi queat: licet aliàs logicorum Canon verissimus sit: *Definitio generis, est quoque Definitio speciei: Et hujus includit illius Definitionem.* Verùm hac de re paulò post.

CAPUT V.

*Photinianorum de Definitione
Personæ opinio.*

ITa nos de Persona ejusque Definitione statuimus: audiamus nunc acversarios, ut postmodum in applicatione ad institutum nostrum, nempe ad DEUM, nulla vel supersit, vel de novo oriatur ambiguitas. Adamus Goslavius à Bebelno in refutatione Keckermannian. part. 3. c. 1. & 2. de Persona discurret in hunc modum, & his ipsis verbis: *Poteram jure omittere tractationem de Persona, cum mihi mens, & propositum, duntaxat respondere ad ea, quæ disputat Keckermannus adversum nos.* Verùm quò minus id facerem, duæ me causæ impulerunt. Una est, quòd

*Causæ duæ
propter
quas Gos-
lavius agit
de persona.*

„ præsidio personæ divinæ, eorumque, quæ
 „ ei Keckermannus tribuit, sua argumen-
 „ ta muniat, nostra verò impugnet, afferens
 „ Personæ Divinitatis eam Definitionem, quæ
 „ est à Persona quàm remotissima, idque con-
 „ tra fidem, & adsertionem antiquorum Tri-
 „ nitariorum. *Alter*, quòd gravissimus ille de
 „ Trinitate error cognitione Personæ verâ nul-
 „ lo negotio deprehendi queat: ut mirer vehe-
 „ menter, doctos alioquin viros persuaderi si-
 „ bi pati, tres personas in unicâ essentia confi-
 „ stere posse: cum eos minimè lateat, quamli-
 „ bet personam requirere singularem Essen-
 „ tiam. Et porò *cap. 2. pergit*: Keckeerman.
 „ p. 18. ait. Boethium, & Philippum personam
 „ definivisse: *Individuum incommunicabile, in-*
 „ *telligens, non partem alicuius, nec sustentatum*
 „ *ab alio.* Quæ Definitio si *incommunicabile* ex-
 „ pungas, recta est. Quorsum enim ponitur in-
 „ communicabile, cum sit positum indivi-
 „ duum? Reciproca sunt, incommunicabile,
 „ & Individuum. Quare alterum abundat.
 „ Loco ejus, *pars alterius, nec sustentatum ab*
 „ *alio*, rectius dictum fuisset, *per se subsistens.*
 „ Negationes in Definitionibus sunt fugien-
 „ dæ. Quia Definitio explicat, quid res sit, non
 „ quid non sit. *Hinc Aristoteles cap. 4. lib. 1.*
 „ *Top.* ex duabus Accidentis Definitionibus
 „ allatis posteriorem laudat affirmativam, &
 „ præponit priori negativæ. *Rectam dixi*, quia
 Per-

Definitio
 Personæ, ut
 à Boethio
 & Philippo
 proposita.
 Reprehen-
 ditur 1. pro-
 pter additã
 Vocem In-
 communi-
 cabile. 2.
 Propter ad-
 ditum non
 pars alte-
 rius.

Personæ, quâ Persona est; non autem, quâ
 hujus, vel illius persona, naturam explicat. *Requisita*
 Primum enim, omnis Persona est *per se sub-* *Persona:*
sistens, sive illa sit Hominis, sive Angeli, sive *1. Per se*
 DEI. Deinde est *individua*. Quia & Pe- *substantia*
 trus est individuum, & Gabriel Angelus, & *2. Indivi-*
 quælibet divinitatis persona. Generaliter, *dua sit.*
 nulla est persona, sub quocunque genere
 eam consideres, quæ non sit Individua. Quod
 verò omnis persona sit *intelligens*, hætenus *3. Intelli-*
 nemo dubitavit, ob quam causam hæc res *gens.*
 probatione non indiget.

Est igitur Persona individuum, intelligens, *Colligitur*
non sustentatum ab alio. Vel, ut ego eam de- *definitio*
finio: Substantia prima intelligens. *Persona.*

CAPUT VI.

Examen præcedentis di-
scursus.

IN quo discursu notetur primum: quòd di- *Miratur*
 cit Adversarius, se mirari vehementer, doctos *Goslabius*
 alioquin viros persuaderi sibi pati, tres personas *nos in una*
 in una essentia consistere posse: cum eos minimè *Essentia*
 lateat, quamlibet personam requirere singula- *plures pera-*
 rem essentiam. Verum ut ipse miratur, nos *sonas con-*
 in una essentia divinâ tres subsistentias sive *stitueret pos-*
 personas credere: ita nos non possumus *se.*
 non vehementer mirari, tantum Theologum,
 & Phi-

*Discrimen
quoddam
est inter
Personalitatem &
singularitatem.*

*Omnis persona habet
singularem
essentiam :
sed non omnis, nempe
non, quæ
in essentia
infinita est,
necessariò
sibi habet
essentiam
singularem
& separatam.*

& Philosophum, ut hic Nobilis videri vult, non intelligere discrimen inter *Personalitatem*, & *singularitatem*. Nos adserentes ex verbo DEI tres personas in una essentia, essentia divina singularitatem non negamus; sed, stantibus illis tribus personis, ipsam ex eodem verbo DEI constanter urgemus, & demonstrabimus. Aliud igitur est, dicere *quamlibet personam habere singularem Essentiam*; & aliud, *quamlibet personam habere sibi singularem & separatam essentiam*, & non cum aliis communem, & quidem ita communem, ut ejus in se considerata singularitas, & individualitas non tollatur. Illud ubique concedimus: Hoc negamus, necessarium esse in Essentia infinitâ. Tum quia infinitas obstat: tum quia contrarium scriptura revelat: meritò igitur intellectum nostrum captivum ducamus in obsequium scripturae, & CHRISTI. Alterum in discursu Goslaviano notandum est, quòd probet Philippi, Boëthii, & consequenter nostram Definitionem, quâ Personam circumscribimus, unico duntaxat excepto, quo eam *ταυτολογίας* accuset, cum in communicabile in voce Individui includi, & connotari videatur.

*Incommunicabile in
voce Individui non
includitur, vel*

Sed errare nostrum Nobilem, & incommunicabilitatem confundere cum Individui ratione, diximus in præcedentibus: simulq; *ὑφιστάμενον, πρῶτον, & ἄτομον suppositum,*

Per-

Personam, & Individuum sine λογισμαχία, rectè distingui monuimus, & per diversas istorum terminorum significationes ostendimus, imò res ipsa pro se loqui videtur. Nam *Individuum* non dicitur ex eo, quia incommunicabile est, sed ex hoc, quia non amplius in species, sive plura ejusdem naturæ est divisibile. Deinde testatur ipsa experientia, quòd multa Individua, Individuitate retentâ, omittant sæpius incommunicabilitatem, sive proprii suppositi rationem. Jam verò sine quo alterum esse potest, id idem non est cum eo, sine quo esse potest. Illud in præcedentibus (cap. 4.) probavimus, & porro sic probamus: Idem aurum sive sit in sua propria subsistentia, & ὑφισταμένῳ, sive sit in alieno, resolutum nimirum per calorem, Individuum est, sed eandem incommunicabilitatem, & suppositi rationem non habet, quandoquidem per resolutionem, propriam subsistentiam amisit, atque ideo communicabile factum est ex Incommunicabili, faciliq̃ negotio cum alio potest communicari, communicatumq̃ cum illo unum ὑφιστάμενον constituere, & in alio supposito subsistere: ut in poculo exaurato, non propriâ, sed poculi, sive argenti subsistentiâ subsistit aurum: quia illi inest, & per se incommunicabile Individuum non constituit. Eodem modo se res habet in ferro candente: ubi tamen si ferrum, & ignis

ea connotatur.

Individuum cur sic dicatur.

Individua, talia manentia, amittere possunt incommunicabilitatem.

& ignis accidentaliter uniantur: nihilominus ita uniuntur, ut ignis non in se subsistat, sed in ferro, vel potius in ὕψιστῳ *ὑψιστῳ* ferri subsistat: interim non tollitur ejus individui ratio. Est enim continuus, ideoq; individuus ignis, & substantia prima: nempe est hic ignis, non ignis in specie, & communis sumtus. Sic ponamus veram esse definitionem, & hypothesein Aristotelis: *Stellam esse densiorem partē sui orbis*. Si igitur & Sol sui orbis densior pars est, ut omnino est, juxta datam Definitionē: utique rectē quidem dicetur Individuum, sed non rectē suppositum, quippe communicatū cum suo orbe, & pars sui orbis. Verissimum igitur esse concedimus, quando Hæreticus dicit, *Generaliter nullam esse personam, sub quocungq; etiam genere consideretur, quæ non sit individua*: Verū non retrō concedendum propterea est: *Omne Individuum esse Personam, vel suppositum*, cum (ut in precedente capite demonstravimus, & in sequenti pluribus ostendemus,) sub aliā formali ratione intelligatur Individuum, & sub aliā Incommunicabilitas, sive incommunicabile esse. Qui igitur in Concreto loquens cum Adversario *Personam* dicit *Individuum intelligens*, non sustentatū ab alio, aliquid dicit, sed nō sufficiens: imō formalem rationem personæ omittit, & duntaxat naturæ conditionem, in qua suppositalitas, ut ita loquar, sive in specie Personalitas

Sub aliā
formali ratione
intelligitur
Individuū:
& rursus
sub aliā In-
communicabile
esse.

nalitas est, & esse potest, exponit. Idem statuendum est de propria Nobilis nostri sententiâ, quâ dicit, *vel, ut ego eam definio: Persona est substantia prima, intelligens.* Nam, ut in sequentibus docebitur, *Prima substantia* in sua formali ratione, vel etiam connotatione non includit incommunicabilitatem, quam suppositi, & Personæ formalitatem dicimus; sed duntaxat, quod sit per se subsistens, seu singularis, & indivisa, sive indivisibilis in plures integras sive completas substantias, ut divisibilia erant genera & species. Unde Individuum sive substantia prima tantum negat divisionem specierum, & generum. Ergo Adversarius rursus non personalitatem, sed duntaxat naturam, cujus personalitas terminus, & incommunicabilis ratio est, explicat, & definit.

*Prima substantia
quid formaliter
dicat.*

*Dicis, exempla quidem allata vera esse de supposito, non autem de substantiâ primâ, sive de Individuo intelligente? Ob-
jectio illa nulla est. Nam si substantia prima rationalis tantum ad suppositi materialem pertinet conditionem, & non ad formalem: sequitur, idem verum esse de Persona accuratè, & abstractè consideratâ, quippe cujus suppositum quasi genus est, quod à personâ non distinguitur specifica internâ formalitate, sed tantum ad materiale suppositi additâ specifica ratio-*

Obiectio.

Responsio.

*Suppositum
& Persona
formaliter
conveniunt:
differunt
tantum
materiali-
ter, nempe
naturæ sub-
jectæ ratio-
ne.*

ratione: Ut ita Suppositum & Persona formaliter in omnibus conveniant, tantum hæc ab illo naturæ subjectæ ratione, nempe τῷ *rationale* esse, distinguatur, Personaque nominetur. Ergò quodcunque removetur à formali ratione suppositi, id quoque removetur, à formali ratione Personæ: & vice versâ, quod additur, & pertinet ad formalem rationem suppositi; id quoque pertinet, & addendum est ad formalem rationem personæ, retentâ duntaxat, ut diximus, in materialibus, & naturæ conditionibus diversitate. Error igitur Adversarii, quo rationem formalem cum materiali, adeoque Personam cum Individuo, & substantiâ primâ confundit, satis liquidò apparet: manetque in concussum, terminum *incommunicabile* non ταὐτολογικῶς in Definitione Personæ poni, sed exprimere formalem ejus rationem, verissimamque & magis perspicuam esse nostram Definitionem, quâ diximus, *Personam esse intelligentis naturæ incommunicabilem subsistentiam*: nisi forsan ταὐτολογίαν propterea hîc committi existimes, quòd *incommunicabile* in subsistentia, sive supposito contineatur.

Nostra definitio Personæ magis perspicua est.

Ad objectionem illam supra responsum est cap. 4. Hîc breviter teneatur, id facile veniam mereri; cum repetitio illa fiat etiam propterea, quòd generalis suppositi, sive subsistentiæ

sistentiæ Definitio non fuit præmissa. Sufficit demonstrasse incommunicabilis rationem non contineri, vel exprimi voce Individui, vel primæ substantiæ.

CAPUT VII.

*DEO tam nomen, quàm rationem
Personæ verè & propriè con-
venire ostenditur.*

Quid igitur Persona sit, quomodoque à nostris definiatur, vidimus, movetur nunc quæstio: *an DEO tam nomen, quàm ratio Personæ verè, & propriè conveniat.*

Affirmativam (nempè in DEO verè, & propriè esse Personam secundùm perfectissimum, & propriissimum hujus vocis significatum) adserere non dubitamus. Nam etiam si vox hæc in scripturis DEO non tribui multis videatur, rem ipsam tamen, quàm significat, quæque à nobis definita, & à Patribus in diversis Conciliis conjunctim, ac deinde ab iisdem disjunctim, à Tertulli: contra Praxeam in initio: Hilar. lib. de Synodis: Hieron. Epist. 57. August. lib. 4. de Trinit. cap. 8. & 9. lib. 7. cap. 4. & 5. & cæteris, explicata est, DEO tribui, à nullo, quid persona sit, rectè intelligente facile negabitur.

*Deo propriè
vox Personæ
tribuitur.*

Ratio Scholasticorum cur persona Deo tribuatur, generalis.

Probatum idem per partes.

1. Deus est substantia.

2. Deus est substantia singularis seu Individua.

Unum de Deo predicatur duobus modis. Aut affirmativè tantum.

Rationem quidem reddunt Scholastici hanc: Quia Persona ad dignitatem, & perfectionem spectat. Jam verò negari nequit: Quicquid dignitatis, & perfectionis est, Deo modo excellentissimo, eminentissimoque tribuendum esse. Sed ratione hac relicta, singula Personam ingredientia, & constituentia Deo tribui demonstrandum est. Primum *DEUM substantiam esse* nemo forsitan negabit. Si enim id substantia dicitur, quod per se subsistit, utique solus *DEUS* substantia *πρώτως* ita dicta, erit. Quippe qui solus *ἁπλῶς*, per se, subsistere statuendus est: cum ceteræ substantiæ, licet per se subsistere dicantur; omnes tamen à *DEO* id habeant, quòd subsistant; adeoque non tam per se, quàm per *DEUM* sive dependentiam à *DEO* subsistant. Solus igitur *DEUS*, ut à nullo est, sed à seipso, in seipso, & per seipsum: ita quoque à nullo dependet, sed absolutè est, quod est, absolutè in se, per se, à se subsistit, ut subsistit. Ergo substantia est *DEUS*, & quidem modo longè excellentiore, & perfectiore, quàm substantiæ ab ipso creatæ. Deinde est *substantia singularis, seu Individua DEUS*: quia est Unus. Ubi notetur, quòd Unum de *DEO* possit predicari duplici sensu: aut *affirmativè tantum*, aut *exclusivè*. Priore modo non tantum de *DEO*, sed de quolibet Ente affirmamus, quòd sit unum; quip-

quippe quod in hac significatione nō negat, vel remouet alia similia ejusdē naturæ, generis, vel speciei, sed duntaxat negat divisionem in ipsa re, quæ una dicitur, & ponit distinctionem, seu divisionē ab aliis. Sic etiam Petrus est unus, licet sint plures homines, quàm Petrus: item Bucephalus unus fuit, licet sint, & fuerint semper plures equi. Quo modo per se notum est DEUM unum esse: quia in se indivisus est, simplicissimus est, & planè impartibilis: sic ab aliis quoq; est distinctus: quia est sibi propria, & particularis Essentia. *Posteriore modo* unū excludit consortium aliorū similium: sicut Sol dicitur unus, quia plures specie soles non dantur. Quare quia præter verum DEUM, nullus est alius Deus similis, vel verus, rectè etiam DEUS exclusivè Unus dicitur. Quæ unitas aliquo modo naturā est nota: manifestissimè, & clarissimè verò in scriptura ab ipso DEO de seipso adseritur, & probatur.

Aut exclusivè.

Quia igitur utraque Unitas, & cum primis hæc posterior, DEO necessariò est attribuenda; sequitur, quòd necessariò sit singulariter, & individue unus: cùm hæc unitas sit omnium maxima, & perfectissima: nihil autem nisi perfectissimum in DEUM cadat, eiq; sittribuendum.

Porro, qui *DEUM* intelligentem negat, ex DEO Idolum, truncum, & non DEUM blasphemè facit. Intelligens autè Deus est, quia

3. *Deus est intelligens.*

sapientissimus, *Psal.* 147. v. 5. Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus, & sapientiae ejus non est numerus. *Ad Romanos* 16. v. 7. *Et* 1. *Timoth.* 1. v. 17. Regi seculorum immortalis, soli SAPIENTI DEO honor, & gloria, in secula seculorum.

2. Quia est magnus, & mirificus consilio, *Esa.* 28. v. 29. Etiam hoc à Domino exercituum prodit, qui mirificus est consilio, magnificus re ipsa. *Et Jerem.* 32. vers. 29. Jehovah magnus consilio, magnus operibus. Verum lucem soli adderem, hoc si pluribus probarem.

*Incommunicabile quo
modo sit in-
telligendum
in definitio-
ne Personae.*

Superest ultima Definitionis Personae pars, nempe *Incommunicabile esse*. Ubi ex superioribus notandum, quomodo illud incommunicabile esse, sit intelligendum. Nempe non ita, ac si in suppositum nulla omnino cadat communicatio: id enim falsum esse patet ex iis, quae capite proximè precedente disputavimus: sed quòd non possit communicari, cum alio supposito; possit autem cum alià naturà, etiam in natura, & naturaliter. Verbi gratia, quando Elementa sunt in mistis, non sunt in eis per propria sua *ὑφίσταμενα*, sed sunt unum *ὑφίσταμενον* in misto.

Eodem modo se rem habere in ferro candente saepius docuimus. Nam licet ignis per se suum habeat suppositum: illud tamen in
unio-

unione cum ferro amittit proprium : quippe assumtus quasi in suppositum ferri : adeò, ut jam post unionem, licet accidentalem, rectè dici possint ignis & ferrum unum suppositum, unum ferrum candens : ignemque in supposito ferri subsistere : ut hujus rei infinita alia exempla adferri possent in natura.

Ejusmodi autem *incommunicabilitatem* DEO rectè tribui, nempè, quòd in DEO *substantia sit incommunicabilis* : vel *incommunicabilis substantie*, etiam naturaliter evidens est, quandoquidem omninò est necessarium, ut omnis res habeat ultimum suæ existentiae terminum, & modum.

4. *Incommunicabilitas rectè DEO tribuitur.*

Verùm terminus hic in substantiali naturâ est nihil aliud, quàm incommunicabilis substantia, quâ sibi subsistat talis, & non alteri : quâ sine multiplicatione in se maneat, suamque naturam retineat, nec in altera inhæreat, nec cum altera confundatur, vel commisceatur : sed suo connaturali modo existat perfectè. Quod per se est manifestum. Illud etiam patet. Quandoquidem id maxime pertinet, & spectat ad uniuscujusque naturæ perfectionem, si suo connaturali modo existat. Quis ergò id negabit de existentia DEI, qui ut immutabilis, sic semper sibi similis est, & suo connaturali modo perfectissimè sine ullâ mutatione perpetuò existit. Ergò incommunicabilis est rei subsistenti. Amit-

teret enim suam subsistentiam, & in aliam assumeretur : Cùm sine subsistentiâ nulla substantia esse queat. Ergò, subsistentiam propriam amittendo, mutaretur suâ perfectione in alterius vel perfectionem, vel imperfectionem. Non in perfectionem; illa enim vel esset æqualis, vel major DEI perfectione.

Neutra datur. Nam omne quod extra DEUM subsistit, ut infra DEUM est, ita DEO æqualem perfectionem habere nequit, nedum majorem. Non in imperfectionem. Nam imperfectio, sine DEI negatione, DEO tribui non potest. Quippe in quo sunt omnes perfectiones modo eminentissimo : & ideò, quicquid imperfectionem implicat, DEUM negat, & tollit. Quid multis? ut monuimus, DEUS nullo modo quit mutari. *Ego enim DEUS sum*, inquit Jehova, *& non mutor*. Adde : Si dicatur, quòd divina substantia subsistens, sit communicabilis alicui rei subsistenti, quæritur porrò, quænam sit illa res subsistens, cui divina substantia communicatur : an illa etiam sit communicabilis alteri rei subsistenti. Jam quicquid respondeatur, tandem in ultimo incommunicabili, tanquam in ultima perfectione subsistendum est, ne absurdè processus fiat in Infinitum. Ergò in contemplatione hac divinâ quiescendum est in aliquo

quo subsistente incommunicabili in tali natura, & hoc est suppositum, quod propter intellectum, qui in Deo est, rectè dicitur PERSONA.

Probè autem notandum, & propter duarum naturarum in Christo unionem, diligenter est inculcandum, & denuò repetendum, probandumq; : quòd suppositum non quovis, sed certo modo, certæ rei dicamus incommunicabile, nempe non respectu alicujus naturæ, sed tantum ratione alicujus subsistentis. Nam licet propter perfectionem Persona sit suppositum ejusmodi, quòd etiam naturaliter nulli naturæ possit communicari: quia nihilominus communicabilitas naturæ supposito non simpliciter repugnat, uti Demonstravimus: Et verò Persona sit revera suppositum, licet additam habeat limitationem ex parte naturæ: intelligitur, quòd communicabilitas Naturæ etiam cum Persona *ἀπλῶς* non pugnet.

Quandoquidem in ejusmodi communicatione non terminatur ulterius persona communicata; sed potius ipsa terminat Naturæ, cui communicatur, existentiam. Contra verò Personæ repugnat communicatio subsistentis alterius, sive subsistentiæ, sive Personæ: quia communicatio illa esset ad terminum ulteriorem. At verò repugnat, & contradictionem implicat, id, quod

Propter unionem personalem diligenter teneatur, quomodo Persona dicatur incommunicabilis.

ultimò terminatum est, denuò terminari quatenus tale est. Hæc ergò quia ita sese habent, necessariò infertur, & colligitur, quòd supernaturaliter Persona alteri naturæ communicari queat: uti id Fide nostrâ de λόγῳ communicato humanæ naturæ firmiter credimus, & confitemur.

CAPUT IIX.

*Quid sit Discriminis inter Personā,
& suppositum creatum, & deinde
inter Personam Divinam.*

ATque sic ex demonstratis certò constat: *DEO & Essentiæ, & Persenæ Verbum tribui, adeoq; omnia, quæ in D E O esse dicuntur, aut essentialia esse, aut personalia.* Jam verò quia constat ex illis ipsis Lactenus disputatis, ac confirmatis, & unitatem, & pluralitatem de D E O in scripturis reverà dici, simulque extra controversiam esse, Jehovahæ ratione Essentiæ tantum unitatem, & nullo modo pluralitatem tribui; sequitur, *Pluralitatem in primo libro de DEO adsertam & demonstratam esse personalem*, ideoque in D E O unam, simplicissimam, nulloque modo ac ratione divisibilem esse essentiam, plures verò, nempe tres, ut demonstrabitur, non quidem separatas & divulsas; distinctas tamen, ὡς ἑσῶς ἰσῶς sive Personas. Ut ita falsissimum sit, quod

*Pluralitas
in DEO est
personalis.*

quod Photiniani hîc nobis objiciunt, *Unam naturam semper & ubiq; unâ subsistere personâ, implicareq; contradictionem, unâ constare simplici & indivisibili essentiâ; & simul personis distinctum esse, siue in pluribus personis subsistere.* Quamvis enim id verum esse in personis & naturis humanis, non imus inficias: *Petrus enim, Paulus & Iohannes, ut distinctæ personæ sunt, ita quoque distinctæ & separatæ essentiæ sunt: Id tamen non præcisè fit, propterea, quia personis distincti sunt: sed quia finiti, materiales & divisibiles.* Hæc autem ratio quia in DEO non datur; quippe cujus essentia infinita, adeoq; numero una est: Quocirca illa numero una essentia indivisa trium personarum esse potest, nec ulla urget necessitas, ut quælibet persona suam propriam habeat essentiam: imò hoc urget, ut omnes tres unam communem habeant naturam siue *ᾠσιαν*: ne divisio in DEO asseratur, & summa ejus perfectio negetur. Quocirca ut divina natura ob infinitatem, simplicissimamque & indivisibilem unitatem, longè alia est natura, quàm humana, imò ab hac infinitè distincta; ita quoque ejus subsistendi ratio longè alia censenda est ab ea, quæ in rebus humanis & creatis datur. Ut enim inter finitum & infinitum nulla ferè intercedit proportio; ita neque inter finiti & infiniti subsistentiam.

*Photiniano-
rum falsa
objectio ab
unitate na-
tura ad u-
nitatem
Personæ.*

*In natura-
libus ab u-
nitate na-
tura ad u-
nitatem,*

*personæ re-
ctè quidem
procedim⁹.*

*In Deo non:
quia ratio
tollitur.*

*Ut divina
natura lō-
gè alia est
ab huma-
na: ita &
ejus subsi-
stendi ratio.*

*Primum
discrimen
inter Perso-
nam sive
suppositum
Creatum &
in creatum.*

2. Discrimen.

eadem datur ratio : ut perperam ab unius ad naturam propriam habitudine, ad alteram fiat collectio. Ergo ut ἁγία longè eminentiore modo DEO ; ita quoque Suppositi, personæ, ὑποστάσεις, θεστώπαι καὶ ὑποστάσεως termini planè eâdem ratione DEO tribuantur. Primum enim, ut ex præcedentibus liquet, datur in DEO una singularis substantia communis secundùm rem Personis, ut monstrabitur, tribus : ratione cujus tres Personæ consubstantiales dicuntur : & in *Concilio Niceno* definitum est, Filium Patri esse ὁμοούσιον, id est, ejusdem essentia cum Patre : & in *Symbolo Athanasij* asseritur, *non dividentes Personas, neq; substantias separantes*. Talis autem ἁγία non datur in Personis humanis : & consequenter, non tales personæ in ἁγία humana : sed ut quælibet Persona singularis & incommunicabilis est : ita singularem & individualement, sibiq; propriam habet essentiam, nullo modo secundùm rem cum aliis personis communem. Hinc (*Secundo*) Persona humana tota, verbi gratiâ, *Petrus*, à toto *Paulo* distinctus & separatus est, nullamq; habent intrinsecam inter se connexionem. Quod rursus de Personis divinis non dicitur : quippe quæ tametsi distinguantur realiter ; non tamen ita possunt separari in ESSE propter intrinsecam & necessariam connexionem, quam inter se habent, quæq; ex uni-

ex unione oritur, quam habent in essentiâ per veram atque perfectam identitatem cum illâ.

Tertiò distinguendum est inter rationem singulariter subsistentis, quæ propriè sub conceptu primæ substantiæ in prædicamento *ὑποστάσεως* apud Philosophum concipitur; & inter rationem incommunicabilitatis, quam conceptus Personæ propriè exprimit.

3. *Discrimen.*

Quando enim Substantia prima absolute concipitur & in mente ponitur, nihilque aliud additur; de se abstrahit ab incommunicabilitate: Quando verò concipitur non absolute; sed additur, quòd creata sit, implicite & quasi materialiter ejus simul dicitur incommunicabilitas, licet non tam formaliter & expresse, sicut in nomine & ratione Suppositi sive Personæ declaratur: atque hoc totum ex eo, quia finita est: in qua fieri nequit, ut natura substantialis & individua communicabilis sit multis personis, ut rectè inferatur: Omnem primam substantiam vel solùm, vel cum alia, esse unum suppositum; & omne Unum suppositum esse substantiam primam vel solam vel cum alia. Dicuntur ergo hæc reciproce in creaturis: Ergone eodem modo in DEO? Nulla est necessitas, ut illud vel concedamus vel concludamus. Deus enim quia

Substantia Prima in se accepta, de se abstrahit ab incommunicabilitate

infini-

In Deo distinguuntur ratione aliqua substantia sive essentia à divinis suppositis

in finitus est, modum subsistendi finitorum non habet. Secundum scripturam igitur & revelationem divinam, dicendum est, in D E O distinguere ratione aliquam Substantiam à divinis suppositis, ut in D E O intelligatur aliqua substantia singularis & completa in tota sua ratione essentiali absque eo, quod in suo conceptu incommunicabilitatem includat: Quodque esse potest, imò est, proprium, solius DEI propter infinitatem. Prima enim substantia, quatenus talis, ut modò docuimus, non includit necessariò incommunicabilitatem, sed solum, quod sit per se subsistens, seu singularis & indivisa: Suppositum verò addit incommunicabilitatem & distinctionem ab aliis suppositis ejusdem naturæ, ut notavit *Thomas quest. 9. de pot. art. 5. ad 13.*

Plures Personæ in Deo sunt una prima substantia.

Quocirca quamvis plures personæ in D E O non sint unum suppositum; dici tamen omninò possunt una prima substantia: Quia sunt una substantia completa & perfecta, singularis, indivisa, ac per se subsistens.

Ratio cur in Deo ab unitate essentiae, ad unitatem personarum vel à pluralitate

Unde etiam sumitur ratio, quod secundum fidem nostram, ab unitate Essentiae ad unitatem Personarum: vel contrà à pluralitate Personarum ad pluralitatem & divisionem Essentiarum argumentando non possimus progredi, ut aliàs in rebus creatis fieri consuevit.

fuevit. Quia enim prima Substantia & Persona sive suppositum conceptu distinguuntur, confundi non debent.

te personarum, ad pluralitatem essentialium non possumus arguendo progredi.

Deinde verò quia in rebus creatis reciprocantur unitas (sive illa sit per se, sive per accidens una) Substantiæ & unitas Suppositi; item Pluralitas Substantiarum & pluralitas suppositorum: ab una ad alteram inferendam rectè procedimus, & consequentia bona est, propter unicam & solam hanc rationem: quia finitæ sunt. Ergo ubi hæc ratio locum non habet; ibi neque consequentia & illationis vis ex ea dabitur.

Quia igitur D E U S infinitus est, ei id, quod propter finitatem (quale inter alia est unitas essentiæ simul & suppositi) rebus creatis tribuitur, nullo modo tribui potest; Hinc porro fluunt cæteræ differentiæ, quas enumerat *Chemnitius de tribus Personis divinis.*

Differentiæ Personæ creatæ & increatæ à Chemnitio posita.

1. Quòd in humanis Personæ distinguantur, tempore: ut Johannes est junior Petro: in Divinis non. Filius enim non est junior Patri: Sed æquè ac Pater ab æterno. Temporis enim diversitas ex essentiæ diversitate fluit: quæ quia ibi est; hîc verò non: rectè illa humanis & creatis, non ita divinis & increatis tribuitur.

2. Quòd in humanis & creatis Personæ distinguantur voluntate: Ut Paulus contra-

tra-

tradicit Petro *Gal. 2. v. 11. Potentiā & actione*; sic Paulus plus cæteris laboravit *1. Cor. 15. v. 10. Operatione*: ut Petrus in circumcisione; Paulus in Gentibus *Gal. 2. v. 8. Loco*, ut unus Angelus est in Persia, alter in Græcia, *Dan. 10. v. 13.* Hæ distinctiones omnes propter eandem rationem, nempe quòd diversis, divisisque & separatis essentiis existant, recte rebus creatis attribuuntur.

Quæ verò quia in divinis negantur, & potius una singularisque ac indivisa, omnibus personis communis, essentia asseritur, creditur, & ex scripturis *ἡ τοὐνοῦς* demonstratur; sequitur, quòd in Personis divinis sit coæternitas, una voluntas, una potentia, una operatio, & ubi una, ibi altera, ut testatur ipse Filius, quando inquit: *Pater non reliquit me solum; sed mecum est* *Joh. 8. v. 29.* Et *Ioh. 14. v. 10. Ego in Patre & Pater in me est.* Sic *1. Joh. 3. v. 24. Ex Spiritu scimus, quod Pater & Filius manet in nobis.*

CAPUT IX.

Quid Photiniani statuunt de discrimine Personæ rebus creatis & Divinæ essentiæ applicatæ.

HActenus igitur monstravimus, quid discriminis sit, inter personam, ut essentia

tia creatæ & ut divinæ, applicetur: quæritur ergo, quid hîc statuant adversarii *Photiniani*.

Audiamus ipsos. *Adamus Goslavius à Bebel-*

no loco allegato cap. 3. illorum sententiam his

verbis explicat: *Ita definimus personam.*

Nunc venit considerandum, conveniatne

hæc nostra definitio Trinitatis personis. *Ke-*

ckerm. pag. 19. negare videtur. Scribit

namque. Quæ definitio (intellige à Boëthio

& Philippo allata) aliis extra sacrosanctam

Trinitatem Personis optimè congruit: sed in

hoc mysterio altius quid & tutius cogitan-

dum est. Gravissimè errat, nec illius me-

minit, quòd in scholis decantatur vulgò: Ei-

dem definitionem convenire, cui convenit

definitum. Definitio enim nihil aliud est,

quàm definitum partibus explicatum. Igi-

tur aut dicendum est, Patrem, Filium, & Spi-

ritum sanctum, non esse personas; aut con-

cedendum esse substantias individuales intel-

ligentes.

Adami Goslavi à Bebelno sententia de discrimine inter personam, ut essentia creatæ, & ut divine applicatur.

Et ut rem à fundamento ordiamur, duo

nobis sunt attendenda, quæ solent impedire,

ne definitio omnibus iis conveniant, quibus

tribuitur definitum. Unum est, si definitio

non sit universalis, quâ de re princeps philo-

sophorum secundo posteriorum Analytico-

rum tex: 80. ita inquit. αἰεὶ γὰρ δ' ὅτι πᾶς ὅς ἐστι καὶ ὁλὸν. ὃ γὰρ πᾶσι ὁ φθαλμὸς λέγει ὁ ὕμνιον ὁ ἰατρὸς ἀλλ' ἢ τὰν ἡ εἶδαι ἀφορίσας. Alterū

si de-

si definitum sit æquivocum. At æquivo-
cum definitum persona non est. Quia &
Petrus, & Gabriel angelus, & pater prima
divinitatis persona, est substantia, non quæ-
vis, sed prima; nec hæc omnis, sed intelli-
gens. Æquivocum verò illud est definitum,
quando individua sub diversâ specie definiti
contenta, eadem non habent essentialia at-
tributa, quorum ratione in uno aliquo, tan-
quam communi, conveniant. Quâ de re,
eodem libro; textu 81. eleganter idem disse-
rit Philosophus.

Dicet aliquis, personas Trinitatis, hoc
est, Patrem, Filium, & sanctum Spiritum,
non esse substantias. Nam hoc si concede-
retur, definitio personæ negari non posset.
At negatur. Apparet igitur non concedi.
Præterea Keck: personas Trinitatis, dixit ef-
se non entia. At substantia est ens. Ergo
hoc opus erit, hîc labor, ut probemus perso-
nas Trinitatis, si quæ sunt, esse substantias.
Nec est res magni laboris.

Primum persona Trinitatis per se sub-
sistit. At quicquid ita subsistit, substantia
est, An in alio subsistit? Erit itaq; accidens,
quod falsum est, vel ipsis adversariis confi-
tentibus. Addo, actiones solis rebus per
se existentibus competere. Pater autem
creat, Filius redimit, Spiritus sanctus sancti-
ficat.

Dein-

Deinde omnia prædicata necessaria, „
 cum suis subjectis naturam communicant. „
 Hinc dicuntur essentialia, quia de essentia „
 sunt subjecti. At Pater dicitur esse DEUS, „
 Filius DEUS, Spiritus sanctus DEUS. Cum „
 itaque DEUS sit substantia: Pater, Filius & „
 Spiritus sanctus, sive personæ divinitatis, „
 quomodo non erunt? An non essentialis „
 est prædicatio illa, Pater est DEUS: Filius „
 DEUS? vel potest una & eadem res esse „
 simul, & eodem respectu, substantia & non „
 substantia?

Ex his quoque perspicuum est, falsum esse, „
 personas esse non entia. Ens de non Ente, „
 non prædicatur necessario sive essentialiter. „
 Esset enim ens, & non ens, quod implicat „
 contradictionem.

Universale verò duobus modis considera- „
 ri potest. Utro modo consideres, definitio „
 præsens universalis est. Primum universale „
 dicitur, ratione subjecti.

Deinde ratione prædicati. Ratione subje- „
 cti dico, quādo ita aliquid de aliquo dicitur, „
 ut nihil sit subjecti, de quo illud, quod dici- „
 tur, unquam non dicatur. Aristoteles voca- „
 vit $\kappa\tau\iota\ \pi\alpha\nu\tau\acute{o}\varsigma$. Ratione prædicati, quando „
 ita de subjecto dicitur, ut & subjecti nihil sit, „
 de quo non dicatur, & prædicati, quod de „
 alio dici queat. Uno verbo: quando subje- „
 ctum & prædicatum æquè patent & conver-

„ tuntur: appellavit Aristoteles καθόλως. Jam
 „ definitio nostra, & de omni persona ita præ-
 „ dicatur, ut nulla sit, quæ non sit substantia
 „ prima, intelligens: & ita dicitur, ut de nullo
 „ alio prædicari queat, præterquam de perso-
 „ na, ut id ex superius declaratis apparet.
 „ Cum igitur nihil impediat, quo minus
 „ definitio nostra conveniat Trinitatis perso-
 „ nis; imò liquidò constet, personam indivi-
 „ nis, esse substantiam, & individuum, & in-
 „ telligentem, non video, quo jure hoc ipsum
 „ à Theologis negari possit.
 „ Nam quod ajunt substantiam aliter de
 „ DEO dici, atque de Angelis & hominibus:
 „ quod horum creata, illorum increata sit,
 „ frivolum & adeò nugatorium est. Est qui-
 „ dem hominis alia, atque Angeli & DEI
 „ essentia sive substantia, specie, ut sic loquar,
 „ sed definitione eadem. Omnes substantiæ
 „ sive essentiæ in una definitione conveniunt.
 „ Quod autem altera horum sit creata, altera
 „ increata, hoc ad substantiam, qua substan-
 „ tia est, non pertinet. Nam natura substan-
 „ tiæ, non in eo consistit, an sit creata, vel in-
 „ creata, sed an per se subsistat: sicut & essen-
 „ tiæ, ut per eam sit, unumquodque id, quod
 „ est.

CAPUT X.

Examen præcedentis discursus.

Pro-

Probamus in adversario, quòd personæ definitionem urgeat, illamque personæ divinæ congruere probet: Verùm id probandum non est, quòd modum attributionis excellentiorem & eminentiorem in Deo negare videatur.

Nam licet longè verissimum sit, quòd definitio generalis debeat applicari omnibus speciebus & individuis; sive omnibus illis, quibus definitum non æquivocè tribuitur: interim & hoc negandum non est, quòd genera omnia non sint ejusdem generis: Quædam enim sunt *univoca*, quædam *analogæ*: & hæc rursus partim per analogiam attributionis, partim per analogiam proportionis analogæ dicuntur.

Genera non sunt ejusdem generis.

Primum extra controversiam est, quòd genera analogæ non eodem modo suis speciebus & individuis attribuantur; ergo neque earum definitiones: alteri enim tribuuntur *πρῶτως*, atque ita in majori excellentiâ; alteri *δεύτερως*, atque sic in minori; alteri tantum in proportionem, atque ita non verè essentialiter.

Genera analogæ non eodem modo suis tribuuntur speciebus.

Simile quid in ipsis generibus univocis statuendum est. Certè *vita* univocè dicitur de homine & bruto. Verùm quis negabit, illam longè eminentiorem habere gradum in homine, quàm in bruto.

Vita quomodo univocè homini & brutis tribuatur.

Ibi enim est intelligens, hîc non; adeo, ut

Calor quid sit.

Quomodo caloris definitio diversis ejus tribuatur gradibus.

Persona neque est Genus neque species proprie dicta.

Species proprie definitur.

Suppositum in homine

ratione applicationis, *Aristoteles in topicis* non dubitaverit adseverare, *vitam* homini & bruto inesse æquivocè. Si autem hoc verum est, ut est; sequitur, quòd res, ejusque definitio diversis possit realiter tribui, licet non in eadem excellentiâ & eminentiâ. Sic calor definitur qualitas prima congregans homogenea: Quæ sanè definitio tribui potest calori, qui est in aqua tepida, & qui hæret in aqua fervida, itemque in igne? Quis autem propterea negabit, longè in excellentiori gradu illum esse in fervidâ, quàm in tepida, & adhuc in excellentiore, in igne, quàm in aquâ utraque.

Applicentur hæc ad personam, & res erit expedita. Primum negari non potest: *Personam* neq; genus neq; speciem esse, propriè & principaliter dictam. Quandoquidem omne genus, omnisq; species est res. At persona nō est res, sed modus rei, vel aliquid in Deo, modo in nobis simile. Ergo etiam exactè definiti nequit: Nam quicquid definitur, propriè id species sit, necesse est. Ergo *Boëthius*, & *Philippus*, & nos unâ cum illis, potiùs qualicumq; modo descripsimus, quàm definivimus Personam.

Ergo etiam non necesse est, ut subjectis rebus eodem planè modo tribuatur. Negari non potest, Personam in homine idem esse, quod in aliis est suppositum: Jam verò dic

dicfodes, anne Suppositi ratio longè excellentiore modo sit in homine, quàm in brutis? Non negabis, scio. Quippe quod ob naturæ rationalis, vel potius intelligentis, excellentiam Persona in specie dicitur. Posito igitur hoc: quis porrò negabit, maiorem adhuc excellentiam esse Suppositi vel Personæ in naturâ intelligente infinitâ? Quod si negatur, ipse DEUS tollitur: Cùm inter finitam intelligentiam & infinitam, nulla ferè sit proportio.

Hanc verò eminentiam perfectè quia non assequimur, non inde peculiare nomen sumere possumus, Deoque tribuere, sicut in specie Personæ nomen intelligentibus naturis finitis tribuimus: Sed in vocabulorum defectu, res divinas exprimentium, hoc retinere cogimur; haud secus, ut Iustitiam DEI, misericordiam, bonitatem, & similia in DEO esse dicimus, denominationibus specialibus desumptis ab iis, quæ in nobis ita dicuntur: Verùm interim negandum non est, quòd longè excellentiore modo DEUS sit Iustus, misericors, bonus, quàm homo: imò negandum omninò est, quòd in DEO sint accidentia, ut in homine sunt, cùm ejus essentiæ constitutionem non insequantur, vel ei superaddantur: sed ingrediantur: imò ipsissima essentia Divina sint & existant.

longè excellentiore est modo, quàm in brutis.

Major est excellentia suppositi vel personæ in naturâ intelligente infinitâ, quàm finita. Peculiare nomen Personæ infinite non datur: & quare.

Quare attributa divina dicantur Proprietates DEI.

Proprietatis quidem vocem retinemus, quòd ipsa essentiae ratio etiam apud Philosophos ita dicatur, ut id de definitione testatur *Aristoteles lib. 1. Topic. cap. 4.* Conclusum igitur esto, Definitionem personae, ut ipsam vocem, DEO sive Divinae essentiae quidem competere, sed in longè excellentiore & eminentiore modo ac gradu, atque homini & angelis.

Obiectio adversaria.

Deinde non possumus non reprehendere consequentiam: quâ dicit, quòd, stante definitione *Boethii & Philippi*; necessario sequatur, *aut Patrem, Filium & Spiritum sanctum non esse personas, aut illos esse substantias individas intelligentes: hoc est, multiplicatis personis Divinis, necessario multiplicari ipsas essentias, atq; ita πολυθεϊαν probari.*

Responsio.

Illud quidem rectè infertur; hoc verò pessimè. Nam primum negari non potest, *Boethium & Philippum*, ut aliquo modo Personae divinae notionem attingerent ac in proportionem formarent, suâ definitione *πρωτως* definivisse Personam creatam sive humanam. In quâ autem quia formalis Personae ratio non datur extra mentem, quin simul sit cum ratione formali individui; non potest illa humano more ad essentiam & individui rationem Dei applicari, sine ejusmodi & vitiosa & falsâ collectione, ut in præcedentibus monstravimus. Repetendum igitur, quod
ibi-

ibidem etiam monuimus, definitionem *Boethii & Philippi* non abstractam sed concretam esse, non exprimentem tantum formalem rationem suppositi sive personæ, sed connotantem ipsam naturam, cuius personalitas est: Hæc verò quia alio modo increatis, alio verò in DEO increato communis est: alio atque alio modo Personalitas utrisque applicatur & tribuitur. Quia igitur natura, verbi gratiâ, hominum communis est multis personis per divisionem, natura verò DEI per indivisionem: cum in DEUM nulla omnino cadat vel divisio vel separatio (Nam personæ licet sint distinctæ; neque tamen sunt divisæ neque separatae:) ibi per definitionem Personæ, in concreto sumtæ, inferri possunt ac debent multa individua essentialia; hîc verò, quando de Deo loquimur; nullo modo: Sed hoc tantum colligitur: quia persona est individua substantia intelligens incommunicabilis: quod Pater sit ejusmodi substantia: Filius quoque & Spiritus Sanctus. Non autem propterea tres substantiæ: Cum, ut demonstratur, tres personalitates unam individuam substantiam divinam determinent & faciant incommunicabilem. Est igitur Pater reverâ substantia individua, & illa ipsa substantia individua est etiam Filius & Spiritus Sanctus: verum personalibus determinationibus & condi-

Definitio Boethii & Philippi nō est abstracta sed concreta.

Cur in humanis ad tres personas datas sequantur tres separate essentiae indivinis vero non item.

An definitio Personæ sit universalis, & an definitum, Persona, sit æquivocum.

Persona ad hominem, angelos & Deum sese habet ut commune analogum.

Generalis descriptio intellectus, quæ postmodum inspecta applicatione ad hominem & Deum univoca dici nequit.

Concedimus personam divinam esse substantiam: sed personas divinas esse substantias non concedimus.

Declaratur ab attributis Entis Metaphysicis.

tionibus distincti: in quo potissimum harum personarum eminentia & peculiaris ratio consistere videtur.

Quod porrò attinet quæstiones, an Definitio personæ sit universalis, & an definitum sit æquivocum: Respondemus ad illam affirmativè, ad hanc negativè. Verùm non propterea est inferendum: si non est æquivocum, tum est exactè univocum: cùm tertium detur analogum. Dicimus igitur personam habere se ad hominem, angelos & DEUM ut commune analogum, non ut exactè univocum. Unde fit, quòd quidem definitio omnibus tribuatur: quod verò quia non fiat modo planè eodem; non licèt idem ex eadem in omnibus inferre vel colligere. Cùm modus attributionis variis tollat idētitatem collectionis & argumentationis.

Sic dari potest generalis descriptio intellectus, quæ & divino & humano competat: at verò maxima postmodum est diversitas intellectus, ut est in DEO, & ut est in homine: quâ porrò impeditur eadem, ex eadem definitione sumpta, argumentatio.

Concedimus ergo, personam divinitatis esse substantiam: sed personas divinitatis esse substantias, non concedimus: haud secus ac in Metaphysicis largimur, attributum Entis esse Ens: Verùm non concedimus attributa Entis esse Entia.

Sic

Sic unum est Ens, verum est Ens, Bonum est Ens: Non verò Unum, Verum, Bonum, sunt tria *ὄντα*: sic concedimus personam esse substantiam, adeoque Patrem esse substantiam individuum, Filium esse substantiam individuum, & Spiritum sanctum esse substantiam individuum: Atqui nullo modo propterea concedendum quòd Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sint tres substantiæ individuae.

Ut enim Unum, Verum, Bonum, in Ens sunt idem: ita Pater, Filius & Spiritus sanctus in individua essentia divina sunt *τὰ ὕπο*. Ergone perperam dicit Keckermannus Personam non Ens? Dixi Personam duplici modo sumi, concretè & abstractè. Concretè si sumas, omninò est substantia, non verò est substantia distincta à natura, quam personam denominat; sed est illa ipsa substantia.

An perperam dixerit Keckermannus Personam non Ens.

Abstractè verò si accipias; & in formalitate suâ consideres, entitatem, sive substantiam ei tribuere non potes: tum enim substantiæ sive naturæ, quam personam denominat, contra distinguitur.

Statuendum ergo est, quòd Persona in creatis sit modus substantiæ & Entis: in Deo verò non quidem sit modus, ut illum in creaturis sumimus; sed modis istis nostris proportionaliter & *ἀναλογικῶς* respondeat.

Persona in creatis est modus Entis, in Deo quid modo respondens.

Unde intelligitur adversarium nostrum

hic disputare ex ἀγνοία καὶ τὴν Μετάφυσαν, & Principia Metaphysica non rectè intelligere. Quando enim modos contra Ens distinguimus, tum non Entia dici possunt: ita tamen ut sint Entia: quia cum denominato sunt idem *Ens*.

In quantitate distinguitur Entitas & inhæsiō.

Sic in Quantitate possum distinguere inter entitatem & inhæsiōnem, tanquam inter rem & modum: ut Mathematicus tantum Entitatem quantitatis sumit à Physico & considerat, relicta inhæsiōne, ipsi consideranda: Quod verò dum facio, ex censu οὐτως inhæsiōnem excipio; non verò propterea eam ita Ens nego, ut ipsam omni Entitate privem: non certe; quia est cum quantitate eadem Entitas sive idem Ens.

An definitio Personæ sit universalis.

Quæ de universalitate sive Definitione disputat Hæreticus, nihil contra nos faciunt. Concedimus, eam universalem esse: concedimus, omnem personam dici esse substantiā primam intelligentem, & quidem ita dici, ut de nullo alio prædicari queat, præterquam de personā: inde verò nondum infertur, quòd sint planè idem. Proprii definitio dicitur de subiecto æquè ut proprium & contra: Inde verò non statim est inferendum, proprii definitionem esse ipsius subiecti definitionem: Nam, ut proprium non συνωνύμως, & abstractè, dicitur de subiecto: sed πραγµάτως & concretè: ita quoque ejus definitio.

Sic

Sic personalitas, ejusque definitio, nulli alii tribuitur, quam substantiæ primæ intelligenti: verum non propterea idem est ἀπλῶς cum ipsa. Siquidem non rectè dicitur in abstracto substantia prima intelligens est personalitas; vel contra, sed in concreto, est persona; vel contra. Rectè igitur dico per concretam definitionem, *Pater* est substantia individua divina: quia est persona divina: & iterum rectè, *Filius* est substantia individua Divina; & *Spiritus* est substantia individua Divina; ob eandem rationem. Verum, ut monuimus, non inde potest inferri: Ergo sunt tres substantiæ individuae Divinae: Cum substantia divina longè aliam habeat rationem in respectu ad Personalitates; quam substantia humana vel angelica. Illa enim per communicationem est indivisa: hæc verò divisa. Illud quidem ob summam perfectionem & infinitatem; hoc ob summam imperfectionem & finitatem.

Quod autem excipit Adversarius: *frivolum & nugatorium esse, si statuamus, substantiam aliter de Deo dici, atq; de angelis & hominibus: quod horum creata, illarum increata sit*: dicimus nos, exceptionem illam frivolam & nugatoriam esse.

Quandoquidem ratio, in qua fundatur, est nulla. Nam licet substantia uno conceptu in mente repræsentetur, & secundum illum

An sit frivolum & nugatorium, statuere, substantiam aliter de Deo dici atq; de Angelis & hominibus.

illum definiatur : fit tamen illud sine respectu ad substantiam creatam & increatam.

Aliud ergo est, substantiam definitivè & in se considerare ; & deinde aliud, eandem subjectis speciebus vel veris & univocis, vel secundùm quid & analogicè ita dictis, tribuere, & in illa attributione speciem cum specie conferre. Ibi sæpius, & quidem potissimum in speciebus analogis, maxima sese offert diversitas.

*Substantia
generalissimè
definita.
Quomodo
illa Deo &
creatis tri-
buatur.*

Ut, in re præsentī, *Substantia* generalissimè definitur *Ens per se subsistens*. Quemadmodum ergò definitio, ita quoque definitum tribuitur DEO, tribuitur creaturis. Num eodem modo? Minimè gentium. Nam DEO $\alpha\pi\lambda\omega\varsigma$, creaturis $\pi\omega\varsigma$. DEUS enim $\kappa\upsilon\rho\acute{\iota}\omega\varsigma$ & $\alpha\pi\lambda\omega\varsigma$ per se subsistit: quia nullo modo in alio. Est enim in seipso, à seipso, per seipsum, totum id, quod est: Creatura verò tantùm $\delta\epsilon\tau\acute{\epsilon}\rho\omega\varsigma$, $\pi\omega\varsigma$ & $\kappa\tau\iota\pi\acute{\iota}$ subsistere dicitur. $\delta\epsilon\tau\acute{\epsilon}\rho\omega\varsigma$, & $\pi\omega\varsigma$ respectu DEI. Non enim, ut DEUS, primariò & simpliciter subsistit: quia non in se, à se, & per se: sed à DEO, in DEO, per DEUM, juxta illud Actor. 18. *In DEO sumus, movemur, & vivimus*. Unde colligitur, si conferas creaturam cum DEO, quòd vix nomen Substantiæ mereatur: respectu verò accidentis Substantia dici per $\alpha\nu\alpha\lambda\omicron\gamma\acute{\iota}\alpha\varsigma$ & definiri potest; atq; ita $\kappa\tau\iota\pi\acute{\iota}$. Accidens enim non tantùm à DEO, sed etiam à substantia
creata

*Creatura
ad Deum
collata vix
nomen sub-
stantiæ me-
retur.
Respectu*

creata suam habet existentiam : ideoq; nullo modo substantia vel dici quit, vel definiri: Substantia autem creata, quia accidentia sustinet, eo respectu rectè substantia dicenda & definienda est.

*accidentis
creata sub-
stantia
κτ' ἢ sub-
stantia di-
citur.*

CAPUT XI.

An Personalitas sive Persona, in abstracto sumpta, sit modus divinæ essentia.

CÆterum suppositum sive substantiam, sive in specie personalitatem, in abstracto & formaliter sumtam, in rebus creatis modum esse, terminumque ultimum perfectionis, negantem omnem communicabilitatem cum alio supposito & persona, extra omnem controversiam est : an autem propterea in divina essentia modus dicendus & finiendus sit, in dubium vocari potest: *Damasce-nus* quidem *cap. ult. Dialect.* ex *Justino Martyre* per *τεόν* sive modum eam definit, inquiens: *Ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι ὑπόστασις ἴσιν ἀναρχὴ τόνος τῆς αἰδίου ὑπαρξεως* : *In Sancta Trinitate Persona est æternæ existentia modus, principio carens.*

*Suppositum
& Persona
in rebus
creatis est
modus.*

*Personam
divinam
Damasce-
nus definit
per τόνον, mo-
dum.*

Quo sensu etiam Talmudistæ & Rabbinii

*Talmudistæ
per-*

personas dicunt Mid-
doth.

Modus stri-
ctè sumtus,
Personis di-
vinis non
tribuitur.

Personæ
quomodo

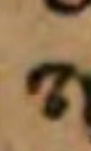
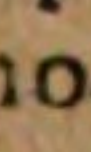
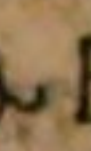
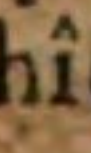
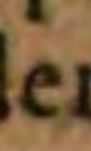
πεόπον si-
ve modi di-
vinæ essen-
tia dici pos-
sint.

Damasce-
nus quomo-
do Person-
nam divi-
nam dicat
πεόπον.

personas divinitatis *מידות* *Middoth* proprie-
tates, sive determinationes nominarunt, ut
monuimus supra *lib. i. cap. 4.* Verum enim-
verò in strictissimâ significatione & propriis-
sima si *modus* sumatur, Personæ divinæ tri-
bui non posse videtur. Nam *modus*, cum
essentia collatus, importat prius & posterius.
Quandoquidem *modus*, semper naturâ po-
sterior est subjecto, cuius est *modus*. Quod
fanè cum personis divinis pugnat, imò illas
negat & tollit. In DEO enim non est prius
& posterius secundum naturam: sed omnia
sunt *ἀπλῶς ἅμα*.

Interim non nego, si per analogiam &
proportionem in summâ eminentiâ, quæ
omne prius & posterius, omnem composi-
tionem & imperfectionem excludat, vox
πεόπον & *modi* in hoc articulo adhibeatur,
personas *Modos* divinæ essentia dici posse,
hoc sensu: Persona divina est *modus* divi-
næ essentia: hoc est, ut se habet in propor-
tione *πεόπον* in rebus creatis: ita se habet
persona in DEO: Atque in hac etiam sen-
tentia fuisse *Damasceum*, patet ex eo, quòd
personam non nudè definiat *πεόπον*: sed
cum limitatione maxima, consistente in
Epitheto *ἀναρχον*. Quo docet *Damasceus*
Personam quidem divinam esse *πεόπον* sive
modum existentia divinæ; non verò, ut nos

πεόπον

ἡρότων & modum vulgo & communiter ac-
 cipimus: Ubi omnis ἡρόπ quasi princi-
 pium habet, & est ab alio. Semper enim es-
 sentia rationem principii tenet, modus prin-
 cipiati. Quod nullo modo de ἡρόπ ὡς ἀπ-
 ξεως divinæ sibi quis imaginari debet. Cum
 enim omne imperfectum à D E O, tanquam
 perfectissimo, est removendum, quippe in
 quem nullus omnino imperfectionis gradus
 cadere potest, ἡρόπ hîc non ut principia-
 tum est sumendus & cogitandus: Cum omne
 principiatum connotet dependentiam, à
 principio: hæc porro quandam imperfectio-
 nem. ἡρόπ igitur hîc & modum dicamus
 statuamusque sed sine principio, sine imper-
 fectione, sine dependentia, hoc est, ἡρόπ
 ἀναρχον. Eodem modo si Talmudistarum
 מִדּוֹת sumatur, non incommode ad distin-
 ctiones has personales applicatur: nempe
 quod personalitates sive personæ hæ in D E O
 sese habeant in proportionem, ut determina-
 tiones personales, quibus distinctio quædam
 & pluralitas in D E O ineffabilis, nobis per-
 sonalis dicta, significetur: ne in summo hoc
 articulo planè taceatur, sed aliquid dica-
 tur: quod licet non omnino rem ipsam ex-
 primat, aliquo tamen modo adumbret:
 quod in hac naturæ caligine & imbecillita-
 te, ubi omnia, quæ D E I essentiam attinent,
 in

Talmudi-
 starum
 Middoth.

in ænigmate & obscuro verbo continentur, sufficit, donec in alterâ vitâ ipsum de facie ad faciem videamus, perfectiusque omnia intelligamus.

CAPUT XII.

Judicium Hæreticorum de definitione personæ Damasceniana.

ADamus Goslavius definitionem *Damasceni* sive *Justini* planè rejicere videtur. Sic enim de ea loco allegato cap. 6. judicat; Atque
 ,, qui non modo vitiosa est, ut constabit, tum
 ,, ex hoc, tum ex sequentibus capitibus; sed etiam
 ,, iam à persona longè aliena.
 ,, Cùm enim omnia inferiora superioribus,
 ,, & specialia generalibus contineantur, hæc
 ,, definitio personæ Trinitatis definitione personæ
 ,, generalis non comprehenditur. Modus
 ,, hic non est substantia sive essentia, quin imò
 ,, ab hac distinguitur, cùm aliis sexcentis in locis
 ,, tum maximè pag. 16. Idem liquet ex hac
 ,, ipsa definitione, in qua ab existentia distinguitur,
 ,, quæ pro essentia, hoc loco, & alibi, sumitur.
 ,, Præterea in hac definitione pro concessio
 ,, sumitur, quod potest esse maximè in questione.
 ,, Dubitari enim potest, an in D E O,

sive

sive DEI essentia sit aliquis modus. Itaque
 ut recta instituatur rei definitio, prius de-
 monstrandum est, esse in DEI essentia ali-
 quem modum, & quidem talem, ut dicitur.
 Definitio enim traditur τὸ πᾶσι καὶ
 εἶναι.

Et ut constet esse modum, tamen quo-
 modo constabit, esse hunc modum, perso-
 nam? Modum existentiae divinae Keckerm.
 multis in locis dixit esse, non ens. At hoc, ni-
 hil est. Ut enim ens est, cujus esse est: ita non
 ens, cujus esse nullum est.

Quo igitur pacto id quod est, explicatur
 & declaratur, eo, quod non est? Esse non
 ens, implicat contradictionem. Non ita,
 inquiet, latè sumo non ens, ut illud est, quod
 simpliciter omni Enti opponitur; sed quod
 quidem est, non tamen res, id est, nec sub-
 stantia, nec accidens. Egregiè. Estné aliquid
 præter hæc duo? Aristoteles dicitur partitus
 esse in hæc, quicquid est. Quid autem hoc
 est, quod nec substantia est, nec accidens?
 Manus contracta (his exemplis pag. 85. uti-
 tur) ac explicata? motus tardus, ac celeris?
 gradus caloris, vel luminis? At hæc sunt
 accidentia. Quæcunque adesse &
 abesse possunt, accidentia
 dicuntur.

CAPUT XIII.

Examen eorum, quæ jam ex adversarij opinione adduximus.

VIdeamus nunc, an omnia ista, quæ à Nobili nostro sunt proposita, veritati sint consentanea. Rejicit definitionem patrum: primùm quia definitio Personæ generalis hanc specialem personæ Divinitatis non complectitur.

Cur definitio Personæ divinæ à Patribus tradita, in generali non comprehendatur.

Verùm committit fallaciam causæ Hæreticus. Non enim propterea hæc falsa est, quia in illo non comprehenditur: Sed hæc non comprehenditur, quia illa non accurata est: quippe quæ non tantùm formalem rationem personæ, sed etiam ejus proprium & perpetuum subjectum & naturam complectitur. Atque hoc est, quod supra monuimus: Personam duplici sumi modo; in concreto, ut connotet ipsam naturam, cujus ultima perfectio & incommunicabilitas est; & in abstracto, ut contra illam distinguatur.

Quia igitur generalis supra data definitio personam, concretè sumtam, describit; hæc verò illam in abstracto definit; sequitur, quòd hæc illi non possit verè, tanquam specialis, generali, subordinari. Oportet enim subordinata sint ejusdem conditionis, ita ut concreta concretis, abstracta abstractis: album

bum quali, & albedo qualitati, & ita illorum definitiones subordinentur, & se mutuò complectantur.

Cur autem concreta definitio generalis in nostris Scholis sit retenta, id quoque ibi significavimus. Cum enim modus nullam aliam habet Entitatem, quàm suæ naturæ; difficulter sine ejus connotatione & definitur, & intelligitur. Deinde Canon iste Logicus loquitur de illis rebus, quæ genera propriè habent, vel habere possunt.

Concreta definitio Personæ cur in Scholis nostris sit retenta.

Verùm ex illorum numero *Modi Substantiarum* excluduntur. Genus enim, quia essentia vox est, tantùm illi, quod essentiam habet, tribuitur. At modi distinctam essentiam ab illis, quorum modi dicuntur, non habent: Ergo neq; proprium genus: Ergo neq; propriè vel per genus vel per generis definitionem describuntur: sed semper illis aliquod Analogon sumendū est; ut duntaxat modo quodam describantur. Ut enim aliquid est, & ut essentiam habet: ita definitur: Cum igitur non omnia, quæ esse dicuntur, propriam habent essentiam: quomodo ergo per propriam definitionem propriè describentur? Ut igitur modi, ex quorum numero etiam *Persona* est, directè ὄντα non sunt; sed ὑποκείμενα ὄντα sive ὑποκείμενα; sub genere non continentur: sic neque sub genere subalterno, neque sub specie, neque species ipsæ sunt.

Modi substantiarum non habent propriè genera.

Modi substantiarum propriè non definiuntur.

*Non est ne-
cesse, ut defi-
nitio specia-
lis Personæ
divinæ ac-
curatè sub
generali
subsumatur*

Ergo frustra noster Nobilis exactam hîc subordinationem generum & specierum, eorumque definitionem urget. Ex quibus conficitur, non necesse esse, ut Personæ divinæ definitio specialis accuratè sub generali subsumatur. Idque & propter rationes, jam allatas, & quòd nihil commune, ut genus univocum, dari possit Deo & creaturis. Quare ut substantia non potest esse genus univocum substantiæ increatæ & substantiæ creatæ: ita neque persona univocum genus esse potest personæ increatæ & creatæ: Sed ut natura increata sive divina ob infinitatem suam longè alia est, quàm creata & humana; imò ab ea infinitè distincta: ita quoque ejus subsistendi ratio longè alia censenda est, ab ea, quæ in rebus humanis & creatis datur. Ut enim inter finitum & infinitum nulla ferè intercedit proportio: ita neque in finiti & infiniti subsistentiâ eadem datur ratio. Ergo ut *ἡ οὐσία* longè eminentiore modo; ita quoque Suppositi, Personæ, *ὁ φησὶ μὴ εἶναι, ἀλλ' οὐκ εἶναι* & *ὑποστάσεις* termini planè eadem ratione tribuantur.

Addantur cætera, quæ supra capite 8. de discrimine inter Personam sive suppositum creatum & increatum proposuimus; & res erit manifesta: & nulli dubitamus, quòd, si ista nobilis noster à Bebelno rectè intellexisset, nunquam contra fidem nostram de

Sacro-

Sacrosancta Trinitate philosophando, pessimè confudisset Individuum cum Persona, hujusque definitionem cum illius, nec non Personæ generalem conceptum & definitionem, cum speciali modo ad res humanas & divinas applicandi.

Nam licet non inficiemur, communem dari posse conceptum & definitionem Suppositi & Personæ, abstractam ab utraque natura, infinita & finita: maxima nihilominus oritur diversitas in applicatione ad utramque, ob finitatem & infinitatem, ut patet. Excipis & quæris: *Ergone DEUS substantia prima est? Ergone etiam in substantiæ categoria?*

Essentiam divinam, tribus personis communem esse essentiam hanc, ideoque singularem & individuum nemo inficiabitur. Si enim DEUS est unus, quæ essentiæ notio: Ergo & ipsa essentia. Deum unum esse, & Scriptura, & natura, abundè testantur: Unitatemque de DEO duplici dici modo supra cap. 7. probavimus, nimirum affirmativè tantum, & exclusivè. Affirmativè quidem; quia sit in se unus & indivisus: Exclusivè, quia excludat consortium aliorum.

Essentia divina est substantia prima & individua.

Si autem hæc vera sunt, ut sunt, quis porro negabit, DEUM esse & rectè dici posse substantiam primam? Quomodo, vide supra cap. 3. ferè circa finem.

*Deum ex
prædica-
mento sub-
stantiæ ex-
cludimus.*

*Loquimur
de Deo ut
possumus,
non ut vo-
lumus.*

*Persona in
Deo est ali-
quid, quod
in propor-
tione Modo
in creaturis
respondet.*

*Quæ de Deo
dicuntur*

DEUM igitur cum Philosopho verè sub-
stantiam primam dicimus, ita tamen, ut eun-
dem non cum quâdam impietate, ut sibi ima-
ginatur Ramus, sed cum maximâ & verâ pie-
tate (cùm hîc generis & speciei ratio & notio
locum non habeat) ex prædicamento Sub-
stantiæ excludamus. Aliud enim est, ut sciunt
Philosophiæ veræ & Peripateticæ Studiosi,
esse substantiam, adeoque primam substan-
tiam, ἀπλῶς: & aliud esse in prædicamento
substantiæ, atq; ita esse substantiam primam
prædicamenti substantialis. Cæterum quid
dubitat adversarius, ubi res est certa? Loqui-
mur de DEO nostris verbis ut possumus, non
ut volumus. Tribuitur ergo DEO modus
non talis, qualis in rebus creatis, qui prius &
posterius involvit. Sed quia Scriptura de
DEO loquens, nobis revelat, quod modi con-
ceptum in nostra mente gignit, dicimus, in
DEO esse aliquid, quod in proportionem modi
nostri, modus dici possit. Quod sanè nemo
sanus inficiabitur, nisi forsan omnem de DEO
intellectionem in Scripturis sacris negare, &
nihil, ut dicitur, accipiendum esse, sibi falsò
persuadere velit. Dicimus ergo de DEO mo-
dum, dicimus *Μετὰ τοὺς*, dicimus *personam*, sed
super humanam conditionem dicimus id,
quod dicimus.

Nam sine omni controversiâ omnia ea,
quæ de DEO dicuntur humano more, non
huma-

humano more intelligentur, sed super illum in perfectione absolutâ & eminentiâ ponantur. Porro Modum quidem non esse substantiam concedimus; verum sine ente & substantiâ, si nimirum substantiæ modus in specie est, considerari vix potest: propterea quod nullam habeat entitatem præter Entis, cujus modus esse dicitur, ut sæpius monuimus. Ut autem modus sese habet in genere, ita se habet hic modus, nempe persona in specie:

humano more, non humano more intelligenda sunt. Modus non est substantia sive essentia: sed tamen sine ea non est.

Non ipsa substantia est, ideoque de ea, & quidem ut formaliter acceptâ, substantia univocè dici vel definiri nequit; licet id quodammodo fieri possit, si concretè & cum subiecto, quod denominat, sumatur. Sic dici potest concretè: *actus est ens, potentia est ens*. Item, *quidam actus est substantia, quædam potentia est substantia*, ut materia prima: Verum abstractè si definire velis, dicendum, quod actus sit modus Entis, itemq; potentia. Ut autem hæ descriptiones sibi neque contradicunt, neque se mutuò tollunt: ita idem & modo eodem de personâ, diversis illis respectibus observatis, definiendâ vel definitâ, judicandum est.

De Persona substantia univocè & essentialiter sive formaliter non predicatur.

Cæterum quomodo Deo modus tribuatur, satis explicatum est. Si omnem imperfectionem à conceptu modi tollas, tum in defectu terminorum aliorum, rectè etiam

Quomodo Deo rectè tribuatur Modus.

in DEI consideratione essentiali usurpari potest.

*Deo tribui-
mus omnes
modos Entis
unitos.*

*Persona li-
cet abstra-
cta à Deo &
creaturis in
genere defi-
niri possit,
magna ta-
men sequi-
tur diversi-
tas in ap-
plicatione
& attribu-
tione spe-
ciali.*

Sic DEO tribuimus omnes modos Entis unitos, ut Metaphysici loquuntur, nempe quòd sit *unus, verus bonus*: & quidem ita tribuimus, ut definitiones Unius, Veri, Boni, simul cum terminis DEO accommodemus, licet in majori excellentiâ & eminentiâ, quam ut fieri consuevit in attributionibus ad creaturas. Quare quando persona in genere, & ut abstrahitur à DEO & creatis intelligentibus, per modum definitur, tum quidem in genere intelligere possumus, quid sit persona: Verû in speciali applicatione postmodum maxima oritur diversitas: Cùm neq; persona in genere, neq; persona in specie definitur per modum, ut per genus univocum, sed tantùm per genus analogum. Et licet ratione rei creatæ res sit perspicua: ratione tamen DEI increati manet confusa & obscura. Quandoquidem per vocabula illa & similia minimè potest à nobis ita distinctè intelligi aut significari res infinita, sicut intelligi potest ratio propria & peculiaris, quæ iisdem vocabulis respondet in re creata. Nam rationem peculiarem & specificam in re creata siue finita proprio ac distincto conceptu facile intelligimus, proindeque illam distinctam per vocabula ista significare possumus: Rationem verò specialem siue peculiarem

in re

in re infinitâ ac divinâ vocabulis hisce respondentem, non percipimus, nisi imperfecto admodum, obscuro, & confuso conceptu: nempe cum cogitamus, rem illam divinam, speciali ac peculiari quâdam ratione suâ essentiam, aut personam, aut modum, aut simile quid dici, quatenus modo quodam infinitis partibus sublimiori in sese continet ac præstat, quicquid est in peculiari ratione rei creatæ quatenus & hoc ejusmodi vocabulis denominatur. Atque hæc est unica causa, quòd termini isti totam rei creatæ rationem adæquare rectè dicantur; non verò totam rei increatæ. Quando enim terminos istos ad rem creatam applicamus, tum non tantum notionem communissimam, sed peculiarem quoque, quàm de re creatâ clarè ac distinctè compertam habemus, significare volumus.

Quando verò eosdem terminos rei divinæ ac increatæ accommodamus, licet utramque similiter notionem, & propriam & communem, significare cupiamus: nihilominus tamen ut propriam clarè ac distinctè, eorum terminorum sive vocabulorum usu, significamus.

Quibus verè ac rectè consideratis, facile intelligitur, non magni momenti esse dubium illud, *an in Deo, sive essentiâ divinâ sit aliquis modus.* Quandoquidem, ut patet, res i-

Quare termini à rebz creatis sumti, & ad Deum applicati, totam rei creatæ naturam adæquant non vero naturam Dei totam.

Non magni momenti est dubium, an in Deo detur

psa, quam nos modum in Metaphysicis generali conceptu apprehendimus, vocamus, & definimus, omninò in Deo est; sed non modo & ratione illâ peculiari, quâ in creaturis: sed longè excellentiore & eminentiore, ut omnia, respectu creaturarum.

*Modus Unius
us reverà in
Deo est.*

Sic *modus unius*, qui enti tribuitur, reverà in Deo est, & quidem per definitionem suam: Si autem postmodum collationem instituas inter Deum, ut dicitur unicus, & inter angelum, hominemque, maxima se offert diversitas & dissimilitudo. Ut igitur modus sive potius res modi de Deo non est neganda; ita neque modus subsistendi personalis, hoc est, quòd Deus subsistat in modum personæ nullaratione quit negari: Ergo & hæc dubitatio admodum stulta & imperita est.

*An & quo-
modo Mo-
dus dicatur
non Ens.*

*Divisio En-
tis in sub-
stantiam
& accidens,
non est ge-
neris in spe-
cies: sed tã-
tùm moda-
lis.*

Quod porrò infertur: *modum à Kecker-
manno dici non ens*: Id, licèt durum videatur; excusari tamen potest: prout Ens & modus ejus universalis distinguuntur.

Adde quòd etiam divisio Entis habeat quidem ingenium divisionis generis in species: non verò sit talis, accuratè dicta & sumpta. Nam omnis divisio generis in species fit per differentias específicas; quas hîc habes nullas; sed tantùm modos existendi diversos, nempe existendi per se, sive *subsistentiam*, & existendi in alio, sive *inherentiam*.

Sic

Si igitur verum fateri velimus, substantiâ ab accidente non differt novâ quâdam entitate, sed tantum diversa est ab illâ per modum distinctum: non verò propterea statuendum est, substantiam ab accidente distinguere non Ente: minimè: sed non distinguere formâ quâdam & entitate ab entitate substantiæ distincta. Modus ille in substantiâ porro limitatur aliter atque aliter, ut substantia illa, sive modus subsistendi propter subiectum, cuius modus est, in nonnullis dicatur *personalitas*, nempe in intelligentibus: in quibusdam non; & tantum *suppositum*, nimirum in non intelligentibus, sive naturis brutis.

*Substantia
ab accidente
non differt
novâ
entitate: sed
tantum di-
versa est ab
illo per mo-
dum distin-
ctum.*

Quia igitur DEUS reverâ subsistit, reverâ ei subsistentia tribuitur? non autem ut nova Entitas super additur: & quia reverâ subsistit intelligens, reverâ etiam personalitas ei competit, non item ut nova entitas: interim tamen ut aliquid, alium faciens atq; alium conceptum, qui, si non modaliter, ratione tamen, in re fundatâ, sive formaliter, ab essentiâ divinâ distinguitur: simulque intelligitur, ipsam personæ rem Deo inesse, licet modo diverso à creaturis intelligentibus.

*Deo reverâ
subsistentia
tribuitur.*

Dixi, *formaliter distinguere personas ab essentiâ divinâ*: quo termino in mysterio hoc declarando usi sunt scholastici. Dicebant autem

tem

tem formaliter differre ea, (ut quidem rectè explicat Scheckius contra Servetianos) quorum unum de alio causâ essentiaë quidem potest prædicari, ut *animal de homine*: sed nihilominus contradicentia prædicata enunciari, de utrisque possunt, ut posse dormire & vigilare, primò & per se dicitur de Animalì; sed non primò & per se dicitur de homine: At contradicentia sunt quædam prædicata, primò & per se prædicari, & non primò & per se prædicari: Sic de essentia Dei verè dicitur, quòd sit communicabilis, non autem verè dicitur de persona, quòd possit communicari; sed ejus contradictorium verè de persona dicitur, quâ ratione essentiam divinam & personam, Formaliter & non realiter differre inter se dicimus: Fundamenta hæc (addit Scheckius) sunt veræ & orthodoxæ disputationes, quibus defenditur unitas essentiaë & Trinitas personarum: quæ cum non intelligant Antitrinitarij, impossibile arbitrantur, si quis dicat, unum esse tria, & tria esse unum.

*Adversarij
confundit
Accidentia
cum Modis:*

Ad exempla respondet Hæreticus, *ea non exprimere aliquid distinctum à substantia & accidente, sed accidentia esse.* Sed crassissimè errat. Motum accidens esse, itemq; calorem & lumen, nemo negat. Verùm de illis non est quæstio, sed de tarditate & celeritate motus, de gradibus caloris & luminis: quæ si
sint

sint accidentia, accidentis erit accidens: quod absurdissimum in omni Philosophia & Theologia. Ergo substantia? Atqui illud longè absurdius. Non enim celeritas illa & tarditas, itemque gradus, sunt aliquid substantiæ, sed sunt aliquid accidentis: At substantia nihil est accidentis; sed aliquid accidenti oppositum. Ratio, quam subji- cit, nullius est momenti; nam definitio (*Accidens est, quod potest abesse vel adesse stante subjecto*) est accidentis, non prout substan- tiæ opponitur; sed prout opponitur generi, speciei, differentiæ & proprio; quo modo non tantum accidentia Physica quædam, nempe communia, accidentia rectè dici possunt; verum etiam ipsæ substantiæ: ut *aureum esse* respectu poculi, accidentis hu- jus ingenium habet, gignitque postea præ- dicationem accidentalem: accidit enim po- culo esse aureum; cum & argenteum esse queat. Si autem id procedit de substantiis ipsis: Ergo multò magis modis sub hunc respectum cadere & accidentia dici possunt, licet neque physicè neque metaphysicè id fieri posse, constanter adseram. Cætera, quæ hîc Philosophicè contra *Keckermannum* di- sputat *Goslavius*, omisimus, tanquam indi- gna refutatione: Si enim verum fateri veli- mus, in multis cæcus cæcum ducit: & neque

Definitio
(*Accidens*
est quod po-
test abesse
& adesse)
quomodo
intelligenda.

Goslaviana, neq; Keckermanniana semper
& ubique sunt probanda.

CAPUT XIV.

*Probat Goslavius personam non
esse modum nec relatio-
nem.*

HActenus ergo dubitavit Goslavius, an
modus D E O possit tribui, adeoque
an persona in D E O modus sit: jam verò
capite sequente septimo ἀπλῶς negat,
personam divinam esse vel dici posse mo-
dum, idque his ipsis verbis & funda-
mentis.

„ Illud hoc loco perpendamus, sitne per-
„ sona relatio. Nam modus existentiae sitne
„ relatio vel non, non multum interest qua-
„ rere. Imò, quò faciliùs probemus, perso-
„ nam non esse modum, concedendum est, (li-
„ cèt sit falsum) modum esse relationem. Ita
„ enim probabimus, personam non esse mo-
„ dum, si probaverimus non esse relationem,
„ eo posito & concessio, quòd modus sit rela-
„ tio. Quibus genus non attribuitur, nec
„ species ulla: ὧν γὰρ τὸ γένος μὴ κατηγορεῖ-
„ ται, ὅδε τῶν εἰδῶν ὁ δέν. Ad hoc igitur, quod
„ proposuimus, demonstrandum, afferendum
est

est huc illud, quod 4. Top. I. 4. ait Philoso-
 phus: *ὑπὸ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν δεῖ τὸ γένος*
τὰ εἶδη εἶναι: Sub eadem divisione oportet
 esse genus & speciem, Sed persona est in
 genere substantiæ: Relatio in genere acci-
 dentis. Quicquid per se subsistit, in Cate-
 goriâ substantiæ est. Persona omnis per se
 subsistit. Quid multis? Relata sunt, quæ-
 cunque hoc ipsum, quod sunt, aliorum re-
 spectu sunt. Persona, hoc ipsum, quod est,
 aliorum respectu non est. Nam ut filius quâ
 filius, dicitur patris: ita persona, quâ perso-
 na, non dicitur alicujus. Alicujus, ita acci-
 pio, ut non sit id ipsum, vel pars illius, cujus
 est. Persona Adam & Evæ, id ipsum fuit,
 quod Adam & Eva. At relata, quæ hoc i-
 psam, quod sunt, aliorum respectu sunt, ita
 inter se sunt affecta, ut unum nō sit alterum.
 Hinc inter opposita referuntur. Insuper si
 persona est relatio, cur in definitione perso-
 næ ejus correlati nulla est facta à Justino, vel
 etiam ab Ursino mentio? Aristoteles in To-
 picis inquit: *ἀναγκαῖον ἐν τῷ τῷ ἑτέρῳ λό-
 γῳ συμπεριελήφθαι, καὶ ταῦτε εἶναι*: Necesse
 est, ut in alterius definitione, comprehenda-
 tur & alterum. Ex his perspicuum est, perso-
 nam non esse relationem, ac consequenter
 nec modum, eo, ut antea dictum est, con-
 cesso, quod modus sit re-
 latio.

CAPUT XV.

Responsio ad discursum Goslavij.

UT ordine respondeamus ad propositas Goslavii *Φλυαρίας*, singulas paucis repetamus & syllogismo includamus; ut vis arguendi eò fiat manifestior.

Primum nititur hypothese nostrâ: Modum esse relationem. Sic ergo vult argumentari adversarius:

1. *Argumentum
Goslavij.*

*Quicquid non est relatio, illud non est
modus:*

Atqui persona non est relatio:

Ergo persona non est modus.

Minorem probat tali argumento.

*Cui genus non tribuitur, illi neq. species
tribui potest.*

*Atqui personæ, genus relationis non tri-
buitur.*

Ergo neq. species.

Minor rursus probatur. *Personæ enim ge-
nus est substantia: Relationis vero acci-
dens. Atqui substantia & Accidens, plus
quàm genere distant.*

*Responsio
ad argu-
mentum
datum.*

Verùm facilis est responsio 1. Ad Majo-
rem, quæ universalis non est. Non enim
omnis modus est relatio: Ergo non statim
quicquid non est relatio, id modus non est.
Deinde ad minoris ultimam probationem,
in quâ

in quâ totus nervus hujus objectionis consistit : Distinguendum est inter Relationem strictè ita dictam, quæ certum genus *κατηγορίας* constituit : & inter relationem transcendentalem : quæ omnes *κατηγορίας* transcendit. Quando igitur personam sive modum in essentiâ divinâ dicimus relationem, tum non intelligimus relationem prædicamentalem, & strictè ita dictam, ideoq; certum genus constituentem : Eo enim modo rectè negatur relatio : Nam sicut Deum collocamus super omnia genera : ita de eo substantiam prædicamentalem, quippè finitam, rectè negamus : Ut autem porro Deum supra omnia genera elevamus & ponimus ; sic nihil, quod Deo tribuimus ; certo generi & Categoriæ includimus, sed unâ cum ipso Deo supra omnia prædicamenta collocamus : Ergo & relationem hanc non Deo & personæ divinæ prædicamentaliter sed transcendentaliter tribuimus.

Deum super omnia Prædicamenta collocamus : de eo omnia quæ in prædicamentis continentur, negamus.

Alterum argumentum, quod urget Goslavius ferè cum primo coincidit. Sic autem argumentatur :

2. Argumentum Goslavi.

Sub eadem divisione oportet esse genus & species :

Atqui relatio & persona non sunt sub eadem divisione : Est enim persona in genere substantia : Relatio vero in genere accidentis :

G

Ergo

Ergo relatio & persona non habent se ut genus & species.

Responsio.

*Sub eadem
divisione es-
se; & sub eo-
dem genere
esse nō sunt
idem.*

Respondemus, sub eadem divisione esse, & in eodem genere & Categoriâ esse, non esse idem. Quandoquidem etiam in transcendentalibus dantur divisiones, quæ diversa postmodum prædicamenta & genera continent: ut est *divisio Entis in substantiam & accidens*. Ubi nulla est consequentia: Substantia & accidentia complectuntur diversis generibus: Ergo Ens perperam ita dividitur. Sic *Bonum dividitur in Transcendentale, naturale, & morale*: Quæ sana quædam est divisio; sed talis, cujus partes partim sunt extra prædicamenta & genera, partim in diversis generibus. Nam Bonum transcendente nullius est generis: Omnia enim genera transcendit, quippè æquè latè patens, atque Ens, Bonum naturale in substantiæ Categoria esse potest: Bonum morale simpliciter est in serie qualitatis & actionis. Perperam igitur à divisionib. certorum generū ad generalissimæ divisionis generalissimam conditionē argumētatur noster adversarius.

*Genus quo-
modo in To-
piciis sumat
Philophus:
Latè simul
& strictè si-
se proprie.*

Nihil enim refert, quòd generis & speciei mentionem faciat Philosophus: cum constet, eum voce generis ibi latissimè uti, & quidem præcipuè 4. *Topic.* nempe pro omni eo, quod altero latius est, alterumq; per modum Generis continet, & de eo prædicari quit.

quit. Deinde confundit noster Hæreticus Personam in cōcreto acceptam, & in abstracto sumtam. Persona, in abstracto sumta, ut modus relativus sive relatio est, ex nullo prædicamento æstimatur vel explicatur; quia modus est transcendens, &, ut Ens, omnia prædicamenta transcurrit. Ubi enim ens est, ibi quoq; aliquis modus. Si ergo Ens est in substantia, quidam modus quoq; in substantia est, nempe omnis ille, qui ad constitutionem & complementum ipsius substantiæ pertinet. *Vide Suarez disp. Metaph. 32. sect. 1. dist. 15.* Quia igitur suppositum sive persona est ejusmodi substantiæ modus, quippe pertinens ad complementum ejus: Hinc quando persona in concreto sumitur, tum & connotat substantiam, & ubi substantia, ut subjectum, personā denominatum, collocatur, ibi simul hæc relatio transcendentalis. Si a. omninò relatio esset hîc concedenda prædicamentî relationis, nihil etiam eo modo contra nos efficeret Antagonista. Nam relatio in concreto sumta, nempe ut relatum, admittit genus diversi prædicamentî, propter concretionem & adsignificationem, sive denominationem, subjecti. Sic patrem, ut concretum, non definitio per relationem, vel ejus speciem; sed genus ex substantiæ Categoria depromo, & ita definitio: *Pater est homo, vel persona, habens filium.* Sic simile non

per qualitatem vel relationem & sic per aliquod accidens, sed per Corpus; atq; ita per quandam substantiam, tanquam per genus, est definiendum hoc modo: *Simile est corpus habens eandem cum alio qualitatem.* Si jam juxta modum adversarij nostri quis vellet argumentari, quòd definitio & genus definitionis debeant esse ejusdem prædicamenti, admodum hallucinaretur. Est igitur canon Aristotelicus ἀπλῶς intelligendus de definitionibus ὄντων ἀντὶ συμπλοκῆς λεγόμενων: non, quæ καὶ συμπλοκὴν dicuntur. Hæc enim quia complexa sunt, & ὄντα καὶ συμβεβηκός: complexa quoque, & ex diversis prædicamenti defumtâ definitione explicantur & definiuntur.

III. Goslabii
argumen-
tum.

Tertium argumentum est:

Relata sunt, quæcunq; hoc ipsum quod sunt, aliorum respectu sunt.

Persona hoc ipsum quod est, aliorum respectu non est.

Ergo persona non est relatum.

Minorem probat in sequentibus, ut patet.

Responsio.
Relatio &
Relata di-
stinguantur.

Verùm quis tam bardus & stupidus, qui non intelligat, adversarium confundere relationem cum relatis. *Relata* quidem hoc ipsum quod sunt aliorum sunt: non *relatio*, Hæc enim est per quam relata aliorum esse dicun-

dicuntur. Ut *filius* licet dicatur *patris*: tamen non *filiatio* dicitur patris, sed filii. Quando igitur personam in abstracto relationem dicimus, argumento illo nihil efficitur. Deinde si vel maximè in concreto persona accipiatur, ab hac tamen regula excipitur: quippe quæ in genere relatorum locum habet: non verò in relatis transcendentalibus. Sic *Bonum* sumitur in abstracto Græco more, ut τὸ ἀγαθόν: Sumitur etiam in concreto. In abstracto est perfectio rei conveniens. In concreto est ipsa res: At in concreto sumitur ut relatum. Ad quid autem refertur? certè ad nihil aliud, quàm ad seipsum: nempe quod seipso suâq; specie congruat.

Quod igitur dicitur in genere de hac transcendentali relatione & relato, id in proportionem ad personas divinas applicari, & de illis dici potest, nempe quòd hæ relationes non ad ea, quæ extra essentiæ τὸ ὑποκείμενον sunt, terminentur, sed ad se in una individuâ Deitatis ἁπλοῦς.

Quod addit *Personam Adami & Evæ esse idipsum, quod Adam & Eva*; id non negamus ratione rei: interim ratione modi concedi nullo modo potest.

Nam persona non dicit Adamum, neq; Evam menti repræsentat, neq; essentiam eorum πρῶτως notat, licet eam præsupponat,

Quod in genere dicitur de relatione transcendentali, id in proportionem ad Personas divinas applicari potest.

atque ita *ἡτέρος* dicat. Deinde libenter concedimus, quòd non sit ejusmodi relatio, qualis datur inter individuas essentias: verùm inde inferre velle, relationem non esse, nisi sit inter essentias numero distinctas, est principium petere, & consequentis fallaciam committere.

*IV. Argumentum
Goslavii.*

Quartum argumentum est.

Relata per sua correlata definiuntur.

At persona ita non definitur.

Ergo persona non est Relatum.

Majorem probat autoritate Aristotelis. Verùm rursus confundit Hæreticus abstractum cum concreto, relationem cum correlato. De hoc, non de illa, loquitur Philosophus.

*Relatio quo
modo definiatur.*

Adde, quòd relatio non definiatur tantum per correlativum; sed per subjectum, relatum & correlatum, fundamentum & terminum: quæ omnia adversarius confundit. Sunt etiam hæc de relatis in specie dictis, non de relatis transcendentalibus, intelligenda.

Hactenus ergo Nobilis noster demonstrare voluit, personam divinam non esse relationem, & per consequens, non modum: Verùm quomodo Isthmum perfoderit, lector judica.

CAPUT XVI.

An in Deo nulla sit relatio.

Persuadere porro conatur Hæreticus, *in An in Deo Deo nullam omnino esse Relationem.* Sic concedenda enim pergit: *Si demonstratum fuerit, nullam Relatio.* *bujusmodi in DEO esse relationem, nemini dubium quoque erit Personam DEI, non esse relationem ejus generis, cujus generis est in homine & rebus omnibus, ex essentia sua procreantibus.* Verum contra quem disputat noster Philosophus? Relationem in DEO esse ἀπλῶς ejus generis, cujus sunt creaturarum in categoria τῶν πρὸς τὴν, nemo ex nostris affirmat: Sed ut DEUS super omnia ponitur prædicamenta, sic quoque omnia ea, quæ de DEO vel absolute vel relate prædicantur. Relationem itaque in DEO dicimus Personam: verum non prædicamentalem, sed transcendentalem: quæ non ejusmodi imperfectionem includit, sed quæ imperfectionem omnem excludit, imò perfectio ipsa est. Sed audiamus probationes adversarii: *Persona in Deo est relatio: sed non prædicamentalis & certe categoriæ accidentalis.* Omnis relatio requirit, ut à Magistris scholarum didicimus, duo, fundamentum, seu terminum à quo, communi nomine Relatum dicitur, & terminum ad quem, & vocatur Correlatum. Quare, si

*in D E O est relatio, quod ejus fundamentum ?
qui terminus ?*

*Magistri
nostri Ad-
versarii
sunt indocti
Corydones.*

*Quæ in re-
latione præ-
dicamenta-
li conside-
randa.*

*1. Subjectum
Relationis.*

*2. Funda-
mentum.*

3. Relatum.

*4. Correla-
tum.*

5. Termini.

Respondemus. Scholarum isti Magi-
stri, qui ita nostrum Polonum instituerunt
non Magistri, sed indocti, quâ scientiam Lo-
gicam, Corydones fuerunt. Nam non
tantum fundamentum & terminus, verum
etiam subjectum, relatum, & correlatum, in
relatione prædicamentali considerari, & di-
stingui, minimè confundi, debent.

Subjectum relationis semper est substantia,
puta Abraham & Isaac.

Fundamentum est accidens quoddam ab-
solutum, ob quod termini inter se referun-
tur. Nam licet relatio sit res extra animum,
tam debilis tamen & infirma est, ut nisi acci-
dente alio firmiore fulciatur, substantiæ in-
hærere non possit. Ut duplum & dimidium
sunt relata : Inest verò relatio substantiæ
propter numerum.

Relatum est ipsum *πρὸς τὸ*, quod refertur,
ut Pater.

Correlatum est *ἀντιστρέφον*, nempe id, ad
quod aliquid refertur, ut Filius.

Termini vocantur Relatum & correlatum
simul sumta, & opposita.

Ex quibus apparet, Perperam adversari-
um confundere Terminum & Relatum cum
fundamento Relationis.

Secundò dicimus, nos idem contra ad-
sarium urgere posse. Concedit enim, Chri-
stum esse Filium DEI: ergò DEUS est ejus
Pater. At Pater est in relatione: Quæro er-
gò, si in DEO est relatio, quodnam ejus erit
fundamentum?

*Ipsemet Ad-
versarius in
Deo conce-
dit relatio-
nem.*

Verum salva res est, facile demonstra-
bo, omnia, quæ ad relationem requirun-
tur, eminenter in DEO dari, juxta fidem no-
stram.

*Omnia, quæ
ad relatio-
nem requi-
runtur, in
Deo mi-
nenter esse,*

Commune quasi *Subjectum* divinarum re-
lationum est ipsa DEI essentia: *Fundamen-*
tum paternitatis est gignere: filiationis ge-
nitum esse: Spiritus sancti procedere. *Rela-*
tum est Pater, *Correlatum* est Filius: Correla-
tum Spiritus sancti est Pater & Filius simul.
Termini sunt ipsæ personæ simul sumtæ &
oppositæ: ut Pater refertur quidem ad Fi-
lium, & contra: sed tamen Filius non est:
nec contra. Idem verum est de Spiritu san-
cto, qui ad utrumque, Patrem nimirum & Fi-
lium refertur; sed Pater & Filius non est.

*facile de-
monstra-
tur.*

*1. Commune
subjectum.*

*2. Funda-
mentum.*

3. Relatum.

*4. Correla-
tum.*

5. Termini.

Quæ verò ita in DEO largimur, ut omnem
compositionem & imperfectionem exclu-
dant, uti sæpè monuimus.

Excipit Hæreticus: *Essentia quævis prior*
est personæ. Patet, quòd sublat a persona non tol-
latur essentia: sed contra. τὰ ᾗ (ait Aristoteles
Metaphys. lib. 5. cap. 11. πρῶτη καὶ ὑπερὰ λέ-
γεται καὶ φύσιν, ὅσα ἐνδέχεται εἶναι ἀντὶ ἀλ-

*Objeccio
Adversarij.*

ἁπλῶς ἐκείναι ἢ ἀντὶ ἐκείνων μὴ. *Quaedam vero priora & posteriora dicuntur secundum naturam, quaecumq; contingunt esse absq; aliis, alia verò sine illis non.*

*Responsio
ad obje-
ctionem.*

Respondemus, Substantiis creaturarum conveniunt hæc: non Dei essentiæ, quæ personâ prior non est, ut nec hæc posterior essentiâ.

Exceptio.

Excipit: *cum dico, personâ sublatâ, non tolli essentiâ, sed contra, de essentiâ in genere loquor, nulla excepta, non de hac vel illa, sed cuiusq; essentiæ definitio competit, & maxime ei essentiæ, quæ à persona distinguitur definitione, ut hoc loco.* Verùm hîc non in quæstione est, quousque extendat noster Philosophus axiomata Aristotelica, sed quousque extendere debeat: Non de facto, sed de jure quæstio est.

Essentia quidem vera est Dei ὁσία, interim non est ejusmodi essentiâ, quæ sub categoriam cadit: Ergo neque ex categoriarum distinctionibus ubique de ea judicari debet: sed omnia, quæ eo modo Deo tribuuntur, in proportionem & analogiâ intelligenda sunt: Ne ex Deo infinito facias idolum finitum, quod facultate mentis circumscribi potest. Sanè eodem modo vellem de attributis divinis argumentari. Omnis essentiâ est prior suis affectionibus & propriis. Ergo si Deus est essentiâ, ut est, prior illa erit suis proprie-

prietatibus. Verùm, ut rectè hîc excipitur, quòd licet definitione alia describantur proprietates, & aliâ ipsa essentia divina; non tamen se habeant ut prius & posterius $\Phi\upsilon\sigma\epsilon\iota$: Sic quoque rectè inferimus, quòd licet aliâ definitione veniat persona divina, & aliâ, essentia divina: sint tamen in simplicissima essentia idem sine compositione & sine ejusmodi diversitate, quæ simplicissimam perfectissimamque Dei naturam tollat. Si tu quæras, quomodo hoc fieri possit: quæro ex te, quomodo hoc fieri non possit: *De Dei essentia distinctè tantum ex scriptura est judicandū.* Cùm essentia divina infinito intervallo distinguatur à nostra essentia: & nemo definitivè eam cognoscat. Ergo simpliciter revelationibus, in sacra Scriptura contentis, est adhærendum; & nullo modo, quid huic vel illi de essentia divina videtur verum, credendum vel concedendum.

Pergit noster nobilis: *Verùm veniamus ad id, quod est caput disputationis nostræ: Paternitas, inquiunt, est fundamentum relationis, Filii respectu: respectu Spiritus S. hæc est filialitas.* *Obiectio adversarii.*

Qui ita disputant, pro se respondeant: Doctus Logicus intelligit, paternitatem non esse fundamentum relationis neque filialitatem, sed esse ipsas relationes. Quare hæc ad nos nihil. Addit: *De solâ hîc paternitate agam. Nam si banc probavero non esse in D E O, sive*

DEI

Responsio.

Pergit in objectionem suam Goslauius.

DE I essentiâ ; consequitur, nec reliqua esse. Ita enim naturâ comparata sunt relata, ut si unum sustuleris, alteram auferre sit necesse.

*Probat ad-
versarius
Deum non
gignere Fi-
lium ex es-
sentiâ suâ.*

Quibus igitur argumentis evincam, *DEUM*, illum rerum omnium conditorem, non esse Patrem? Patrem, inquam, eum, qui ex essentiâ suâ gignat? Et multa sunt, quæ hoc ipsum persuadere queunt; Ego tamen, ne sim nimis prolixus, hæc tantum in medium producam.

Hinc itaq; ordiar: Si *DEUS* gignit, & quidem ex essentiâ suâ, aut communicat totam suam essentiam Filio, aut ejus partem, aut deniq; essentia *DEI* multiplicatur: Atqui nullum horum trium in *DEUM* cadit: Ergo *DEUS* ex essentia sua non gignit. Probatur assumptio. Totam non communicat, quia est singularis & individua. Quæ autem talia; pluribus non conveniunt. Hinc est, ut de multis non dicantur, seu non prædicentur. Non partem, quia impartibilis. Non multiplicatur; quia *DEUS* non esset unus: sed quot essentia, tot dii: ut sunt tot homines, quot substantiæ individua. Hactenus Pseudophilosophus.

*Responsio.
Distinguit
adversarius
inter Pa-
trem, qui ex
essentiâ sua
gignat, &
qui non ex
essentiâ sua
gignat.*

Ubi primum notetur, quòd distinguat adversarius inter Patrem, qui ex essentiâ gignat: & patrem qui non ex essentiâ sua gignat; hoc quidem modo *DEUM* patrem dici posse affirmat, illo verò negat.

*Pater qui
verè dica-
tur.*

Ad quod ut respondeamus, tenendum; solum illum patrem propriè & verè dici, qui

ex suâ essentiâ genuit filium: alterum, qui hoc non præstitit, tantum καὶ αἰαλογίαν & Metaphoram propter paternum affectum vel similem causam, quâ vero patri similis dici potest patrem denominari.

Quæritur ergo, an DEUS Pater ita dicatur τὸ λόγος & Messiaæ pater, ut noster Pater vocatur in oratione Dominicâ, atque sic in posteriore & Metaphorico significatu: an verò modo illo proprio & priore. Hic nisi fundamentum ex Scriptura petatur, nihil respondebit Philosophus. Hæc igitur quia disertè affirmat, quòd *Pater genuerit Filium*, & quidem *hodie*, Psal. 2. quod ab omni æternitate interpretantur, quodque λόγος sit χαρκτηρ τῆς ὑποστάσεως πατρὸς, Heb. 1. Quis non intelligit, patrem dici τὸ λόγος Patrem propter generationem, atque ita in primâ & propriâ significatione? Quis enim nescit, quòd gignere sit ex suâ essentiâ aliquem producere: quodque illa ipsa actio sit proximum fundamentum relationis subiectum propriè & verè Patrem denominantis?

Excipit: *Ejusmodi generationem in Dei essentiâ ἀδύνατον esse.*

Distinguat hæreticus inter generationem & modum generandi Physicum. Ea impossibilis non est: Aliàs Scriptura falleret: quippe à quâ expressè asserta est: sed modus generandi Physicus in DEO neutiquam dari potest:

*Deus pater
an propriè
dicatur
τὸ λόγος
& filii pa-
ter, an tan-
tum meta-
phoricè.*

Obiectio.

*Responsio
distinguens
inter gene-
rationem
& modum
generandi
physicum.*

potest: sed ejusmodi, qui planè ineffabilis est, ut de eo loquens scriptura testatur: *Generationem quis enarrabit?*

*Modus generationis
Physicus in
quo consistat.*

Quis autem est iste modus Physicus? Dicam uno verbo: *est causatio sive effectio*. In naturali enim generatione Gignens semper sese habet ut causa efficiens, Genitus, ut effectum, propriè & præcisè dictum. Unde sequitur, quòd hìc τὸ εἶναι Geniti semper sit & esse debeat aliud à τῷ εἶναι generantis: quippè quod in causarum & effectorum natura semper est necessarium. Quandoquidem causati sive effecti esse semper pendere debet ab esse causæ, hujusque sese habet, ut communicans & donans, illius verò ut communicatum & datum.

Quemadmodum igitur donans & datum sive donum non sunt idem: ita etiam communicans & id, quod effectivè communicatur, hoc est, causatum, idem esse non possunt.

*Quomodo
modus Generationis
Physicus
non sit in
Personis divinis.*

Verùm in personis divinis modus hic non contingit. Illud namque esse, quod per se primò per generationem & processionem communicatur, non est esse aliud ab ipso esse personæ generantis, vel à qua fit processio: sed illud ipsum, quod est in persona generante, id etiam est in persona genita & procedente, & quidem numero & simpliciter idem, non nudâ specie: ut ita quidem una per-

persona procedat ab alia ; sed tamen sine dependentia unius esse ab alterius esse : cum recipiat idem esse numero, quod est in persona producente.

Quare hinc causæ & causati ratio esse nequit. *Objicis: Relationes ipsas distinctas esse habereq; proprium esse distinctum relativum.*

Obiectio.

Nihil obstare videtur. Non enim esse relativum, quatenus tale; sed esse absolutum & essentiale per se primò communicatur per illas productiones; quod demum per communicationem istum respectum accipit, & fit esse relativum. Nam DEUS de DEO procedit, & Pater generando Filium, primariò ipsa suam communicat naturam. Relatio verò requiritur tanquam proprietas necessaria ad constituendam distinctam personam. Ratio igitur productionis ex formali esse, per se primò communicato, principaliter pensanda est.

Responsio.

Atque hinc generatio Christi, quatenus homo est, propter verum esse humanæ naturæ, verè fuit humana; etiamsi personalitas alterius fuerit rationis. Quia igitur in generatione & processione divina illud esse, quod per se primò communicatur, non manat ab alio esse, sed est ipsum & idem numero esse communicantis, ideoque neque dependens, neque causatum; sed communicatum tantum à persona producente; Sequitur, quòd

*Generatio
& processio
in divinis
neg. causa-
tio neg. ef-
fectio est.*

quòd generatio illa vel processio, neque sit effectio neque causatio, sed longè superioris rationis.

Unde omnia argumenta, à proprietatibus causarum & effectorum in hoc negotio à Philosopho nostro producta, per se currunt.

Responsio etiam manifesta est ad argumentum allatum. Sequitur enim ex dictis, quòd Pater gignendo totam suam essentiam cum filio communicat. Ratio negationis nulla est. Nam Individua & singularis essentia non cum pluribus communicatur, nempe quæ se ut causa & effectum habent, ideoque quâ essentiam divisa & separata sunt. Hæ igitur conditiones, quia hîc non dantur: ex ipsis suppositis nihil concludetur: sed oritur vitium Syllogisticum $\mu\eta\ \tau\acute{o}\tau\omicron\upsilon$.

*Aliud ar-
gumentum
Goslavii.*

Ejusdem farinae est argumentum, quòd subjicitur: *Generatio est necessaria conservandæ speciei causa: Ergo res, quæ non intereunt vel interire non possunt, neg. generant neg. generantur.* Eleganter Philosophus, addit, 14. *Metaph. 3. inquit. ἀτοπον ἢ γένεσιν ποιεῖν αἰδιῶν ὄντων, μᾶλλον ἢ ἐν τι τῶν ἀδυνατάων.* Absurdum verò est facere generationem rerum æternarum, seu ab æterno existentium. Quia potius unum hoc est impossibile.

Responsio.

Confundit iterum noster Hæreticus genera-

nerationem purè physicam; cum hac trans-naturali & mysticâ. Generatio Physica est propter speciei conservationem: non supernaturalis illa: ut etiam Philosophus de nulla alia generatione loquitur, quàm de Physica: quippè qui de mysterio hoc Trinitatis ne γερὺ quidem intellexit.

Respondet Nobilis: *Posuerant tacitè sibi concedi, aliquam esse generationem, cur nihil competat eorum, quæ sunt generationis naturalis. Quòd si se res sic habet, hujus generis generatio, non est generatio. Nam cui definitio negatur, definitum concedi non potest. Fortassis est ita generatio, ut sydus cæleste canis? homonymòs inquam? Ergo ut sydus non est reipsa canis: ita nec generatio hæc reipsa generatio: consequenterq; cum dicitur Filius DEI esse ex essentia patris genitus, intelligendum est, reipsa non esse genitum.*

Liberaliter concludit noster Philosophus. Verùm, uno falso & absurdo posito, infinita sequuntur. Falsum est, quòd dicit, nos ejusmodi in hoc mysterio ponere generationem, cui nihil competat eorum, quæ sunt generationis naturalis.

Puto ego, ab utrâque, naturali, & hâc supernaturali, abstrahi posse communem rationem, quæ essentialem (sed generalem) generationis naturam complectatur: licèt postea in modo attributionis, specialibusq;

Exceptio adversarii, probans Generationem in divinis esse generationem a quo vocè dictam & non generationem.

Responsio.

Datur essentialis (sed generalis) ratio generationis, communis supernaturali & naturali.

conditionibus appareat diversitas. Quæ verò licet ab univocâ ratione deflectant, non tamen statim æquivocum genus efficiunt, sed analogum arguunt.

*Essentiales
generationis
sive τὸ
gignere con-
ditiones.*

Sic essentielles generationis, sive τὸ gignere conditiones sunt: 1. Producere sibi simile 2. Cum producto suam essentiam & λόγον sive definitionem communicare. 3. In intelligentibus ex generatione resultare relationem inter Patrem & Filium. Ubi igitur hæ tres conditiones inveniuntur, ibi dari generationem essentialem & veram, non æquivocam & falsam, qui negat, nihil intelligit.

*Conditiones
illæ dantur
in omni ge-
neratione
naturali
hominis:
itemq; in
generatione
supernatu-
rali Filii
Dei, à nobis
adserta.*

Dari autem ista in omni generatione naturali hominis, nemo inficiabitur. Esse etiam in æterna hac & supernaturali, scriptura docet. Quia Pater genuit filium, qui propterea dicitur *καρὰ κτῆς τῆς ὑποστάσεως πατρὸς*. Quique similis est patri. Quippè qui per generationem hanc ita in seipso habet vitam, quemadmodum eam in se habet Pater. 2. Eandem Filio communicat pater essentiam, λόγον, & definitionem, unde patri coessentialis dicitur. 3. Et tandem ex generatione hac resultat relatio inter Patrem & Filium talis, quòd Deus pater sit revera Dei filii pater: & Deus filius sit revera Dei patris filius: & propterea neque pater sit filius, neque filius pater, vi relativè oppositorum.

Verum si progrediari ad modos speciales, maxima oritur diversitas. 1. In natura homo gignit hominem, & communicativè, & effectivè: DEUS gignit filium tantum communicativè. Is enim novam producit essentiam humanam, à suâ numero distinctam, & cum filio communicat: Hic non novam producit, sed suam propriam ac individuum essentiam cum filio communicat. 2. Hinc Homo Filius *ὁμοιότιμος*, similis patri hominis; Filius autem DEI rectè ab Ecclesia dicitur *ὁμοιότιμος*, ejusdem essentiae cum patre. 3. Filius homo à patre non tantum personâ, sed individuâ quoque & numero distinctâ essentiâ, distinguitur & separatur: Filius verò DEI personâ quidem distinctus est à patre; verum Essentia idem individuum & unum numero DEUM constituit. Ergò, quod in aliis monuimus, si omnia illa, quæ imperfectionem arguunt in generatione humanâ, removemus, & ipsam generationem in se intuemur, communis ratio facile apparet: Quæ quidem non planè univoca, sed analogâ, nequaquam tamen æquivoca est.

Oritur diversitas in applicatione speciali,
1.

2.

3.

CAPUT XVII.

Persona divina est sine principio.

H 2

Sequi-

Goslabius
adserit, per-
sonam si
qua est in
divinis, non
posse carere
principio.
Responsio.
Relatio ut
sic principio
careat.

SEquitur nunc ultimò, ut videamus, an persona divina, sicut à nobis definita est, principio careat. Adversarius *cap. 10. & ultimo* id negat: nos affirmamus. Inquit nobilis: *Dissentanea esse, personam esse relationem, & principio carere. Omnis relatio principium habet ab eo, cujus respectu est relatio: Filius à Patre, Pater à Filio: Servus à Domino, Dominus à servo.*

Verùm hæc ita quidem dicuntur ab Antagonista: sed quomodo probantur? Relatio, ut Relatio, propriè non dicitur habere principium; sed fundamentū. Cùm omnis principii & causæ ratio à relationum & relatorum cōsideratione, tanquam aliena, removeatur. Maxima siue Canon est Logicus & Metaphysicus: *Relata sunt simul natura.* At verò quomodo is verus erit, ubi principii & principiatum ratio habetur? Estne omne principium naturā prius suo principiato? puto. Sic, causa non potest non esse prior causato: Qui & ipsi, Logici & Metaphysici Canones sunt. Frustra igitur & ἀφαιρόμενος principium siue causa & principiatum siue causatum cum relationibus, relatisque confunduntur.

Si autem principii vel causæ ratio, itemque principiatum vel causatum omnino quæri hic debet, ea non in relato & correlato, siue etiam relatione ipsâ quatenus talia sunt, quærat, sed in fundamento relationis,

Rela-

Relatio enim, quia, ut loquuntur, minimæ est Entitatis, tota ferè illa ad fundamentum reducitur. Quare si hoc principium & causam habet, utique & ipsa relatio, propter fundamentum, tale quid habere dicetur. Atqui verò diximus, relationum harum fundamenta esse gignere & gigni.

*Relatio est
minima
Entitatis.*

Verùm possunt ne ista in Deo dici habere causam, vel principium? non videntur. Nam æternorum & divinorum nullum datur principium. At, inquis, omnem principii rationem hîc negari non posse: cùm pater dicatur à nobis prima persona, filius secunda: Pater etiam à nullo esse, filius verò à Patre? Sic est. Verùm principii illius ratio non est naturæ vel causalitatis, sed ordinis tantum.

*In divinis
principii
ratio nulla.*

Unde quidem suo modo propriè Pater dici poterit principium Filii: sed non contrà Filius principiatum vel causatum Patris. Ratio i. quia principium perfectionem notat ἀπλῶς, ideo à DEI natura non est alienum: At principiatum & causatum imperfectionem; ideoque in propria significatione nullo modo DEO tribuatur: quippè qui ab omni imperfectione abhorret. Deinde causatum vel principiatum non est relatio; sed vel subjectum relationis; vel ejusdem fundamentum. Verbi gratia: Isaac non dicitur causatum vel principiatum Abrahami,

*Pater quodammodo
dici potest
Principium
Filii, sed
non Filium
principiatum
Patris.*

ut ejus filius est: sed ut homo ab Abrahamo productus est, ejus caussatum dicitur: ex qua productione & caussatione deinde oritur relatio. Sic ignis calefaciendo aquam non facit eam similem, sed calidam: calor postmodum est fundamentum similitudinis. Quod quia verum est, facile intelligitur, quod filius non recte dicatur vel principiatum vel caussatum Patris. Quia nulla hic novae essentiae est productio, sed tantum unius ejusdemque simplicissimae & individuae essentiae divinae communicatio.

CAPUT XIIX.

Probat ex Scriptura, pluralitatem in essentia divina, supra libro primo assertam & probatam, esse personalem.

Quid ergo per vocabula ESSENTIAE & PERSONAE in hac disputatione intelligamus, quomodoque DEO eadem recte tribuamus, sufficienter, ni fallor, explicatum est. Restat nunc, ut, quod per nostra argumenta in praecedentibus probavimus, nempe pluralitatem, in DEO assertam, & ex Scriptura demonstratam, esse personalem, ex eadem quoque Scriptura ostendamus, id quod breviter duobus subsequen-
tibus

tibus argumentis præstare nos posse confidimus.

I. Ubi Scriptura nominibus, personam significantibus, utitur propriè in numero plurali, ibi reverà personarum pluralitas asseritur & introducitur.

Argumenta, ex Scriptura desumpta, probantia Pluralitatem

Atqui Gen. I. Scriptura nominibus, personam significantibus, utitur propriè in numero plurali, nempe Elohim.

in Deo hæc tenus asseritur, personalem esse

Ergo ibi reverà personarum pluralitas asseritur & introducitur.

I.

Major duo continet. 1. Nomina, personam denotantia, personam introducere & reverà adsignificare. Quod absque dubio nemo negabit. 2. Nomina, personam denotantia, in plurali numero non unam, sed plures significare personas. Quod etiam est certum, nisi forsan necessaria & certa monstretur causa, cur à propria numeri pluralis significatione sit recedendum.

Minor non egere probatione videtur. Nam *Elohim* 1. haberi Genes. primo. 2. esse pluralis numeri. 3. esse nomen personæ nemo inficiabitur: cum loco allegato Deo tribuatur agenti: At actiones sunt suppositorum. Supposita autem in Intelligentibus Personæ dicuntur. Deinde esse pluralis numeri & formatione & significatione, neque adferri posse ullam causam, cur à propria numeri pluralis significatione sit recedendum,

probavimus supra libro primo. Possumus etiam hîc subsumere locum *Genes. 3. v. 22. & Cap. 1. v. 26.* Quæ enim quando inter se conferuntur, omnis personarum enallage excluditur. *Vide supra lib. 1. c. 3.*

II.

II. Vbicunq; dantur mittens & missus, ibi dantur plures personæ:

Atqui in Jehova datur mittens & missus:

Ergo in Jehova dantur plures personæ.

Majorem certam esse, vel Corydon aliquis intelligat: nempe Mittentem esse personam distinctam à Misso: & hunc distinctam personam ab illo: Ergo ubi datur **MITTENS & MISSUS**, ibi dari personarum pluralitatem necesse est. Minor probatur ex *Zacharia 2. vers. 8. 10. 11.* Qui enim ibi loquitur, est **JEHOVA Zebaoth**: At qui à **JEHOVA Zebaoth** mittitur, is est, qui ibi loquitur: Ergo qui à Jehova Zebaoth mittitur, est Jehovah Zebaoth. Atqui Jehova Zebaoth est unus Jehova Zebaoth: Ergo in uno Jehova Zebaoth est Mittens & Missus. Alius verò est, qui mittit; & alius, qui mittitur: Ergo in Jehova est alius atque alius: At alius atque alius, est alia atque alia persona, nempe alia persona Jehova Zebaoth mittens, & alia persona Jehova Zebaoth missus. Nam nemo ibit inficias, modò ratione non careat, mittere aliquem, & ab aliquo missum esse, suppositorum
five

five personarum, illarumque distinctiones **externas** esse. Ergo certissima & immota est **argumenti conclusio**: *In Jehova dari plures personas.*

Quod hîc de personarum enallage **fin-**
gunt quidam, quâ Angelus vel Propheta
in persona Dei loquens, modò de Jehovâ,
 modò de se loquatur, id falsissimum est. Nul-
 li enim vel Prophetarum vel Angelorum,
 imò nulli creaturarum nomen *Jehovah Ze-*
baotb tribuitur: quippe quod soli Deo pro-
 prium & essentiale est. Uti illud & alia huc
 pertinentia supra *lib. primo* sufficienter sunt
 probata & demonstrata, & in sequentibus
 disputationibus specialioribus adhuc pluri-
 bus demonstrabuntur. Non igitur est, cur
 hîc vel actum agamus, vel infra suis locis
 proponenda, hîc præmittamus.

*Nomen Je-
hova Zeba-
otb nullæ
creaturæ
tribuitur.*

CAPUT XX.

An in Deum cadat Numerus.

CONSTAT igitur pluralitatem, in essentiâ
 divinâ adsertam, esse personalem; se-
 quitur nunc, ut probemus, ad quem illa nu-
 merum sit determinata: Quod ut commo-
 dè fiat, quæritur primùm, *an etiam in DEUM*
cadat numerus.

*An in Deū
cadat nu-
merus.*

Negari non potest, quòd numerus propriè

ita dictus sit species quantitatis: quantitas autem sit tantum corporum. Ergo quod corpus non est, illi ut non genus, Quantitas, sic neq; hæc species, numerus, convenit.

*Numerus
etiam tri-
buitur non
quantis.*

Tribuitur nihilominus non quantis. Numerant enim qualitatuum gradus medici: Angelos sive Spiritus imò & ipsas personas simplicissimæ essentiæ divinæ Theologi.

*Distingui-
tur inter
numerum.*

Distinguendum ergo inter Numerum propriè suis subjectis domesticis applicatum: & inter eundem analogicè subjectis externis, in quæ quantitas non cadit, attributum. Ut ergo de non quantis creatis per analogiam affirmatur numerus; sic quoque de non quanto increato idem rectè prædicatur.

Obiectio.

Inquis: Ubicunq; est numerus, ibi est quantitas discreta:

At in Deo non est quantitas discreta: Ergo.

Major est certa. 1. Quia discretum esse, est differentia specifica, quâ numerus à magnitudine, sive quantitate continuâ distinguitur. 2. Quia numerus est multitudo ex unitatibus collecta. Atqui collectum ex unitatibus est discretum. Minor quoque certa est. 1. Quia in DEUM nulla cadit quantitas. Ergo neque quantitas discreta. 2. Quia in Deo summa est unitas: At summa unitas & quantitas discreta repugnant. 3. Quia Deus non mensuratur ab alio.

lio. In quo autem quantitas discreta est, id ab alio mensurari necesse est. Verum respondemus ad Majorem in genere: Veram illam esse de numero propriè dicto: non de analogicè applicato. Deinde ad probationes in genere omnes idem dicere possumus: in specie verò ad primam: eam nō esse completè universalem, etiam de numero ad res creatas applicato. Nam distinguendum est inter numerum numerantem & numerum numeratum. Is quidem quantitas discreta est: hic non semper, ut quatuor digiti in una ulna, constituunt quidem quaternarium numerum, sed non discretum. Idem verum est in secunda ratione.

Nam numerus numeratus non est semper ex unitatibus collectus: sed interdum unius totius tantum in plures partes vel modos vel gradus vel relationes distinctio, ut videre est in exemplo allegato, & in ente numero tres modos unitos: *Unum, Verum, Bonum, contingente*. Ad minoris probationem, & quidem ad rationem primam respondemus concedendo: verum negatā quantitate discretā, negatur quidem numerus specialiter & in propriissimā significatione dictus: non verò communiter & analogicè sumtus, quo modo eo utitur *Damascenus lib. 3. de Fid. orthod. cap. 8.* quando in hæc verba desinit: *ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀλγεφρόντων ὅτι, καὶ ὁ τρόπος ἀλγεφρόντων*

Damascenus.

ἔστι τὰ Δὲ φέροντα, τὰ τῷ τῷ τε ὅπῳ καὶ ἀ-
 εἰδυμένα: Numerus rerum differentium est:
 & quomodo ille sunt differentes, eo quoque modo
 & numerantur.

Scholias-
 tēs
 Damasceni

Et Scholias-tes inquit: Sanè secundum, quod
 ea differunt, quibus applicatur numerus, secun-
 dum id ipsum quoque numeratur: ut si re ipsa dif-
 fident, secundum rem, etiam numero discernun-
 tur: Si ratione solâ, solius rationis numerus
 facit discrimen: si naturâ dirimuntur, quem-
 admodum homo & equus, naturæ quoque discer-
 niculum numerus constituet: hypostasi solâ non
 naturâ, distinguuntur, & numerus ipse hypo-
 staseων designabit diversitatem. Nam quo no-
 mine res ipse differunt, eo quoque modo nume-
 rantur.

Ut in Deo
 summa est
 unitas, ita
 in Deo nihil
 numeratur.

Thomas de-
 claratio.

Ad secundam. In Deo summa est uni-
 tas: at ut illa in Deo est, in eo nihil numera-
 tur. Non enim numeramus propriè tres u-
 nitates, sed tres personas sive personales re-
 lationes, quæ sunt una simplicissima unitas,
 una nempe essentia, & nullo modo plurali-
 tas quædam essentialis. Thomas super 1. l.
 Lombard. dist. 24. q. 1. art. 4. hanc rem eru-
 ditè declarat his ipsis verbis: In divinis non
 est aliqua unitas & multitudo, nisi secundum
 quod unum & multa dividunt Ens commune.
 Et hoc modo non addunt aliquid super Ens, de
 quo dicitur unitas & multitudo, nisi secundum
 rationem. Unde sicut Ens communiter se ha-
 bet

bet ad absoluta & relativa, & similiter distinctio & indistinctio, quæ secundum rationem adduntur: Ita & unum & multa, quæ dividunt Ens commune. Et ideo secundum quod diversis adjunguntur, significant essentiam vel notionem. Unitas enim essentialis est ipsa essentia divina, secundum quod est indivisa: & unitas personalis patris est unitas proprietatis, secundum quod non est divisa. Est similiter multitudo vel pluralitas personarum sunt ipsæ personæ, secundum quod sunt distinctæ. Et quia ibi non est aliqua distinctio essentialis, ideoq; nec aliqua pluralitas essentialis.

Tertia ratio facilè quoque solvitur. Nam, ut ex hætenus disputatis intelligitur, numerus, quem Deo tribuimus, nihil reale superaddit essentiæ divinæ: ideoque quantitas discreta non est. Habemus enim hîc numerum numeratum sine quantitate: ergo sine hac quantitate, nempe discreta. Est enim tantum numerus analogicus sive κατ' ἀναλογίαν applicatus: qui etiam non quantis & non discretis potest accommodari, ut patet. Sic agnoscit sine numero propriè dicto in simplicissima divinæ essentiæ unitate Trinitatem Boethius lib. i. de Trin. & unitate Dei: his verbis: Deus verò à Deo nullo differt, nec vel accidentibus vel substantialibus differentiis, in subjecto positis, distat; ubi verò nulla differentia, nulla ibi omnino est plura-

Tertia ratio.

Prædicamenta distinctè Deo & creaturis tribuntur.

pluralitas : quare non numerus. Igitur unitas tantum. Nam quod tertio repetitur Deus, cum Pater & Filius & Spiritus Sanctus nuncupatur, tres unitas non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipsæ sunt. Si advertamus, ad res numerabiles, ac non ad ipsum numerum. Illic enim repetitio unitatum numerum facit. In eo autem numero, qui in rebus numerabilibus constat, repetitio unitatum, atq; pluralitas, minimè facit numerabilium rerum numerosam diversitatem. Numerus enim duplex est: Unus quidem, quo numeramus: alter verò, qui in rebus numerabilibus constat,

Etenim unum res est unitas, quâ unum dicimus. Duo rursus in rebus sunt, ut homines vel lapides, dualitas nihil est, sed tantum qualitas, qua duo homines vel lapides duo fiunt: & in cæteris eodem modo. Ergo in numero, quo numeramus, repetitio unitatum facit pluralitatem: In rerum verò numero non facit pluralitatem unitatum, repetitio: velut si de eodem dicimus, Gladius unus, mucro unus, ensis unus. Potest enim unus tot vocabulis gladius agnosci. Hæc enim unitatum iteratio potius est, non numeratio: velut si ita dicamus, ensis, mucro, gladius. Repetitio quædam est ejusdem, non numeratio diversorum: Velut si dicam, Sol, sol, sol, non tres soles effecerim, sed de uno

toties

toties prædicaverim. Non igitur si de Patre ac de Filio & Spiritu sancto tertio prædicatur DEUS, idcirco tertia prædicatio numerum facit. Hoc enim illis, ut dictum est, terminet, qui inter eos distantiam faciunt meritorum. Catholicis verò nihil in differentiâ constituentibus, ipsamque formam, ut est, esse ponentibus, neq; aliud esse, quam est ipsum, quod est, opinantibus: rectè repetitio de eodem, quam enumeratio diversi videtur esse, cum dicitur, DEUS Pater, DEUS Filius, DEUS Spiritus Sanctus. Atque hæc Trinitas est unus DEUS, velut ensis atque mucro, unus gladius: velut Sol, Sol, Sol, unus Sol. Sed hic interim ad eam dictum sit significationem, demonstrationemque, quâ ostenditur, non omnem unitatum repetitionem numerum pluralitatemque perficere. Nam verò ita dicitur Pater ac Filius & Spiritus sanctus, quasi multivocum quiddam. Nam mucro & ensis, & ipse est, & idem: Pater verò & Filius & Spiritus Sanctus idem quidem est, non verò ipse: in quâ re paulisper considerandum est. Requirentibus enim ipse est Pater qui Filius, minimè inquirunt. Rursus idem alter, qui alter est negatur. Non est igitur inter eos in omni re indifferentia. Qua subintrat numero, quem ex subjectorum diversitate confici superius explanatum est. De qua re breviter
 confi-

„ considerabimus, si prius illud, quemadmo-
 „ dum de Deo unumquodq; prædicatur, præ-
 „ miserimus.

*Decem præ-
dicamenta.*

Decem omninò prædicamenta tradun-
 tur, quæ de rebus omnibus universaliter præ-
 dicantur id est, Substantia, qualitas, quan-
 titas, ad aliquid, ubi, quando, habere, situm,
 facere, pati. Hæc igitur talia sunt, qualia sub-
 jecta permiserint. Nam pars eorum in præ-
 dicatione reliquarum rerum substantia est:
 pars in accidentium numero est.

*In divinam
prædicatio-
nem versa,
cuncta mu-
tantur.*

Adhæc cum quis in divinam verterit præ-
 dicationem, cuncta mutantur, quæ prædi-
 cari possunt: ad aliquid verò omninò non
 potest prædicari. Nam substantia in illo
 non est verè substantia, sed ultra substanti-
 am. Item qualitas, & cætera, quæ evenire
 queunt: quorum ut amplior fiat intellectus:
 exempla addenda sunt.

*Deus quo-
modo dica-
tur Substā-
tia.*

*Quomodo
justus.*

Nam cum dicimus DEUS, substantiam
 quidem significare videmur: sed eam, quæ
 sit ultra substantias. Cùm verò justus, qua-
 litatem quidem, sed non accidentem; sed
 eam, quæ sit substantia, & ultra substantiam.
 Neque enim aliud est DEUS, quod est, & a-
 liud est, quod justus est.

*Quomodo
magnus vel
maximus.*

Sed idem est esse DEO, quod & justum.
 Item cùm dicitur magnus vel maximus, quā-
 titatem quidem significare videmur, sed e-
 am, quæ sit ipsa substantia, talis, qualem esse
 dixi-

diximus ultra substantiam: Idem est enim esse DEO, quod magnus.

De forma enim ejus superius demonstra-
tum est, quoniam is sit forma & unum verè,
nec ulla pluralitas. Sed hæc prædicamenta
talìa sunt, ut in quo sint, ipsum esse faciant,
quod dicitur: divisè quidem in cæteris, in
DEO verò conjunctè atque copulatè hoc
modo.

*Prædicam-
enta di-
stinctè Deo
& creaturis
tribuntur.*

Nam cum dicimus substantiam, ut ho-
mo vel DEUS: ita dicitur quasi illud, de
quo prædicatur, ipsum sit substantia, ut sub-
stantia homo vel DEUS. Sed distat, quoni-
am non integrè ipsum homo est, ac per hoc
nec substantia. Quod enim est, aliis debet.
quæ non sunt homo: DEUS verò hoc ipsum,
quod est, DEUS est: nihil enim aliud est, ni-
si quod est, ac per hoc ipsum DEUS est. Rur-
sus justus quod est qualitas, ita dicitur quasi
ipse hoc sit, de quo prædicatur, id est, si dica-
mus homo justus, vel DEUS justus: ipsum
hominem, vel DEUM, justos esse proponi-
mus: sed differunt, quod homo aliter, aliter
est DEUS justus. DEUS verò ipsum idem
est, quod est justum. Magnus etiam homo
vel DEUS dicitur, atq; ita quasi ipse sit homo
magnus, vel DEUS magnus: Sed homo tan-
tùm magnus, DEUS verò ipsum magnum
existit: Reliqua verò neq; de cæteris prædi-
cantur. Nam ubi vel de homine, vel de DEO

prædicari potest. De homine ut in foro: de DEO ut ubique: sed ita, ut non quasi ipsa sit res id quod prædicatur, de qua dicitur. Non enim ita dicitur homo esse in foro, quemadmodum esse albus, vel longus, nec quasi circumfusus & determinatus proprietate aliqua, quâ designari secundum se possit, sed tantum quo sit illud aliis informatum rebus, per hanc prædicationem ostenditur.

De DEO verò non ita: nam quod ubique est, ita dici videtur, non quòd in omni sit loco (omnino enim in loco esse non potest:) sed quo ei omnis locus adsit ad eum capiendum, cum ipse non suscipiatur in loco, atq; ideo nusquam esse in loco dicitur, quoniam ubiq; est, sed non in loco. Quando verò eodem modo prædicatur: ut de homine, heri venit: de DEO semper est. Hic quoque non quasi esse aliquid dicitur illud ipsum, de quo hesternus dicitur adventus, sed quod ei secundum tempus accesserit, prædicatur. Quod verò de DEO dicitur, semper est: unum quidem significat, quasi fuerit in omni præterito, omni quoquo modo sit præsentis, & omni futuro erit: Quod de cælo & de cæteris immortalibus corporibus secundum philosophos dici potest. At de DEO non ita: semper enim est, quoniam semper præsens est in eo tempus, tantumq; inter nostrarum

rerum præsens quod est nunc, interest, ac divinarum, quod nostrum nunc quasi currens tempus facit, & sempiternitatem : divinum verò nunc permanens, neque movens sese, atq; consistens, & æternitatem facit. Cui nomini si adjicias semper, facies ejus quod est nunc, jugem indiffessumq; ac per hoc perpetuum cursum, quod est sempiternitas. Rursus habere vel facere eodem modo : dicimus enim vestitus currit de homine : de DEO cuncta possidens, regit.

Rursus nihil de eo, quod est esse, de utrisque dictum est. Sed hæc omnis prædicatio exterioribus datur, omnia hæc quodammodo referuntur ad aliud : cujus prædicationis differentiam sic facilius interno-
scimus. Qui homo est vel DEUS, refertur ad substantiam, quâ est aliquid, id est, homo vel DEUS : qui justus est, refertur ad qualitatem, quâ scilicet est aliquid, id est, justus : qui magnus, ad quantitatem, quâ est aliquid, id est, magnus. Nam in cæteris prædicationibus nihil tale est. Qui enim dicit aliquem esse in foro vel ubique, refert quidem ad prædicamentum, quod est ubi, sed non quo aliquid est, veluti justitia justus. Item cum dico, currit vel regit, vel nunc est vel semper est, refertur quidem vel ad facere vel ad tempus, (si tamen iterum divinum illud semper tempus dici potest.) Sed non

quo aliquo aliquid est, velut est à magnitudine magnum. Nam situm passionemque requiri in DEO non oportet. Neque enim sunt. Jamné patet, quæ sit differentia prædicationum? quòd aliæ quidem quasi rem monstrant, aliæ verò quasi circumstantias rei: Quodque illa tria ita prædicantur, ut esse aliquid rem demonstrent: Illa verò ut non esse, sed potius extrinsecus aliquid quodammodo affigant. Illa igitur quæ aliquid esse designant, secundum rem, prædicationes vocentur: Quæcunque de rebus dicuntur subjectis vocantur accidentia secundum rem: Cùm verò de DEO, qui subjectus non est, secundum substantiam rei prædictio nuncupatur.

*Relativorū
prædictio.*

Agè nunc de relativis speculemur, pro quibus omne, quod dictum est, sumpsimus ad disputationem. Maximè enim hæc non videntur secundum se facere prædicationem: quæ perspicuè ex alieno adventu constare perspiciuntur. Agè enim quoniam Dominus & servus relativa sunt, videamus, utrumné ita sit, ut secundum se sit prædictio, an minimè. Atqui si auferas servum, abstuleris quoque dominum: at non etiam si auferas albedinem, abstuleris quoque album. Sed inter est, quod albedo accidit albo, quâ sublatâ perit nimirum album. At à domino si servum auferas, perit vocabulum,

Ium, qua dominus vocabatur. Sed non accidit servus Domino, ut albedo albo, sed potestas quædam, quâ servus coërcetur. Quæ quoniam sublato deperit servo, constat, non eam per se domino accidere, sed per servorum quodammodo extrinsecus accessum. Non igitur dici potest, prædicationem relativam quicquam rei, de qua dicitur, secundum se, vel addere, vel minuere, vel mutare. Quæ tota non in eo quod est esse consistit: Sed in eo, quod semper est in comparatione aliquo modo se habere, nec semper aliquid, sed aliquoties ad idem. Agè igitur stet quisquam, ei igitur si accedam dexter, erit ille sinister ad me comparatus, non quod ille sinister sit, sed quod ego dexter accesserim. Rursus ego sinister accedo, item ille ad me sit dexter, non quòd ita sit per se dexter, velut albus, vel longus: sed quòd me accedente sit dexter: atque id, quod est, à me & ex me est: minimè verò ex sese. Quare quæ secundum rei alicujus, in eo, quod ipsa est, propriam non faciunt prædicationem, nihil alternare vel mutare queunt, nullamq; omninò essentiam variare.

Quocirca si pater ac filius ad aliquid dicuntur, nihilque aliud, ut dictum est, differunt, nisi solâ relatione: Relatio verò non prædicatur ad id, de quo prædicatur,

Pater & Filius quomodo differant.

quasi ipsa sit, & secundum rem, de qua dicitur, non faciet alteritatem rei de qua dicitur: sed si dici potest, quo quidem modo id, quod vix intelligi potuit, interpretatum est personarum. Omnino enim magna regula est veritatis. In rebus incorporalibus distantias effici differentiis, non locis. Neque accessisse dici potest aliquid DEO, ut Pater fieret. Non enim capit esse unquam Pater: eo quod substantialis quidem ei est productio filii, relativa vero prædicatio patris. At si meminimus omnium in prioribus de DEO sententiarum, ita cogitemus processisse quidem ex DEO patre filium DEUM, & ex utrisque Spiritum Sanctum: hos, quoniam incorporales sunt, minime locis distare. Quoniam vero Pater DEUS, & Filius DEUS, & Spiritus Sanctus DEUS, Deus vero, quoniam nullas differentias habet, quibus differat à DEO, à nullo eorum differt. Differentiæ vero ubi absunt, abest pluralitas, & ubi adest pluralitas, adest unitas. Nihil aliud gigni potuit ex DEO nisi DEUS. Et in rebus numerabilibus repetitio unitatum non facit modis omnibus pluralitatem. Trium igitur idoneè constituta est unitas. Sed quoniam nulla relatio ad seipsum referri potest, idcirco, quod ea secundum se ipsum est prædicatio, quæ relatione caret. Facta quidem

Idem est Trinitatis numerositas, in eo quod est prædicatio relationis: servata verò unitas in eo quod est indifferentia vel substantiæ, vel operationis, vel omnino ejus, quæ secundum se dicitur prædicationis. Ita igitur substantia continet unitatem: relatio verò multiplicat Trinitatem: atque ideo sola sigillatim proferuntur atque separatim, quæ relationis sunt. Nam idem Pater qui Filius non est: nec idem uterque qui Spiritus Sanctus. Idem tamen DEUS est Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Idem justus, idem bonus, idem magnus: Idem omnia, quæ secundum se poterunt prædicari. Sanè sciendum est, non semper talem esse relativam prædicationem, ut semper ad differens prædicetur: ut est servus ad Dominum. Differunt enim. Nam æquale omne, æquali æquale est. Et simile simili simile est: & idem ei, quod est idem, idem est: & similis ratio est in Trinitate Patris ad Filium, & utriusque ad Spiritum Sanctum: ut ejus quod est idem, ad id, quod est idem. Quod si id, in cunctis aliis rebus non potest inveniri, facit hoc cognata caducis rebus alteritas. Nos verò nullâ imaginatione deduci, sed simplici intellectu erigi, & ut quodque intelligi potest, ita aggredi etiam intellectu oportet. Hactenus

Boethius.

CAPUT XX.

*Probatur Trinitas ex loco Esaie
sexagesimo tertio.*

CÆterum Deus quidem essentiâ est infinitus, personarum verò numerus in infinitâ illâ Deitate finitus est, nempe Ternario determinatus.

Ex sola sacra scriptura ternarij Personarum numerus est probandus.

Tres enim sunt, neque plures neque pauciores in divinâ essentiâ personæ: unde nomen Sacrosanctæ TRINITATIS extortum est. Ut autem ex nullo alio Principio, quàm ex solâ sacrâ scripturâ personarum pluralitas indefinitè; sic numerus ternarius ex unica solaque scripturâ sacrâ definitè demonstratur. Quod verò ut ordine fiat, distinguimus inter demonstrationes primarias, & probationes secundarias: utrasque in Veteri ac Novo Testamento fundatas.

Prima demonstratio primaria ex Esaie cap. 63.

Inter primarias, quæ ex Veteri Testamento depromuntur, meritò principem locum obtinet illa, quæ Esaie sexagesimo tertio extat, his verbis expressa: *Miserationes JEHOVÆ memoria repetam, & laudes JEHOVÆ pro omnibus, quæ contulit nobis JEHOVA, & multiplex bonum domui Israël, quod contulit eis secundum misericordiam suam, &*
secun-

Secundum multitudinem miserationum suarum. Dixit autem, verè populus meus sunt, filii, qui non mentiuntur, & fuit eis servator. In omni angustia eorum fuit ei angustia, & ANGELUS faciei ejus salvos fecit eos: propter amorem suum & indulgentiam suam redemit eos, portavitq; eos, & tulit eos cunctis diebus seculi. Ipsi autem rebelles fuerunt, & irasci fecerunt SPIRITUM SANCTUM Meus: ideo conversus est eis in inimicum, & ipse pugnavit contra eos.

Sic ergo argumentamur:

Argumentum.

Ubicunque introducuntur tria intelligentia, tribus nominibus, tribusque distinctis actionibus & notis personalibus differentia; ibi introducuntur tres Personæ:

Atqui in allegato loco Esaiaë introducuntur tria intelligentia, tribus nominibus, tribusque distinctis actionibus personalibus differentia:

Ergo in allegato loco Esaiaë introducuntur tres Personæ.

Majorem nemo, nisi ἀρρωστία τῆς Μενοίας labore, negabit. Nam si Genes: 18. rectè colligo, tria ὑφιστάμενα & personas apparuisse Abrahamo, quòd intelligam ea fuisse 1. intelligentia. 2. actionibus personalibus distinctis differentia: utique & ibi idem colligere possum ac debeo, ubi & hæc habentur.

Probatio Majoris.

& insuper tria distincta nomina distinctis illis imponuntur.

*Probatio
minoris.*

1. Sunt intelligentes.

Minor est manifesta ex loco allegato. *Primum* intelligentes sunt, qui hîc introducuntur: quin primus dicitur J E H O V A misericors, qui contulerit infinita beneficia in populum Israel. Alter dicitur A N G E L U S F A C I E I E J U S, qui populum D E I propter amorem suum & indulgentiam redemit: Ultimus dicitur S P I R I T U S S A N C T U S E J U S, quem Israelitæ fecerunt irasci, adeoque conversus sit eis in inimicum. Quæ sanè non nisi intelligentium opera sunt, intelligenzaque supposita arguunt.

II. Unde porrò nomina distincta sunt manifesta 1. Jehova. 2. Angelus faciei ejus. 3. Spiritus sanctus ejus.

*3. Opera
sunt distincta.*

III. Opera quoque distincta & personalia sunt satis conspicua. Aliud enim tribuitur J E H O V A E, nempe miseratio & beneficentia erga populum suum: Aliud A N G E L O F A C I E I, nempe populum D E I salvum facere, redimere, portare & ferre cunctis diebus seculi: Aliud S P I R I T U I S A N C T O, nempe irasci, conversum esse in inimicum, pugnare contra ipsos.

*A. Notæ personales in
Voce E J U S.*

IV. Notæ etiam personales consistunt in voce E J U S: quando dicitur Angelus faciei E J U S: Spiritus sanctus E J U S, hoc est, J E H O.

JEHOVÆ, hoc est, DEI Patris. Quò sanè à JEHOVÀ, cujus Angelus & Spiritus dicuntur, Angelus & Spiritus distinguitur. Probo:

Id, quod alicujus esse dicitur, eatenus, quatenus ejus esse dicitur, ab eo, cujus esse dicitur, distinguitur:

Ejus arguit distinctionem.

Atqui Angelus, itemque Spiritus sanctus dicuntur esse Jehovæ:

Ergo eatenus, quatenus Jehovæ esse dicuntur, à Jehova, hoc est, DEO patre, distinguuntur.

Ergo distinguuntur aut accidentaliter, aut essentialiter, aut personaliter, aut nudà ratione.

Non accidentaliter: quia in Deum nullum cadit accidens.

Non accidentalem.

Non essentialiter. Aut enim essentialiter distinguerentur in DEO aut à DEO. Non in DEO; quia DEUS ex diversis partibus essentialibus non est compositus; quippe Ens simplicissimum. Non à DEO. Essent enim Angelus faciei & Spiritus sanctus creaturæ: Cum à DEO essentialiter nihil distinguatur nisi creatura: quod inter DEUM & hanc, nihil detur adeo, ut quicquid est, aut sit Deus aut creatura. Atqui creaturæ non sunt.

Non essentialem.

De Spiritu sancto id concedunt Photiniani. Sic enim Osterodus contra Tradellium capite 12. partis secundæ: *Dann er*

Spiritum S. creaturam non esse concedunt Photiniani.

auss/

außdrücklich geschrieben / daß ich den
heiligen Geist für eine Creatur vnd
Geschöpfachte / welches doch in meis
nem Bekenntniß nicht gelesen wird /
vnd nie in mein Hertz kommen ist / son
dern ich glaube vnd bekenne / daß der
heilige Geist / sey der Geist vnd Kraft
Gottes / vnd von Ewigkeit natürli
cher weise in GOTT / wie die andere
Eigenschafften Gottes : hoc est, Nam
expresse scripsit, me, Spiritum sanctum crea
turam esse, statuere : Quod verò in mea con
fessione nullibi legitur, neque unquam in cor
meum descendit : sed credo & confiteor, Spi
ritum sanctum esse Spiritum & virtutem
DEI, ab æterno naturaliter in DEO, ut reli
quas proprietates, existentem. Et post pau
ca : Es ist nicht darumb zu thun / ob
der heilige Geist Gott sey / sondern ob
er also Gott sey / daß er auch zugleich
eine sonderliche Person sey : id est, Status
controversiæ non in eo est, an Spiritus san
ctus sit DEUS : sed an ita sit DEUS, ut simul
peculiaris & distincta persona existat. Idem
in libro, quem inscribit Unterricht / &c.
cap. 4. dist. 4. Aus dieser solution wird of
fenbar / was wir vom heiligen Geist
halten / nemlich / daß er keine Person
sey / welche von dem ewigen warhaff
tigen Gotte / dessen Geist er ist / vnters
chied

schieden were : Sondern nur alleine
 seine Krafft / wiewol nicht eine jegli-
 che / sondern nur die / welche da irgend
 auff einerley weise heilig macht : hoc
 est , Ex hac solutione claret, quid de Spiritu
 sancto statuamus , nempe quòd non sit Per-
 sona, ab uno illo & vero DEO, cujus Spiritus
 est, distincta : sed duntaxat ejus virtus quam-
 vis non quælibet, sed illa sola , quæ unicè
 sanctificat. Et Smalcus contra Dn. Gravve-
 rum inquit : *Nec porro ad alias theses est, quod
 respondeamus, quibus Spiritum sanctum creatu-
 ram non esse, affirmat & probat Græverus : In
 hoc enim una cum illo facimus.*

Unde sic argumentamur:

Quicquid non est creatura, id est DEUS:

Spiritus sanctus non est creatura:

Ergo Spiritus sanctus est D E U S.

Major est certa. Nam, ut modò monui-
 mus, inter D E U M & creaturam non datur
 tertium. Minor est ipsorum Photiniano-
 rum: Ergo conclusio est certa. Ergo sic por-
 rò infero:

Quicumque est D E U S, is à Jehova sive *Spiritus S.*

Deo patre non distinguitur essentiali- *à Deo patre*
 ter: Nam, ut monstravimus, in Deo es- *non distin-*
 sentiale discrimen non datur. *gui essentia-*
liter proba-

Atqui Spiritus sanctus est Deus:

Ergo Spiritus sanctus à Jehova, sive Deo
 Patre, non distinguitur essentialiter.

Atqui

Atqui verò distinguitur: Ergo aut ut persona, aut, ut cætera attributa D E I, nuda ratione.

*Non ab eo
nuda ratio-
ne distin-
guitur.*

Hoc affirmant & statuunt Photiniani. Sed sine ratione. Quandoquidem hîc Spiritui sancto peculiaris operatio, eaque libera sive voluntaria adscribitur; & iterum alia Jehovæ sive Deo patri; & rursus alia Angelo faciei. Quæ, ut diximus, immediata effecta & τέκνημα sunt distinctarum personarum: quippe arguentia alios atque alios operantes; & sic alias atque alias personas: cum operationes sive actiones sint suppositorum: adeoque distinctæ operationes aliis, atque alii attributæ, sint distinctorum suppositorum. Tale quid, & quidem quod ita contra Jehovam sive Deum Patrem distinguantur, de cæteris attributis divinis nunquam demonstrabitur: quandoquidem contra omnem modum & rationem loquendi esset: quod Israelitæ amorem D E I, omnipotentiam D E I, æternitatem D E I irasci fecerint, quodque conversa fuerint in inimicum: & quidem præcipuè tum, quando Jehova expressè nominatur, & ejus actio peculiariter exprimitur. Unde luce meridiana clarius est, hîc non, ut cæterorum attributorum, duntaxat discrimen rationis esse, sed majus aliquod: Id quod aliud nullum esse potest, quàm personale.

Dein-

Deinde benè notetur, quòd Osterodus Spiritum sanctum tantum fingat Virtutem DEI sanctificantem. Atqui verò hic non agitur de virtute sanctificante; sed irascente, pugnante, & puniente: & quidem non solitarie, sed Spiritus sanctus per illam agere dicitur. Unde sic inferimus:

*Spiritus S.
non tantum
est virtus
Dei san-
ctificans.*

Ubicunque non est effectus virtutis sanctificantis; ibi non operatur virtus sanctificans:

Atqui hic non est effectus virtutis sanctificantis:

Ergo hic non operatur virtus sanctificans.

Atqui hic operatur Spiritus sanctus:

Ergo Spiritus sanctus non erit idem, quod virtus sanctificans.

Et vi consequentiæ, hic non agitur de ejusmodi Spiritu sancto, quem sibi fingunt Photiniani, nempe de attributo divino: sed de reali personâ, quæ inimica facta, divinoque attributo, virtute nempe omnipotenti, prædita est, proindeque irasci, pugnare, & punire potest. Verùm hac de re infra suo loco fusius.

Cæterum *Angelum faciei* non nudâ ratione à DEO patre distinctum esse, concedunt Adversarii. Ergo aut essentialiter aut personaliter. Non essentialiter. Quia per Angelum faciei hic intelligitur verus

*Angelum
faciei non
nudâ ratio-
ne à Patre
distingue
concedunt
Photiniani.*

Deus:

*Non etiam
essentialiter* Deus: At verus DEUS à vero Deo essentia-
liter non distinguitur. Hoc est certum ex
præcedentibus: illud probatur.

Syllogismus. Quicumque salvos facit Israëlitas, popu-
lum Dei propter amorem suum & in-
dulgentiam redemit, eumque portavit
& tulit cunctis diebus seculi; ille non
est creatus Angelus:

Atqui hic Angelus faciei Jehovæ salvos
fecit Israëlitas, populum Dei propter
amorem suum & indulgentiam rede-
mit, eumque portavit & tulit cunctis
diebus seculi;

Ergo hic Angelus faciei Jehovæ non est
creatus Angelus.

*Probatio
Majoris.* Major est certa. Nam attributa illa ut nulli
creato Angelo competunt, sic nullibi in sa-
cris de eo dicuntur. Ut autem soli Messia
conveniunt, ita quoque Angelum hunc fa-
ciei, Messiam fuisse arguunt. Ut enim ad He-
bræos 1. cap. v. 3. dicitur Filius Dei *χαρὰν τῆς
ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς*: Ita hic Angelus
faciei Jehovæ sive Patris denominatur. Con-
stat enim, quod Hebræum *אֱלֹהִים* utrumque
significet, & faciem & personam, ut patet ex
2. Paralip. cap. 19. v. 7. Jobi 34. v. 19. & infinitis
aliis locis. Videtur igitur Filius Dei hic dici
Angelus Personæ sive faciei Patris: quia ju-
xta explicationem Epistolæ ad Hebræos,
est *χαρὰν τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς*.

Deinde

Deinde negari non potest, loqui hoc loco Esaiam de illo Angelo, 1. qui apparuit Mosi in rubo. 2. qui præcessit Israelitas noctu in columna ignis, interdiu in columna nubis. 3. qui tulit legem: 4. contra quem murmurarunt Judæi. 5. & tandem qui pœnam murmurantibus inflixit.

Per Angelum faciei quis intelligatur.

Atqui ille Angelus fuit verus Deus: Ergo & hic Angelus est verus Deus.

Fuit verus Deus.

Major, inquam, negari non potest. Nam *versu 7. inquit Esaias, se velle nomine Ecclesiæ miserationes, laudesq; Jehovæ pro omnibus, quæ contulit populo suo, & multiplex bonum domui Israel collatum memoriâ repetere: quod illum fecit suum populum, quod dedit Angelum servatorem: ubi interim multi rebelles Spiritum sanctum irritârunt, irasciq; fecerunt, proindeq; puniti fuerunt. Quæ sanè de nullo alio, quàm egressu Israelitarum ex Ægypto intelligenda sunt. Si igitur probatum fuerit, Angelum hunc fuisse verum Deum, quod affirmat Minor: utique probata erit nostra thesis & conclusio: nempe Angelum hunc faciei Jehovæ esse verum Deum Jehovam Zebaoth.*

Major probatur.

Primum Angelum illum, qui apparuit Mosi in rubo, eumque misit ad Pharaonem, fuisse ipsum Jehovam Zebaoth, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ demonstravimus supra parte prima cap. 21. pag. 201. & seqq. quibus argumentis, ibi propositis, addatur & hoc:

Angelus qui apparuit Mosi in rubo, fuit verus Deus. Probat.

In cuius nomine benedicit Moses moribundus tribui Josephi; ille est verus Deus, Jehova Zebaoth:

Atqui in nomine illius, qui ipsi Exodi 3. apparuit in ardente rubo, moribundus Moses benedixit tribui Joseph:

Ergo is, qui Mosi apparuit in ardente rubo, est verus Deus, Jehova Zebaoth.

Majorem nemo negabit. Minor probatur ex versu decimo sexto capitis trigesimi tertii Deuteronom. Ubi Hebræa verba ita vertit Lutherus: *Die Gnade des / der in dem Busche wohnet / komme anff das Haupt Joseph / h. e. Gratia illius, qui in rubo habitat, veniat super caput Josephi & super verticem Nazaræi.* In Hebræo est: *Et de deliria terræ & plenitudine ejus* וְרַצוֹן שְׂכֵנִי סִנֵּה *voluntate habitatoris rubi veniat ad caput Joseph & ad verticem Nazaræi.*

*Enjardini
exceptio
impia &
blasphema.*

Quæ cum sint longè manifestissima, frivola & inepta, imò impia & blasphema est Enjardini exceptio & textus biblici depravatio: quando in explicatione locorum scripturæ pag. 43. ita loquitur: *Redeamus ad principales collectiones. Primo dicunt: cum, qui apparuit Mosi Exodi tertio, Angelum & legatum dici: Unde sequatur, diversum esse à legante. Verum, addit, hoc prudenter accipiendum esse. Nam cum legatus, non ipse sed mittens facere*

facere & dicere affirmatur, quasi ipse legans sit præsens, & ille ipse sit tam legans, quam legatus. Imò aliquando fit, ut non legatus, qui adest, sed legans, qui abest, facere id dicitur, quod per legatum facit. Ut, non dubium, Apostolos à Deo esse legatos, & tamen Christus dicit Matth. 10. vers. 20. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri loquitur in vobis. Job. 14 vers. 2. Sermone[m], quem audistis, non est meus, sed ejus, qui misit me, patris. Non est ergo absurdum, personas legantis & legati permiscere, indifferenter usurpare, atque dicere eundem & legatum & legantem. Haftenus Hæreticus.

Impia, inquam, & blasphema hæc est textus depravatio, uti illud in simili ratione vidimus super caput 18. ad Geneseos: sufficienterque, ni fallor, respondimus in tractatu nostro primo cap. 13. Ut autem omnis elabendi rima præcludatur adversariis, hæc quoque Enjedini verba examinare operæ precium videtur.

Legatum repræsentare Personam Legantis, nec non verba legati pro ipsius legantis verbis haberi, & quidem tum, quando cum instructione congruunt, extra omnem omnino controversiam esse, quis ignorat?

Interim falsissimum est, ablegantes in prima persona (ut in Scholis Grammaticorum loquuntur) sibi tribuere ea, quæ unicè

*Responsio
ad objectionem
Enjedini.*

*Legatus
nunquam
ea, quæ Do-
mini sunt,*

*sibi tribuit
in prima
persona.*

competunt, tanquam propria, Legantibus
sive Dominis principalibus: quibusque illi
non tantum ab omnibus aliis, verum etiam
ab ipsis ablegatis distinguuntur, nempe *quod
ipsi sint Domini, quod illi, ad quos mittuntur,
sint illorum subditi, quod ipsi populi sui mise-
reantur, quod ipsi eum liberent.* Profecto hoc
non esset, se legatum repræsentare, sed ipsum
Dominum superbissimè jactare, ut quilibet
facilè intelligit.

Quia igitur hic Angelus sibi attribuit ea,
quæ nullo modo Angelo creato, sive in lega-
tione, sive extra eam constituto, conve-
niunt, nulloque exemplo sacrae scripturae de-
monstrari potest, quod unquam sibi aliquis
ea, quæ solius Jehovæ sunt, attribuerit: nem-
pe *se videndo vidisse afflictionem populi sui in
Ægypto: se esse Deum patrum ipsius, Deum A-
braham, Deum Isaac & Deum Jacob: & mul-
ta alia, quæ à me sufficienter urgentur & pro-
bantur loco allegato; sequitur firmissimè,
Angelum hunc non esse angelum crea-
tum, sed ipsum JEHOVAM EXERCI-
TUUM.*

*Exempla
Enjedini ni-
hil probant.
Legati vox
est legantis
quoad sen-
tum.*

Exempla ab Enjedino allata, nihil pro-
bant aliud, quàm quod ambabus manibus
amplectimur, & nunquam negavimus, le-
gati vocem esse ipsius legantis, nempe quoad
sensum & sententiam: Apostoli verbum esse
Spiritus sancti: quippe qui illis præsentissimè
adest,

gnd
dub
gnd
dub

dub
gnd
dub

adeſt, ibi in illis habitat ſingulari gratiâ & efficacia: Chriſti Mandata eſſe ipſius Patris cœleſtis mandata: Pater enim eſt in filio & filius in patre. Verùm inde ſequi, abſurdum non eſſe, *Perſonam Legantis & Legati permiscere & indifferenter uſurpare, atq; dicere eundem & Legantem & Legatum, nemo nobis perſuadebit.*

Faliſſima enim hæc ſunt, & nullo modo ex ſuppoſitis efficiuntur, vel etiam ex aliis ſcripturæ locis confirmabuntur: Imò contrarium facilè demonſtratur. *Divus Paulus, Apoſtolus* quidem & Legatus Chriſti eſt: nunquam verò ſe Chriſtum vel vocat ipſe, vel ab ullo alio ita vocatur, ſive in ſcripturis, ſive extra eas. Sic enim orditur iſ ſuam Epiſtolam ad Romanos: *Paulus, ſervus Jeſu Chriſti:* non, Ego Jeſus Chriſtus, Et verſu 16. *Non me pudet Evangelii* (non mei, ſed) *Jeſu Chriſti.* Ita quoque in omnibus aliis Epiſtolis eodem ferè utitur exordio: & quæ ad ſe non pertinent, ſed Chriſti Domini ſunt, nunquam ſibi tribuit.

Imò Chriſtus ipſe licèt eſſentiâ idem ſit cum patre, & pater in ipſo & ipſe in patre; nunquam tamen ſe patrem vocat in eo ſignificatu, ut prima perſona pater dicitur: neq; etiam ſibi attribuit id, quod patris, ut patris, ſolùm eſt.

Adde quòd ubique in ſcriptura, etiam ibi,

Faliſſima opinio Enejedini.

Contrarii probatio.

Paulus legatus Chriſti nunquã ſe vocat Chriſtum.

Chriſtus ſibi non tribuit ea, quæ ſunt Patris, ut Patris.

In genere probatur.

Prophetam & Legatum

non sibi tribuere, quæ legantis sunt.

Angelus missus ad Josephum.

Dominus & Prophetæ expresse distinguuntur.

Angelus missus ad Zachariam expresse à Domino distinguitur.

ubi duntaxat historica est relatio, Propheta vel Angelus, tanquam Legatus, & Deus, tanquam Legans accuratè distinguuntur; nunquam confunduntur. Sic *Jud.* 6. v. 8. item *Matthæi* 1. v. 20. item *cap.* 2. v. 13. Angelus, qui mittitur ad Josephum, ei que in somniis apparet, nequaquam cum ablegante confunditur, ut ipse Deus sive Jehova vocetur: sed ubique nomen Angeli Domini retinet, sibi que nequaquam tribuit, (ut neque Josephus, neque Evangelista, historiam hanc conscribens) ea, quæ DEI sunt. Sic enim versu 24. legimus: *Experrectus Joseph à somno, fecit ut injunxerat ei* (non Dominus, sed) *Angelus Domini.* Eodem quoque capite Dominus & Prophetæ sive legatus distinguuntur versu 22. *Totum hoc factum est, ut imple-retur quod dictum est* (non immediatè à Domino, sed) *à Domino per Prophetam dicentem.* Videatur etiam *cap.* 2. vers. 15. *Ut impleretur, quod dictum est à Domino per Prophetam.* Sic inspicatur historia de Johanne Baptista & Patre Zacharia *Matth.* 3. *Marc.* 11. *Luc.* 1. Ubi nunquam Angelus Domini confunditur cum Domino sive Jehova ipso. Ita enim legimus *Lucæ* 1. vers. 11. *Visus autem est ei Angelus Dei* (non Dominus) *versus* 13. *Dixit autem ad eum* (non Dominus, sed) *Angelus; ne timeas Zacharia; quoniam* (non ego exaudivi deprecationem tuam: sed) *είσυνάδοι exau-*
dis

dita est (nempe à Deo, qui me ad te misit) *deprecatio tua*. Et v. 15. *Filius tuus erit magnus coram* (non M E, sed) *Domino*: & *replebitur* (non M E, sed) *Spiritu sancto*: *multosq;* (v. 16.) *filiorum Israel convertet* (non ad M E, sed) *ad Dominum Deum ipsorum*. Et (v. 17.) *paret* (non mihi, sed) *Domino plebem perfectam*. Et dixit (v. 18.) *Zacharias* (non ad Deum, sed) *ad Angelum*. Respondens (v. 19.) *Angelus* (non Deus) *dixit*: (non ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob: sed) *Ego sum Gabriel, qui astiti in conspectu DEI; missusq;* sum, *ut loquar ad te, & hæc tibi nunciem*. En quomodo manifestius Angelum si-
ve Legatum à Deo mittente scriptura distin-
guere posset? Idem discrimen accuratissimè
& manifestissimè observat in historiâ an-
nunciationis Mariæ, quæ huic immediatè
subjungitur v. 26. *In Mense sexto missus est*
Angelus Gabriel à Deo. En distinctè intelli-
gis, alium esse Legatum, alium mittentem
Deum. Porro versu 28. retinetur nomen An-
geli, nec permiscetur cum nomine mitten-
tis Dei. Item: *Ingressus Angelus* (non Deus)
ad eam, dixit: Ave gratiosa: Et distinctio-
nem manifestam continuans, addit (non E-
go tecum, permiscendo suam personam
cum Legantis, sed) *Dominus tecum*. Sic ne-
que Evangelista in historicâ hac relatione
pergens, nomen Legantis Dei cum nomine

Angelus
missus ad
Mariam
manifestè à
Iehova mit-
tente distin-
guitur.

Legati permiscet. Quandoquidem non dicit vers. 30. *Et ait ei Deus, ne timeas Maria: nata es enim gratiam coram ME: non sane: sed hæc sunt verba Evangelistæ: Et ait ANGELUS ei: ne timeas Maria: Nata enim es gratiam apud DEUM. Filio (v. 32.) tuo (non dabo ego, sed) dabit DOMINUS. Sic vers. 34. pergit Evangelista, refertque, quod Maria dixerit (non ad DEUM, sed) ad ANGELUM: Et quod vers. 35. (non Deus, sed) Angelus responderit, & dixerit ei (non quod IPSE, sed) quod SPIRITUS SANCTUS supervenerit in ipsam, & virtus non SUA, sed) ALTISSIMI obumbrabit ipsi. Et tandem v. 38. concludit Evangelista historiam hanc & dicit: *Ac discessit ab ipsa (non Deus, sed) ANGELUS.* Falsissimum igitur est, sacros historicos, Evangelistas, Prophetas, Patriarchas & cæteros sanctos Dei homines confundere solere nomen Legantis Dei & Legati sive Angeli.*

Exceptio.

Excipiet Hæreticus, statim in subsequen-
tibus, nempe vers. 45. hanc mixtionem fieri.
Sic enim Elisabeth inquit: *Et beata, qui credidit: quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt ei à Domino.* Ubi dicitur, quod à Jehova Mariæ sint dicta ea, quæ dixerat Angelus.

Responsio.

Verum hoc nihil contra nos. Siquidem ex immediatè antecedentibus luce meridiana clarius est, id non de immediata, sed mediata annunciatione intelligendum, sub-

subaudiendumque esse *per Angelum*, ut sit
sensus: *Quæ dicta sunt ei à Domino per Ange-
lum.* Limitatio autem illa (*per Angelum*)
non debebat hîc repeti; quippe per se ex
paulò ante recitatâ historiâ manifesta. Si-
mile quid Enjedinus nobis in capite tertio
Exodi non monstrabit. Perlegatur & tota
historia Mosis, ubi cum Deo & de Deo lo-
quitur, nullibi ejusmodi permixtionem in-
veniet.

Tandem verò si vel maximè contin-
geret, ut talis permixtio fieret, esset tamen
illud rarissimum, & in locis satis claris &
perspicuis: quòd regulam vel universalem
vel talem, quæ, quod plerumque ita fieret,
arguat, & sic quasi universalem, nunquam
constitueret, adeoque nihil probaret. Sed
pergit Hæreticus: *Quod verò additur, hîc
eundem vocari & Angelum & Jehovam, Deum
Patriarcharum; in hoc etiam inquire potest.
Nam tum ex Mosis: tum ex Stephani narra-
tione, posset aliquis verisimiliter colligere, alium
esse eum, qui Mosi apparuit, & alium, qui locu-
tus est, & se Jehovam ac Deum Patrem appel-
lavit. Ita ut ignis ille, in rubo ardens, dicatur
Angelus: at ille, qui è medio, vel ut in Hebræo
est, ex corde ignis est locutus, vocetur Jehova
& Deus Patrum. Certè ignem alibi quoque
scriptura Angelum Dei vocat Hebr. i. vers. 7.
Psal. 103. v. 4. Apparitio igitur ipsa, seu res à*

Mose visa, tum à Mose, tum à Stephano Angelus Dei vocatur: sed oratio & vox ab utroque tribuitur Jehovæ in igne latenti. Hæc opinio, pergit, confirmari etiam testimonio Christi potest. Nam apertè Matth. 22. v. 31. & Matth. 12. v. 26. Sermonem ad Mosem habitum, non ab Angelo sed a Deo profectum esse, dicit.

Responsio.

Respondemus, & nos fateri libr. 1. c. 21. pag. 199. si obiter textus ille adspiciatur, ejusmodi probabile argumentum inde colligi posse: Verùm si paulò accuratiùs idem introspiciatur, probabilitatem istam facillè evanescere, mutarique in Sophisma falsissimum quis non videt? Primùm enim negari non potest, quòd versu secundo Angelus expressè dicitur apparuisse in flamma ignis è medio rubi. Ergo & qui apparuit in igne, & qui conspectus fuit in medio rubi, unus idemque fuit, nempe Angelus Jehova. Ut igitur è medio Rubi in flamma ignis hic v. 2. apparuisse; ita etiam ille ipse è medio Rubi locutus esse v. 4. dicitur: Ergo qui versu 2. nominatur Angelus Jehova: ille ipse vocatur v. 4. Elohim, & vers. 6. seipsum appellat Deum patrum, Abraham, Isaac & Jacob. Ergo unum hîc individuum & persona est, quæ dicitur Angelus, Jehova, & Deus Abraham, Isaac & Jacob. Breviter sit formula: Qui in medio rubi est, is est Deus Patrum, atque ita verus Deus:

Qui

Qui in medio rubi est, is est Angelus Jehovæ:

Ergo Angelus Jehovæ est Deus patrum,
Atque ita verus Deus.

Major habetur versu 4. vocavit eum Deus
è medio rubi.

Quicumque vocat ex medio rubi, ille est
in medio rubi:

Atqui Deus vocat hîc ex medio rubi:

Ergo Deus hic est in medio rubi.

Minor continetur versu 2. Angelus apparuit
è medio rubi.

Qui apparet è medio rubi, ille est in me-
dio rubi:

Angelus apparet è medio rubi: Ergo fuit
in medio rubi.

Et per consequens, Is qui fuit in medio
rubi Angelus Jehovæ simul & verus
Deus hic dicitur, unaque persona ar-
guitur.

Argumenta quæ adfert Hæreticus, nul-
lius sunt momenti. Non enim probant
id, quod probare debebant: nempe appa-
ritionem ipsam sive rem à Mose visam i-
gnem vocari. Nam falsissimum est ad
Hebræos primo ignem vocari Angelum
DEI. Sic enim ibi legimus: *Et de Angelis
quidem dicit: Qui nuncios suos facit Spiritus,
& ministros flammam.* Denominantur igitur
An-

*Responsio
specialis ad
argumenta
Enjedini.*

Angeli à flamma: & non flamma sive ignis denominatur ab angelis: hoc est, ignis non vocatur angelus, sed angelus vocatur ignis. Siquidem non de Igne dicit, quòd illum faciat Angelum, sed de Angelis & ministris, quod illos faciat flammam sive ignem. Dicitum etiam Psalmi nihil facit pro Adversario. Verba sunt: *Qui facit Angelos suos Spiritus: ministros suos ignem flammantem.* Quæ aliter explicant Hebræi, aliter Apostolus in Epistola ad Hebræos. Hebræi sive Judæi vocem מַלְאָכָיו vertunt *ventos*: Ut sit sensus: *Deus facit, ut venti sint sui nuncii, & flamma sui ministri.* Quam si sequatur interpretationem Enjedinus, ut plerumque Judaizat; quilibet intelligit, allegatum istum locum nihil pro ipso probare: quandoquidem sic flammæ non dicuntur Angeli, sed Ministri: non מַלְאָכָיו sed מְשָׁרְתָיו.

Deinde si vel maximè concedatur, Ignem hoc loco & quidem secundum Judæorum interpretationem vocari angelum, nihil tamen eo probabit adversarius. Quandoquidem in Exodo tertio capite non Ignis vocatur Angelus, sed Angelus dicitur apparuisse in igne sive in flamma ignis è medio rubi. Quis autem mihi persuadebit, idem esse, *Ignem vocari Angelum; Et, in igne apparere angelum?* Sanè nullo id præstabit argumento. In

to. In Apostolico sensu opinionem adversarii non probare hoc dictum, ex modo explicatis liquet. Inquis: forsan mens Enjedin non est, demonstrare, flammam sive ignem dici Angelum, sed contra, Angelum dici flammam, ut in Epistola ad Hebræos. Verum non hoc, sed illud velle Enjedinum liquidò constat ex his ipsis, & quidem propriis ejus verbis: Ita UT IGNIS ille, in rubo ardens, DICATUR ANGELUS: ac ille, qui ex corde ignis est locutus, vocetur Jehova & Deus patrum. Et mox: APPARITIO igitur ipsa, sive RES à Mose VISA, tum à Mose tum à Stephano ANGELUS DEI VOCATUR: sed oratio & vox ab utroque tribuitur Jehovah, in igne latente. Quid manifestius dici posset? Sed posito rem ita sese habere: nihil tamen efficiet Adversarius.

Nam & Deus dicitur ignis, *Deut. 4. v. 12. item vers. 24. Et Hebr. 12. v. 29.* & quidem ignis consumens: quomodo Jehova hîc rectè ignis dici potest: quippe qui Herodis & Egyptiorum tyrannidem punire volebat. Deinde dicitur Deus lux, quæ igni suo modo propria est, *Mich. 7. v. 8. in 1. Job. cap. 1. v. 5,* *ὁ Θεὸς Φῶς ἐστὶν: Deus lux est,* & inhabitat lucem inaccessibilem *in prior. ad Timoth. 6. v. 16.* Quod etiam optimè congruit ad historiam *Exod. 3.* quippe ubi se DEUS manifestat in luce

*Deus etiam
dicitur ignis
& quidem
consumens.*

*Deus dictur
Lux.*

*Neq; Ange-
lus neq; Deus
Exodi ter-
tio Ignis di-
cuntur.*

luce sancta & inaccessibili. Jubet enim Jehova, ut Moses solvat calciamenta è pedibus, propter sanctitatem loci, in quo stet. *v. 5.* Et *Deut. 5. v. 5.* timet Israelitæ à facie ignis, & non ascendunt in montem, in quo ex igne loquebatur Jehova: *ibid. v. 4.* Sed quid multis, neq; Angelus, neque Deus, *Exodi tertio* ignis dicitur; sed, ut sæpius monuimus, Angelus Jehovæ apparuisse in flamma ignis è medio rubi *v. 2.* & Deus è medio rubi locutus esse. Quòd ultimo additur; *Matth. 22. v. 32.* Et *Marc. 12. v. 26.* sermonem ad Mosen habitum, non ab Angelo, sed à Deo profectum esse, apertè dicere, tantum abest ut sententiam nostram & veram infringat, ut eam potius firmiter asserat & probet. Quia enim is Deus, qui locutus est ex medio rubi, dicitur apparuisse Angelus è medio rubi, sequitur, Angelum istum non fuisse creaturam, sed Jehovam Elohim & verum essentialemq; Deum.

*Opinionem
& explica-
tionem, quã
hactenus
ursit Enje-
dinus, jam
deserit.*

Vanitatem igitur assertionis hujus ipsem agnoscens adversarius, eam deserit, conceditq; eundem fuisse, & qui visus est Mosi, & qui locutus est. Verba Enjedini hæc sunt: *Sed concedamus, esto, eundem fuisse, & qui visus est Mosi, & qui locutus est, atque eundem vocari, tum Angelum, tum Jehovam.* Præsertim cum Stephanus, *Act. 7. v. 30.* satis clarè utrumque, & apparitionem & sermonem, eidem attribuat. Num hinc sequitur, quod

quod eliciunt Trinitarii ? Certè nihil minus.

Primò, quia jam sæpiissimè diximus, & supra multis testimoniis demonstravimus Jehovahæ appellationem rebus quoque creatis, quæ minimè sunt DEUS attribui. Non ergo sequitur, si iste Angelus, Jehova vocatur, illum esse Deum creatorem & non creaturam.

Deinde ostensum etiam est, legatum, legantis nomen & personam sustinere. Non ergo mirum est, si titulum Domini sui gerat & habeat servus. Quod tam verum est, ut Trinitarii, etiam cum hunc locum ad Christum torquent; fateantur, loquendi istum modum, esse usitatum. Vide Calvinum. Hæc Enjedinus.

Concedit ergo nobis, eundem fuisse, & qui apparuit Mosi, & qui locutus est: hoc est, Angelum & Jehovaham: Verùm inde sequi, quod nos urgemus, Angelum istum verà fuisse Jehovaham, negat. Sed sine ratione negat.

Prima enim ratio sive probatio falsissima supra lib. i. cap. 18. & aliquot sequentibus sufficienter fuit demonstrata; ut non opus sit re-coctam crambem apponere.

Prima ratio est falsa.

Ad alteram quoque in præcedentibus responsum est. Concedimus quidem, Legatum sustinere personam Legantis: ipsum

Altera refutatur.

au-

*Autoritas
Calvini no-
bis nihil
præjudicat.*

autem propterea Legantis nomen, titulumque, & ea, quæ maximè propria sunt Domini, quibusque à Legato, ut Legato, distinguitur, sibi legitimè arrogare posse, nemo sanus affirmaverit. Autoritas *Calvini* nobis nihil præjudicabit. Ut enim in hac disputatione nullius hominis, ut hominis, sic neque *Calvini* opinionem & interpretationem multum curamus: hocque potissimum: cum non ignoremus, *Calvinum* in hisce & similibus plerumque *Judæos* imitari & sequi. Sed quid multis? Supra *lib. I. cap. 21*: sufficienter, ni fallor, demonstravimus contra *Osterrodum*, Angelum hunc *Exod. 3.* esse verum Deum, *Jehovam Zebaoth*.

*Ex igne
cum Mose
loqui soli
Deo tribui-
tur.*

Hic tantum notetur, quod, ex igne cum *Mose* loqui, nullibi in sacris tribuatur Angelo: sed uni soli vero Deo: Ut *Exod. 19. v. 18.* *Mons Sinai* fumebat totus, eo quod descendisset super eum *J E H O V A* in igne. Quæ repetuntur *Deut. 4. v. 11. 12.* Itaq; accessistis & sub monte (mons autem ille ardebat igni usq; ad medium cæli, tenebræ, nubes & caligo.) & locutus est *Jehova* ad vos *E MEDIO IGNIS*. Et mox *v. 15.* Non vidistis ullam imaginem die, quo locutus est *Jehova* ad vos in *Horeb E MEDIO IGNIS*. Vide porro *Deut. cap. 5. v. 4. 5. 24. 25.* & multis aliis in locis. Unde colligitur, quod, ex medio ignis cum *Mose* loqui, tribuatur soli Deo. Demonstrent ad-
versa-

versarii, si possunt, idem de Angelo creato, illisque credemus.

Pergit Enjedinns, & contra nos ab absurdo disputat. Sed audiamus propria verba. *Præterea, si talis ratiocinandi forma approbetur, plurima possunt absurda colligi. Ita enim isti dicunt: Quod hic tribuitur Jehovæ; a Stephano tribuitur Angelo. Unde concludendum putant, Angelum & Jehovam ejusdem esse essentiae. At hanc viam secutus, alius sic colliget: Hæc ipsa verba, quæ hic leguntur, tribuit Christus Mosi, Luc. 20. vers. 37. quasi non Deus, vel Angelus dicat de se, quod sit Deus patrum, sed quod Moses hoc dixerit. Ex quo sic colligere licebit:*

Exodi 3. Deus dixit, &

Act. 7. Angelus dixit, &

Luc. 20. Moses dixit hæc verba: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob: Ergo Deus, Angelus, & Moses sunt ejusdem essentiae. Certè, addit, hunc nodum Trinitarii non solvent sine ipsorum interpretationis, sententiæ atq; argumentationis destructione & confutatione. Nos verò facile expediemus. Nam verum est, illa verba, omnes eos tres dixisse, sed Deum, ut principalem autorem: Angelum, ut Legatum & personam mittentis sustinentem: Moysen verò ut historicum & narrantem. Hactenus Enjedinus. Triumphus ante victoriam. Totius hujus discursus

*Crimen fal-
si committit
Enjedinus.*

fundamentum est hoc figmentum: *Luce vi-
gesimo v. 37. verba hæc; Ego sum Deus Abra-
ham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, tribuere
Christum Mosi.* Figmentum, inquam, hoc est,
crassissimum. Non enim ibi legimus, Mo-
sen de se dixisse atque ita sibi hunc titulum attri-
buisse in Exodo: Ego sum Deus Abraham
&c. Sed id affirmasse & historicè retulisse de
Jehova. Sic enim sonant verba Evangeli-
stæ. *Quod verò resurgant mortui, & Moses
ostendit juxta rubum, quum dicit Dominum
Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Ja-
cob.* Ex quibus manifestum est, quòd rela-
tionem quidem historicam horum verborum
(Deus Abraham &c.) tribuat Mosi, non ve-
rò ut de se loquenti: de quo hic quæritur.
Expressa enim & satis perspicua sunt verba,
nempe quòd Dominum sive Jehovam & non
se dicat Deum Abraham, Deum Isaac & De-
um Jacob. Hoc ergo, de quo quæstio erat,
Enjedinus debuisset ostendere: nempe Chri-
stum tribuisse Mosi, & de eo testatum esse,
quod de se dixerit: Ego sum Deus Abraham,
Ego sum Deus Isaac & Jacob.

*Triumphus
Enjedinus
vanus &
nullus.*

Quod verò quia præstare nequit, quilibet
intelligit, quam egregiè gloriatus fuerit, nos
nodum hunc solvere non posse sine nostræ inter-
pretationis, sententiæ atq; argumentationis de-
structione & confutatione. Quomodo etiam
se juxta suam opinionem expediat, quis non

animadvertit? Sic enim Angelum, ut nudum legatum, verba hæc dixisse, dicendum foret; tum non ei potuissent à Mose legantis propria attribui in prima persona, introduci quæ, qui de se diceret: Ego sum Deus Abraham: sed ut hîc à Christo tribuuntur Mofi, in tertia, nempe *Angelum dixisse, Jehovaham esse Deum Abraham &c.* Quia verò hoc non fit; sed Moses Angelo huic expressè tribuit nomen proprium JEHOVÆ, de eo quæ testatur, quòd de se & non de alio, à se essentialiter distincto, dixerit, quòd sit Deus Abraham &c. manifestum iterum est, Angelum & Jehovaham hîc distinctas personas vel essentias non esse.

Progreditur nunc Enjedinus, & nos nostro jugulare gladio conatur: Sed, inquit, possumus istos ex suis principiis confutare. Dicunt enim, opera Trinitatis ad extra esse indivisa. Hoc est, cum Deo attribuitur aliqua actio extrinseca, seu, ut alias loqui solent, transiens, non immanens; illam actionem esse omnibus tribus personis communem, ita, ut non magis una, quam due aliqua operari dicantur. Quæro igitur, an missio & ablegatio, sit actio seu operatio ad extra? Negare non possunt: Ergo sequitur, istum Angelum missum esse æquè à Spiritu sancto & Filio, atque à Patre. Unde, si Angelus iste fuit Filius: missus est, non tantum à Spiritu sancto (cùm contra Christus dicat, se mis-

*Enjedinus
progreditur
ineptire.*

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

„ surum Spiritum S.) sed etiam à se ipso. Cum u-
 „ big, contrarium clamat Filius, nec se à se ipso ve-
 „ nisse, sed à patre in mundum esse missum affir-
 „ met. Sed ex horum sententia illud etiam se-
 „ quitur, eundem esse mittentem & missum, eun-
 „ dem sibi ipsi imperasse & paruisse, eundem Do-
 „ minum & servum esse. Præterea, cum dicant Fi-
 „ lium æquè ac Patrem esse infinitum, omnipoten-
 „ tem, omnia implentem, quomodo potuit mitti &
 „ venire? Nam qui mittitur & venit, mutat lo-
 „ cum, & inde, ubi erat, eo, ubi non fuerat, profi-
 „ ciscitur. Quòd Deo immenso, qualem isti tunc
 „ fuisse Filium fingunt, non potest tribui. Hæc
 „ Enjedinus.

Responsio
 ad discursum prio-
 rem. Opera
 Trinitatis
 ad extra,
 quomodo
 indivisa di-
 cantur.

Duplicem hîc nobis objicit Enjedinus
 discursam. Prior nititur nostro Canone:
Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa. Sed
 committit Sophista fallaciam divisionis.
 Omittit enim alteram hujus Canonis par-
 tem: *Salvis uniuscujusq; proprietatibus.* Ubi
 notandum: quòd secundum fidem nostram,
 proprietates Personarum, quibus à se invi-
 cem distinguuntur, dividantur in Internas
 & Externas.

Opera Tri-
 nitatis ad
 intra quæ
 dicantur.

Internas vocant Scholastici *Opera Tri-
 nitatis ad intra*: quæ omnes egressionis ex-
 pertia, intra Deitatem manent, & ad ea, quæ
 Deus non sunt, nullo modo pertingunt, ut
 sunt, gignere, gigni, procedere.

Exter-

Externas vocant Scholastici *Opera Trinitatis ad extra*: quæ quidem à Deitate promanant; terminantur tamen extra illam ad id, quod Deus non est. Et de his quidem Scholastici, ut & Patres ac Orthodoxi omnes dicunt, quòd sint indivisa: ita tamen, ut stante illâ indivisione, à se invicem personæ divinitatis modo & ordine quodam distinguantur.

Opera Trinitatis ad extra, quæ dicantur.

Hinc, licèt *creare & sustentare omnia* sit opus omnibus tribus personis commune; nihilominus illud Patri *πρωτως* & principaliter tribuitur; discrimenque Personarum in hoc opere expressè innuitur & asseritur. Rom. II. v. 36. *Ex ipso, per ipsum & in ipso*, hoc est, Ex Patre, per filium in Spiritu sancto, *omnia*. Quia verò Apostolus loquitur de opere ad extra, in unitate essentię ipsos complectitur, dicitque *IPSI honor & gloria*, non *IPSI S*. Sicut igitur una est essentia sine confusione Personarum: ita facit Apostolus opus hoc ad extra commune tribus personis sine confusione: sed expressè Personarum discrimen, & in illo ipso opere Patrem, ut ex quo omnia, à Filio, ut per quem omnia, & utrumq; à Spiritu Sancto, ut in quo omnia, distinguit.

Creare & sustentare omnia quomodo sit opus indivisum & tribus personis commune.

Sic licèt ad opus incarnationis concurrant omnes tres personæ: Filii nihilominus proprium est, incarnatione & merito suo

Ad opus incarnationis concurrunt omnes personæ.

redimere genus humanum: atq; ita esse mediatorum & redemptorem.

*Sanctificare
tribuitur*

Spiritui

sancto, ita,

ut ceteræ

personæ nō

excludan-

tur.

Opera Dei

ad extra

juxta Lu-

therum du-

plicitate con-

siderantur.

Absolute.

Relative.

Relative.

Sic tandem Spiritui Sancto principaliter adscribitur, quod sanctificet operando *χαρισματα*, & efficaciam in ministerio largiendo. quo interim ceteræ personæ non excluduntur.

Dicendum ergo cum Luthero nostro, quod opera Dei ad extra considerentur dupliciter: *Absolute & Relative.*

Absolute, nempe ut ab uno DEO, potentiaque unâ divinâ profisciscuntur & producantur: atque sic sine discrimine dicuntur esse opera unius DEI & trium personarum communiter.

Relative deinde ad personas inter se, observato nimirum ordine, quo agunt, quæq; in ipso opere uniuscujusque personæ sit proprietas, & quæ persona agat mediatè, quæ immediatè; quæ primariò, quæ secundariò; quæ principaliter, quæ minus principaliter.

*Enjedinus
pueriliter
ineptit.*

Missio Filii

est opus ad

extra.

Quod si observasset *Enjedinus*, non tam pueriliter ineptisset. Concedimus enim libenter, Missionem & ablegationem Filii esse opus Trinitatis ad extra: Mittitur enim in mundum & ad nos homines, adeoque ad id, quod Deus non est, actio hæc dirigitur. Absolute igitur si consideres hoc opus; sine discrimine Deo & tribus personis tribuitur: si

verò

verò in relatione, quâ inter se conferuntur istæ personæ, id pensites, tum particularis operatio Patris distinguitur, à particulari operatione Filii & Spiritus sancti: Nempe Pater est à quo illa fit missio; Filius est, per quem & Spiritus sanctus, in quo. Pater enim est, qui mittit; Filius qui mittitur, & Spiritus sanctus, qui missionem illam sanctificat & ornat, ut ita à tribus illis, certo ordine servato, & sine confusione missi & mittentis sancta hæc missio perficiatur. Unde falsissimum arguitur, quod ex fide & confessione nostra colligit Hæreticus, nempe sequi inde, *Angelum æquè à Spiritu sancto & Filio, adeoq; à seipso, atq; à Patre missum esse, eundem etiam sibi ipsi imperasse & paruisse, Dominumq; eundem & servum esse.*

Posterior discursus sive objectio responsione indigna videtur. Annon IEHOVA Nofter, qui ubique est, qui omnipræsens est, qui per aliquot jam dies dux & protector Israelis adfuerat, & præsentiam suam interdum in columna nubis, noctu verò in columna ignis ostenderat, nihilominus præsentiam suam promittit Exodi 20. v. 24. *In omni loco, in quo meminisse fecero nominis mei, VENIAM ad te, & benedicam tibi?*

Imò hæc præsentia Christi & Dei in Ecclesia promissio repetitur in Novo Testamento, Matth. 18. *Ubi duo vel tres congregati fuerint*

*Responsio
ad discursum
posteriorem.*

*Promissio
hæc repetitur
in Novo
Testamento*

fuerint in nomine meo, ibi ero in medio eorum. Sic Exod. 19. v. 9. dicit Jehova ad Moſen: Ecce ego VENIO ad te, in denſitate nubis. Genef. c. 20. v. 3. Deus dicitur VENISSE ad Abimelech in ſomno. Genef. 11. v. 5. dicitur JEHOVA DESCENDISSE, ut videret civitatem & turrim, quam edificabant filii hominum.

Dei præſentia alia univerſalis, alia particularis.

Diſtinguat igitur hæreticus inter Dei præſentiam Univerſalem & particularem: Univerſali præſentiâ ut ubique eodem eſt modo, ita ſecundùm illam neque venire, neque abire, neque aſcendere neque deſcendere dicitur: Particulari autem præſentiâ quia ubiq; non eſt, ſecundùm illam Jehovæ in ſcripturis adventus, abitus, deſcenſus, aſcenſus, verè & rectè adſcribitur.

Enjedinus ſuum diſcurſum continuat.

Pergit inſanire Enjedinus: *Sediſtis nugis & ineptiis omiſſis, planus ſatis & clarus ex eis, quæ diximus, loci ſenſus cuivis eſſe poteſt. Nam dicimus, iſtum, qui Moſi apparuit & locutus eſt, in ſua eſſentia, fuiſſe Angelum & creaturam. Deum enim nemo vidit unquam, neque vocem ejus audivit teſte Chriſto, Apoſtolis & Prophetis, Job. 1. v. 18: & 5. v. 37. 1. Timoth. 6. v. 16. Exod. 33. v. 20. Verùm vocatur Jehova & Deus Patrum propter officium & perſonam, quam gerebat. Ab officio autem ad eſſentiam, ab accidente ad ſubſtantiam argumentari; & fatui & in ſcriptura prorsus peregrini eſt.*

Quis

Quis enim ferat, si quis colligat:

Socrates pater est:

At pater, relatio est:

Ergo Socrates relatio est? Qanto sanius isti:

Angelus Jehova est:

At Jehova Creator est:

Ergo Angelus Creator est. Item.

Socrates pater est.

Aristoteles pater est:

Ergo Socrates & Aristoteles eandem numero habent essentiam.

Sic isti: Angelus Jehova est:

Deus creator Jehova est:

Ergo Angelus & Deus creator eandem numero habent essentiam. Quis hæc non videat & conspuat?

Deum neminem vidisse per se planum est: *Responsio.*
 Dei verò vocem neminem audivisse, falsissimum est. Sic ejus vocem audivit Adam ante lapsum Gen. 2. vers. 16. *Præcepit Jehova Deus homini DICENDO.* Item post lapsum Genes. 3. v. 9, vocavit Jehova Deus hominem & dixit ei: *Ubi es tu.* Qui ait (v. 10. *VOCES TUAM AUDIVI in horto & timui.* Vocem quoque Jehovæ audit Eva ibidem v. 13. Loquitur Jehova cum Noah Gen. cap. 7. v. 1. cap. 8. v. 15. cap. 9. v. 1. cum Abrahamo ibid. cap. 12. v. 1. Et Moses cum Jehova

locutus est de facie ad faciem, &c. Ergo ejus vocem audivit.

*Responsio ad
locum Job,
1, 6. 18.*

Ad loca allegata quod attinet, & quidem ad illum Johan. 1. v. 18. ubi dicitur: *Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Intelligendus is est partim de Dei essentia, partim de voluntate salvifica. Sic in suâ essentiâ nemo Deum unquam vidit, quippe secundû quam dicitur lucem inhabitare inaccessam, 1. Tim. 6. Sicut & Mosi dicit Dominus Exod. 33. *Nemo potest me videre & vivere.* Deinde etiam voluntatem Dei erga nos nemo hominum suâ naturâ & ratione videre potest. Est enim concio hæc de Dei erga nos voluntate mysterium omnibus seculis tacitum, & in Deo absconditum à ratione humanâ, quippe quæ ad Dei considerationem salvificam assurgere non potest.

*Christus cur
dicatur u-
nigenitus
Dei filius.*

Per solum igitur Christum hoc modo Deus consideratus est nobis revelatus: qui propterea unigenitus à Johanne dicitur: quia ipse solus & unicuique, non adoptivus, sicuti nos, sed naturalis est Dei Filius, ex ipsius substantiâ & naturâ divinâ genitus. Quæ autem est consequentia, Christus ex sinu æterni patris voluntatem à seculis absconditam, hoc est, Evangelium revelavit: Ergo nemo unquam audivit vocem Dei? Nulla, nulla. Alter locus est Job. 5. v. 37. ubi ita Chri-

Christus: *neq; vocem ejus* (nempe Patris) *unquam audivistis, neq; speciem ejus vidistis.*

Respondemus, esse fallaciam æquivocationis in verbo *audivistis*, quod hic idem est ac *audire sustinuitis*. Nullus enim dubito probare Paraphrasin Bezae, qui ita hunc locum interpretatur. Sic, inquit, *totum hunc locum paraphrastice explicarim vers. videlicet 37. & 38. Deus deniq; pater ille meus, cujus cognitionem vobis arrogatis, & cujus gloriam videri vultis adversum me, ut legis Sabbathi violatorem asserere, is ipse est, cujus testimonio redarguimini. Nam ille ab omni ævo & recenter etiam de me testatus est è cælis. Vos autem, ut ipse olim per Moysen & Prophetas, ita vos compellanti, ut neque sonantem ejus vocem audire sustineritis, neq; visibilem formam ullam in ipso animadvertetis* (Alludit enim Christus ad id quod scriptum est Exod. 20. v. 19. Deut. 4. v. 12.) *rebellastis: ita nunc per me verum hominem factum, & tum voce, tum tot tantisq; operibus approbatum ipsius Filium adspernari non desinitis, unde fit, ut planè vobis sit ignotus: quoniam meus hic sermo incredulas aures vestras prætervolat. Est ergo hic Deum non audire, Dei vocem non ferre posse, item aspernari. Si enim de simplici auditu hæc phrasis & vox esset intelligenda, tum sacrâ scripturâ sibi aperte contradiceret. Quandoquidem multi in Veteri Testamento, ut demonstratum, audi-*

audiverant vocem Patris: & in Novo de Filio testantem Matth. 3. v. 17. & cap. 17. vers. 5. Lucæ 9. v. 35. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacitum est.* Ex 1. ad Tim. 6. v. 16. item ex Exodo 33. v. 20. contra nos nihil probatur: quæ enim ibi habentur, nos libenter concedimus. Loquitur enim ibi scriptura de visione essentiae, nempe quòd essentia Dei videri nequeat: quo verò non statim sequitur, quòd in assumpta specie videri nequeat. Eodem modo de Angelis inferre possem: Nemo corporeis oculis essentiam Angeli videri potest: Est enim Spiritus: Ergo nullo modo videri potest. At vana est hæc consequentia; Potest enim videri in specie assumptâ. Sic Spiritum sanctum nemo unquam in essentiâ suâ videre potuit: potuerunt tamen eum videre Johannes & astantes Judæi in specie columbæ, Matth. 3. item Apostoli in specie linguæ dissectæ, Actor. 2. Nihil ergo minus probat argumentum hoc, quàm loqui Moſen Exod. 3. de Angelo creato: qui Jehova dicatur propter officium.

*Argumenta
allata ab
Adversario
sunt vitio-
sissima; sed
non nostra.*

Argumenta allata quòd attinet ut vitiosissima sunt, sic nostra non sunt. Vitiosissima sunt: quia duo priora sunt in quarta figura: & duo posteriora in secunda affirmativa. Quomodo verò nos in tertia figura ex Exodi capite tertio argumentemur, id supra docuimus.

Manet

Manet igitur adhuc firmum & inconcussum, Angelum illum, qui apparuit Mosi in rubo, eumque misit ad Pharaonem, fuisse ipsum Jehovah, creatorem cœli & terræ.

Deinde illum, qui præcessit Israelitas noctu in columna ignis, & interdiu in columna nubis, fuisse ipsum Jehovah satis liquido docet & testatur scriptura. Sic enim legimus Exodi 13. vers. 21. *Et JEHOVAH præcedebat eos interdiu in columna nubis: ut deduceret eos per viam, noctu vero in columna ignis, ut luceret eis, ut ambulaarent diu & noctu.* Idem quoque expressè dicitur Deut. 1. vers. 32. 33. *Et per hoc non credistis JEHOVÆ Deo vestro: Qui (Jehova) præcedebat vos per viam ad explorandum vobis locum in quo castra figeritis, per ignem in nocte, ut ostenderet vobis viam, per quam ambulaaretis, & per nubem in die.* Videatur etiam Psalmus 78. vers. 14. & Psal. centesimus quintus v. 39. Unde ita argumentari licet:

Qui Israelitas præcessit in columna ignis & nubis, is fuit Jehova creator cœli & terræ.

Qui Israelitas præcessit in columna ignis & nubis, is dicitur Angelus Exodi tertio v. 19.

Ergo ille qui Exodi tertio Angelus dicitur, fuit Jehova creator cœli & terræ.

Qui præcessit Israelitas noctu in columna ignis & interdiu in columna nubis, illum fuisse verum Jehovah probatur.

Syllogismus.

Tertio

Ille, qui promulgabit legem, fuit Jehova.

Tertio illum, qui tulit legem, fuisse verum Deum creatorem cœli & terræ, demonstravimus supra libro primo, capite 24. pag. 209. & sequentibus, quare non est, cur actum agamus.

Illum contra quam onmurantur Iudæi, fuisse Jehovam probatur.

Tandem etiam illum, contra quem murmurarunt Judæi, quique poenam murmurantibus inflixit, esse verum Deum Jehovam Zebaoth, facile ex Scriptura demonstratur. Sic enim legimus Numer. 14. vers. 11. *Dixitq; JEHOVA ad Moſen: Usque quo IRRITABIT ME populus iste, quousq; non credet MIHI in omnibus signis, quæ feci in medio ejus. Percutiam eum peste, expellamq; eum, te autem faciam in gentem magnam & robustiorem eo.* Et vers. 20. ac seqq. *Et dixit Jehova: Peperci secundum verbum tuum. Veruntamen vivo ego, & replet gloria mea universam terram: quod omnes illi, qui viderunt gloriam meam & signa mea, quæ feci in Ægypto & in deserto, & tentarunt ME jam decem vicibus, nec paruerunt voci ME Æ: non videbunt terram, de qua juravi patribus eorum: neq; quisquam eorum, qui ME irritaverunt, videbunt eam.* Et vers. 26. *Locutus est præterea JEHOVA, dicendo: Usque quo (v. 27.) tandem feram congregationem malam istam, quæ MURMURAT ADVERSUM ME? Murmurationes filiorum Israël, qui murmurant adversum ME, sic fecero vobis, &c.* Vide sequentia. Ubi sanè expressè dicitur, quòd

quod Israelitæ adversus Jehovam murmura-
verint. Sic cap. 26. v. 65. *Dixerat autem Je-
hova de illis, moriendo morientur in deserto.* Et
cap. 32. v. 10. *Unde iratus furor J E H O V A in
die illa, juravit dicendo.* Item Deut. 1. v. 34.
*Audivit autem J E H O V A vocem verborum
vestrorum, iratusq; est ac juravit dicendo: Non
videbit quisquam, &c.* Psal. 8. v. 78. *Et tentave-
runt Deum in corde suo, petendo cibum animæ
sue: Et locuti sunt contra D E U M dixerunt:*
*Numquid poterit Deus parare mensam in de-
serto? vers. 21. Ideo audivit J E H O V A, & ira-
tus est, ignisq; accensus est in Jacob, & etiam
favor ascendit contra Israel: Quod non credi-
dissent Deo, nec sperassent in salute ejus.* Sic er-
go argumentamur:

Quodcunque ubique in sacra Scriptu-
ra tribuitur soli Deo vero; id quo-
que de eo solo & nullo alio debet
intelligi;

*Argumen-
tatio ex præ-
missis fun-
damentis
Scripturæ.*

Atqui murmurasse Israelitas contra
Jehovam, Jehovamque punivisse
illos, ubique in sacrâ Scripturâ tri-
buitur soli Deo vero:

Ergo de solo Deo vero est intelligen-
dum.

Quia igitur hætenus sufficientissimè pro-
batum & demonstratum est; Primum illum
Angelum, 1. qui apparuit Mosi in rubo. 2.
qui præcessit Israelitas in columna ignis &
nubis.

*Conclusio
totius ar-
gumenti
superiori*

nubis. 3, qui tulit legem. 4, & tandem contra quem murmurarunt Judæi, quique pœnam murmurantibus inflixit, esse verum Deum, creatorem cœli & terræ: Ac deinde illum Angelum esse eundem quem Esaias cap. 63. v. 9. *Angelum faciei Jehovæ* vocat: sequitur ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ μὲν ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ Angelum illum faciei Jehovæ esse ipsum Jehovam. Creatorem cœli & terræ: Quod erat demonstrandum. Hoc igitur demonstrato, simul demonstratum est: Tres apud Esaiam asseri & introduci personas distinctas in una simplicissima essentia divina: Patrem, Filium & Spiritum sanctum, Deum illum Trinunum laudandum in seculum, seculi.

CAPUT XXI.

Probaturs Trinitas ex Psalmo 33. v. 6.

Porro Sacrosanctam Trinitatem probamus ex *Psalm*o 33. v. 6: *Verbo Jehovæ cœli firmati sunt, & Spiritu Oris ejus omnis exercitus eorum.* Negari enim nequit, Mundi creatorem hîc describi, fierique trium mentionem: *Jehovæ*, hoc est, Patris: *verbi*, id est, Filii, & *Spiritus*, qui est tertia Persona. Unde sequitur, Trinitatem esse totius mundi creatorem. Autor verò universi, est verus & æternus

nus Deus. Jehovam in hoc dicto significare
 five esse DEUM patrem certum est. Per *Ver-* *Per Verbum*
bum autem intelligi Filium Dei manifestum *intelligi Ps.*
 fit hoc syllogismo; *33. Filium*
Dei proba-

Ut sumitur Verbum Johan. primo; sic
 sumitur hoc loco Psal. 33.

Atqui Johannis primo sumitur pro
 ipso Filio DEI;

Ergo & in loco Psalmi allegato sumi-
 tur pro Filio DEI:

Major est certa. Ut enim Iohannis pri-
 mo, in genere dicitur: *per Verbum omnia fa-*
cta esse, & sine ipso factum esse nihil: Sic hoc lo-
 co in specie dicitur; *per Verbum celos factos*
esse. Eadem vel similis phrasis, arguit rem
 quoque eandem.

Minor facile probatur:

Cui *verbo* attribuuntur proprietates
 personales; illud non vel de Voce
 evanescente, vel de consilio potest
 intelligi; sed de persona:

Atqui verbo Iohan. 1. attribuuntur pro-
 prietates personales:

Ergo illud de voce evanescente vel
 consilio non potest intelligi; sed
 de persona.

Major est certa. Ubi enim est rei pro-
 prietas, ibi quoque res ipsa est. Minor cer-
 ta est inductione. Primum enim dicitur,
 Verbum hoc in principio fuisse. 2. Fuisse

M

apud

apud Deum. 3. Fuisse ipsum Deum. 4. Omnia per ipsum facta esse. 5. In ipso esse vitam, lucemque hominum. 6. Venisse in sua. 7. Suos illud non recepit. 8. Quotquot receperunt illud, eis dedisse potestatem filios Dei fieri. 9. Verbum illud carnem factum esse. 10. Habitasse in nobis plenum gratia & veritate. 11. Johannem de eo testatum esse, nempe Verbum hoc esse illam personam, de qua dixerat, &c. Quæ sanè omnia manifestissimè certissimeque personam arguunt. Est autem persona illa Filius Dei sive Messias: quia nullus alius per illam intelligitur. Id quod conspicuum est ex jam allegatis: quia per ipsum sunt omnia facta: quia assumpsit carnem: quia est is, de quo Johannes testatus est: quia est ipse Jesus Christus v. 17. Verùm de hac demonstratione infra

*Ut per
VERBUM,
ita quoque
per SPI-
RITUM
SAN-
CTUM
persona de-
bet intelligi.*

libro tertio cum Deo pluribus agemus. Ut autem per VERBUM, ita quoque per SPIRITUM SANCTUM peculiaris persona debet intelligi. Ut enim hic dicitur, quòd *Spiritu oris Jehovæ firmati sunt omnes exercitus cælorum.* Ita Psal. 104. v. 30. dicitur: *Mittis Spiritum tuum, & creantur: ac innovas faciem terræ.* Ubi rectè argumentamur:

Mittens & missus sunt distinctæ personæ. Hic est mittens & missus: Ergo hic sunt distinctæ personæ.

Adverbium, hoc loco usurpatum, respondet

det Enjedinus: Jesum Christum aliquando in scripturis dici Verbum Dei, fatemur; sed ubique illa locutio occurrit, semper eam Christum significari, pernegamus. Nec nobis nunc propositum est, hujus phraseos significationem enumerare: satis est scire, illam varie usurpari, & qui hoc neget, infinitis obrui posse testimoniis. Ne alia adducamus, Luc. 11. v. 28. legimus: Beati, qui audiunt Verbum Dei, ac ne quis hoc de Christo dictum imaginetur, statim subjicitur: & custodiunt illud. Sic Esaie 40. Verbum Jehovæ manet in æternum. Cum ergo constet, Verbum Dei non semper significare Christum, neque tamen uno in loco multas & diversas significationes simul retinere posse; ex circumstantiis, ex Antecedentibus & consequentibus genuina significatio eruenda est. Hoc igitur etiam in hujus loci explicatione sequamur.

Ante hæc igitur verba v. 4. hæc legimus: Quia rectum est Verbum Jehovæ & omnia opera ejus in fide. Certe hic verbum Jehovæ non est Messias. Sed quod versum illum planè explicat, sequitur v. 9. Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt. Quem quærimus locupletiore & fidelior verborum interpretem, quam ipsum Davidem? En quod prius dixerat: Verbo Jehovæ cæli firmati sunt; hic explicat: Ipse dixit & facta sunt. Quod adjece- rat, & Spiritu oris ejus, omnis exercitus eorū; hic isto dicto exprimit. Ipse mandavit & creata sunt.

Ex quibus (concludit) apparet, hic verbum Jehovah, non esse aliud, quam vocem, jussionem & mandatum Dei. Respexit enim procul dubio ad illud Mosis, quod in creationis historia saepe repetit: Dixit Deus. Haftenus Enjedinus.

Responsio.

Varias τῶ λόγῳ & verbi in scripturis contineri significationes nunquam ivimus inficias. Sufficiat autem nobis, quòd Hæreticus fateatur, interdum id significare personam Domini ac Servatoris nostri JESU CHRISTI. Si ergo in nonnullis locis idem est, quod Messias sive Christus: & hoc loco idem significare potest. Verùm id concedendum non esse, ait Enjedinus, arguere circumstantias, nempe antecedentia & consequentia. Quia igitur, concludit, in versu antecedente quarto verbum Jehovah non potest significare Messiam: Ergo neque in versu hoc sexto.

Quomodo una vox uno in loco diversas significationes habere nequeat.

Præmittit rationem: quòd uno in loco unius vocis multæ & diversæ significationes retineri non possint. Sed audi: verum hoc est de una, non verò de distinctis periodis. Demonstravi supra libro primo capite 33. pag. 357. quòd vox יְהוָה Cohen Samuelis secundo cap. 8. bis lecta, semel versu decimo septimo, & semel vers. decimo octavo, duplicem habeat significationem, nempe in priore idem sit, quod sacerdos, in posteriore principem denotet. Si igitur id fieri potuit in duobus

ver-

versibus & periodis, se continuè & immediatè subsequentibus: quantò magis id fieri potest, in periodis, quibus adhuc aliæ interjiciuntur, ut hoc loco: ubi non versus & periodi immediatè cohærentes, conferuntur; sed quæ aliis interjectis planè separantur & distinguuntur, nempe versus quartus, sextus & nonus,

Deinde planè aliud esse V E R B U M, de quo loquitur Psalter versu 4. & aliud de quo agit v. 6. vel ex eo quoque liquet. Nam versu quarto incipit commemorare prolixum beneficiorum D E I erga nos catalogum, quibus, ceu rationibus firmissimis, animos nostros ad gratitudinem incitare vult. Dividit autem illa in beneficia sive bona spiritualia & corporalia. Versu quarto & quinto agens de bonis spiritualibus, inquit: Quoniam verbum Domini rectum est, & omnia ejus opera sunt in veritate. Quo sanè verbum revelatum intelligit: quandoquidem summum erga nos beneficium est Dei, quòd verbum suum nobis revelaverit. Commendat autem illud primum duplici nomine, nempe à rectitudine, & veritate sive certitudine. Deinde dividit illud in duas quasi partes: nempe in Justitiam sive judicium & misericordiam: hoc est, in Legem & Evangelium. Ut ita sit certissimum, quòd ibi per Verbum intelligatur Verbum Legis & Evangelii sive

*In Psalmo
33. Verbum
omnibus in
locis non idē
significat.*

Doctrinâ cœlestis. Versu verò sexto David à spiritualibus beneficiis progreditur ad corporalia celebranda, in quibus principem locum tenet mundi & omnium, quæ in eo sunt, creatio. Ut sit sensus Prophetæ: Qui doctrinam cœlestem ob salutem nostram nobis revelavit: ille ipse quoque nostra causa cœlos firmavit, & omnem illorum exercitum. Id verò non ita nudè proponit; sed simul indicat, quomodo ad opus illud accesserit, idque perfecit, nempe *Verbo & Spiritu*.

*Absurdum
ex Enjedini
interpretatione
sequens.*

Jam si ex sententia Enjedini hîc versu sexto VERBUM idem significare deberet, quòd versu præcedente quarto; tum esset sensus, *J EHOVA M firmasse cœlos & illorum exercitum doctrinâ legis & Evangelii*. Quid verò absurdius dici posset? Quandoquidem doctrina illa cœlestis non revelata est propter creationem omnium rerum: sed propter informationem hominum ad salutem æternam. Ergo necessario aliud hîc v. 6. est intelligendum verbum: nempe illud, per quod omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil, *Job. 1.* Quod verò nullus est alius, quàm Jesus Christus, filius Dei & λόγος & sive verbum æterni patris.

Quòd subjicit, versum nonum porro demonstrare, quòd per VERBUM v. 6. non intelligi debeat persona sive ὑφιστάμενον: cum

cum ille id explicet per *dixit, & mandavit*. Respondemus, id inferri ex falsa hypothese & opinione adversarii, non ex contextu Psalmi, & analogia universæ Scripturæ: Ex quâ contrarium contra adversarium inferimus hoc modo:

Per quem Deus omnia creavit, per illum quoque dixit, ut fierent, mandavit, ut creata existerent.

Atqui per verbum omnia creavit:

Ergo per verbum quoque dixit, ut fierent: & mandavit, ut creata existerent.

Non ergo negamus, respexisse Regium Prophetam ad historiam Creationis Mosis: Eo autem respectu Personam λόγος sive verbi tolli, nulla consequentia demonstrabit adversarius.

Progreditur nunc Hæreticus ad Spiritum oris, illumque distinctam hinc à Patre Personam notare negat, inquiens: Jam vero quod ad Spiritum Oris attinet, eo multo minus ulla Deitatis persona significari potest. Neg, enim unquam ostendere possunt, quod utcumq, de Verbo Dei facere licebat; ista locutione, aliquam substantiam & rem per se subsistentem, qualem esse volunt in Deitate Personam, denotari. Nos vero docere possumus, Spiritum Oris nihil aliud significare, quam vocem ore prolatam aut flatum, aut balitum emissum.

*Enjedinus
negat Spiritum
Oris
Psalm. 33. si-
gnificare
distinctam
personam.*

Ult Job. 15. v. 30. Et auferetur Spiritus oris sui. Et 1. Thess. 2. v. 8. Quem Dominus Iesus interficiet Spiritu oris sui. Et Esa. 11. v. 4. Spiritu labiorum suorum interficiet impium, &c. Atq; hic Verbum & Spiritum oris Jehovæ pro eodem & ἐκ τοῦ στόματος poni, nihilq; aliud, quàm mandatum & potentiam Dei significare; etiam Trinitarii doctores sponte fatentur. Ita enim inter ceteros scribit Bucerus in Evang. Johannis cap. 1. Psalmographus pro eodem accepit Verbum & Spiritum Oris Domini, nimirum pro virtute, potentiâ & efficaciâ Dei, quâ cetera omnia sunt & consistunt. Et idem in explicatione Psalmorum super hæc verba, hæc scripsit: Verbo itaq; Dei & Spiritu oris ejus, hoc est, jussu solo, & cæli & ornatus tam multorum & variorum syderum perfectus est. Spiritum enim oris & verbum pro eodem dixit, ut Isa. 11. v. 4. Percutiet terram virga oris sui, & Spiritu labiorum interficiet improbum: hic & virga oris & Spiritus labiorum, pro verbis accipitur. Hæc Enjedinus.

*Probatur
Spiritum
oris esse per-
sonam.*

Sed nos in contrarium ita argumentamur:

Spiritus Sanctus est Persona à Patre distincta:

Spiritus oris Jehovæ est Spiritus Sanctus:

Ergo Spiritus oris Jehovæ est persona à patre distincta.

Mino-

Minorem nobis facile concedent Photiniani. Major demonstrabitur sufficienter cum Deo libro quarto : & demonstrata quoque est capite præcedente ex capite 63. Esaiaë : simulque in hoc ipso libro pluribus ostendetur. Objectiones illæ Enjedini nullæ sunt. Primum enim vox ore prolata, itemque flatus sive halitus emissus Deo propriè tribui nequit : multo minus dici, quòd per vocem evanescentem, vel halitum omnia à Deo sint creata. Vox enim illa prolata, sive halitus emissus, aut fuit creatura, aut creator.

Creaturam illum fuisse vix demonstrabitur. Quandoquidem nullibi legitur, vocem illam, sive halitum illum creatum esse : Verum potius per illum omnia esse creata, ubique adseritur. Ergo fuit creator : Ergo Deus. Ergo aut Deus pater, aut alia Persona à Patre distincta : aut ejus omnipotentia.

Forſan concedent adverſarii, Spiritum hunc Oris idem eſſe, quod eſt Omnipotentia Patris : Verum quomodo probabunt ? Adferatur unicum jora ex codice ſacro, quo probetur, Omnipotentiam patris vocari, vel Spiritum Oris patris, vel Spiritum ſanctum, vel vocem prolatam, vel halitum flatumve emiſſum. At hoc præſtare non poſſunt Adverſarii : Ergo ſi flatus ille eſt creator,

*Spirit9 oris
an ſit idem
quod omni-
potentia
Patris*

tor, adeoque Deus, Dei verò attributum essentialiale non est : sequitur eum à Patre ut Personam distingui. Quando Spiritus hominibus, ut in loco allegato Jobi, & aliis creaturis tribuitur, tum quidem flatum significare potest: id verò non statim necesse est, quando de Deo dicitur. In dicto Apostoli nego spiritum Oris Christi significare vocem prolatam, aut flatum sive halitum emissum: sed denotat Virtutem & efficaciam Spiritus Sancti in verbo & per verbum operantem, pios sanctificantem; impios judicantem, damnantem & punientem. Idem quoque sentiendum est de dicto, ex Esaia allegato.

Buceri auctoritatem non curamus. Est enim mera petitio principii, Verbum & Spiritum oris Jehovæ pro eodem poni. Et si opinionem hanc probare velit adversarius, quomodo stabit modò allata assertio, nempe Spiritum oris nihil aliud esse, quàm vocem prolatam, quàm flatum, quàm halitum emissum. Estne vox prolata idem quod potentia? Estne flatus sive halitus idem quòd Mandatum? Apage cum ejusmodi nugis.

*Smalcii
objectio.*

Valentinus Smalcius contra Jacobum Schopperum de dicto hoc Psalmi 33. pag. 5. ita scribit: *Quod verò huc afferatur ex Psal. 33. ejusdem est valoris. Nam & ibi verbum Do-*

mini

mini & Spiritus oris ejus non personas, à D E O distinctas, significant: Sed solum D E I decretum & pronunciatum. Quod porrò nullo alio probat modo, quàm autoritate Vatabli: ut, inquit, Vatablus pereleganter super hunc locum scribit: Verbum DEI, ait, & Spiritus oris ejus pro eadem re dixit: q. d. precipiente Domino, cæli facti sunt, & eodem jubente, omnis ornatus eorum. Idem: Figuratè Spiritum oris pro ipsa pronuntiatione sumit, ac si dictum esset: Simul ac halitum vocis suæ emisit D E U S, vel protulit verbo, quid vellet fieri, cælos repente extitisse & quidem incredibili stellarum copia & varietate extructos. Imò etiam addit: Alibi scripturam docere, eterno illo sermone, mundum creatum esse, ut scilicet hic de eo non agi ostendat.

Primum notetur, nos non docere, Ver- Responsio.
bum & Spiritum sanctum esse à Deo; sed esse personas à patre, distinctas: cum Jehova hoc loco Deum patrem significet. Sunt n. juxta fidem nostram Pater, Filius & Spiritus S. unus, simplicissimus ac indivisus Deus: Deinde autoritatem Vatabli, ut humanam, non curamus. Quod enim Smalcius Schoppero de Philippo Melanchthone objicere non dubitavit, inquiens: *Lapsus hic in ipso disputationis limine nimis gravis est. Nam in rebus divinis autoritate tantum divina standum esse hætenus, vos Evangelici, constanter nobis-*

nobiscum contenditis : Philippus autem Melanchthon, quantumvis Vir magnus fuerit, non est ex numero illorum, nec ipsemet esse voluit, quorum autoritas nobis pro regula fidei censenda sit. Quodq; idem de Nazianzeno p. 28. judicare ausus fuit : calvam esse ejus sententiam : idem de Vatablo regerere Smalcio possumus : Calvam hanc esse Vatabli opinionem : Vatablum non esse ex numero illorum, quorum autoritas nobis pro regula fidei censenda sit : præsertim cum eruditis Hebræis simul & Theologis non ignotum sit, cum non ubique recto incedere talo : sed sæpius in versione ut & interpretatione hallucinari, imò, scio, adversarium id haudquaquam negaturum. Ergo & hic errare potuit : Ergo probatio, ab autoritate hac sumpta, nulla est, responsione indigna est. Videamus nihilominus & resolvamus quodammodo allegata verba.

*Resolutio
Verborum
Vatabli.*

Ait, figuratè Spiritum oris sumi pro pronuntiatione, pro emissionem halitus vocis. Ergo forsitan hæc, nempe pronuntiatio & emissio halitus vocis propriè de Deo dicuntur ? Quasi verò & hæc Deo non impropriè tribuantur ? Si verò propriè debeant intelligi : quæro, ut supra, quæ sit illa pronuntiatio & oris halitus, an creator, an creatura ? Respondent, quando illud, quod in præcedentibus contra Enjedinum monuimus, resolu-

solutum ac refutatum fuerit. Id verò ne-
 280 quidem probat, quod alibi in scripturis
 dicatur, *Sermone mundum creatum esse*; Con-
 cedimus enim illud libenter, imò contra ad-
 versarios hosce urgemus: Interim ad hoc
 respondeatur, an sermo ille fuerit vox eva-
 nescens, aut quid fuerit.

Si Johannem Evangelistam videamus,
 res expedita est, & omni difficultate caret,
 quippe qui sermonem illum, per quem o-
 mnia facta sunt, Filium Dei & Messiam no-
 strum finit. Ergo hic potius, quàm Vata-
 blus audiendus est. Verum enim verò idem
 quod Enjedinus supra, id hoc loco Smalcus
 contra Schopperum objicit. *Non ubiq₃, in-*
quiens, quando de Verbo Sermo est, de eodem
verbo sermo est. Quod nos quoque libenter
 largimur. Pergit: *In loco Genes. & Psalmi*
de Dei decreto & præcepto sermonem esse, jam
docuimus. Sed ex quo, Smalci? Non ex scri-
 ptura, sed ex depravatione Vatabli. Imò, si
 verum fateri velimus, neque ex Vatablo id
 docuisti. Hic enim Spiritum Oris inter-
 pretatur de pronunciatione & emissionem ha-
 litus vocis: quæ sanè idem non sunt, quod
 decretum. En quàm egregia hæc sit pro-
 batio, Smalcii quæ cum Vatabli consensio?
 Addit autem Smalcus: *Johannem verò de*
Persona loqui omnes fatemur. At probavimus
 nos de eodem verbo loqui Johannem &
 Psal-

*Sermo per
 quē omnia
 facta sunt,
 est Filius
 Dei.*

Psalum: Ergo si ibi personam significat; & hîc personam significabit. Negat id Smalcus, simulq; negationem suam probat. In *Genesi* & *Psalmo* de verbo sermo est: *Johannes* verò de *Sermone* loquitur. Differunt autem *verbum* & *Sermo* ut pars & totum. Unde eruditissimi interpretes *Vocem Verbi* in *Johannis Evangelio* repudiarunt, & sermonis substituerunt. Egregia sanè responsio, ejusmodi hæretico digna. Sic argumentor:

Quæ se habent ut totum & pars, illa se mutuò constituunt:

Atqui juxta Smalcium Sermo de quo agitur *Johannis* primo, & Verbum, de quo legitur *Gen. 1.* & *Psal. 33.* habent sese ut totum & pars.

Ergo se mutuò constituunt. Et per consequens Verbum hoc erit de Sermone illius vel essentiâ vel integritate. Atqui verò Verbum illud est modò decretum, modò vox evanescens & halitus oris, modò pronunciatio: Sermo autem *Joh. 1.* est persona. Ergo decretum, vox evanescens, halitus oris, pronunciatio, erit de Personæ *Messiae* vel essentiâ vel integritate.

Risum teneatis amici! Deinde qui sunt illi eruditissimi interpretes, qui *vocem Verbi* in *Johannis Evangelio* planè repudiarunt.

Forlan

Forſan Vatablus? non certè. Et Vatablus & Ariæmontanus, & Beza, imò in univerſum hodie omnes Verbum retinent. Deinde quæ eſt ratio, cur apud Johannem potius Sermo, quàm Pſ. Imo 33 & Gen. i. intelligi debeat. Nulla forſan: Puto quòd potius hîc Pſalmo Sermo legi debeat, quàm apud Johannem. Non enim nudum verbum eſt, quod apud Moſen expreſſit Jehova: ſed integra ſententia, atque ita ſermo: ut *Fiat lux. Sit expansio in medio aquarum, & ſit dividens, inter aquas & aquas.* Et ſic in cæteris: Contra verò ſi apud Johannem perſona ſignificari debeat, id Verbum potius præſtare poteſt: cùm id ſimplex quoddam & unum ſit. Verùm indignæ hæ nugæ ſunt, quæ pluribus examinentur. Ubique Verbum rectè ponitur, ut & Græci interpretes Pſalmo 33. vocem Græcam λόγος retinuerunt, nec hæbreum דבר per ῥῆμα reddiderunt: Quod indicio eſt, Pſalmum de eodem loqui λόγῳ, de quo Johannes in ſuo Evangelio.

Nondum quieſcit Smalcus: *Adde, addit, quòd in Gen. & Pſalmo de creatione ſermonem eſſe, nemo neget. At apud Johannem de creatione ſermonem eſſe, jure negari poteſt.* *Smalcii nova obſectio.*

Non jure, Smalci, ſed maxima injuria. *Reſponſio.* Quis enim unquam id in Eccleſia negavit, quàm vos, qui ex nobis egreſſi eſtis?

Sed

*Ratio
Smalcii.*

Sed audiamus subjectam rationem, egregiam, scilicet. *Est enim in Græco vox ἐγένετο, facta sunt. Fieri autem possunt alia etiam, que non creantur.*

Responsio.

Sed pessimus Sophista pessimè ludit divisionis sophismate. Nam non solitariè habetur ibi vox ἐγένετο, sed integra oratio hæc est: πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ὃ δὲ ἔν. *Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil.* Unde ita argu-mentor:

Per quem omnia sunt facta, per eum omnia sunt creata:

Per Filium Dei omnia sunt facta:

Ergo per Filium DEI omnia sunt creata.

Major est certa. Nam qui facit omnia; ille quoque creat omnia. Qui enim genus ponit, nullam excludit speciem. Sed omnes species rectè subsumi possunt. Atqui Facere est genus τὸ creare: ut Fieri est genus τὸ creari: Ergo quando Apostolus & Evangelista Johannes ponit τὸ Facere vel Fieri; rectè potest subsumi Creare vel creari: & quidem multo magis: quia additur expressa determinatio: *Per ipsum OMNIA facta sunt: & SINE IPSO FACTUM EST NIHIL.* Ut igitur is, qui dicit, *Omne animal sentit*, concedere cogitur, *Hominem sentire*, propterea quia est animal: Ita is, qui dicit, *Omnia*

per

*Facere est
genus
& creare.*

per λόγον facta esse; cogitur concedere, Omnia per λόγον creata esse propterea, quòd creata sint facta.

Excipit Smalcus: *Fieri autem possunt alia etiam, quæ non creantur, qualia sunt ea omnia, quæ ad Evangelium tum annuntiandum, tum confirmandum pertinent.*

*Exceptio
Smalci.*

Verùm exceptionem illam nullam esse, arguit primùm universalis particula OMNIA: *Omnia per ipsum facta sunt:* Deinde addita exclusiva: ET SINE IPSO FACTUM EST NIHIL. Unde ita argumentamur:

Responsio.

Ubicunque prædicatum de subiecto 1. dicitur absolutè: 2. & expressis verbis limitatio sive restrictio negatur & removetur, ibi propositio est absolutè universalis & ad nullam certam sive particularem restricta:

Atqui talem propositionem hîc habemus: Ergo &c: Omnes propositiones ex modò dictis sunt manifestæ. Plura de hoc argumento cum Deo agemus in libro tertio.

CAPUT XXII.

*Probatur Trinitas ex cap. tertio
Matthæi.*

N

Prima-

Primaria argumenta Veteris Testamen-
ti fuerunt, sequuntur ea, quæ in Novo
Testamento continentur præcipua: inter
quæ meritò primum sibi locum vendicat il-
lud, quod ex historia Baptismi Christi *Matth.*
3. v. 16. 17. descripta depromitur. Sic ergo
concludimus:

*Argumen-
tum pro
Trinitate
ex Matth.
cap. 3.*

Ut se Deus nobis revelavit; ita de eo est
statuendum & credendum:

Atqui *Matth.* 3. in Baptismo Christi
DEUS se revelavit in tribus suppo-
sitis:

Ergo in DEO esse tria supposita sive
personas est statuendum & creden-
dum.

Major est manifesta. Nam propte-
rea se revelat nobis J E H O V A, ut ipsum
sciamus, de ipso rectè sentiamus, statuamus,
credamus. Minor est allegata historia. A-
lius enim est, qui clamat de cœlo: hic est Fi-
lius meus dilectus: Alius est, qui baptizatur:
& alius tandem est, qui in specie columbæ
descendit. Hic enim neque clamat, neque
baptizatur: & is, qui clamat, neque baptiza-
tur neque descendit: Ergo alius atque ali-
us: nempe alius Pater clamans, alius Spiri-
tus Sanctus descendens, & alius Filius bapti-
zatus.

*Patrem &
Filium per-
sonaliter*

Patrem & Filium personaliter distin-
gui non negant Photiniani: Si ergo proba-
tum

tum fuerit, Filium esse Deum essentialiter, probatae utique erunt duae personae in uno DEO : Id verò factum est partim in praecedentibus, partim etiam & quidem principaliter demonstrabitur libro sequente.

*distingui
non negant
adversarii.*

Spiritum Sanctum quidem DEUM, five virtutem in Deo, esse non negant, eum verò à Patre personaliter distingui inficiantur. Verùm in allegata hac historia ipsi sensus, visus & auditus, istos Sophistas convincunt. Est enim, ut diximus, alius qui clamat & non descendit & alius qui descendit, & nō clamat. Ille non videtur, sed auditur; hic non auditur sed videtur, in assumpta specie columbae. Hic se repraesentat per motum localem; ille ut non per externam speciem visibilem, videtur, sic quoq; sine motu tantum auditur. Sic ergo argumentamur:

*Spiritum S.
virtutem in
Deo esse af-
firmant.*

Ubicunque sensus externus distinctas operationes personales, five suppositorum reverà percipit; ibi mens five intellectus rectè ac verè colligit distincta supposita:

Atqui hīc ipse sensus externus distinctas operationes personales, Patris & Spiritus Sancti, reverà percipit:

Ergo hīc mens five intellectus noster rectè ac verè colligit distincta supposita, Patrem nimirum & Spiritum sanctum.

*Adami Gos-
labii obje-
ctio.*

Adamus Goslavius à Bebelno contra Keckerman. part. 1. cap. 4. pag. 42. negat hunc locum continere manifestum Trinitatis testimonium. *Sed fallitur, inquit, meo iudicio vehementer: Non tantum hac de causa, quod hinc non appareat, Spiritum esse personam: sed etiam hoc dato, quod demonstrari nequeat, tres istas personas unica gaudere essentia: Tum quod ex hoc loco contrarium appareat manifestè. Nam pater de cælo loquitur: Filius in Jordane mergitur: Spiritus Sanctus descendit. Quare, si, ut ait Melancthon, quod ipsum Keck. pag. 19. probat, Regula certa est, distinguere realiter omnia, quæ separari invicem à se possunt, sequitur, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum realiter distinguere. Separantur enim à se invicem. Nam non descendit pater de cælo, nec in Jordane baptizatur. Nec Spiritus Sanctus compellat Filium, aut lavatur aquæ baptismo. Quæ vero realiter distinguuntur, ejusdem essentia singularis esse nequeunt. Opponuntur contradictoriè, realiter distinguere, & eadem esse essentia numero.*

*Responsio
ad primam
partem.*

Respondemus, quòd is, qui ipsum sensum negat, ut absurdus disputator, relinquendus sit: quippe nulla responsione dignus. Negat autem Goslavius ipsum sensum. Quæro ex ipso, & ut candidè respondeat, volo: Anné statuat, eum, qui clamat de cælo, personam esse: & eum, qui baptizatur

tur in Jordano, personam esse? Non inficiabitur; sed seriò statuet, sat scio. Quæro porrò, unde id ex hac historia sciat vel colligat. Certè ex sensu hæc cognitio, scientia & collectio fuit. Nam audit sensus auditus, vocem clamantem, quam non nisi certi suppositi & personæ esse certissimè verissimeq; judicet intellectus.

Deinde sensus visus reverà videt aliquem in forma hominis baptizari, : Ex quo oculorum judicio immediatè & necessariò fuit judicium rationis sive intellectus, illum, qui in forma hominis baptizatur, esse suppositum, à clamante distinctum. Si autem Intellectus & ratio in hisce duobus credit sensui: quæro, per Deum immortalem, quæ sit ratio, quòd in tertio ipsi credere non debeat; & ex eo, quòd oculi non videant, Spiritum sanctum in specie humana; & aures eum non audiant in specie vocis, sed tamen illi ipsum reverà videant in specie Columbæ descendentem, & locum mutantem atq; ita re distinctum ab utroque, quæ, inquam, sit ratio, quòd ex eo intellectus concludere, eadem, ut in cæteris, necessitate, non possit vel debeat, Spiritum sanctum se revelasse, ut personam, à Patre clamante, & Filio baptisato distinctam. Respondeat Goslavius, si vir est. Nullam, nullam potest adferre rationem aliam, quàm suam pessimà hæ-

res corruptam rationem præconceptamque opinionem : Spiritum Sanctum tantum Virtutem Dei esse, & nullo modo certam subsistendi rationem connotare. Verum quid illud est aliud, quam pessimè principii petitio. Nos igitur, omni præjudicio posthabito, firmiter concludere possumus : quia in historia hac Baptismi Christi, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, ut tres distinctæ personæ sive supposita sensibus ipsis, oculis nimirum & auribus, objiciuntur ; æquè ὁρισμένον, suppositum sive personam ab Intellectu judicandum esse Spiritum sanctum, atque Patrem & Filium. Ubi enim est eadem ratio, ibi quoque idem esto judicium. Constat igitur, falsissimum esse primam Goslavii assertionem, *ex hac historia non apparere, Spiritum esse personam.*

*Responsio
ad secundā
Goslavii ad
sertionem.*

Sequitur secunda; qua dicit : *ex loco hoc demonstrari non posse, tres istas personas unicā gaudere essentiā.* Initiò distinguat adversarius inter demonstrationem primariam & secundariam. Primaria hīc demonstratio nostra non est unitatis essentiæ, sed trium personarum. Illa duntaxat secundaria est. Quia enim nobis instat principii est, naturalem Dei filium esse essentiā Deum : Et hīc Messias dicitur à Deo patre filius dilectus, per quem non nisi naturalem Dei filium intelligere possumus ; cū id ex aliis locis sit

sit satis manifestum: Spiritus sanctus autem concedatur ab adversariis Virtus divina, quæ etiam nihil aliud, quàm ipse DEUS est: Non igitur possumus non secundario concludere, hic unum essentiâ Deum sese revelare in tribus personis: tribus autem hisce primario, uti diximus, declaratis & demonstratis.

Tertia assertio Goslabii refellitur.

Deinde quod subjicit, *ex loco hoc contrarium apparere* manifestè falsum est. Duo enim hic conjungenda, minimè disjungenda sunt: Observatio sensualis & iudicium intellectus, ex aliis locis scripturæ rectè informatum. Sensibus tantum externæ species, vox, columba, & humana natura, obijciuntur: quæ omnino separantur, ut reale discrimen aliquod, etiam sensuum iudicio, observari posset: interim intellectus, rectè, inquam, ex aliis locis institutus, ipsam rem non separat, sed substantias juxta sensualem realem distinctionem, apparitionemque, realiter distinguit: Non verò separat: cum omnes tres Deum esse, Deumque essentialiter unum existere: optimè sciat. Species igitur tantum visibiles, realiter separantur, & loco distinguuntur, ad Personarum, quas notat, realem distinctionem manifestè ostendendam: Cum sensus potissimum ea realiter distincta iudicet, quæ separatim conspiciuntur & audiuntur: Essentiæ v. vel et-

iam personarum separationem inde nullam ob rationes datas concludere potest intellectus.

Quæ itaque adfert Adversarius, Patrem non descendisse de cœlo, nec in Jordane baptizari: nec spiritum sanctum compellare filium, neque lavari aquâ baptismi: quousque probant realem distinctionem inter has personas, eousque concedimus: quando autem extenduntur ad separationem, negamus: Cùm non omnia, quæ speciebus visibilibus competunt, statim sint attribuenda eis, quæ per illas ostenduntur & significantur. Fit enim hoc modo confusio specierum externarum, & rerum internarum per species externas significatarum.

Regula Melanchthonis

Regulam Melanchthonis, quod attinet, verissima est, sed non reciproca. Quæcunque enim separari à se invicem possunt, realiter distinguuntur; sed non protinus ea, quæ realiter distinguuntur, à se invicem separari possunt. Quia igitur Species illæ externæ fuerunt separatæ, realiter illas distinctas fuisse necesse est, nec non realiter distinctorum sub illis occultatorum argumenta esse possunt: Non verò necessarium est, ut res subjectæ, sive per illas significatæ, eo modo realiter, nempe per separationem, distinguantur: sed sufficit, eas realiter distin-

distingui : nempe personaliter sive secundum modum suppositorum : quæ distinctio etiam realis est.

Quod porrò addit, *quæ realiter distinguuntur, ejusdem essentiae singularis esse non posse* : Certè id ne in natura quidem verum est.

Quarta assertio Goslabii resutatur.

Nam partes homogeneæ, verbi gratia, carnis, possunt unum individuum & singulare totum constituere, ita ut una pars ab altera sit realiter distincta : cum pars dextra non sit sinistra, interior non sit exterior, & sic porrò. Sic, in proportionem loquendo (licet modo diverso & sine compositione) tres illæ personæ & subsistentiæ realiter distinctæ possunt unam homogenam essentiam in Deo constituere : Cum enim maxima ex natura derivata, in natura universalis non sit : quâ necessitate & certitudine subsumetur sub illa istud, quod omnem naturam transcendit ? Certè nulla : Contradictoriè ergo non opponuntur essentia individuali convenire, & realiter distinguui.

Progreditur porrò Goslavius ad rationes, quibus ex loco hoc Matthæi derivatis probare vult Keckermannus plures in unicâ Dei essentiâ existendi modos sive personas.

Prima est : *Spiritus S. est persona à Patre & Filio distincta : cum nudæ virtuti non competat, speciem columbæ assumere & descendere.*

Ratio Keckermanni.

*Responsio
Goslavii.*

Respondet Goslavius, *hac ratione Spiritum esse personam à Patre & Filio distinctam, non probari: Sed Spiritum non esse virtutem nudam.*

*Responsio
nostra.*

Verum mera hæc est cavillatio. Quandoquidem hoc dicere vult Keckermannus, non est nuda virtus, sed virtus in supposito certo: Cum suppositi ratio distincta per assumptam speciem columbæ manifestò vel oculis ostendatur.

*Exceptio
Goslavii.*

Excipit Sophista: *Est aliquid nec virtus nec persona.* Est quidem. Sed an hîc sit, questio est.

Responsio.

Quia enim Spiritum sanctum Photiniani virtutem Dei faciunt, hîc autem virtus sese non ut nuda virtus in operationibus, sed etiam ut Pater & Filius per modum ὁφισμα-
μῶς manifestat: rectè inferre potuit Keckermannus: Hîc non repræsentari nudam Virtutem: Sed ejusmodi Virtutem, quam nos ex Sacris urgemus, nempe Virtutem in ὁφισμαμῶς.

*Pergit Gos-
lavius.*

Quod verò subjicit: *Quis enim nescit, banc non valere consequentiam, etiamsi virtus & persona essent immediata opposita: Spiritus non est nuda virtus: ergo persona? An si nuda virtus non est; continuo virtus non est?*

*Responde-
mus.*

Nihil ista contra nos. Quis enim unquam dixit, virtutem divinam & Personam divi-
nam ita opposita esse, ut se mutuò excludant
& ne-

gent? Sane, ubi persona divina est, ibi quoque divina virtus est: & contra. Nullo igitur modo sequitur: Si nuda virtus non est: continuo Virtus non est: Interim tamen, hoc sequi, negandum non est: si nuda virtus non est; Persona est: Cum persona sit ipsa virtus & essentia divina, sed non tantum; verum cum modo subsistendi.

Pergit Goslavius: Porro rationem ipsam, quod attinet, falsum est, Spiritum sanctum speciem columbæ assumpsisse. Et vidit, ait Evangelista Matthæus, Spiritum Dei descendentem sicut columbam, non autem in specie assumptâ columbæ. Vox Græca est ὡσεὶ quæ de modo descendendi accipi potest, Adverbium est, & valet Latinum sicut.

Probat Goslavius Spiritum sanctum speciem columbæ non assumpsisse.

Duo in isto discursu examinanda sunt. 1. Quod falsum esse ajat, Spiritum S. speciem columbæ assumpsisse: cum Evangelista non dicat, vidi Spiritum Dei descendentem in specie assumptâ columbæ, sed tantum sicut columbam. 2. Quod putet Græcum ὡσεὶ non ad Columbam, sed ad modum descendendi referendum esse.

Responsio.

Utrumque longè falsissimum est. Nam assumpsisse Spiritum sanctum speciem corpoream, repræsentantem columbam, manifestissimum est ex Luca c. 3. v. 12. ubi hæc legimus verba καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡμαπκῶ εἶδεν, ὡσεὶ ὠβελισσὸν: Et descendit

Spiritus S. assumpsit speciem corpoream columbæ similem.

SPIRITUS SANCTUS CORPORALI SPECIE *tanquam Columba:* Unde sic argumentamur:

Quicumque descendit *Corporali specie* *tanquam Columba*, ille in assumpta Corporali specie *Columbæ* descendit:

Atqui Spiritus sanctus descendit *Corporali specie* *tanquam columba:*

Ergo Spiritus sanctus in assumpta corporali specie *columbæ* descendit.

Ex quo porro alterius membri falsitas per se est conspicua, nempe adverbium Græcum *ὥς* non ad columbam, sed ad modum descendendi respicere: quandoquidem hîc immediate cum columba conjungitur, illamq; cum corporali specie connectit, ita ut illius revera sit explicatio, nempe quod corporalis illa species habuit faciem columbæ: sive columbam repræsentavit: *σωματικῶς εἶδός, ὥς ἐπεσεργί.*

*Smalcii
contra lo-
cum Mat-
thæi tertio
objectio.*

Valentinus Smalcius in refutatione The-
sium de Sacrosancta Trinitate Jacobi Schop-
peri, hoc anno Racoviæ edita, novo modo
locum hunc Matthæi oppugnat. Sic autem
inquit p. 14. *Quomodo persona equè divina, ut
Patris persona, Christus censeri potest: Cum
non nisi homo baptizari; in Deum autem Spiri-
tum Dei descendere & in eo manere, non nisi
blasphemè dici potest: Spiritus verò sanctus, qui
ita*

ita descendit, ut maneret super Christum, ut addit Job. c. 1. v. 33. quomodo Persona esse potest: cum de Persona, quales sunt Deus & Christus, nusquam legatur, quod maneant, vel sint super aliquem, quemadmodum de rebus, nempe de ira Dei, & de pace & misericordia id legimus.

Hic initio rursus notetur, quod paulò antè monuimus, ex loco hoc *πρώτως* non probari unitatem harum personarum in essentiâ: sed personarum Trinitatem: nec non, Spiritum sanctum non esse nudam virtutem DEI patris: sed etiam *ὑψίστην*, ab ejus *ὑψίστῳ* distinctum: cum hic ut distinctum *ὑψίστην* conspiciatur.

Responsio.

Deinde ratio, quâ Christus æqualis Deus cum Patre negatur, nulla est. Nam cum concedat adversarius, hominem esse baptizandum, & nos ubique largiamur Christum hominem, (licet non nudum) esse: Ergo quoque ut homo baptizari potuit: Verum non inde continuo negatur ipsum DEUM esse, sed tantum negatur, ut DEUM, baptizatum esse. Idem de subsequente paragrapho statuen- dum est: Potuit super Christum Spiritus Domini descendere, & in eo manere: quatenus homo est: & potissimum fieri hoc debebat in statu exinanitionis. Quòd autem tertio sibi imaginetur Smalcus, Spiritum sanctum propterea personam esse non posse, cum de personis, quales sunt Deus & Christus, nullibi lega-

legatur, quòd maneant & sint super aliquem: sed tantum id de Ira Dei, de pace, de misericordia legamus: facilis est responsio, nempe committere hæreticum fallaciam divisionis: quandoquidem non simpliciter dicitur, quòd Spiritus S. manserit super Christum: sed quòd in specie columbæ descenderit & manserit. Jam probet Smalcius ex ullo scripturæ loco, rem sive virtutem divinam, ut iram, pacem & misericordiam ita personaliter descendisse & mansisse: nunquam id præstare poterit. Siquidem id non nudarum virtutum divinarum est, sed personarum sive suppositorum. Deinde falsum est; de Persona non dici, quòd maneat super vel in aliquo. Certè personam esse Patrem non negant Photiniani. Quomodo verò de eo legimus, quomodo de eo testatur Christus apud eundem Johannem cap. 14. vers. 10? Expressè inquit: ὁ ὢ πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα: Pater autem IN ME MANENS, ipse facit opera. Hæc deleant prius Photiniani, & tum negativam suam defendant.

CAPUT XXIII.

*Probatur Trinitas ex prima Jo-
hannis quinto cap. v. 7.*

INter primaria Novi Testamenti testimo-
nia, Sacrosanctam Trinitatem probantia,
secundo loco ponimus *versum septimum Epist.*
prime Johan. c. 5. Ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦν-
τες ἐν τῷ ἁγίῳ, ὁ πατήρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ ἁ-
γίον πνεῦμα; καὶ ἔτι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι. *Quoniam*
tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater,
Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum
sunt.

Secundum
Argumen-
tum prima-
rium ex No-
vo Testa-
mento.

Primum notetur tres, hîc produci testes.
Unde sic argumentor:

Tres testes, propriè dicti, sunt tres per-
sonæ:

Tres testes
sunt tres
personæ.

Hîc sunt tres testes propriè dicti.

Ergo hîc sunt tres personæ:

Major est certa. Nam testis, propriè di-
ctus, est substantia individua, intelligens, in-
communicabilis. At talis incommunicabi-
lis substantia est persona.

Minor quoad Patrem & Verbum sive Fi-
lium non negatur; cur autem de Spiritu san-
cto? Sit formula:

Una eademque vox in eâdem periodo
non habet propriam simul & im-
propriam significationem.

Ergo vox (*testis*) hîc non potest habere
respectu Patris & Filii significatio-
nem propriam, & respectu Spiritus
sancti Metaphoricam & im-
propriam.

Ante-

Antecedens ut per se verum & certum est: ita quoque illo probationis loco utuntur ipsi Photiniani, ut Enjedinus, sicut videre est in præcedentibus, *cap. 21.* Unde sic argumentor:

Ut distinguuntur hîc Pater & Filius; ita ab utroque distinguitur Spiritus sanctus:

Atqui hîc Pater & Filius distinguuntur ut duo testes, ideoque ut duæ Personæ:

Ergo & ab utroque Spiritus sanctus ut tertius testis & tertia Persona distinguitur.

Essentia & ejus virtus non possunt constituere duos testes.

Adde, quòd contra omnem rationem & modum loquendi sit, duos facere testes ex essentia sive persona & ejus virtute: cùm essentia, & virtutis sit una testificandi actio, adeoque unus testis is, qui testatur, & ejus virtus, per quam testatur: Ergo si Spiritus sanctus est virtus duntaxat Dei Patris, & non persona simul ab eo distincta, hoc est, si tantùm ita sese habet in Deo, ut omnipotentia, omniscientia, & similes virtutes, non distinctè in cœlo testabitur, nec distinctè testem, hoc est, tertium testem, constituet: quemadmodum nemo dicet duos creatores, Deum & omnipotentiam. Ut igitur hîc unicus tantùm est statuendus creator, licèt & Deus & omnipotentia, nempe Deus per suam omnipotentiam,

tiam, sive Deus omnipotens creaverit: sic ibi quoque unus erit testis censendus Deus, & sancta ejus vis spiritualis, nempe quòd Deus in cœlis sanctâ suâ virtute spiritali testimonium perhibeat: atque ita non tres, ut dicit Apostolus, dent in cœlo testimonium; sed tantum duo.

Quod longè absurdissimum, quippe pugnans contra expressam literam Apostoli: Qui non tantum dicit, tres testimonium dare in cœlo, Patrem, λόγον & Spiritum sanctum: sed postea etiam comparat testimonium cum testimonio hominum & ait: Si testimonium hominum accipitis, testimonium DEI (nempe illorum trium) majus est. Qui tam bardus ac stupidus, peregrinusque in universa scriptura, qui non percipit, Apostolum distinguere hos tres testes inter se, sicut tres homines testes inter se distinguuntur, nempe suppositis? Sic enim ex collatione hac Johannes vult argumentari: Quemadmodum ex ore duorum aut trium testium humanorum stat omne verbum: sic quoque verissimum est testimonium illud cœleste, quod est trium numero testium: quorum unus non est alius, licet unum omnes testificentur. Idem planè Johannes annotavit de Christo in suo Evangelio cap. 8. vers. 8. Dixisse nempe Dominum Jesum, se non solum, qui de se testetur; sed Patrem quoque, de se

*Apostolus
tres in cœlo
testes intro-
ducit, si-
mulq; com-
parat cum
testimonio
hominum.*

idem testificari : ac proinde probasse suum testimonium esse idoneum : quia non unius sit, sed duorum testimonium. Ut autem Johannes ibi duos de Jesu testes, nempe ipsum Christum, & Patrem, tanquam duas distinctas personas, de Jesu testimonium firmum perhibentes, introducit; sic hoc loco tertium addit, nempe Spiritum sanctum, tertium, inquam, testem : Ergo erit supposito, atque ita re, à Patre & Filio distinctus, ut hi à se invicem: aliàs tertius testis non esset : sed tantum modus & virtus testandi sive Patris sive Filii : quàm verò longè absurdissimum esset tanquam tertium duobus suppositis sive personis superaddere, & tanquam ab illorum testimonio distinctum, & tamen cum illo consentiens testimonium perhibentem introducere.

Verùm utut hi tres personaliter distinguantur; sunt nihilominus Unum. Ergo sunt unum aut essentia aut voluntate sive consensu. Inquis : agi hîc de unitate consensus, nempe quòd in testimonio ubique consentiant. Non inficior : si modò distinguatur inter conclusionem subauditam & ejus rationem, conclusionem per se largientem. Conclusio sit : Tres hi testes optimè & ubique consentiunt : adeoque veritatem ipsam constantissimè & infallibiliter testantur.

Ratio est: quia sunt unum: Aut ergo essentia aut persona. Sed non persona: Ergo essentia. Hæcque est ratio, quod non, ut in sequenti versu, dicatur: καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσι. Sed simpliciter: καὶ ὅτι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι. Argumentor ergo:

Ut Pater & Spiritus S. sunt unum; ita quoque Filius & Pater sunt unum: Atqui Pater & Spiritus sanctus sunt unum essentia:

Ergo & Filius & Pater sunt unum essentia.

Et per consequens dantur hîc Tres personæ in una essentia.

Nihil, quod alicujus sit momenti, Antitrinitarii hîc proferre possunt, nisi, quod locum hunc in dubium vocent. Sic enim oggannit Enjedinus: *Merito hunc locum inter suspectos numerari, nemo nisi impudentissimus & indoctissimus, negaverit. Cum plurimi tam Græci, quam Latini codices; & tum Syriaca, tum Germanica editio illum non habeant. Nihil ergo momenti & roboris, vel ad confirmandum, vel ad confutandum habet.*

Antitrinitarii locum hunc in dubium vocant.

Respondemus, Plures & certiores haberi codices Græcos & latinos, in quibus hîc locus invenitur, quàm in quibus expunctus est. Nam in codice rectissimo Britannico Erasmus eum invenit, uti ipsemet testatur in annotationibus Novi Testamenti. Sic citat

Responsio & probatio: locum ex 1. Can. Ioh. c. 5. allegatum, esse genuinum non supposititium.

locum hunc & pro genuino agnoscit *Cyprianus lib. de simplicitate Prælatorum: Athanasius lib. 1. ad Theophilum, qui est de unitate Dei. Idacius in lib. adversus Varimundum: Eugenius Carthaginiensis apud Victorem lib. 2. de persecutione Vandolica. Hieronymus quoque locum hunc pro genuino agnoscit & citat in Prologo Epistolarum canonicarum. Ex quibus satis constat, locum hunc authenticum & genuinum esse.*

*Locum istum
Ariani ex
multis ex-
emplaribus
expunxe-
runt.
Exceptio
Goslavii.*

Imò *Hieronymus* testatur, *Arianos* eum ex multis codicibus expunxisse, quòd nimis manifestum esset *Trinitatis* testimonium.

Ad hoc respondet *Goslavius*; loco auctoritatis *Hieronymi*, rationes, quibus id probaret *Hieronymus*, adducendas esse: præjudicatam opinionem potuisse in hanc sententiam abripere *Hieronymum*: Quare non facile illi fidem esse adjungendam, utpote capitalissimo hosti sententiæ de Deo nostræ.

Responsio.

Quis verò ex nostris vobis fidem adhibebit, cum sitis capitalissimi sententiæ nostræ de *Trinitate* hostes? Verum non sine scientia & certitudine id scripsit *Hieronymus*, quippe cui status Ecclesiæ *Arianorum* tempore erat longè notissimus: Deinde quia diligentissimus erat in lectione & collatione codicum sacrorum, observavit, quòd in plerisque omnibus rectè hæc verba & hinc versus legerentur: quodq; stylus orationis & rei ipsius

ipsius sententia pulcerrimo consensu ad sty-
lum perpetuamque sententiam Johannis Ev-
angelistæ quadraret. Quocirca non sine
ratione colligit, fraude quadam illorum, qui
Trinitatem negabant, isthæc ex nonnullis
codicibus expuncta esse: id quod porrò con-
firmabat, quòd ipsum minimè lateret, Anti-
trinitarios facile præstare id potuisse, cum
penè totam Græciam occupassent: & ferè o-
mnes Græci codices in illorum manibus &
potestate essent. Quòd de Syriacâ Paraphrasi
objicitur, nullius est ponderis. Constat enim
ejus tantum unicum exemplar in Germa-
niam fuisse delatum: ex quo deinde reli-
qua sunt descripta & divulgata. Ab uno
itaque exemplari Syriaco ad omnia perpe-
ram argumētatur Hæreticus. Editionem Ger-
manicam & quidem Dn. Lutheri quod atti-
net, dicit Keckermannus satis audacter Lu-
therum excusari non debere, quòd locum
hunc in versione omiserit. Dico ego, eum
omnino excusandum esse. In eo enim exem-
plari Græco, ex quo vertit Biblia in Germa-
nicum, verba hæc non legebantur: Ergo ne-
que vertere poterat. Inquis, debuisse ipsum
diversa exemplaria & editiones conferre. Sed
ubi erant? Constat enim quod in Papatu lin-
guarum studium ferè nullum fuerit, adeoq;
paucissimi inventi, qui Græcè legerent, ne-
dum intelligerent. Imò Biblia sacra in nullo

*Excusatur
Lutherus.*

alio idiomate concedebantur legi, quàm in latino, & quidem in versione illa corrupta, vulgata: cui propter pontificum fraudes, utpote Luthero notissimas, fidere non potuit. Jam verò notum est, omnes Germaniæ Ecclesias, ut & aliarum nationum, hunc locum, tanquam authenticum, in textu agnoscere.

Retorsio.

Quæ cum ita sint, probrosa Enjedinii verba in ipsos torquemus Hæreticos, impudentissimos & indoctissimos ipsos esse, quod locum hunc inter suspectos numerent: impudentissimamque & plus quàm hereticam esse vocem Goslaviæ asserentis, locum hunc robur nullum habere ad dogmata fidei probanda vel improbanda.

*Enjedinus
suam thesin
relinquit.*

Progreditur Enjedinus, & thesin hanc absque dubio in conscientia convictus relinquit, conceditque, hæc verba à Johanne esse scripta: negat autem ex illis unius Dei tres personas demonstrari posse.

*Verba En-
jedinii.*

Nam, inquit, quivis videt, Apostoli scopum & propositum esse, ut ostendat, vitam æternam esse in ea confessione sitam, ut credamus & asseramus, Jesum esse Christum, seu, quod idem est, ipsum Dei Filium. Hoc autem confirmat sex testibus, tribus cælestibus, tribus terrestribus: quos omnes idem testari, eodem sensu testimonium de Jesu perhibere, affirmat. Quod enim quidam dicunt, illis verbis: & hi tres unum sunt,

sunt, quæ tribus cœlestibus testibus subjunctæ sunt, essentia identitatem denotari, quasi diceret Apostolus, Patrem, Verbum, & Spiritum sanctum esse ejusdem essentia; id & scopus Apostoli, & multorum Trinitariorum ingenua confessio, & ratio ex sequenti clausula deprompta, refellit.

*Primo enim, Apostolo propositum erat, non de essentia Dei loqui, sed ostendere Jesum esse Christum seu Filium Dei, atq; in hac confessione, sitam esse vitam æternam. Deinde Erasmus, Calvinus, Beza, Hemingius & alii quàm pluri-
mi, Tripersonati (ô blasphemum os) Dei cultores, ultrò fatentur, hic agi de consensu, non essentia, aut naturæ unitate. Deniq; si verba hæc essentia unitatem significarent, sequeretur etiam, Spiritum, Aquam, & Sanguinem esse ejusdem essentia, quia similiter de iis ait Apostolus, ipsa quoq; esse unum. At nemo est ita stupidus, ut affirmet, aut credat, Spiritum, Aquam, & Sanguinem ejusdem esse essentia: Ergo æquè absurdum est, id de Patre, Verbo & Spiritu sancto asserere. Explicit discursus Enjedini.*

Scopum Evangelistæ & Apostoli ab Adversario adsertum agnoscimus. Nam ita & nostri doctores locum hunc explicant. Sic enim Hunnius: Hactenus fidei in Jesum Christum & regenerationis effectus exposuit: ubi imprimis quoque attigit caput

*Resolutio
discursus
Enjedini.*

illud confessionis Christianæ, in quo victoria piorum sita est, nempe quod JESUS sit Christus, Filius DEI. Hic articulus quo magis necessarius est, eò solidius illum Johannes confirmare studet, productis testibus omni exceptione majoribus in cœlo simul & in terra. Hactenus Hunnius. Ergo hîc inter nos consensus est. Dissensus autem maximus, quòd negat, per verba ista: *Et bi tres unum sunt*, essentiæ identitatem denotari. Videamus ergo rationes. Prima desumpta est à Scopo Apostoli, quæ hoc modo Formulæ syllogisticæ includitur:

*Argumen-
tum Enjedi-
ni Syllogi-
sticè forma-
tum nihil
concludit.*

Ubi Apostoli scopus non est, agere de essentiâ Dei; sed ostendere, Jesum esse Christum Filium Dei, &c; ibi non potest docere, tres illos, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse ejusdem essentiæ.

Atqui hoc loco scopus Apostoli non est agere de essentiâ Dei; sed ostendere Jesum esse Christum Filium Dei, &c.

Ergo hoc loco non potest docere, tres illos, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse ejusdem essentiæ.

Sed quomodo probabunt Photiniani Majoris connexionem? Si nihil, nisi scopus ponendus est: ad quid horum trium in cœlis,
& cæ-

& cæterorum trium in terris facit mentionem Apostolus : Inquis illos sex tendere ad scopum, & pertinere ad illum quippè ipsum probantes. At eodem fine & intentione hîc de unitate essentiæ agi potuit. Nam veritatem testimonii maximè arguit testium consensus, & in veritate constantia : Ergo ubi maximus consensus est testimoniorum, maximaq; in veritate immutabilitas & constantia : ibi quoque est indubitata veritas. Atqui in his testibus est summa in veritate constantia & immutabilitas, adeoque maximus consensus in testimoniis, imo tantus, quo major esse nequit. Ratio : quia tres hæ personæ sive testes, sunt unum essentia, & quidem divina, quæ propterea nullo modo vel discrepare vel fallere possunt. Discrepare quidem non possunt, quia licèt sint personæ diversæ, una tamen & simplex illarum est voluntas : quia unius ejusdemque sunt essentiæ : Fallere non possunt, quia in una illa essentia sunt unus DEUS, DEUS autem ut non mutatur, sic neque mentitur. Nam quemadmodum est ipsa immutabilitas, ita ipsa veritas existit. Quo autem res fiat clarior, argumentum Apostoli syllogismo breviter includam hoc modo :

Argumentum Apostoli syllogismo inclusum.

De quo testimonium perhibent in
cœlo Pater, Verbum & Spiritus

O 5

san-

sanctus, id firma fide est credendum.

Atqui de Jesu, quòd sit Christus filius DEI, testimonium perhibent in cœlo Pater, Verbum & Spiritus sanctus.

Ergo Jesum esse Christum filium Dei, est firma fide credendum.

Major probatur: quia tres illi, unum sunt, hoc est, una essentia divina, hoc est, unus ille verus Deus, qui mentiri nescit. Quæ ratio cum majore sive medio termino conjungitur per copulativam καὶ & : καὶ ἕτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσι : ut ostendatur illam cum præcedente idem probare. Ex quo Photiniani, modo ἀρρώστια ἀγνοίας non laborent, faciliè intelligent, æquè hanc veram de Unitate essentiæ divinæ interpretationem ad scopum probandum facere, atque allegatio ipsorum trium testium : quippe probat testimonium illorum fallere non posse: in quo unico consistit tota vis & certitudo argumenti à testimonio petiti. Potest autem ratio cum præcedenti syllogismo, unico includi, hunc in modum:

Qui testes sunt ἀπλῶς unum, nempe, una essentia divina, ideoque unus verus Deus, illis sine ullâ dubitatione est credendum.

Atqui hi testes, Pater, Sermo & Spiritus
San-

Sanctus, qui de Jesu testantur, quod sit Christus Filius Dei, sunt ἀπλῶς unum, nempe una essentia divina, sive unus verus Deus :

Ergo illis sine ullâ dubitatione est credendum.

Major est per se certa: Minorem demonstrant ipsa verba textus. Nam versu septimo de Patre, Verbo & Spiritu dicitur, quod sint τὸ ἓν : ὅτι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι : quod verò non affirmatur in octavo versu de Spiritu, Aquâ & Sanguine : sed quod sint εἰς τὸ ἓν : quod sint in unum : καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσι. Ergo hæc tantum secundum quid unum dicuntur : nempe quia sunt in unum sive ad unum tendunt, sive ad unum tendunt, sive in uno conveniunt, sive in uno ratione testimonii sunt, nempe in uno fidei, sive, ut Beza vertit, in unum consentiunt : illi autem ἀπλῶς : quia dicitur ὅτι οἱ hi ipsi sunt unum. Unitas autem ἀπλῶς est unitas essentiae : Ergo Verbum & Spiritus hic dicuntur unum essentia cum Patre : At hæc est ipsa Dei essentia : Ergo rectè colligitur : quod hæc verba & hi ipsi tres sunt unum, hunc habeant sensum, hi tres sunt unius essentiae divinæ.

Alterum Argumentum eadem facilitate, quâ nobis objicitur, à nobis rejicitur. Ut enim ipsi adversarii autoritatibus premi
recu-

recusant; ita jugum illud nostris cervicibus imponi nequaquam patimur.

Tertium ex jam dictis facile solvitur. Quandoquidem non eadem Verba extant in probatis & receptis exemplaribus Græcis: Ergo non simpliciter idem sensus, & eadem collectio inde derivatur: Nam, ut modò diximus, de tribus cœlestibus testibus dicitur: *ὅτι οἱ τρεῖς ἐν εἰσι*: De Spiritu verò, Aquâ & Sanguine: *οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἐν εἰσι*. hi tres in unum sunt. Respondet Goslavius, *variare hîc exemplaria*. Hoc scimus: verùm & hoc non ignoramus, recepta & probata exemplaria non variare. Nos non nitimur quibusvis exemplaribus: sed probatis tantùm, & ab universa Ecclesia receptis.

Erasmi Judicium.

Adfert porrò Erasmi Roterodami judicium, qui arbitratur *nihil discriminis esse inter hanc & illam locutionem: proptereaquẽ eodem modo utrobiquẽ verba Græca interpretatur. Vocem enim eis consuetudine græcâ existimat esse supervacaneam hoc loco.*

Caret fundamento Erasmi opinio. Calvinio opinio.

Verùm quia opinio hæc caret omnifundamento, eadem facilitate rejicitur, quâ asseritur.

Quod idem de allata Calvinii assertionestatuendum est, qui in Commentario suo scribit, non esse dubium, quin Pater, Sermo & Spiritus, eodem sensu dicantur unum, quo postea Sanguis, aqua & Spiritus.

Imò

Imò non tantum id dubium, sed falsissimum est. Urgemus nos textum scripturæ, *Rejicitur.* cujus singula verba, sunt singula pondera. Si igitur idem utrobique sensus esse deberet, æquè versum octavum concludere potuisset ὅτοι οἱ θεοὶ ἐν εἰσι: atque versum primum. Falsæ conjecturæ sunt Calvini & Erasmi, sine re & veritate.

Dicimus igitur nos & probamus cum *Conclusio* omnibus Orthodoxis: quod, quemadmo- *sententia* dum Apostolus testimonii certitudinem Pa- *nostra.* tris, Filii, & Spiritus Sancti v. 7. probare voluit ab unitate essentiæ divinæ, sive quòd sint unus verus Deus: ita similem certitudinem de testimonio Spiritus, Aquæ & Sanguinis demonstrare voluerit à testimonii consensione & indivisa copulatione in officio illo testificationis. Siquidem (sunt verba Dn. Hunij) Spiritus sanctus non nisi mediante verbo, testificatur: & verbi testimonium roboratur adjuncto testimonio & sigillo Sacramentorum: quæ similiter à verbo separari nequeunt: ut nec vicissim vel verbum vel Sacramenta à Spiritu sancto, sine quo nihil essent, quàm litera mortua. Puto autem ego Spiritum hîc sumi non pro tertia persona Spiritus sancti, sed pro spiritualibus motibus in cordibus piorum, qui excitantur à Spiritu sancto in nobis per verbum. Non enim dicitur πνεῦμα ἅγιον, sed can-

tantum πνεῦμα. Ut Act. 18. v. 25. dicitur, quod Apollo fremens spiritu, locutus & testatus sit. Sic Paul. Rom. 1. vers. 9. dicit se colere Deum Spiritu suo. Et ibid. cap. 8. v. 16. Accipistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus, Abba, Pater. Idem Spiritus testatur unā cum spiritu nostro, quod simus filii Dei. Ergo non tantum Spiritus sanctus, sed noster etiam Spiritus, unā cum Spiritu sancto, testatur. Argumentum igitur Apostoli Johannis hoc est:

Quorum in testimonio perhibendo est maxima consensio & indivisa copulatio in officio illo testificationis; illorum testimonium est certissimum:

Atqui horum trium, Spiritus, Aquæ & Sanguinis in testimonio, hisce in terris perhibendo de Jesu, quod sit Christus Filius Dei, est maxima consensio & indivisa copulatio in officio illo testificationis:

Ergo horum trium Spiritus, Aquæ & Sanguinis, hisce in terris testantium de Jesu, quod sit Christus, Filius Dei, testimonium est certissimum.

Unde hujus & præcedentis versus septimi argumenti diversitas satis liquet.

CAPUT XXIV.

*Probatur Trinitas ex Matth. 28.
vers. 19.*

Tertium fundamentum Novi Testamenti, quo apodicticè Sacrosanctæ Trinitatis mysterium probetur, sumendum esse putamus ex vigesimi octavi capitis versu decimo nono Evangelistæ Matthæi. Ubi Christus suos discipulos in universum mundum hoc mandato instructos ablegat: *Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Unde sic inferimus:

*Tertiū fundamen-
tum
Novi Testa-
menti apo-
dicticum.*

Ubicunque 1. tres distinctè nominantur. 2. per particulam copulativam ET ut tres numerantur, 3. trinâ emphasi per articulum Græcum &, (qui latinè Ipsius reddi potest) ter repetitum significatâ, discriminantur, 4. & in quorum trium nominibus aliquid fieri jubetur; ibi ad minimum tria supposita, introducuntur:

Atqui hîc tres distinctè nominantur; per particulam copulativam ET, ut tres numerantur; trinâ emphasi, per articulum &, expressâ, discriminan-

minantur, inque illorum trium nominibus aliquid fieri iubetur:

Ergo hîc ad minimum tria supposita introducuntur:

Major, nî fallor, extra controversiam est. Minor est certa ex loco allegato: Primum distincta nomina, quibus appellantur, sunt *Pater, Filius & Spiritus sanctus*. 2. Copulativa expressè inter Patrem ac filium, ut & Filium & Spiritum sanctum interjicitur, ut tres distinctè Unitates intelligantur. Ut enim Unum, Unum, nec non Unum, & Unum, Unum non distinctè, sed unum & unum distinctè duo, sic unum & unum & unum distinctè tria: ita distinctius tres numerat, qui dicit Pater & Filius & Spiritus sanctus; quàm qui sine copula dicit, Pater, Filius, Spiritus sanctus. 3. Emphasin in articulo τὸς contentam tantum abest ut negent adversarii, ut potius illam urgeant: Hæc enim verba ex quodam suæ fidei scriptore allegat & commendat Faustus Socinus libro de Baptismo Aquæ cap. 2. mihi pag. 28. *Sed ego, quorum illic mentio fiat, dubium aut obscurum esse nego, quia NON SIMPLICITER & indefinite verba prolata sunt, verum cum RELATIONE manifesta, additis singulis Articulis, cujus TANTA VIS EST UT CERTOS QUOSDAM designet.* In fonte enim legitur: εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς,

καὶ τὸ ὄν, καὶ τὸ ἀγνόντων, ad quam
 articuli vim exprimendam, adjungendum esset
 in versione Latina singulis pronomina, hoc pacto:
 Baptizantes eos in (vel ad) nomen illius Patris,
 & illius Filii, & illius Spiritus Sancti. Illius,
 inquam, Patris vestri celestis, qui vos tanto-
 pere diligit, à quo me profectum esse verè cogno-
 vistis, cujus nomen vobis declaravi, & sermo-
 nem tradidi, qui me ducem & præcurso-
 rem ve-
 strum excitavit à mortuis, ad quem jam jam
 ascendam, ut cum eo vivam in gloria sempiter-
 na. Et illius, inquam, Dei Filii unigeniti, de
 quo cœlestem illam vocem audivistis. Hic est
 meus charissimus filius, quem vos Christum, Dei
 viventis filium confessi estis. &c. Et mox: Et
 illius, inquam, Spiritus sancti, in meo nomine à
 Patre mittendi, quo intellexistis, vos abluendos
 esse, qui præibit vobis ad omnem veritatem, qui
 apud vos manet, & in vobis futurus est, quem
 mundus consequi non potest, quem Deus & Pa-
 ter cœlestis dabit à se petentibus, mihiq; obedi-
 entibus sic impertiet, ut flumina ex ipsorum inti-
 mis fluant aquæ vivæ, fiatq; in ipsis fons, scatu-
 riens ad vitam æternam. Hactenus Photi-
 nianus.

Ex quibus Photinianorum propriis verbis
 ita apodicticè concludimus:

Quicumque concedunt 1. Spiritum S.
 per articulum & illius, sive ipsius,
 Des ὁ, Geistes, distingui à Patre:

Probat
 Spiritus S.
 persona ex
 concessis
 Photinia-
 norum.

2. illum à Patre in nomine Filii
mitti: 3. missum nos abluere & ad
omnem veritatem præire &c: illi
non possunt non concedere, Spi-
ritum sanctum esse personam à Pa-
tre distinctam:

Atqui, ut audivimus, ista omnia de Spi-
ritu sancto profitentur Photinia-
ni: Ergo non possunt non conce-
dere, Spiritum sanctum Personam
à Patre distinctam esse.

Major est immotæ veritatis. Siquidem
non nudæ alicujus virtutis, sed ve-
rè personales actiones, à persona-
libus actionibus Patris distinctas,
tribuit Spiritui sancto. Quod qui
non videt, sensu & intellectu caret.

Aliàs ex Emphasi in articulo & conten-
ta sic quoque argumentari licet:

Quicunq; copulativa ET, & articulo &
semper repetitis, copulantur, & di-
stinguuntur, isti ratione actionis
quidem uniuntur, inter se verò
realiter distincti arguuntur:

Atqui Pater, Filius & Spiritus sanctus
copulativâ ET, & articulo & sem-
per repetitis, copulantur & distin-
guuntur: Ergo &c.

Tandem mandatum, quod nomine ho-
rum trium exequi debent Apostoli, satis
claris

claris verbis exprimitur, nempe (quod addit Marcus cap. 15. v. 15.) omnes gentes baptizare.

Contra Majorem forsan excipere potest Goslavius, in DEO præter personam & essentiam dari tertium quid: *Justitiam, Misericordiam, vim seu potentiam DEI, Intellectum, voluntatem*. Sic inquit contra Keckermanum part. prima capite quarto: *Ceterum inter creaturam & personas divinitatis, est quid tertium: Justitia, misericordia, vis seu potentia Dei: intellectus, voluntas, essentia, si in Deo diversa est, ut adversariis placet, à persona.*

Exceptio Goslabii contra Majorem.

Verba Goslabii.

Verum nihil efficit adversarius. Virtus enim Dei à Persona Dei non ut secundum vel tertium distinguitur: sed ut essentia cum persona idem est: ita & illa cum essentia & persona planè idem existit.

Responsio

Ideoque falsissimum est, quod porro Goslavius nostris affingit, quasi essentiam à Persona divina diversam esse doceant. Contrarium docemus & inculcamus omnes: & supra monuimus, quemadmodum attributa & modi Entis creati inter se distinguuntur imò diversi sunt: non verò ab Ente ita discriminantur, sed idem sunt: quòd ita quoque reale quidem detur discrimen inter personas divinas, non verò inter personas & essentiam, sed inter illas & hanc sit realis

Persona ab essentia divina diversum quid non rectè dicitur.

identitas. Quid multis? demonstravimus jam ex ipsorum propriis verbis, hæc non de nuda virtute, sed virtute personali necessario intelligenda esse. Cum ergo Major & Minor sint certissimæ, demonstratum esse reor, hinc introduci tres sive tria ad minimum ut supposita, distincta. Ergo asseritur hinc suppositorum distinctorum Trinitas.

*Quid porro
probandum
sit.*

Si ergo probatum porro fuerit, Christum esse natura Deum; & Spiritum sanctum esse natura Deum; & verò per se constet, Deum esse unum essentiâ; utique probatum & demonstratum erit, Deum esse unum essentia & trinum suppositis, & consequenter personis; cum, ut ex superioribus liquet, Suppositum & Persona tantum materialiter distinguantur.

Verum etiam si id præstare hoc loco non teneamur, quippe qui de duobus hisce argumentis, *an Filius sit Deus, ac Spiritus sanctus ita sit Deus, ut a Patre personaliter distinguatur*, in duobus subsequentibus libris cum Deo sumus acturi: nihilominus utrumque, ut argumentum quodammodo completum sit, paucis probare placet. Ut autem à posteriore initium sumamus, demonstravimus in allato argumento, Spiritum Sanctum à Deo patre distingui ut suppositum à supposito: Ergo (concludo porro) ut persona à persona. Probo:

Qui-

Quicumque est intelligens & ab intelligente distinguitur, ut suppositum à supposito : ille ab eodem distinguitur ut Persona à Persona:

*Spiritus S.
à Patre ut
Personam à
Persona di-
stingui, pro-
batur.*

Atqui Spiritus sanctus est intelligens & à Deo patre intelligente, distinguitur ut suppositum à supposito:

Ergo Spiritus sanctus à Deo patre distinguitur ut Persona à Persona.

Major est certa ex distinctione & definitione suppositi ac personæ. Minor per se claret. 1. Patrem enim intelligentem esse, ut nemo negat; sic Spiritum sanctum intelligentem esse Spiritum, nemo inficiabitur. 2. Alterum Spiritum sanctum distingui à Deo patre, ut suppositum à supposito jam demonstratum est.

Unde porro ex concessione adversariorum, & quidem Smalcii, in nuper edito scripto contra Dn. Grawerum, ubi pag. 6. dicit: *Nec porro ad alias theses est quod respondeamus, quibus Spiritum sanctum CREATURAM NON ESSE affirmat & probat Gravverus: IN HOC enim UNA CUM ILLO FACIMUS:* ex concessione, inquam, illa, SPIRITUM SANCTUM NON ESSE CREATURAM, sic argumentor:

Quicquid non est creatura, id est creator, & verus Deus:

Demonstratur Spiritus S. Deus.

Atqui Spiritus sanctus non est creatura:

Ergo Spiritus sanctus est verus Deus.

Vel ex alia hypothefi, à Smalcio concessa, progredior in hunc modum :

Quicumque probavit, Spiritum sanctum esse personam ; ille simul demonstravit, Spiritum sanctum esse verum Deum :

Atqui nos demonstravimus, Spiritum sanctum esse personam :

Ergo simul demonstravimus, Spiritum sanctum esse Deum.

Major

Smalcii est.

Major est ipsius Smalcii, loco allegato ita loquentis: *Antequam verò ad ipsa argumenta Gravveri accedamus, hoc monendum esse duximus, quòd præposterè agat Gravverus, qui prius docere annitatur, Spiritum Sanctum appellari DEUM, quàm doceat, eum esse personam. Nam SI CONSTET SPIRITUM SANCTUM ESSE PERSONAM, JAM ETIAM NECESSARIO CONSTARET EUM ESSE DEUM: at non contra, &c.*

Ergo probatum, Deo sint grates, à nobis est: 1. Spiritum sanctum esse personam à Patre distinctam. 2. Spiritum sanctum esse verum Deum: & Patrem verum DEUM esse utrinque conceditur, ut & illud, Deum essentiâ tantum unum esse, non duo. Unde sic apodicticè concludo :

Quæcunque duæ personæ sunt reverà
DEUS,

DEUS, illæ duæ personæ sunt unus
essentiâ DEUS :

Atqui Deus Pater & Spiritus sanctus,
duæ Personæ, sunt reverâ DEUS :

Ergo Deus Pater & Spiritus sanctus,
duæ personæ, sunt unus essentiâ
Deus.

*Conclusio
demonstra-
tionis, de
Deitate &
Persona
Spiritus
Sancti.*

Porro : Si Deus Pater & Spiritus san-
ctus sunt duæ personæ, & unus ef-
fentiâ Deus ; sequitur, plures per-
sonas esse in una simplicissima &
indivisa essentia divina :

Atqui prius est probatum : Ergo & pro-
batum erit posterius, plures esse
personas in una simplicissima &
indivisa essentia divina.

Sive ergo concedant adversarii, Fili-
um Dei esse naturâ & essentiâ Deum, atque
ita secundam personam in Deo, quo Trini-
tas integra constituatur ; sive non conce-
dant ; subversum nihilominus ipsorum est
fundamentum & canon, quo omnia sua ar-
gumenta dirigunt, omniaque scripturæ di-
cta obtorto collo, ad Sacrosanctum Trini-
tatis mysterium negandum & tollendum,
torquent, nempe *Impossibile esse, ut in una sim-
plicissima DEI essentia sint plures subsistendi
modi sive ὑποστάσεις* : Hoc, inquam, funda-
mentum planè subversum est.

*Subvertitur
fundamen-
tum Photi-
anorum.*

CAPUT XXV.

*Probatur ex Institutione Baptismi
Christum esse naturâ Deum.*

*Probatur
Filiū esse
naturâ &
essentia
Deum.*

*Demon-
stratio.*

INterim nondum subsistendum hîc nobis
est: sed periculum faciendum, anné & il-
lud, *Filiū esse naturâ Deum*, ex hoc loco
necessariò inferatur. Sic ergo concludi-
mus:

In cuius nomine baptizamur, is est ve-
rus natura D E U S:

In nomine Patris, Filij & Spiritus san-
cti baptizamur.

Ergo non tantum Pater & Spiritus san-
ctus: Sed etiam Filius est verus na-
turâ D E U S.

Majorem probamus nos: Quia Baptis-
mus est foedus non cum hominibus vel crea-
turis, sed cum solo Deo: ut manifestum est
ex priori Petri tertio v. 21. Ubi Baptismus
dicitur *συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερωτήματα εἰς
θεόν*: *Stipulatio bonæ conscientie apud DE-
UM*. Loquitur autem de nullo alio Baptis-
mo, quàm de vero illo, quem aquæ vocat
adversarius, ut ex præcedenti-
bus patet.

CAPUT

CAPUT XXVI.

*Continens probationem Majoris
Syllogismi nostri, ut illa ab Enjedino
ponitur: voxq; Sacramenti & Ba-
ptismi explicatur ac utrumq;
definitur.*

ENjedinus refert, nostros majorem hujus Syllogismi sic probare & illustrare: *Baptismus est Sacramentum, quod inter cetera olim significabat militare juramentum, quo fides & obsequium imperatori promittebatur. Idem, pergit dicere nostros, fit in hac sacrâ militiâ: Cum enim vita hominis sit militia supra terram, ingressuri in hanc vitam, juramento quodam adstringimur, nos sub auspiciis imperatoris summi, qui solus est Deus, militaturos, & fidem ei præstituros: idq; fit in Baptismo.* Verùm quomodo hæc à nostris dicantur, utq; ambiguitas vocis partim Sacramenti, partim Baptismi, quâ in responsionibus suis semper Adversarii ludunt, atq; incautis imponunt, rectè expediatur: tenendum primùm est, quòd verbi *Sacramenti* usus alius sit extra Ecclesiam apud scriptores profanos: alius in Ecclesia apud doctores Ecclesiasticos.

*Syllogismi
nostri pro-
batio, ut
eam refert
Enjedinus.*

*Sacramenti
usus varius.*

Apud profanos usus vocis hujus est vel primus vel translatus.

*Vocis Sa-
cramenti*

usus extra
Ecclesiam.
1. Significat
certam pe-
cuniæ sum-
mam.

Primus est, quando apud veteres latinos significabat certam pecuniæ summam, quam partes dissidentes deposuerant apud iudicem. In qua significatione apud *Ciceronem* lib. 1. *Orat.* lib. 7. *Epist. famil.* *Epist.* 32. dicitur: *Sacramento contendere*. Item apud eundem pro *A. Cæcinnâ*: *Sacramentum iustum judicare*, &c. Locum verò id potissimum habebat, quando, altero possessionem petente, alter illam denegabat: tum enim actor, hoc est, petitor hisce uti solebat verbis: QVANDO NEGAS, SACRAMENTO QVINGENARIO TE PROVOCO. Quod quando fiebat, uterque (sunt verba *Varronis* lib. 2. *de lat. ling.*) quingentos æris apud Pontificem deponebat. Qui iudicio vicerat, suum Sacramentum auferebat: Victus eâ pecuniâ, quam deposuerat, multabatur in pœnam injuste litigationis, quæ ærario cedebat, ac rebus divinis impendebatur.

2. Significat
juramen-
tum.

Translata deinde est vox Sacramenti ad iuramenta, ut *Paulus Grammat.* pag. 118. testatur, quando inquit: *Sacramentum dicitur, quod jurejurandi sacratione interposita geritur*. Videatur quoque *Festus* in fragm. de significatione verborum. Hinc phrasæ: *Sacramento rogare*. *Quintilian.* lib. 12. c. 2. *Sacramento dicere* apud *Livium*.

Sacramen-
tum mili-
tare.

Inde specialius dictum fuit Sacramentum militare, vel Sacramentum militiæ. Sic *Veget.*
de

de re milit. lib. 2. Milites jurare solent, & ideo militiæ Sacramenta dicuntur. Jurant autem, se omnia strenuè facturos, quæ præceperit Imperator, nunquam deserturos militiam pro Romana Republ. *Plinius Epist. 246. lib. 10. ad Trajanum.* Videatur etiam *Cicero lib. 1. Officior. Isidorus lib. 9. Origin. cap. 3.* Atque hactenus de scriptoribus profanis.

In Ecclesia quoque duobus usurpatur modis: Generalius & speciâlius.

Generaliter accipitur pro quacunque re sacra vel mysterio sublimiore. Hoc sensu dicitur in Epistola ad Ephes. 1. v. 9. *Ipsius gratia redundavit in nos omnis sapientia & prudentia, ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ, Eph. 3. v. 3. Secundum revelationem notum mihi factum est Sacramentum. Eph. 5. v. 31. Sacramentum hoc magnum est. Coloss. 1. v. 16. Mysterium sive Sacramentum, quod absconditum fuit à seculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus. 1. Timoth. 3. v. 16. Et manifestè magnum est pietatis Sacramentum, quod DEUS conspicuus factus est in carne.* Videatur etiam *Augustinus lib. 10. de civit. DEI cap. 55. Petr. Lombard. lib. 4. sentent. dist. 1. lit. B.*

Huic generali significationi subordinatur strictior illa, quando ritibus, qui habent mandatum DEI cum adjuncta promissione gratiæ, tribuitur, *Apolog. August.*

Vocis Sacramenti usus in Ecclesia.

1. Pro quacunque re sacra & mysterio sublimiore.

Significatio strictior.

Confess. art. 13. Ratione eâ, Evangelii prædicatione, ministrorum verbi legitima ordinatio, absolutio, precatio, eleemosynæ, & his similes actiones Sacramenti gravissima appellatione, ob autoritatem & dignitatem nominari non incommode possunt.

2. *Sacramentum
strictissime
acceptum.*

Specialiter verò usurpatur, non quidem in scriptura sacra, sed in scriptis Doctorum Ecclesiæ & antiquissimorum Patrum de ritibus & signis, quibus Deus suarum promissionum certitudinem confirmavit. Sic accipitur vox Sacramenti à Tertulliano lib. 4. adversus Marcionem, mihi pag. 293. *Aut si omnino non negas, permitti divortium à Christo, quomodo tu nuptias dirimis; nec conjugens marem & fœminam, nec alibi conjunctos ad SACRAMENTUM BAPTISMATIS & EUCHARISTIÆ, admittens, nisi inter se conjuraverint adversus fructum nuptiarum, ut adversus ipsum Creatorem.* Item ab Augustino lib. 1. Epist. 118. t. 2. *Primò itaq; tenerè te volo, Dominum nostrum Jesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur; leni jugo suo nos subdidisse, & sarcinæ levi: Unde Sacramentis numero paucissimis, observatione facilimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit, sicut est BAPTISMUS, Trinitatis nomine consecratus: COMMUNICATIO CORPORIS ET SANGVINIS IPSIUS, &c.* Videatur idem lib. 3. doct. Christian. c. 9. t. 3. Et

t. 3. Et rursus lib. 1. Epist. 157. Item in Enchirid. ad Laurent. cap. 120. lib. 4. Quæstion. super Numer. q. 33. lib. 19. contra Faust. cap. 16. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 14. ibid. lib. 5. cap. 8. ibid. lib. 7. cap. 33. In enarrat. Psal. 40. pag. 370. b. t. 8. ibid. in enarrat. Psal. 73. p. 802. & infinitis aliis in locis. Videantur etiam Ambrosius in libris de Sacramentis. Et Bernhardus Sermon. in Cœnam Domini pag. 144.

Definimus igitur Sacramentum in specialissimâ hac significatione acceptum, & in Ecclesiâ hodie verè ac propriè sic appellatum, quòd sit actio à Deo immediatè institutionis verbo mandata, instituta & ordinata, in quâ ipse præsentia peculiari adest, & per certum & determinatum signum sive Elementum visibile cœlestia sua bona & dona in Ecclesiâ distribuit, & promissiones de gratuitâ peccatorum remissione, nec non vitæ æternæ hæreditatè, omnibus, qui Sacramento fide utuntur, applicat, obsignat & confirmat.

Sacramentum in strictissima significatione sumtum, quid sit.

Hoc ergo, & nihil aliud hodie in Ecclesiâ speciatim & propriè Sacramentum vocamus: cujus rem & essentiam quia in sacra Scriptura satis manifestè habemus, de termino, usu jam recepto, non est, quòd quis litem moveat. Siquidem non de termino, sed de re quæstio est. Ex quibus simul patet, quousque

usque probatio ex nostris ab Adversario al-
lata sit extendenda: non est illa directa sed
obliqua, adeoque per similitudinem & pro-
portionem intelligenda. Imò non tam pro-
batio est, quàm quædam per similitudinem
& analogiam rei mundanæ declaratio. Non
itaque Sacramentum ut nobis in Ecclesia de-
finitur juramentum est, sed in proportionem
cum juramento communiter dicto & in spe-
cie cum militari illo conferri potest: cum
propter defectum vocum ex illâ proportio-
ne Sacramentum appellatum videatur.

*Vox Bapti-
smus dupli-
cem habet
in scripturis
significatio-
nem.*

*Propriam
primam
quæ itidem
duplex.*

Nomen Βάπτισμα ἢ Βαπτισμός quod at-
tinet, significatio ejus in scripturis duplex est:
Propria & Tropica.

Propria ex Etymo fluit. Derivatur
enim à βαπτω & βαπτίζω: quod quia du-
plicem habet significationem, & quidem
potissimum in sacris: sequitur quod Bapti-
smo quoque duplex significatio propria,
non quidem opposita, sed subordinata attri-
buenda sit.

*1. Est idem,
quod Im-
mersio.*

Primum igitur βαπτίζω vel βαπτίζω-
μαι correspondet Hebræo טָבַח Tafa, quod
est demersus, vel in profundum defixus fuit,
Psalm. 69. vers. 2. 3. Levit. 4. vers. 6. Jos. 3.
vers. 15. 2. Reg. 5. vers. 14. Job. 9. vers. 31.
Est igitur in hac significatione Βάπτισμός
idem, quod immersio. Unde olim baptizan-
di toto corpore undis immergebantur. Idem
absque

absque dubio denotat nostrum Germanicum **Tauß** / quod ab Hebræo טָוַשׁ derivatum videtur.

Deinde βαπτίζω idem quoque est, quod *2. Idem quod lotio, aspersio.* Hebræis פָּשַׁף fudit, effudit, infudit, *Esaie 44. vers. tertio*, vel פָּשַׁף quod idem significat, *Joel. secundo vers. 28. vel 3. vers. 1.* Atque hinc βαπτισμός interdum significat quamcunque lotionem, ut *Marc. 7. vers. 4. Hebr. 9. vers. 10.* Et usurpatur frequenter in sacris, aspergendi vocabulum, ut *Levit. 14. v. 7.* Et sparget super mundandum à lepra septem vicibus. Præcipuè verò *Ezech. 36. v. 25.* וַיִּפָּקֵד Et spargam super vos aquas mundas, & mundabimini. Sic *1. Pet. 1. v. 2.* In obedientiam & *ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ*, & adspersionem Sanguinis Jesu Christi. Hanc inspiciens significationem Ecclesia posterioribus seculis ob submersionis periculum, infantum corpuscula potius aliquâ sui parte adspargere cœpit: quique ritus, ut patet, primæ institutioni nequaquam adversatur, adeo ut rectè dixerit Cyprianus, ASPERSIONEM quoque instar salutaris lavacri obtinere.

Tropica quoque hujus vocabuli significatio duplex est. Prima est *Metaphorica*, quando omnes afflictiones, tribulationes & *Deinde Tropicam duplicem.* *1. Est Metaphorica.* *ipsam-* *erumnæ in hac vita fidelibus exhauriendas,*

ipsamque adeo mortem & martyrium notat, *Matth. 20. v. 23. Marci 10. v. 38. Lucæ 12. v. 50.* idque ad imitationem Phræseos hebrææ, in Psalmis potissimum frequentatæ, ubi aquarum & gurgitum appellatione gravissimæ piorum angustia significantur.

2. *Synecdochica.*

Altera est *Synecdochica*: ubi accipitur partim pro aspectabilium Spiritus sancti donorum effusione, *Actor. 1. v. 5.* partim pro doctrina Johannis primi hujus Sacramenti ministri, *Matth. 21. vers. 25. Actorum 18. vers. 25. & 19. vers. 3.*

In qua significatione Baptismus fit Sacramentum, explicatur.

Ut autem improprie usurpatur in hisce posterioribus significationibus vox Baptismi: ita quoque ipsa res Sacramentum sive Baptismus non est: sed ut in propria significatione asperisionem aquæ significat: neque verò eam omnem, sed quæ cum verbo Dei conjuncta est.

Definitio Baptismi.

Quocirca Baptismum proprie sic in scripturis dictum definimus Sacramentum Novi Fœderis divinitus institutum, & Ecclesiæ Novi Testamenti serio commendatum, in quo Deus cum homine peccatore in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti aquâ baptizato, fœdus init, eumque peccatis propter Christum remissis, regenerat, in gratiam recipit, in filium adoptat, hæredemque omnium cœlestium bonorum instituit, atque hæc omnia efficaciter obsignat.

Hæc

Hæc prius distinctionis ergo erant prælibanda ; sequitur nunc , ut Adversariorum objectiones videamus.

CAPUT XXVII.

*Continens triplicem instantiam.
Enjedini contra Majoris probationem,
capite præcedente à se positam : Et responsionem ad primam,
Et quæ à Goslavo Et Socino
objiciuntur.*

REvertamur igitur, unde digressi sumus. Enjedinus priusquam ad argumenti propositiones respondet, triplici instantiâ Majoris probationem infringere conatur : Ejus verba sunt :

Nos ad hoc argumentum responsuri, primum dicimus, ea, quæ in Majoris confirmationem Et declarationem adducuntur, nihil habere solidi. Nam baptismus in sacris literis nusquam Sacramentum dicitur ; sed vox illa posterioribus seculis, in Theologiam irrepsit.

I.

Deinde, illi quoque, qui Baptismum, Sacramenti nomine insigniverunt, vocem Sacramenti, in alia usurpasse significatione, vel inde apparet, quod multa alia hoc nomine appellarint, in qui-

II.

bus tamen nullum juramentum aut stipulantia fit. Nam qui extremo ungitur oleo, aut cenam sumit, nullo se ulli adstringit juramento; & tamen unctio & Cena vocantur sacramenta.

III.

Præterea, quis sanus unquam à non intelligente, juramentum & obsequium exigat? aut quis illum aliquid promississe affirmet, qui nec fari, nec velle quicquam potest? at baptizantur infantes, nihil intelligentes, loquentes, aut volentes. Qui ergò dicunt, baptizatos juramentum præstitisse, aut alicui se oblegasse, insaniunt.

Responsio ad
primam in-
stantiam
Enjedini.

Ad primam instantiam dicimus, licet verbum non habeatur in scripturis; rem nihilominus inibi contineri, ut demonstratum est hætenus. Goslavius argumentum si-ve instantiam hanc amplificare videtur: Quando i. Baptismum, & quidem aquæ, Sacramentum esse dubitat: Sed inquit, Baptismum esse Sacramentum, quibus argumētis obtinebit? baptismum, addo, aquæ? Verum id probatu haud difficile est. Nam

Amplificat
instantiam
hanc Enje-
dini Gosla-
vius.

Responsio.
ad i.

Ubique est i. verbum Mandati & promissionis, 2. Elementum externum, ibi est Sacramentum:

Atqui in Baptismo hæc duo dantur:

Ergo Baptismus est Sacramentum.

Major est certa per definitionem Sacramenti, antea allatam. Minor probatur, Ephes. 5. vers. 26. Baptismus lavacrum est

in

in Verbo. Hinc Augustinus tractatu 15. in Johannem tom. 9. fol. 132. *Quid est Baptismus Christi? Lavacrum Aquæ in verbo: Tolle aquam, non est Baptismus, tolle verbum, non est Baptismus.*

Est ergo Elementum externum & visibile Aqua, ad lavacrum hoc divinitus ordinata & alligata, videatur *Job. 1. v. 28. cap. 3. v. 23. Actor. 2. vers. 41. c. 8. v. 38. cap. 10. vers. 48. c. 16. v. 13. 15.*

*Elementum
externum
Sacramen-
ti Baptismi
est Aqua.*

Verbum Mandati est, quando tota Trinitas primum Johannem Baptistam *Jo-
han. 1. v. 33.* & deinde Christus discipulos suos in totum terrarum orbem ablegatos in nomine Sacrosanctæ Trinitatis baptizare jubet.

*Verbum
Mandati.*

Verbum promissionis Evangelicæ verbo Mandati est inclusum, nempe quod legitime baptizato Gratia Patris meritum Christi Filii Dei & sanctificatio Spiritus sancti applicetur & obsignetur.

*Verbum
Promissio-
nis.*

Deinde quod sit in specie Sacramentum Novi Fœderis manifestum est inde. 1. Quia exhibito demum Christo institutus est, & sub Veteri Testamento multoties promissus & typis adumbratus. 2. Quia ante Christi in carnem advētum quenquam hoc modo baptizatum unquam fuisse, ex scriptura doceri nequit. Etsi enim 1. Cor. 10. dicatur Veteris Testamenti populus bapti-

*Probat,ur,
Baptismum
esse Sacra-
mentum
Novi Fœde-
ris.*

zatus in nube & mari : id tamen de typo duntaxat intelligendum est. Fuit enim transitus Israelitici populi per mare rubrum quædam nostri Baptismi figura.

*Dubitat
Goslavius
Matth. 28.
Christum
loqui de
Baptismo
Aque.*

Deinde quærit Goslavius, quibus argumentis nos obtinere velimus, de hujus generis baptismo, nempe de Baptismo Aquæ hîc verba haberi, *cùm Baptismus non unius sit generis; sed Aquæ Actor. 2.v. 38. 1. Cor. 1.v. 13. Doctrinæ Actor. 18.v. 25. & 19.v. 5. Crucis, Matth. 20.v. 22. Spiritus Matth. 3.v. 11. Act. 1.v. 5. Hoc loco, Pergit, multa sunt, quæ evidentissimè suadent, verba hæc Christi, aliò, quam ad lavacrum aquæ, esse referenda. Nam qui hoc loco baptizare jubentur, pariter ad baptizandum atque ad docendum mittuntur. Verùm Paulus Apostolus 1. Cor. 1.v. 16. testatur, se missum non esse ad aqua baptizandum. Non enim, inquit, misit me Christus baptizare, sed Evangelizare. v. 14. gratias DEO agit, quòd neminem baptizarit, Crispo & Cajo exceptis, tum & domo Stephane. Num Paulus hac lege Christi non obligatur? Nos igitur, qui eâ stringimur? qui ad illud ipsum faciendum, cum reliquis Apostolis, tenemur?*

*Respondetur
ad dubium
Goslavii.*

Respondemus primùm falsum esse, Baptismum esse multiplicem; cùm sit tantùm unus Baptismus, juxta illud Apostoli ad Ephes. 4.v. 5. *Unus Dominus, una fide, unum baptisma* : atque illud nullum est aliud, quàm

quàm atquæ baptisma, toties In Veteri Testamento prædictum & præfiguratum: Cætera omnia, ut in præcedentibus, monuimus, non propriè sed duntaxat figuratè, & ut cognationem cum hoc habent, baptisinata dicuntur. Solus enim Baptismus aquæ est lavacrum aquæ in verbo, per quod Christus Ecclesiam suam sanctificat & mundat *Ephes. 5. vers. 26.* Unde ita argumentor:

1. Qui baptismus est tantum propriè dictus baptismus, de illo & non alio loquitur Christus *Matth. 28.*

Atqui baptismus aquæ est tantum propriè dictus baptismus.

Ergo de baptismo aquæ, & non alio loquitur Christus *Matth. 28.*

2. Per quem baptismum Christus Ecclesiam suam mundat & sanctificat, de illo Baptismo agit *Matth. 28.*

Atqui per Baptismum aquæ sive lavacrum aquæ in verbo, Christus suam Ecclesiam mundat & sanctificat:

Ergo de baptismo aquæ agit & loquitur Christus *Matth. 28.*

Minor est ipsius scripturæ loco allegato *Ephes. 5. v. 26.* Majorem nemo negat, qui quid officium Apostolicum sit, non ignorat. Debebant enim prædicare Evangelium, &

ad pœnitentiam vocare omnes homines, pœnitentibusq; in nomine Christi peccata remittere, ideoque lavacro hoc aquæ mundare & abluere.

*Examinan-
tur rationes
Goslavi.*

Quod attinet Objectionem Goslavi, de- sumtam ex *disputatione de Baptismo aquæ Fausti Socini Senensis*, merum sophisma est. Negat enim, hoc loco Christum agere de Baptismo aquæ. i. Quia *Paulus in Prior. ad Cor. i.* testatur, se non esse missum ad aquâ baptizandum. Si sophisma sophismate trudere liceret, & *πῶς* urgere, tantumque syllabas vocum numerare vellem; tum rationem illam negare vel in dubium æquè vocare possem, ut in dubium vocat Goslavius, Christum *Matth. 28.* loqui de Baptismo aquæ. Ut enim ibi determinatio *Aquæ* non additur, ita nec hoc loco legitur.

Sic enim Paulus inquit v. 14. *Gratias ago Deo meo, quòd neminem vestrum baptizaverim*, Et sequenti v. 15. *Ut ne quis dicat, quòd in meum nomen baptizaverim.* v. 17. *Baptizavi autem & Stephanæ familiam: ceterum baud scio, num quem alium baptizaverim.* v. 17. *Non enim misit me Christus, ut baptizarem.* Nullibi, nullibi, inquam, in toto hoc discursu Apostolus addit determinationem, *AQUÆ*. Imò & ego hîc causas allegare possem suadentes, Apostolum non loqui de Baptismo *Aquæ*, sed de *Baptismo crucis*. Nam & hîc à
Gosla-

Goslavio & Socino peculiaris species Baptismi constituitur. Causa autem hæc est: quod cum versu 17, ubi dixerat Paulus, se missum esse à Christo non ut baptizaret, sed ut Evangelizaret: statim conjungit ista verba: *ne inanis reddatur crux Christi. Nam sermo ille de cruce, ijs quidem, qui pereunt, stultitia est, nobis autem, qui servamur, potentia Dei est.*

Ergo hîc forsân sensus erit Apostoli: se non esse missum à Christo, ut baptizaret, cruce; sed ut crucem Evangelizaret, non verò cum dicendi peritia, ne inanis reddatur crux Christi. Quod sanè majore probabilitate hoc loco asseri posset, quàm Christum Matthæi 28. loqui de Baptismo doctrinæ ut locum istum interpretatur Faustus Socinus loco allegato: Cum hîc expressè & satis evidenter de cruce agatur, cruxque expressè nominetur: apud Matthæum verò tantùm implicitè doctrinæ mentio fiat. Si autem hoc loco baptismus debet distinguî contra Evangelium sive doctrinam crucis: necessariò etiam adversarii tenentur distinguere apud Matthæum inter doctrinam, sive docere Evangelium: & inter Baptizare: & si hoc; nullum aliud baptisma poterit intelligi, quàm aquæ.

Quæ cum ita sint, ut sunt longè verissi-

ma certissimaque; certissimè firmissimeq;
concluditur, Matthæi 28. severè Discipulis
à Christo mandatum esse, quod quemadmo-
dum omnes docere, sic quoq; omnes bapti-
zare & quidem baptismo aquæ debeât. Hinc
etiam, ut mandati hujus fieret executio, Pe-
trus *Act 2. v. 28.* ab ipso initio, jussit eos, qui
ad Christum convertebantur, aquâ baptiza-
ri. Sic enim ibi historia actorum Apostoli-
corum refert: *His autem auditis, compuncti
sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos
Apostolos: QUID FACIEMUS, viri fratres?
Petrus autē ait ad eos: Resipiscite, & BAPTI-
ZETUR unusquisq; vestrū in nomine JESU
CHRISTI in remissionem peccatorum & accipi-
etis donum Spiritus sancti.* Quid clarius dici
posset? Postquam enim auditores Petri con-
versi, adeoque discipuli Christi facti sunt per
doctrinam & concionem Apostoli: atq; ita
prior pars mandati Christi, nempe quòd do-
cerè & discipulos facere deberent, peracta
suamque efficaciam & finem nacta esset:
Quærunť auditores, quid postquam credi-
derint, porrò facto opus sit: Respondet Pe-
trus: nihil amplius restare, quàm ut alte-
ram partem officii sui in ipsis exequatur,
nempe ut eos ad resipiscientiam admoneat,
& baptizet: Quo, nihil certius, Petrum
respexisse ad mandatum, quod non ita
pridem à Christo ad universum mundum
ablega-

ablegati Apostoli acceperant. Postquam enim creditis (vult dicere Petrus,) id adhuc, juxta mandatum & commissionem nostram superest, ut resipiscatis, & aquâ baptizemini. Actorum quoque 10. cap. vers. 6. mandatur Cornelio, ut accersat Petrum, qui ipsi significare debeat, quid porro faciendum sit. Petrus autem v. 48. jubet, ut baptizetur. Sic Eunuchus Act. 8. v. 37. postquam credidit, baptizatur à Philippo.

Ex quibus sufficienter, ni fallor, demonstratis, facile intelligitur, quæ sit mens & sententia Verborum Pauli, non quidem, quòd absolutè neget, ut Photiniani imaginantur, se missum esse ad baptizandum: sed quòd comparate sive respectivè loquatur. Cum enim plus concionando & docendo efficere posset, quàm alij; potiùs ad hoc se missum existimavit, baptizandi munus interim alijs discipulis & ministris Ecclesiæ committens: non tamen planè omittens, sed pro re natà, & necessitate efflagitante, æquè ac alij ministri exercens: ut illud exemplum à se allegata satis evincunt. Perinde ac hodieque non omnes ministri æquè vocantur ad docendum, atque ad baptizandum: ubi nihilominus ad integrum ministerium Pertinet utrumque, & docere & baptizare. Suf-

Sensus Verborum Pauli.

licet observetur ordo inter Personas, illarumque dona, adeoque altera primario ad concionandum sive docendum & secundario ad baptizandum: altera contra primario ad baptizandum & secundario ad docendum vocata sit.

Socinus nostram demonstrationem negat.

Cæterum, quamvis luce meridiana clarior sit nostra demonstratio, quâ probamus illud Apostoli Petri factum fuisse executionem mandati Christi *Matth. 28*. Negat tamen illam Socinus, fingens magnam illam esse deceptionem & manifestum paralogismum. *Quamvis enim, dicit, verissimum sit, si ibi Christus præcepisset Apostolis, ut aqua baptizarent, Petri factum ea in parte præcepto isti consentaneum futurum: & debuisse Petrum aquâ baptizare: non tamen continuo verum est, si Petrus aqua baptizari jussit, mandatum fuisse à Christo Apostolis, ut baptizarent aqua, nedum eo nominatim loco id mandatum fuisse constet. Ut enim supra demonstratum fuit, potuerunt Apostoli sine ulla reprehensione aquâ in Jesu Christi nomine baptizare, etiamsi eis id ab ipso Christo expressè mandatum non fuisset. Quin imò ex ipsius Petri verbis, ipsoq; facto perspicuum est, sic aqua baptizare, ut Petrus fecit, seu fieri jussis, non esse executionem illius Domini Jesu mandati, etiamsi in eo mandato, de aqua baptismo actum fuisset. Baptismus enim ille aqua,*

que, Petro jubente ministratus quamvis sine doctrina de ipso Christo ministratus non fuerit, accessit tamen doctrina baptismum, neq; in ipso baptizandi actu ejus doctrina ullam mentionem fieri necesse fuit. Sed Petro jubenti plenissime fuit obtemperatum, si illi, quos baptizare jufferat, Christi nomine simpliciter invocato, aqua abluti, seu tincti fuerunt, atq; e ratione ipsi Christo quodammodo consecrati, ejusq; familie adscripti. Hoc enim est in Jesu Christi nomine baptizari (id autem diserte nec præterea aliud Petri verba fieri jubeant) ut etiam ex loco illo Pauli 1. ad Cor. 1. intelligi potest. Cum igitur ipsum Patris & Spiritus Sancti nomen expressè commemorari minime sit opus, doctrina similiter de ipso Christo tunc mentionem factam fuisse necesse non sit, quâ explicandâ Patris quoq; & Spiritus sancti mentio fuerit facta, quomodo obsecro in Iesu Christi nomine aqua baptizare, ut Petrus fecit, sive, ut fieret, mandavit, illius præcepti executio esse potest, in quo diserte cautum est, ut in nomen quoq; Patris & Spiritus sancti baptismus ministretur, non modo ut in eo ministrando ipsorum quoque expressa mentio fiat. Atq; hæc satis esse volumus, ut demonstretur in Domini Iesu mandato aquæ baptismi rationem habitam non fuisse, præsertim ad omnes, qui eius discipuli esse velint, nullo discrimine habito illud pertinere statuamus. Atque hætenus Socinus.

Discursum hunc ordine resolvamus &
videa-

videamus. I. Initiò concedit, si ibi Christus præcepisset Apostolis, ut aquâ baptizarent, Petri factum eâ in parte præcepto Christi consentaneum fuisse, ac debuisse Petrum aquâ baptizare.

Candor Socini.

Primum non satis mirari possum candorem Socini, qui aliàs in hujus farinae hominibus, quoad scripturam interpretandam, rarissimus est. Cum enim juxta suam sophisticandi libidinem prætendere potuisset, Petrum hic non loqui de Baptismo aquæ; sed Spiritus: cum in eum sensum eâ facilitate Verba Petri torqueri possint, quâ mandatum Christi Matthæi 28. de baptismo doctrinæ explicari. Quandoquidem verba Petri hunc forsan habere possint sensum: nihil superest amplius, quàm ut Spiritu sancto baptizemini, & eum accipiatis: Verùm Sophismate hoc non utens, veritatem in eo amplectitur, quòd agnoscit & concedit, Petrum loqui de Baptismo Aquæ. Statim verò ad ingenium rediens, exceptionem sophisticam addit: quâ incautos decipere satagit. Sed conatus omnis frustraneus est: cum in præcedentibus sufficienter, ut opinor, probatum dederimus: Christum *Matth. 28.* de nullo alio, quàm propriè dicto, hoc est, aquæ baptismo, loqui & præcipere: Ergo præter meritum nostram assertionem esse magnam deceptionem & manifestum paralogismum criminatus est Hæreticus. Quòd

Quòd verò pergit, *non continuo verum esse, si Petrus aqua baptizari iussit, mandatum fuisse à Christo Apostolis, ut baptizarent aqua, nedum eo nominatim loco id mandatum fuisse constet: id sine fundamento & ullà ratione, effutit. Nam certò id sequitur: quia in huiusmodi rebus, quæ pertinebant ad conversionem, regenerationem, & initiationem in Ecclesiam Christi fideique confirmationem nihil sine Mandato faciebant Apostoli. Atqui verò baptismus aquæ pertinet ad conversionem & regenerationem fideique confirmationem. Est enim Lavacrum aquæ in verbo, quo Christus suam Ecclesiam mundat & sanctificat. Ephes. 5. v. 26. Ergo sine Mandato Dei & Christi non baptizarunt Apostoli. Deinde pertinere hunc baptizandi ritum ad initiationem ipsemet Socinus affirmat, quādo inquit, quòd ille, qui aquā abluti seu tincti fuerunt, eā ratione ipsi Christo quodammodo consecrati, eiusque familiae adscripti fuerint: Unde sic argumentamur:*

Sine mandato Apostoli non potuissent baptizare.

Per quem ritum ipsi Christo consecramur, & eius familiae, hoc est, veræ Ecclesiæ adscribimur; ille ritus non debet habere autorem hominem; sed Deum, sive Christum:

Atqui per ritum baptizandi aquā ipsi Christo consecramur, & eius familiae, hoc est, veræ Ecclesiæ adscribimur:

Ergo

Ergo Ritus baptizandi aquà non debet habere autorem hominem, sed Deum.

*Circumcisio
in Veteri
Testamento
erat Sagramentum i-
nitiationis.*

Major probatur à simili ceremonia in veteri testamento, nempe Circumcisionis, quæ etiam erat Sacramentum initiationis, ideoque solum Deum autorem habebat. Deinde res ipsa loquitur: *Frustra enim*, inquit Jehova *me colitis mandatis hominum*. Atqui initiatio illa, consecratio & adscriptio in Ecclesiam Dei, est aliquis cultus divinus: Ergo nō debet esse inventus ab hominibus, sed à Deo ordinatus; ideoque non liber ac nostrâ potestate positus: sed propter ordinationem, voluntatem & mandatum Dei necessarius & nobis immutabilis.

Porro ita argumentamur:

*Probatur
Apostolorum
Baptisma
habere au-
torem D E-
um.*

Qualem autorem, & à quo necessitatem habuit Baptismus Johannis: Talem autorem quoque & ab eodem necessitatem habet Baptismus Apostolorum:

Atqui Baptismus Johannis autorem habuit Deum, & ab ipso solo necessitatem suam obtinuit.

Ergo eundem quoque autorem, & ab eodem solo necessitatem obtinet Baptismus Apostolorum.

Major est immotæ veritatis. I. Quia est tantum Unum Baptisma Johannis, Christi, & Apo-

& Apostolorum: Ephes. 4. v. 5. *Unus Dominus, una fides, unum baptisma.* II. Quia Christus ipse non alio baptismo quàm Johannis fuit baptizatus. III. Quia Apostoli quoque baptismo Johannis baptizati sunt: quod inde manifestum: quia nonnulli fuerunt discipuli Johannis, ut Andreas, Petrus, Philippus *Iohan. 1. v. 40.* IV. Quia Apostolos à Johanne baptizatos, novo baptismo denuò à Christo tinctos esse, neutiquam affirmari potest: pugnat enim contra expressum *textum Ioh 4. v. 1. & 2.* Quod verò ipsis promittitur Actor. 1. futurum, ut aquà à Johanne baptizati, Spiritu sancto post dies non multos baptizentur: id de baptismo metaphórico, flaminis, sive Spiritus sancti visibili super Apostolos in die Pentecostes effusione intelligendum est. V. Quia in materia & substantia conveniunt, *Ioh. 1. v. 26. Luc. 3. v. 21.* VI. Quia finem quoq; & effectum eundem habent, nēpe peccatorū remissionē, sanctificationē, regenerationem *Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3.*

Minor probatur. Nam Matth. 21. vers. 25. dicitur Johannis baptisma fuisse de cœlo Lucæ 3. vers. 2. dicitur verbum Domini venisse ad Johannem, & prædicasse baptismū pœnitentiæ. Ioh. 1. v. 33. legitur, quòd Johannes sit missus à Deo, ut baptizaret aqua, *Lucæ 7. v. 30.* Baptisma Johannis vocatur consiliū Dei. Sic autem argumentando progredior.

Quem

*Demonstra-
tur Bapti-
smum à
Christo A-
postolis fu-
isse manda-
tum.*

Quem morem in ministerio Evange-
lico ipse Christus in hisce terris
obambulans observavit ; illum
absque dubio ut post ascensionem
suam Apostoli continuarent, mā-
dato illo *Matthæi 28.* ipsis seriò in-
jungere voluit :

Atqui verò hunc morem in ministerio
Evangelico semper & ubique ob-
servavit, ut docendo sibi discipu-
los faceret , factosque mediantibus
Apostolis sive discipulis suis
lavacro aquæ mundaret & ablue-
ret, sanctificaretque :

Ergo illum ipsum ultimo isto manda-
to *Matthæi 28.* ut sedulò observa-
rent & continuarent Apostoli, se-
riò injunxit.

Major est certa. Quodenim Christus do-
cuerat, quomodoque ad pœnitentiam pec-
catores vocaverat, à peccatis mundaverat :
ad id, ut loco Christi post ascensionem ejus
facerent Apostoli, in universum mundum
mittebantur. Minor est certa ex Evangelio
Matthæi cap. 4. v. 1. 2. ubi ita legimus : *Uti ergo
cognovit Dominus, audivisse Phariseos , quod
Iesus plures discipulos faceret , & BAPTIZA-
RET, QUAM IOHANNES. (Quamquam Ie-
sus ipse non baptizaret, sed discipuli ejus) : reli-
quit Iudeam & abiit iterum in Galileam.*

II. Pergit porro adversarius, & gloria- *An Socinus*
tur, se supra demonstrasse, potuisse Apo- *demonstra-*
stolos sine ullâ reprehensione aquâ in Jesu *verit, Apo-*
Christi nomine baptizare, etiamsi id ijs à *stolos bap-*
Christo expressè mandatum non fuerit. Ve- *zare potuis-*
rum quomodo id præstiterit, quilibet ejus *se sine man-*
discursum audiens, facilè judicabit. Sic au- *data.*
tem disputat Socinus loco allegato pag. 14.

Respondeo non omnia, quæ jussa non sunt, Discursus
censeri prohibita, imò ut sensus ipse communis Socini.
apertè docet, omnia, quæ expressè non sunt pro-
hibita, censeri permissa, sive ad ipsum cultum
divinum pertineant, sive minus, præsertim, si
neque iis, quæ interdicta fuere, similia videan-
tur, & iis, quæ fuerunt jussa sint maximè con-
sentanea.

Nec enim testimonia illa, quæ in sacris lite- *Deut. 4. 2.*
ris antiqui fœderis extant, voluntatis divinæ, *12. 32.*
quæ ea sit, ut nihil addatur, nihil detrahatur
iis, quæ mandata sunt, idq; omninò fiat, quod
præceptum est, ita intelligi possunt (ne in ijs
quidem, quæ ad ipsius Dei cultum pertinent) ut
nihil penitus fieri debeat, nisi quod præceptum
est. Alioqui errasset, exempli causa, Gedeon,
qui, viso angelo Iehovæ facie ad faciem, ibi ipsi
Iehovæ aram extruxit, cum tamen eius extru-
ende præceptum nullum habuisset, quemadmo-
dum alterius extruendæ deinde habuit.

Nam factum illud à Deo improbatum non *Judicum*
fuisse, constare potest ex eo, quòd neq; eo nomine *6. 6. 24.*

R

Gedeon

2. Sam. 7.

1. Paral. 16.

26. 28.

Act. 18. 6.

17. 6. 6.

Gedeon ab ipso reprebensus unquam fuit, neque ut ara illa dirueretur jussum, aut curatum. Imò ara illa multis post annis, cum scilicet historia illa scripta fuit, adhuc extabat, atque eodem nomine, quo ipsam Gedeon nominaverat, appellabatur. David quoque errasset, qui domum Jeboræ edificare cogitavit, licet id nec sibi nec alij ante se mandatum fuisse sciret: imò ipsius Jeboræ voluntas, quam tamen ipse ignorabat, esset, ut non ipse David, sed Salomon ejus filius eam edificaret. Attamen tantum abest, ut erraverit, ut etiam ob id ipsum commendatus fuerit, et Jeboram sibi dicentem audiverit: Propterea quod fuerit cum corde tuo edificare domum nomini meo, benefecisti, quod (hoc) fuerit cum corde tuo. Ex quibus locis perspicuum est, posse, ut diximus, etiam in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, nonnulla fieri, quæ mandata non fuerint, modo interdicta non sint, nec interdictis paria aut similia, et ab iis, quæ præcepta fuerunt, non abhorrentia. Iam verò nihil à Christi præceptis minus abhorrens vel potius ipsis magis conveniens, licet à Christo expresse non mandatum, censeretur debet, quam eos, qui ad ipsum convertebantur, sive ex Iudeis sive ex Gentibus in nomine ipsius ab Apostolis aqua baptizatos fuisse. Et post pauca. Nonne iidem Apostoli ritum manus in Christum credentibus imponendi, sive ut Spiritum Sanctum acciperent, sive ut cuipiam muneri in Ecclesia præficerentur, et ipsi usurparunt, et suis successoribus.

Successoribus usurpandum tradiderunt, nec tamen ut id facerent, unquam à Christo jussi fuerunt?

1. Tim. 4. 6.
15. 5. 6. 22.

Hic ille discursus est, quo demonstratum sufficienter esse, sibi imaginatur Socinus, potuisse Apostolos sine mandato vel Dei vel Christi Baptismum Aquæ exercere. Sanè nō dignus videtur resolutione cū Paralogismi cuilibet facile per se innotescant. Verū quidem est, non omnia, quæ jussa non sunt, statim censerì debere prohibita, aliàs libertas Christiana tota tolleretur: sic non negamus, ea, quæ expressè non sunt prohibita, si non sint interdictis similia, sed potius mandatis consentanea, permessa esse, si justo modo & ordine fiant: Tandem quoq; non facimus cum illis, si forsan qui sint, qui præceptis illis divinis, quibus præcipitur, verbo Domini nihil esse addendum, nihil etiam detrahendum, omnes ceremonias & ritus boni ordinis causâ in Ecclesiâ introductos, tolli censerent. Verum id in quæstione non est: sed potius demonstrare sufficienter debuisset Socinus, Baptismum inter ejusmodi res medias & adiaphoras referendum esse. Hic rhodus, hic saltus. Contrarium nos probavimus: quia Baptismus Christi & Apostolorum est idem cum Johannis Baptismo: atqui verò Iohannem sine singulari vocatione & mandato non baptizasse constat. Sic Christus

*Responsio
ad discursum
Socini.*

ipse hisce in terris Evangelium annuncians, voluit, ut qui se ad veritatem Evangelicam converterent eamq; amplecterentur, baptizarentur, ut illud certissimū est ex Matthæi 4. jam allegato. Ergo idem quoq; voluit post suum abitum fieri, ideoq; peculiari mādato Apostolis injunxit *Matth. 28.* uti illud sufficienter hactenus demonstratum à nobis est.

*Exempla ab
adversario
allata prorsus
sunt aliena.*

*Gedeonis
exemplum
est planè
singulare.*

*Gedeon an
sine omni
mandato
sacrificaverit.*

Exemplum Gedeonis exædificantis Domino Altare: & Davidis secum constituentis Domum Domino extruere, prorsus aliena sunt.

Primum enim Gedeonem quòd attinet; vocatur is ad liberandos Israélitas à Midianitis: factoque illo vocatio eius à Deo à confirmabatur; Ideoque planè singulare est: quod ad ea, quæ ordinaria sunt, extendi nequaquam debebat.

Deinde quomodo probabit *Enjedinus* Gedeonem sine omni omnino mandato sacrificasse, & postmodum altare exædificasse. Forsan quia id expressè in historia illa Gedeonis Iudicum sexto non dicitur? Sed sciatur hæreticus, argumentum negativum (vel parum vel plane nihil probare. Imò sine mandato nihil fecisse Gedeonem, omnes circumstantiæ textus arguunt. Primum enim petit Gedeon suæ vocationis signum. Quod non negatur. Petit porro, ne Angelus Domini recedat, donec revertatur & educat

ducat sacrificium, & ponat coram ipso. Quod etiam quia approbat Angelus; argumento est, ipsum novisse, Gedeonem, nihil vel cogitare vel agere sine singulari instinctu & afflatu, internoque mandato divino. Quinimò quando carnes suas & panes adfert Gedeon, expressum accipit ab Angelo mandatum v. 20. Dicit enim Angelus Dei: *Tolle carnes illas, & panes illos infermentatos, ac pone in rupe ista, & jus carniū effunde.* Quod quando fecit Gedeon, extēdit Angelus summitatem baculi, quem manu tenebat, tetigitque carnes, & infermentata, ascenditque ignis de rupe illa & consumsit carnes & infermentata. Ut itaq; mandatum acceperat sacrificandi: ita absq; dubio non sine mandato in rei hujus memoriam Altare ibi ædificavit: licet expressè illius non fiat mētio. Tandem ponamus Gedeonem sine mandato fecisse id, quod fecit; nihil tamen obtinebit Adversarius. Nam structura hæc in modum altaris erecta non debebat esse vel cultus, vel locus cultui divino destinatus: fed tantum *μνημόσυνον* & memoriale apparitionis Jehovæ, Gedeonisque vocationis. Quomodo inter adiaphora numerari, & si ne peculiari mandato extrui potuit.

Davidis exemplum quomodo applicetur.

Davidem quod spectat, ille sine voluntate DEI nihil in genere vel cogitasse vel egisse videtur. Quandoquidem volunta-

tem Domini de exædificando Templo, inter sanctos Dei homines non ignotam fuisse, liquet ex eo, quod Nathan Propheta Davidis consilium non tantum approbat: verum etiam, ut in proposito pergat, autor est 2. Samuel. 6. v. 2. idque non sine ratione: Nam inquit Jehova tecum est. Quasi diceret: Quoniam, ô Rex, constat, velle Jehovam, ut aliquando in honorem nominis sui Templum extruatur, & verò ipse circumquaque tibi ab omnibus inimicis tuis quietem dedit; rectè facis, quòd de voluntate Jehovæ implenda sis sollicitus. Perge igitur in proposito. Quoniam enim Dominus ita tecum est, ut cum nullo alio: gratum utique ipsi fuerit, si à te & non ab alio quodam, Templum ejus extruatur.

Deinde sit ita, Davidem sine nullo mādato vel generali vel speciali, sineque notitia ejus, quod Deus voluerit, ut aliquando Templum extrueretur, cogitasse de templo exædificando, nihil tamen contra nos efficit Adversarius. Nam & hoc & illo modo reprehendi à Domino potuit. Hoc: quòd sine ullo mandato Templum Domino ædificare vellet, atque ita opere à se suaque sapientia excogitato & definito, Domino intervire, ipsumque honorare cogitaret. Illo: quòd sine speciali mandato, sibi arrogaret id, quod nesciebat ad se pertinere, vel à se Dominum requi-

requirere. Unde etiam reverâ à Domino David reprehenditur, & ut à proposito abstinereat, ipsi mandatur. Sic enim inquit Iehova: *Numquid tu mihi edificabis domum, ut habitem?* Nempe ad quod vocatus non es. Et addit: *Non habitavi in domo ulla à die, quo adduxi Israel de Ægypto usq; in hunc diem, sed ambulavi in tentorio & tabernaculo.*

David reprehenditur à Iehova.

In omni loco, in quo ambulavi cum omnibus filiis Israel, num verbum ullum feci cum aliqua è tribubus Israel, cui præceptum, ut pasceret populum meum Israel, dicendo: Ut quid non edificastis mihi domum Cedrinam? Ubi sanè Davidi obijciuntur Majores & antecessores, qui nihil tale susceperunt, scientes Dei vocationem expectandam esse. Ergo, vult dicere Dominus, & tu expectare debuisses, donec ad id à me vocatus fuisses: atque ita tuo arbitrio nihil in hoc negotio attentare. Quæ exprobratio ut esset eò efficacior, addit Iehova, unde & ad quid Davidem vocaverit: nempe, non ut ipsi magnificas extrueret ædes: sed, inquit, Dominus, *Ego te, David, tuli è tugurio post oves, ut esses dux super populum meum, super Israel.* q.d. Illud officium exequere, ad quod te assumi, & in quo opem meam expertus es: & in quo varias accepisti promissiones. Hanc igitur vocationem debebas urgere, & hisce promissionibus inservire, atque sic & regnum stabilire, perven-

*In aliquo loco
David vocatur
dux super populum
meum, super Israel.*

*Quando &
à quo domus
Domino ex-
aedificari
debeat.*

turum ad successorem tuum. Tu enim non mihi, sed ego tibi faciam domum. Tandem vero postquam exacti fuerunt dies tui, dormierisque cum patribus tuis, statuam semen tuum post te, quod egredietur e ventre tuo & firmabo regnum eius. Ipse aedificabit domum nomini meo, &c. h.e. Non tu, David, sed post mortem, filius tuus mihi domum aedificabit. Falsum itaque est, hoc nomine à Iehova non fuisse reprehensum Davidem.

Sed ponamus, Gedeonem Altare sine mandato extruxisse, & Davidem hoc nomine, quod voluerit Domino domum aedificare, non reprehensum fuisse: nihil tamen adhuc contra nos evincere poterit Enjedinus.

Templa, altaria & similia extruere, non est nobis cultum divinum introducere.

Distinguendum enim est inter externas cultus divini circumstantias, & cultum divinum ipsum. Templa, Altaria, & similia qui extruit, is novum & peculiarem cultum divinum non instituit: sed tantum ea facit & ordinat, quæ ad cultum divinum commodè præstandum conducunt. Hinc templa, altaria & id genus alia quilibet extruere potest, Deoque grata esse queunt, non quod cultus divini sunt: sed quod, ut diximus, ad cultum divinum commodè præstandum faciunt. Verum sacra illa, quæ reverà cultus divini sunt, ut docere verbum Domini, in Veteri Testamento sacrificare, in Novo administrare Sacram. Cœnam, &c. cætera,

cætera, quæ ad Ministerium Ecclesiasticum pertinent, in Templis & altaribus exercere, non cuilibet concessum est.

Sic libertas Christiana exerceri potest in iis rebus, quæ tantum ad bonum ordinem faciunt, qualis est impositio manuum, quâ ordinantur pastores, & publicè excipiuntur ad munus docendi Verbum Dei, exercendique Sacramenta, adeoque Ecclesiæ, tanquam ministri idonei, presentantur & commendantur. Si enim nemo ad munus aliquod politicum sine certo ordine & modo admittatur: quantò minus quis ad arduam hanc Ecclesiasticam functionem admitti debet, sine profectuum morumque exploratione & publica immissione: cum omnia in Ecclesia κατὰ τὰς ἐν εὐχρημόνως fieri debeant. Jam probare debebant Adversarii, Baptismum Aquæ tantum pertinere ad externas cultus divini circumstantias, ideoque in eorum censu esse, in quo est ædificatio Templi Davidis, ædificatio altaris Gedeonis: vel tantum boni ordinis causa liberè ab Apostolis observatum esse, ut observata fuit externa illa impositionis manuum ceremonia. Quòd verò quia præstare non possunt: sed potius concedere coguntur, Baptismum esse peculiarem cultum divinum, Deo & Christo institutum, vanitas, falsitasque universi discursus Sociniani in aprico est.

*Impositio
manuum
nō pertinet
ad cultum
divinum
specialiter
sic dictum.*

III. Monstrare vult Socinus, etiam in mandato Christi Matth. 28. de aquæ baptismo actum fuisse: non tamen baptismum, à Petro mandatum & exercitatum, fuisse executionem Domini Jesu mandati. Addit, id liquere ex ipsius Petri verbis, ipsoque facto.

An Baptismus à Petro mandatus fuerit executio mandati Christi Matth. 82.

Sed quomodo? Nempe ita: Nam baptismus aquæ, Petro jubente, ministratus, quamvis sine doctrina de ipso Christo ministratus non fuerit, antecessit tamen doctrina baptismum neque in ipso baptizandi actu ejus doctrinæ ullam mentionem fieri necesse fuit: &c. Ergo secundum hunc Sophistam duplex baptismus aquæ est concedendus, alius Christi, alius Petri: vel etiam triplex, si addatur Baptismus Johannis. Si autem hoc verum est: Ubi manet veritas dicti illius Apostoli, antea allegati, quo asseritur, quod quemadmodum unus est Deus, & una fides; ita quoque unus duntaxat sit baptismus? Deinde hypotheses sunt, sine ulla probatione, quando garrit hic spermolodus: 1. In baptizandi actu doctrinæ Christi ullam mentionem fieri ex mandato Petri necessum non fuisse. 2. ut neque opus fuisse mentionem fieri Patris, & Spiritus sancti, quemadmodum in baptismo à Christo instituto illa mandatur & inculcatur. Hypotheses, inquam, sunt & meræ

ac inanes petitiones principii. Quando-
quidem Lucas *Actor. cap. 2.* historicè narrat,
quòd credentes iussi sint à Petro baptizari
v. 38. quodque baptizati sint v. 41. Sed quo-
modo baptizati sint, id non per se notum
& planum ex mandato Christi omnibus esse
poterat.

Urgent: *Dicitur autem, quòd iusserit Pe-* *Baptizari*
trus eos baptizari in nomine Christi. Sanè hoc *in nomine*
dicitur. Numquid propterea negavit, eos *Christi.*
baptizari in nomine Patris & Spiritus san-
cti: ideoque non in nomine Patris & Filii &
Spiritus sancti v. 41. baptizati sunt? Estne
Christi inclusio, statim exclusio Patris, &
Spiritus sancti? Id verò nullo Jotâ ex sacro
codice probabit. Non enim eo dicit facer
hic historicus, quomodo baptizari, sed quo
baptismo baptizati fuerint, nempe Bapti-
smate Christi, five à Christo mandato: Id e-
nim hic est, in nomine Christi baptizari.

Atq; ita partim contra Enjedinum, partim
contra Goslavium, partim contra F. Soci-
num demonstratum est. 1. Baptismum esse
Sacramentum: 2. baptismum esse unum:
3. Christum Matth. 28. loqui de Baptismo
aquæ. 4. Baptismum Petri *Actor. 2. v. 38.*

& seqq. esse ipsum baptismum Chri-
sti. Quibus ex abundanti satisfa-
ctum est primæ instan-
tiæ Enjedini.

CAPUT XXVIII.

Continens responsionem ad secundam & tertiam Instantiam Enjedini.

Unctio Pontificiorum non est Sacramentum.

ALtera Enjedini instantia ad nos ex parte nihil attinet. Quòd enim Pontificii Unctionem inter Sacramenta numerent, id faciunt non autoritate Christi vel scripturæ; sed propriâ libidine. Unde etiam illud non ut verum, sed ut spurium & adulterinum Sacramentum agnoscimus.

Cœna Domini est Sacramentum verum.

Cœnam Domini quòd spectat, illam Sacramentum verum esse concedimus: quippè habens omnia requisita, Sacramentum in suo esse constituentia & arguentia. Nec est, quòd significationem secundam politicam vocis Sacramenti urgeat adversarius. Quandoquidem constat ex præcedentibus, Sacramentum in usu Ecclesiastico non idem esse, quod juramentum: quemadmodum non ubique in usu politico idem significat. Videatur in præcedentibus caput 25.

Ultima Enjedini instantia refutatur.

In extrema instantia urget adversarius, *infantes sese obligare in baptismo non posse; cum illorum intellectus, loquela & voluntas adhuc sit nulla.* Verùm si hæc instantia est alicujus momen-

momen-

momenti : quæro, quomodo in veteri testa-
 mento Infantes octo dierum se in circum-
 cisione Deo obligare potuerint: cum eadem
 causæ impediētes hunc effectum in illis
 allegari possint? Sanè in circumcissione con-
 sistebat foedus cum Deo ; nempe quòd Deus
 Circumcisorum Deus, Circumcisi verò po-
 pulus Dei esse vellent. Erat ergo ibi stipu-
 latio in Deo, & restipulatio in infantulis.
 Quæritur autem an illa sine intellectu, vo-
 luntateque fieri potuerit? Certè non vide-
 tur: Et tamen facta est ab illis, qui intel-
 lectum & voluntatem non quoad actum se-
 cundum habere videbantur. Idem Judici-
 um esto de nostris infantulis baptizandis.
 Ut enim in Veteri Testamento circumcisio
 quoque ad infantes pertinebat: ita etiam ad
 infantes in Novo Testamento pertinet ba-
 ptismus: nempe ad quos promissio quoque
 gratiæ pertinet *Actor. 2. v. 39.* Ergo & ejus
 collatio & obsignatio, quæ fit per Bapti-
 smum. I. Nam licet ex fidelibus nascantur
 parentibus: quia tamen caro sunt, nempe
 ex carne nati *Job. 3. v. 5.* ideo indigent rege-
 neratione, cujus organum est Baptismus
Marc. 1. vers. 4. Luc. 3. v. 3. ad Titum. 3. vers. 5. E-
phe eos 5. v. 26. II. Quia id prædictio *Esaie*
49. v. 22. satis manifestè testatur, quando de
 Novi Testam. tempore vaticinans, affirmat,
fore, ut ad sublati Evangelii vexillum parvulis

*Baptismus
 pertinet
 quoque ad
 infantes.*

in humeris & lacertis gestentur. Quo respicit Petrus, quando Iudæos ad resipiscientiam & baptismum suscipiendum cohortatus, subiicit: *Vobis facta est promissio & liberis vestris* *Actor. 2. v. 38. 39.* III. Quia, si adhiberi potest, ad salutem simpliciter est necessarius. Sic enim Christus ad Nicodemum ait: *Amen, amen, dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei* *Joh. 3. v. 5.* At infantes sunt naturâ filij iræ *Ephes. 2. v. 3.* Ergo omninò eos oportet consequi remissionem peccatorum: quod non nisi per Baptismum, ceu legitimum organum & medium fieri potest, *Actor. 2. v. 38.* IV. Quia Christus dicitur lavacro Aquæ mundasse suam Ecclesiam *Ephes. 5. v. 26.* Dicendum igitur, aut infantes ad Christi Ecclesiam nullo modo pertinere, aut ad illam omninò referendos esse: Atqui illud absurdum & impium: Ergo hoc asserendum, ac proinde concludendum, illos aut lavacro aquæ emundandos, ut membra fiant: aut, si sint membra, lavacro aquæ jam emundatos esse. V. Quia si sigillum hoc fœderis denegaretur nostris infantulis, deterioris essent conditionis Christianorum, in quos vel maxime quadrat illud *Matth. 18. v. 15.* quàm Iudæorum liberi: cum Baptismum in locum Circumcisionis successisse præcipuè ostendat *Anagoge Apostoli Coloss. 2. v. 11. 12.*

Bapti-

Baptizandi ergo infantuli : Ergo & *Infantuli credunt.*
 credunt : cum Baptismus sine fide non sit
 efficax. At ubi fides ibi Notitia, ibi assen-
 sus & fiducia : Quæ forsan in Infantulos
 non cadunt ? Naturaliter quidem non : sed
 supernaturaliter id concedendum esse, quis
 negabit ? cum exemplum Johannis Baptistæ
 contrarium demonstret. Inquis, Exem-
 plum hoc singulare esse. Non negamus.
 Interim id eo demonstrari asserimus, non
 impossibile esse, infantulos, Spiritu sancto
 operante, vimque illorum intelligendi, vo-
 lendi, & appetendi movente, intelligere ;
 velle, & appetere posse. Quia igitur Ba-
 ptismus noster non est simpliciter aqua : sed
 verbo Dei comprehensa ; quod sine Spiritu
 sancto agente & operante non est : quis ne-
 gabit, hisce mediis, verbo & aquâ Spiritum
 sanctum agere in interiores virtutes ani-
 mæ, etiam infantum, eos movendo & exci-
 tando, ut beneficia Christi rectè agnoscant,
 verâ fiduciâ apprehendant, & ita à peccato-
 rum sordibus abluantur ?

CAPUT XXIX.

*Examen eorum, quæ Enjedinus
 immediatè contra Majorem
 syllogismi nostri
 excipit.*

Sed

*Obiectio
Enjedinii.*

Sed relinquit tandem probationem Majoris Enjedinus; & ipsam propositionem examinans, eam falsitatis arguit. *Si enim, inquit, illa esset vera: Moses quoque, solus & verus Deus habendus esset. Scribit enim Apostolus prior: ad Corinth. 10. vers. 2. Omnes Judæos in Mosem esse baptizatos. Si ergo in aliquem baptizari, est, illum verum Deum profiteri: Mosem verum Deum professos esse Judæos, affirmandum est.*

*Responsio
ipsius Enje-
dini.*

Sibi ipsi autem respondet Enjedinus, ita pergens: *Sed fortasse aliquis objiciat, hunc locum, à nobis productum, non facere ad rem. Quia apud Matthæum legimus, homines in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizandos esse: Paulus autem non in nomine Mosi, sed tantum in Mosem dicit Judæos baptizatos.*

*Responsio
nostra.*

Verum nos ita non respondemus. Sed distinguimus inter baptismum metaphoricè & typicè ita dictum, & inter Baptismum verum Novi Testamenti. *In prior: ad Cor. 10. loquitur Apostolus non de vero baptismo, sed de metaphorico & typico. Nempe quòd Israelitæ ad unum omnes sub nube & per mare rubrum transitu, quasi baptizati sint. Ut autem Baptismus ille verus non est baptismus, adeoque non Sacramentum Veteris Testamenti: ita dici potest, quòd Israelitæ tum in Mosem quasi baptizati fuerint; cum miracula illa, Mose duce sint, facta,*

facta, & per Moſem ſint conſcripta: haud ſecus ac circumciſio ritus Moſis dicitur *Act. 15. v. 1.* Non quòd is Circumciſionis autor ſit, ſed quòd ritus ille per ipſum ſit deſcriptus *Gen. 17. verſ. 10.* & denuo repetitus ac filiis Iſrael demandatus, *Levit. 12. v. 3.* Quemadmodum diſtinctionem hanc dat ipſe Chriſtus *Johan. 7. v. 22.* Attamen Moſes dedit vobis circumciſionem: non quòd ex Moſe ſit, ſed ex Patribus. Verùm diſputare à ſenſu proprio ad ſenſum Metaphoricum, & contra, eſt ſophiſtam agere.

Assumit etiam Enjedinus locum ſupra à Socino allegatum ex *1. ad Corinth. 1.* atque ex illo vult probare, Phraſeos illius *Matth. 28.* Baptizare in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, longè alium eſſe ſenſum, atque nos illi tribuimus. Sic enim pergit: Sed longè alium eſſe illius Phraſis ſenſum, etiam locus Pauli *1. ad Cor. 1.* oſtendit. Corinthii enim factiones quafdam fovebant, & inter ſe diſſidebant, non quòd diverſum profiterentur Deum, in eo enim omnes conſentiebant: ſed quòd præſtantiorem alius alio doctorem & magiſtrum ſe habere dictitarent. Hoc enim ſignificant illa verba: Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cepha, ego autem Chriſti. Quo in loco, pergit, primum illud obſervetur, Chriſtum à Corinthiis non eſſe habitum pro Deo aliquo æterno. Si enim ita edocti & perſuaſi fuiſſent, nunquam illum

*Nova Enjedi-
ni obje-
ctio ex 1. ad
Corinth. 1.*

hominibus comparassent, aut equassent. Quod tamen illos fecisse, hæc verba satis ostendunt. Qui enim se Petri discipulum profitebatur, non putabat se inferiorem doctorem habuisse eo, qui Christum Magistrum agnoscebat : Et tamen omnes sciebant, & profitebantur, se in nomine Jesu baptizatos esse. Unde (concludit) apparet, in nomine alicujus baptizari, non idem esse, atq; illum pro vero D E O agnoscere. Hoc enim Corinthei ignorabant, illud verò de Jesu profitebantur.

Responsio.

Quæ de factionibus & schismatibus Corinthiorum præmittit Enjedinus, facile concedimus. Omnino enim ita se res habebat: quisque (sunt verba Doct. Hunnii supra hunc locum) ferè sibi deligebat doctorem, à cujus autoritate penderet, neglectis interim ac despectis reliquis. Quidam se Pauli profitebantur sectatores: quidam Apollo; quidam Cephæ. Fuerunt hi omnes præstantissima Dei organa, nimirum Paulus vas electum Dei *Act. 9.* Deinde Petrus Syriaca voce cognominatus à Christo Cephæ *Joh. 1.* tum Apollo, vir eloquens & potens in scripturis *Act. 18.* Itaq; nonnulli & imprimis Judei conversi, qui Corinthii degebant, præferebant Paulo Petrum: quod hic videretur de Levitica Lege sentire magis honorificè. Deinde conversi ex gentibus, præferebant Paulum, quod tanquam gentium Apostolus diligenter admodum urgebat

gebat doctrinam de liberatione Christianorum gentilium à lege ceremoniali. Rursus alii, præsertim ex vulgo atque plebe, propter eloquentiæ facultatem, qua præditus erat Apollos, præferebant hunc Petro & Paulo. Atque ita erat contentio doctorum, alias idem prorsus de doctrina Christiana sentientium. Quocirca, uti dixi in eo facile convenimus. Posterius verò membrum, quo dicitur, Corinthios Christum pro vero Deo non agnovisse, falsissimum est: ut & ratio annexa stolidissima. Nugæ enim sunt nequissimæ, Paulum dicere, vel saltem ex Pauli verbis colligi posse, Corinthios Christum hominibus comparasse vel æquasse. Nam cur Judæi prætulerint Petrum, cur Corinthii Gentiles Paulum, cur nonnulli ex plebe Apollo, id modò significatum est. Jam supererat adhuc quarta pars, quæ vel schismata ista non probabat, vel doctores illos non multum curabat: proindeq; se Christi immediatos discipulos esse videri volebant, & sic à cæteris sese separabant: non quòd Christum æqualem facerent, Paulo, Petro, & cæteris Doctoribus: sed quòd præter Christum nullum doctorem vel caput aliud agnoscerent. Atque hanc veram esse mentem & sententiam ex sequenti versu est planum & perspicuum, ubi Apostolus in hæc verba definit: *Num divisus est*

*Corinthii
Christum
pro vero
Deo agno-
verunt.*

Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati fuistis? Si enim Christum æqualem fecissent cæteris doctoribus: quomodo ista quærere potuisset Apostolus? Quandoquidem nulla inde sequeretur divisio Christi; sed aliud atque aliud caput; aliud atque aliud corpus. Divisionis autem contradictio sequitur, quando omnes unum caput, & unum summum Doctorem Jesum Christum agnoscunt, qui sit indivisus, & in Persona sua, & in mystico suo corpore, quod est Ecclesia: & nihilominus se dividunt, prout quisque sibi deligit doctorem, à cujus autoritate pendeat, neglectis interim & despectis cæteris, atque ita se scindunt in factiones. Hoc enim est Indivisum Christum, ejusque mysticum corpus solidum & per fidem fortiter unitum divellere; haud aliter ac si membra humani corporis intestino moto dissidio, diris moribus in se mutuò sæviant. Deinde quomodo Christum Apostolus sibi & cæteris doctoribus præferat, id ex iisdem quæstionibus intelligitur: *I. num Paulus crucifixus est pro vobis?* Argumentum est:

Qui pro vobis non est crucifixus, ei neque nomen dare debetis:

Atqui neque Petrus, neque Paulus, neque Apollo pro vobis est crucifixus:

Ergo

Ergo neque eis nomen dare debetis : & per consequens , neque uni præ altero adhærere .

Eodem modo in ultimâ quæstione innuit *Exceptio Enjedini.* idem Apostolus, indecorum esse, nomen vel- le ducere non à Christo, tanquam unico & indiviso indivisi sui corporis mystici, Eccle- siæ, capite : sed ab hujus Ministris : qui plu- res cùm sint, absque partium studiis & factio- nibus id fieri minimè possit.

Respondet Enjedinus : *se concedere, Pau- lum Christo majorem dignitatem tribuere , quàm Apostolis : inde tamen non sequi, illum æ- ternum Deum constitui. Potest enim Christus & major esse Apostolis, & minor Deo æterno, sic- ut reverà est. Idq; confirmatur etiam ex ipsius Pauli verbis cap.3. v.21. Nemo itaq; gloriatur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, sive Pau- lus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vi- ta, sive mors, sive præsentia, sive futura : omnia autem vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. Ubi eum facit gradum & proportio- nem inter Christum & Deum, qui est inter Co- rinthios & Apostolos, qui item inter Corinthios & Christum : At Apostoli se vocant servos Co- rinthiorum ; Corinthii erant discipuli Christi. Servus autem Domino , & discipulus magistro minor est : Ergo & Christus Deo.*

Verùm responsio illa ad instantiam da- *Responsio.* tam nulla est. Si enim majorem dignitatem

Christo tribuere Paulum, quàm Apostolis, concedit Enjedinus; quomodo vera ejus erit responsio in præcedentibus data: *Paulum æquasse Christum hominibus sive Apostolis?* Deinde libenter damus, nulla firmâ consequentiâ sequi: Paulus Christo majorem dignitatem tribuit: Ergo illum æternum Deum constituit. Verùm quemadmodum hoc non sequitur: sic etiam nos nunquam eo modo argumentati fuimus. Deinde ut illa consequentia vana est; sic & Enjedinus ex hoc loco nequaquam probabit, vel Paulum vel Corinthios Christum pro vero Deo non agnovisse: quod tamen inde probare satagebat. Quæ enim est consequentia: Paulus 1. *ad Cor.* 1. majorem dignitatem tribuit Christo: quàm Apostolis: Ergo Paulus Christum pro vero Deo non agnoscit, neque cum illo Corinthii. Nulla, nulla, inquam, est hæc consequentia. Inquis: probare verò Enjedinum illud *cap.* 3. *v.* 21. *hujus Epistolæ.* Si vel maximè id verum esset, ut non est: maneret tamen hoc, frustra locum, 1. *Cor.* 1. allegatum esse: cum ex eo nullo modo Adversarius probare possit id, ad quod probandum illum allegaverat. Sed videamus & hunc locum.

Objectio En-
jedini ex 1.
ad Cor. 3.

Dicit Hæreticus *Apostolum inter Christum & DEUM, ejusmodi instituere collationem, qualem instituat inter Apostolos & Corinthios,*

Sed

Sed concedamus hoc. Verùm ut collatio *Responsio.*
 illa non est ratione essentiæ: sed duntaxat ra-
 tione officiorum: sic neque hîc esse potest
 collatio essentiæ respectu: sed tantum respec-
 tu officiorum. Ut ergo ibi officia diversa, in-
 feriora & superiora, non mutant essentiam
 humanam in Apostolis & Corinthiis: sic ne-
 que servile officium Redemptoris ac Media-
 toris, quod in sese Christus Deus assumendo
 humanam naturam ac mediante illa recepe-
 rat, potest tollere æqualitatem & ταυτότητά
 essentiæ divinæ. Quippè hoc est, quod idem
 Apostolus Paulus ad *Philip. cap. 2. v. 6. & seqq.*
scribit: Qui cùm esset in forma Dei, non duxit
rapinam parem esse DEO: Sed ipse se EXINAN-
IVIT, forma SERV I sumtâ, similis ho-
minibus factus, & habitu repertus ut homo. Ra-
 tione cujus exinanitionis in Carne assumpta
 facta, omnino ut servus ad Deum refertur
 Christus: adeo ut non tantum hic servi for-
 mam sumsisse dicatur; sed etiam expressè
Esa. 42. v. 1. Matth. 12. v. 18. & alibi Jehovah
servus denominetur: quæ interim officii ra-
tio & in carne summa exinanitio æqualita-
tem essentialem cum Deo non tollit. Pro-
 bandum itaque est: quòd hæc officii respec-
 tu subjectio & exanitio æqualitatem essen-
 tiæ tollat: imò contrarium evincitur, ut di-
 ximus, ex collatione Apostolorum & Co-
 rinthiorum.

*Pergit En-
jedinus.*

Pergit Enjedinus. Præterea ex illis Apostoli verbis: Gratias ago D & O, quod neminem vestrum baptizavi: Et mox: Ne quis dicat, quod in nomine meo baptizati estis: apparet: Baptizare & in nomine suo baptizare, admodum fuisse cognata, adeo ut ex altero in alterum facilis esset lapsus. Quod & verba Apostoli & exemplum discipulorum Johannis ostendit. Qui Act. 19. v. 3. dicunt, se esse baptizatos in baptisma Johannis: Quod idem videtur esse, ac si dixissent, in Johannem vel in nomine Johannis se baptizatos esse. Sed nemo unquam ita fuit stupidus, ut eum, qui baptizaret, Deum esse æternum crederet. Deinde eâ fuerunt modestiâ Apostoli, cum primis Paulus, ut nihil unquam dixerint, fecerintq³, quo sibi nomen & auctoritatem Dei vendicarent. Quod re ipsa ostendit Paulus, cum Lystrenses ipsum divino honore prosequi vellent. Ergo apparet ex baptismo non fuisse facilem lapsum ad *ὑποθέσθαι*, sed fuit facilis ad hoc, ut crederetur baptista in suo nomine baptizare: Ergo in nomine suo baptizare, & Deum æternum profiteri, longè à se dissita sunt.

*Responsio.
Baptizare
& in nomi-
ne suo ba-
ptizare per
se cognata
non sunt.*

Respondemus primùm, committere fallaciam accidentis Enjedinum, quando ex verbis Pauli colligit, admodum cognata esse baptizare, & in nomine suo baptizare. Per se enim illa cognata non esse, patet ex historia Baptismi à Christo administrati: Quippe qui quidem multos baptizavit, Job. 4. vers. 22.

imò

imò plures, quàm Johannes. *Joh. 4. v. 1.* verum non immediatè, sed mediatè per Apostolos: hoc est, Christi discipuli multos in nomine Christi baptizabant: Christus autem ipse neminem baptizabat: *Joh. 4. v. 2.* Si igitur adeò cognata per se essent baptizare & in nomine suo baptizare, ut ex altero in alterum facilis esset lapsus: tum facilè fieri potuisset, ut auditores Christi ab ipso abalienati, existimassent, se non baptizatos esse in nomen Christi, sed in nomen Apostolorum sive discipulorum Christi: Id verò factum non esse, expressè docet Evangelista. Johannes loco allegato *cap. 4. v. 1.* & cum primis *cap. 3. v. 26.* ubi discipuli Johannis egrè ferunt, quòd relicto Magistro suo Johanne, omnes veniant ad Christum, & ipsi ejusq; doctrinæ adhæreant. Longè igitur alius est sensus verborum Pauli, quàm ab Enjedino fingitur: nempe, quod paucos inter Corinthios baptizaverit, ad singularem DEI providentiam refert propterea, ne ad conciones suas frequens Baptismi administratio accedens, efficeret, ut ejus discipuli, posthabito Christo, ipsum ut Messiam colerent, quod non ita pridem, una cum concionibus suis Baptismi administrationem conjungenti, contigerat Johanni Baptistæ, uti illud ex 3. capite *Johannis* liquet. Cùm enim Jesus in Judæa per Apostolos baptizaret, &

Cur Paulus quod paucos inter Corinthios baptizaverit, ad singularem Dei providentiam referat.

numerus discipulorum ejus felici auctione cresceret: econtra verò qui Johannis discipuli fuerant, jubente ipso Johanne, CHRISTI discipulis sese adjungerent: ibi reliqui Baptistæ discipuli, præpostero quodam Zelo moti, indignius hoc ferunt, & omnino maturè hoc suo magistro significandum esse existimant. Accedunt igitur ad Johannem Baptistam, dicentes, Rabbi, quasi dicerent, (ut rectè habet paraphrasis Dn. Hunnii) is, cui tu beneficium præstitisti præclarum, orando eum tam insigni testimonio; is nunc hujus beneficii oblitus, tibi malam gratiam refert, tuoq; honori insidiatur: Facit enim, ut, qui prius tibi adhæserant, nunc abs te secessionem factâ ad ipsum se aggregent, pro Messia eum agnoscentes. Baptizat enim, & omnes veniunt ad eum. Ex quibus sanè manifestum est, quòd hi discipuli multis modis suum Magistrum, Johannem Baptistam, prætulerint Christo, & non Christum sed suum præceptorem pro Messia habuerint. Ne igitur & mihi idem contingat, vult dicere Apostolus Paulus, meo DEO ago gratias, quod tantùm inter vos docuerim, & Baptismi administrationem aliis commiserim.

Porro quod attinet locum ex Actis allegatum, nempe ex *capite* 19. *vers.* 3. eo quoque nihil pro se efficit Adversarius. Nam
fal-

falsissima ejus est hypothesis, qua statuit, Phrases esse *συνώνυμοις* : baptizatum esse in baptisma Johannis : & baptizatum esse in Johannem, sive in nomine Johannis. Sunt enim phrases hæ distinctissimæ. Nam baptizatum esse in Johannis baptisma, significat, doctrinam, quam Johannes annuntiabat ac baptismi symbolo obsignabat, adhibito baptismo amplecti & profiteri. In aliqujus verò nomen baptizari dicimur, cui nos per baptismum dicamus & consecramus. Hinc rectè Paulus negat, se in nomen suum quenquam baptizasse. Ergò quando discipuli Johannis dicunt, se baptizatos esse in baptisma Johannis, non statim affirmant se in nomen, sive nomine Johannis baptizatos esse.

*Baptizati
esse in Ba-
ptisma Jo-
hannis : &
baptizati
esse in Jo-
hannem,
sive in no-
mine Johan-
nis, non
sunt Syno-
nima.*

Cæterùm quod addit, *neminem unquam ita fuisse stupidum, ut eum, qui baptizaret, Deum esse æternum crederet*. Dicitur id, sed non probatur. Certè putabant multi Johannem Messiam esse propterea, quod baptizabat ; Omnes autem fuisse in ea opinione, Messiam nudum esse hominem, non probabitur. Deinde si vel maxime id concedendum foret, nihil nostræ sententiæ derogaret. Cùm modo dictum sit, aliud esse administrare ac conferre baptismum, & aliud, in nomine alicujus baptizare. Concedimus, Deum vel filium Dei, sive Messiam, imme-

*An quidam
putarint,
eum, qui
baptizabat
Deum esse.*

immediatè non baptizasse: Quocirca si nemo fuit, qui credidit; eum, qui baptizaret, Deum esse; nunquam hoc modo peccatum fuit. Sed quid hoc ad nostram Andromachen? quippe qui non statuimus, eum Deum esse, qui baptizat, sed illum reverà Deum esse & creatorem coeli & terræ, in cuius nomine baptizamur. Eà etiam fuisse modestià Apostolos & cum primis Paulum, ut nihil unquam dixerint, fecerintque, quo sibi nomen & auctoritatem DEI vendicarent: id sanè facile concedimus; sed quomodo ad rem faciat, institutumque Adversarii promoveat vel probet, equidem non video. Nunquam sanè id intendebant Apostoli, ut dictis factisque suis sibi nomen & auctoritatem Dei vendicarent: contingebat nihilominus, ut ex factis dictisque illorum Spectatores & auditores concluderent, ipsos Deos esse, ut *Act. 28. v. 6.* Barbari videntes viperam non nocere Paulo, ipsum Deum esse proclamant. Sic *Act. 14. v. 11. & seqq.* (cujus mentionem injicit adversarius) Lycaoneses cum vidissent, quòd Paulus claudum ab utero matris uno verbo sanasset, sustulerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes: *Dii assimilati hominibus, descenderunt ad nos, volueruntque illis sacrificare.* Ex quibus apparet non id, quod concludit Enjedinus, sed ex diametro oppositum, nempe quod ex

ba-

Baptismo cum doctrina sive concionibus miraculisq; ejusmodi conjuncto lapsus esse poterit ad ἀποθέωσιν. Deinde cūm distinguendum sit, ut monuimus, inter administrare baptismum, & inter baptizare in alicujus nomen: si vel maximè non daretur facilis lapsus ad ἀποθέωσιν circa illum, qui administraret in nomine Dei sive Sacrosanctæ Trinitatis: daretur tamen circa illum, qui in suo nomine baptizaret, possetque baptismum illum potenti sermone stabilire, adhibitisq; miraculis confirmare: De quo hîc quæstio fuit. Et ita evictum est, Majorem nostram propositionem (*in cujus nomine baptizamur, is est verus naturâ DEUS*) certam & immotam consistere.

Pergit Enjedinus: *Unde ipsi quoq; Trinitarij vanitatem hujus interpretationis animadvertentes, dixerunt, per hæc verba, justificationis modum explicari. Nam in Baptismo, inquit quidam illorum (intelligit Bezam Matthæi 28. in annot.) consecramur Deo, quoniam ibi nostra adoptio in Christo per Spiritum sanctum sancitur. Et idem Act. 2. in hæc verba: baptizetur unusquisq; vestrum &c. hæc annotat: Id est, dans Christo nomen, cujus mortis, sepulture & resurrectionis finis in baptismo participes, cum peccatorum remissione.*

Ponamus, Bezam hîc contra veritatem statuere; non tamen propterea adversario

Continuatio discursus Enjedinii.

Responsio.

sario cogimur victas dare manus : partim, quia de nobis non est : Partim quia, ut sæpius monuimus, nulli auctoritati humanæ, ut humanæ in hac disputatione credimus. Si autem veritatem fateri velim, nullum hic errorem in verbis Bazæ deprehendo : neque consequentiam Adversarii video ullam. Nam quæ est consequentia : In baptismo consecramur Deo, Christoq; nomen damus: Ergo per illa verba, *baptizate in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti justificationis modus explicatur* : & per consequens : qui ita concludit, consequentiamque illam adimit, non potest non Vanitatem hujus interpretationis agnoscere : In cujus nomine baptizamur, is est verus Deus ? Quæ, inquam, per Deum immortalem, est consequentia ? Nulla est, nulla ! Concedimus quidem, & fieri justificationem, & obsignari quoque eam in baptismo : interim tamen verba propterea illa modum Justificationis explicitè, & quidem tantum continere, nulla nos cogit necessitas, ut asseramus. Et si vel maxime in verbis istis institutionis baptismi nihil aliud, quam Justificationis modus contineretur ; sequeretur inde, nos per baptismum & in baptismo justificari : proindeque in cujus nomine baptizamur, per illum quoque nos justificari. At solus Deus nos justificat. Unde sic colligere liceret :

In cuius nomine baptizamur, ille nos
iustificat: Atqui in nomine Patris,
Filii & Spiritus S. baptizamur:

Ergo Pater, Filius & Spiritus sanctus
nos iustificat.

Porro

Quicumque nos iustificat; is est verus
Deus: Pater, Filius & Spiritus san-
ctus nos iustificat: Ergo Pater,
Filius & Spiritus sanctus est verus
Deus.

Major est certa: Quia solus Deus pec-
cata remittit & per consequens nos iustos
pronunciat. Negat verò illam Enjedinus,
distinguens inter causam principalem & in-
strumentalem. Sic enim scribit. *Ad Tit cap. Enjedi ne-*
3. Servavit nos Deus, lavacro renascentiæ; re-
novationisq; Spiritus Sancti, quo nos largè per-
gatio.
fudit per Jesum Christum servatorem nostrum.
Ubi & baptismi & trium illorum fit mentio. Sic
ad Epheseos 2. v. 18. Quoniam per ipsum ba-
bemus accessum ambo, in uno Spiritu ad patrem.
Quibus in locis, trium quidem fit mentio, sed
non idem officium omnibus tribuitur. Nam fons
& origo salutis statuitur Deus pater, Instru-
menta autem & media Jesus & Spiritus san-
ctus. Pater enim est, qui condonat peccata. 2.
Cor. 5. id fit per Filium seu in Filio: cuius testi-
monium & quasi sigillum est Spiritus Sanctus,
in quo clamamus. Abba Pater,

Verum

*Refutatio
negationis.*

Verum ἀπιστία, & quòd verum scripturæ sensum non intelligat, decipit adversarium. Non enim modi isti loquendi per Filium in Spiritu Sancto causam instrumentalem in scriptura significant, sed tantum ordinem. Quia enim opera Trinitatis ad extra sunt indivisa & communia: ita indivisio illa exprimenda fuit, ne ordo Personarum tolleretur, sed fons Trinitatis ac prima persona, Deus Pater, etiam in illa indivisione distinctè intelligeretur. Deus igitur Pater, Filius & Spiritus sanctus, unus Deus, est causa principalis (servato interim personarum ordine) nostræ Justificationis: Instrumentales sunt Ministri verbi: Media verbum & Sacramenta: quibus fides excitatur, & obsignatur.

Pontificiorum interpretationem reprehendit Enjedinus.

Progreditur nunc Enjedinus ad interpretationem Pontificiorum; Quæ licet ad nos nihil attineat; quia tamen non omnia in refutatione Enjedini probanda esse videntur; placet & illam una cum refutatione adscribere. Sed inquit, Papistæ, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti baptizare, nihil aliud esse putant, quàm ut cum baptizando aquæ affunditur, illa verba recitentur, quibus quandam vim occultam immutandi animam, baptizati, tribuunt, ideoq; affirmant, characterem, seu notam quandam illis verbis animo imprimi & inuri. Verum hæc non tantum stulta, respon;

respondet Enjedinus, *sed etiam impia sunt.* Deus enim severe omnem in suo populo incantationem prohibuit, Deut. 18. 2. Paral. 33. Isa: 40. &c. Quid est autem incantatio aliud, quam vim quandam vocibus ore prolatis tribuere? Neq; etiam iussit Christus, ut hæc verba recitentur in baptismo, sed ut fiat baptismus in nomine horum trium. Atqui aliud est recitare nomine, & aliud, in nomine facere. Deinde notum est, voces seu nomenclaturas rerum esse arbitrarias, & ad placitum significare; itaq; nullam vim quicquam efficiendi, sed tantum significandi, neque id naturaliter, sed ad libitum habere: verberant solum aërem, & tantum abest ut animo aliquid imprimere possint, ut ne corpus quidem immutare valeant.

Primum omnino asserendum esse statuimus, nempe ut, cum baptizando aqua affunditur, illa verba (*baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*) recitentur. Quandoquidem Matth. 28. in cuius nomine baptismus dispensari debeat, perspicue decernitur, videlicet in gloriosissimæ Trinitatis nomine: Proindeque singularem personarum adorandæ *τριάδος* mentionem explicatam in ipsa solenni formula fieri mandatur: quod (rectè rem hanc explicante Doct: Hunnio) singulæ personæ sua Baptizatis offerant & conferant beneficia. Pater quidem *ὁ θεός*, una cum annexa hæreditate

Judicium nostrum de hoc discursu

ditate cœlesti : Filius autem universum passionis, mortis ac resurrectionis suæ meritum, cui etiam peculiariter incorporamur baptizati : Spiritus Sanctus denique tanquam arrhabo hæreditatis obsignat promissionem gratiæ, regenerat & renovat eos, qui baptizantur. Unde liquet nullam esse exceptionem Enjedini; qua negare vult, Christum mandasse, verba hæc recitare : cùm aliud sit *recitare nomina*, & *in nomine facere*. Concedo equidem, isthæc distincta esse : Cùm recitatio sine actione conjuncta esse possit : an verò contrà actio sine mentione & recitatione nominis, in quo illa perfici debeat, fieri queat, id adversariis considerandum relinquimus. Nos putamus, id fieri non posse : & quidem propter baptizandum & alios qui adstant. Unde enim scirent isti, baptismum fieri in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti : si nullo verbo eorum injiceretur mentio ? Ut itaq; baptismus reverà dispensaretur, omnesq; certi essent, illum collatum esse in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti ; hæc verba ut recitari debent, ita quoque ut recitarentur, adeoque in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptismus administraretur, mandare Christus voluit. Quòd autem Pontificii verbis illis affingant magicam quandam vim, id suo faciant periculo, nos non probamus

bamus, sed suo loco refutamus & rejicimus. Quod addit de *adwaniā* verborum verum est, si significandi persuadendique vis excipiatur. Hanc aliàs vim maximam esse, forsitan nec ipsi adversarii negant. Quatenus ergò opponuntur actioni & operationi reali, quā alicui character & nota realis imprimitur; quamque fingunt & urgent Pontificii, ad bonum sensum trahi possunt: Quandoquidem ratione ejusmodi operationis tantum aërem verberare, & aures ferire dici possunt, & nihil efficaciter operari: quippe quod non numerorum & syllabarum in verbis, atq; ita quantitatum, sed qualitatum tantum, quippe per quas solas substantiæ sunt efficaces, proprium est. Quomodo tandem verba significant, an ex natura, an ex instituto, non est hujus loci, multis arbitrari. Pertinet enim ad scholas philosophorum: neque etiam hanc rem multum juvare potest.

*Quomodo
verba signi-
ficent.*

Ultimò & hanc adfert verborum Baptismi interpretationem Enjedinus: *Nec desunt, inquit, qui in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti baptizare, esse putant, invocato Patre, Filio & Spiritu Sancto, baptismum peragere. Sed (respondet) hanc quoq; opinionem, cum ritus & administratio baptismi, tum illud confutat, quod Johannis discipuli in baptisma Johānis sunt baptizati, Iudei in Mosem.*

*Alia verbo-
rum Bapti-
smi inter-
pretatio
Enjedinia-
na.*

Responsio.

Quis tamen putet, vel baptisma, vel Mosem esse invocatum in baptismo istorum?

Responsio illa Enjedini nihil solidi habet, adeoq; nihil concludit. Quis enim sibi persuaderi patietur, baptizari in baptisma Johannis, perinde esse, ac in nomine baptismatis Johannis baptizari? Idem verò ista esse, necessarium foret; si exceptio Enjedini locum habere deberet. Quis ergo est sensus responsionis discipulorum Johannis? Certè nullus alius, quàm hîc ipse: Se in baptismo profectos fuisse doctrinam, à Johanne traditam, & baptismo adhibito, quo nempe & ipsi baptizati fuerant, sancitam. Quocirca maximum est discrimen inter has Phrases: in nomen Patris, Filii & Spiritus Sancti baptizatum esse: & in Johannis baptisma baptizatum esse.

Alterum exemplum, quòd Judæi in Mosem baptisati esse dicantur, huc non quadrat: Nam baptismus ille Metaphoricus; propriè dictus baptismus non est: Sed tantùm ita æquivocè propter quandam similitudinem, quàm cum vero baptismo nostro habet, dicitur: diximus autem in præcedentibus, à sensu Metaphorico argumentari ad sensum proprium, esse sophisticari. Deinde in modo isto loquendi est Hebraismus. Hebræi enim ita loqui consueverunt, quando instrumentum sive ministerium si-

gnifi-

gnificare volunt: Idem igitur est, ac si diceret: Mose ministro vel praeunte baptizati sunt.

CAPUT XXX.

Examen eorum, quæ Enjedinus contra Minorem Syllogismi nostri excipit.

Progredditur nunc Enjedinus ad Minorem, inquiens: *Et hæc quidem de Majoris Propositionis sensu: Nunc ad Minorem accedamus. Illa quoque, pergit, non est tam clara, ut isti volunt. Nam certum est, nullos Christi mandatum rectius intellexisse & executos esse, quam ipsos Apostolos. At quotiescunque baptizasse illos scribit Lucas in actis, nusquam refert, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti id fecisse, sed tantum in nomine Jesu Christi. Quod quam arduum sit cum his Matthæi verbis conciliare, apparet ex Roberti Bellarmini disputatione, qui libro primo de Baptismo cap. 3. mirifice se torquet, ut nodum istum explicet. Et tandem eò descendit, ut aut plus credatur Patribus, Apostolos in nomine trium baptizasse asserentibus, quam Lucæ Evangelistæ, aut sub nomine Filii, omnes personæ intelligantur.*

Exceptio Enjedinæ contra Minorem Syllogismi nostri propositionem.

Eccius Lutheri hostis.

Quorum utrumvis quàm firmum & verisimile sit, nemo non videt. Eccius, præcipuus Lutheri hostis, in suo Enchiridio locorum communium, titulo de Ecclesia magis ingenue scribit hæc verba: Christus dedit formam baptisandi in nomine Trinitatis, explicitè: Et tamen Ecclesia primitiva mutavit hanc formam baptizandi in nomine Jesu Christi.

Responsio nostra.

Responsum est supra circa finem capit. 26. ad simile sive idem argumentum, Lucam historicè narrare, quòd credentes iussi sint baptizari in nomine Christi: quo verò non excludi Patrem & Spiritum sanctum: Sed quia à Christo baptisimus erat partim sanctificatus, partim usurpatus, partim confirmatus, partim etiam severè mandatus, Christi baptisma dici historicè posse, utque illos, qui baptismo vero tinguntur, in nomine Christi baptizari: cum hîc nullo modo unius inclusio cæterorum exclusio esse queat, quippe quòd Pater sit in filio, & Spiritus sanctus in eodem maneat. Lucas igitur in historia sua testatur, quod baptisimate Christi omnes, qui sese ad Christum & verum Deum converterant, fuerint baptisati: quomodo autem & quibus verbis, quave adhibita ceremonia Apostoli baptizaverint, non explicat, sed tanquam notum ex institutione & mandato CHRISTI supponit. Quod de Bellarmino & Eccio addit,

addit, illud contra nos nihil. Non enim in hac disputatione ullius hominis, ergò neque Pontificiorum istorum, autoritate movemur.

Pergit Enjedinus: *Certè Johannes Ba-* *Pergit En-*

*ptista, qui primus autor baptismi perhibetur, & cuius baptismo etiam ipse Christus baptizatus est, nec in Jesu, nec in Spiritus Sancti nomine baptizavit. Nam ipsum Jesum ne notat quidem Johannes, antequam supra caput accedentis ad baptismum, Spiritum Sanctum in specie columbae conspexisset, ut legimus Job. 1. Deinde, quomodo Jesum, in nomine Jesu baptizasset? Imò verò nec in nomine Spiritus Sancti ipsum baptizasse liquet. Primo quia ipsemet sepe testatus est, se non baptizare Spiritu Sancto. Deinde ex historia discipulorum Johannis, qui post acceptum à Johanne baptismum, ne illud quidam sciverint, an esset Spiritus Sanctus. Unde apparet (concludit) baptismum Novi Testamenti non semper in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti fuisse administratum. In discursu hoc primum dicitur, Johannem non baptizasse in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Id quidem ita dicitur: sed quomodo probatur? Probatio prima est: quia non noverat Christum. Responsio est expedita: *Responsio.* Distinguat adversarius inter notitiam Sensus, & notitiam mentis. Non noverat Christum*

stum notitiâ sensus, nempe de facie : Nov-
rat autem ipsum notitiâ mentis & Spiritus
adhuc in utero materno *Luc. i. v. 41.* Sic
quando prædicare incipiebat baptismum
pœnitentiæ, omnino novit Christum, quo ad
officium & personam : ut autem & de facie
ipsi innotesceret ; hoc ei DEUS dederat si-
gnum, nempe super quem videret descende-
re Spiritum sanctum, illum esse Christum
Dominum. Ut Johannes Baptista ipse testa-
tur *Job. i. v. 33. Ego non noveram eum, sed qui*
misit me, ut baptizarem aquâ, ille mihi dixerat,
super quem videris Spiritum Sanctum descen-
dentem & manentem super eum, hic est, qui
baptizat Spiritu Sancto. Ego igitur vidi &
testor, quod hic est filius Dei. Ergo antequam
Christum novit de facie Baptista, scivit sec-
us præcursorem esse, scivit ipsum adesse, i-
psum Messiam esse, Filium Dei esse, agnum
Dei esse, qui tollat peccata mundi. Statim
enim quando Spiritus Sanctus super Chri-
stum descendit, hæc ipse de Christo testatur.
Sciat igitur Hæreticus, loqui Baptistam tan-
tùm de notitia externa sensus, quæ in exter-
no adspectu & conversatione fundatur :
non de illa, quæ mentis & spiritus est, & ex
qua confessio Christi, & baptismi in no-
mine ejus administrandi doctrina fluit :
quippe quæ non in corporali illo oculo-
rum

rum, sed in altero illo spirituali Cordis per
fidem consistit intuitu. Quæ infinitis mo-
dis præstantior est illa. Quemadmodum
Christus ipse hanc multis isti præfert: quan-
do beatos prædicat, qui ipsum non viderunt,
& nihilominus crediderunt, *Johan. 20. v. 29.*
Deinde demonstravimus in præcedentibus,
Johannis Baptismum & Christi Baptismum
quâ substantiam, unicum esse: idque porro
indeliquet, quod *Johannis 3. cap. v. 22.* dicatur
Christus in Judæa baptizasse, & baptizasse
quoque in vicinia Johannes, nempe in Aenon
prope Salim *v. 23.* diversitatis verò nulla o-
mninò fiat mentio. Et porro *v. 26.* quando
discipuli veniunt ad Johannem Baptistam,
ipsique annunciant, quod is, qui cum ipso
fuerit trans Jordanem, ac cui testimonium
publicè dederit, etiam baptizet, diversitatem
nullam indicant: sed tantum addunt, o-
mnes venire ad eum. Cujus verò causa
non erat diversitas baptismi, nempe quod
in alio nomine baptizaret Christus & ejus
discipuli, ac deinde in alio Johannes: Sed
longè aliam reddit rationem Baptista *v. 27.*
& *seqq.* nempe id inde fieri, i. quod ipse
(Baptista) non sit Christus, provocetque ad
proprium discipulorum suorum testimo-
nium qui sciant, quod non semel, sed ali-
quoties expressè ipsis dixerit, se non esse
Christum, quippe qui ipse egeat Christo ac

Salvatore: adeoque sit nudus homo, qui non possit accipere quicquam, nisi fuerit ei datum è cœlo. 2. Quòd sit tantùm servus Christi & indignus præcursor, cujus munus sit, ministerio suo gloriam Christi in gente Judaicâ illustrare, & submotis impedimentis omnibus, viam & ingressum ei præparare. 3. Quòd tandem propterea Christum oporteat crescere, ipsum verò præcursorem & Baptistam decrescere. Quia igitur Unus fuit baptismus Christi & Johannis: Discipuli autem Christi in nomine Christi baptizarunt; necessariò sequitur, Baptistam quoque baptizasse in nomine Christi: quippe cui & doctrinâ & baptismo suo viam præparabat, illum annunciabat, suæ doctrinæ fundamentum ponebat, ideoque in omnibus sese ad ipsum referebat. Hinc Apostolus Paulus *Actor. 19. v. 4.* de Johanne refert, quòd baptizaverit baptismo resipiscentiæ, dixeritque populo, ut in eum, qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est, in Christum Jesum. Quocirca ut necessariò in doctrina Johannis & Christi debebat esse consensus & unitas: ita quoque eadem requirebatur in Baptismo. Ut enim doctrina non nisi Christum annuntiabat: ita baptismus non nisi in remissionem peccatorum propter Christum administrabatur. Concludendum igitur omninò puto, baptismum Johannis, æquè ut doctrinam,

*Johannes
baptizavit*

nam,

iam, in Christo fundatam fuisse, proindeq; *in nomine*
 Johannem in nomine Christi baptizasse. Id *Christi.*
 quod porro manifestum est, ex ipsius Bapti-
 tæ verbis *Joh. 1. v. 31.* ubi ait: *Et ego non no-*
veram eum (Christum) sed ut manifestus fiat
 Israël, propterea veni ego baptizans aqua.
 Unde ita argumentamur:

Qui propterea venit & baptizat aquâ, ut
 manifestus fiat Christus: illum oportet,
 ut baptizet in nomine Christi.

Atqui Johannes Baptista propterea ve-
 nit & baptizat aquâ, ut manifestus
 fiat Christus:

Ergo Johannes Baptista baptizavit in
 nomine Christi.

Major est certa. Quomodo enim Christus
 potuisset baptismo Johannis manifestari
 Israël, si in ejus nomine non fuisset admini-
 stratus. Minor non indiget probatione: est
 enim ipse textus biblicus.

Adde, quod *Actor. 19. vers. 5.* expressè di-
 catur. *Johannem baptizasse in nomine Domi-*
ni Jesu, Nam duorum istorum versuum,
 nempe quarti & quinti series minimè discer-
 penda est, quasi quartus Paulo, quintus ve-
 rò Lucæ tanquam scriptori tribuendus sit.
 Quandoquidem id particula δὲ, quæ versu
 quinto legitur (*ἀκρίβειαν δὲ ἐβαπτίσθησαν*,
 &c.) & respondet particulæ ὡς in versu præ-
 cedente quarto (*Ἰωάννης ὡς ἐβαπτίσθη* &c. nullo
 modo

modo admittit: Sed unam & continuam orationem & quidem unius Pauli *προδὲκλινῶς* arguit: Pauli, inquam, approbantis & doctrinam à Johanne quidem annunciatam, à discipulis verò illis fide apprehensam ut verè Evangelicam: & baptismum ipsum istis collatum, ut verè Christianum, hoc est, juxta Christi voluntatem ac mandatum, nempe in nomine Patris & Filii & Spiritus S. administratum.

An sit absurdum Christum baptizari in nomine Christi.

Verùm absurdum videtur Photinianis, *Christum baptizari in nomine Christi.* Si verò hoc absurdum est; longè absurdissimum erit, Christum *ἀπλῶς* baptizatum esse: in quocunque etiam nomine baptismum suum administraverit Baptista. Constat enim & fatentur, urgentque Hæretici hi novi, Baptismum Johannis fuisse baptismum poenitentiae, applicatumque in remissionem peccatorum. Atqui verò datur ne locus poenitentiae, ubi nulla transgressio? potestne remitti delictum, ubi peccatum ne cogitari quidem potest? potestne remissio confirmari & obsignari, ubi remissionem fingere absurdissimum est? Ut igitur alio fine, nempe ut impleretur omnis Justitia, nostrumque baptisma, quod ipsius Christi est, sanctificaretur, potuit, debuit ac voluit baptizari Christus: ita quoque baptizari voluit illo ipso baptismo, illa ipsa forma ac modo, qui Johanni cœli-

coelitus erat demandatus, quoque omnes alios baptizabat. Noluit ergò vel minimum in baptismo isto immutari: cum illo ipso baptismo & non alio, vel alio modo formato & administrato, quàm, quo omnes & quo modo omnes à Johanne baptizabantur, baptizari Christus deberet; & quidem tum potissimum, quando nondum erat Messias Mundi declaratus; sed per baptismum & in baptismo hoc declarari debebat. Conclufum igitur esto, Christum à Johanne baptizatum esse baptismo suo, usitatoque & coelitus sibi demandato modo: hoc est, in nomine Sacrosanctæ Trinitatis: Patris, Filii, & Spiritus sancti: idque ob dictas rationes sine ulla absurditate fieri potuisse.

Tandem Johannem non baptizasse in nomine Spiritus sancti duplici probat ratione. 1. *Quia ipsemet Baptista sapius testatus est, se non baptizare Spiritu sancto.* Verùm distinguat Hæreticus inter hæc phrasès: *Baptizare Spiritu sancto; & baptizare in nomine Spiritus sancti.* Nam Spiritu sancto baptizare vel intelligitur de miraculosa Spiritus sancti effusione, qualis erat illa die Pentecostes super Apostolos: vel de interna sanctificatione, internisque spiritualibus motibus, qui in cordibus fidelium excitantur: Baptizare verò in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, est baptismi à Christo instituti

Probat En-jedius, Johannem nō baptizasse in nomine Spiritus S. 1. Ratio. Responsio.

tuti executio. Utrumque; sed illud propriè ac principaliter. Soli Christo competit, fierique potest extra administrationem Sacramentorum & Baptismi. Hoc verò ministris propriè competit. Ut igitur Baptista inter se ministrum & Messiam Dominum accuratè distingueret; id quod propriè Messia est, nempe miraculosè effundere Spiritum sanctum, illoque internè baptizare; sibi, tanquam principali causæ adscribere ut non debuit, sic etiam noluit. Quæ si rectè intelligantur, vanitas hujus rationis manifesta est.

2. Ratio.

2. Ratio erat: *Quia discipuli Johannis post acceptum à Johanne baptisma, non sciverunt esse Spiritum sanctum.* Quòd certè non ignorassent, si in nomine Spiritus sancti baptizati fuissent. Verùm salva res est: ludit Sophista fallaciâ phraseos. Phrasis enim hæc, *nescivisse discipulos esse Spiritum sanctum*, non ita nudè intelligenda est. Quomodo enim de Spiritu sancto nihil planè scire potuerunt discipuli Johannis, qui à Præceptore non semel audiverant: post ipsum, Christum baptizaturum Spiritu Sancto & igne *Matth. 3. v. 11. Marci 1. v. 8.* Spiritumque sanctum in specie columbæ in baptismo Christi de cælo descendisse? Quod sanè tum temporis nemini, & cum primis inter discipulos Johannis, sive præsens sive absens fuerit, ignotum esse potuit. De hoc igitur, an

Responsio.

nimi-

nimirum esset aliquis Spiritus sanctus, neque Apostolus quæsit, neque isti responderunt: sed de iis donis, quæ dum passim per Ecclesias constitutas vigeant, de quo Spiritu sancto isti Ephesii negant sese quicquam audivisse, ubi tenuiter adhuc Christus illuxerat. Dicuntur igitur hîc Spiritus sanctus μετ'ωνυμίας dona illa eximia, Spiritus sancti, quibus tum illos peculiariter solebat Deus ornare, qui gubernaculis Ecclesiarum admovebantur. Hæc igitur quia solidè refutata & explicata sunt, liquet, falsissimam esse conclusionem Enjedini: *Baptisma Novi Testamenti non semper in nomine sacrosanctæ Trinitatis, Patris, Filii & Spiritus S. fuisse administratum.*

Falsa est conclusio Enjedini.

Pergit Enjedinus: *Quod verò quidam (Bezam intelligit) hanc contrarietatem conciliare volens, affirmat, Apostolos semper in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti baptizasse: Sed Lucam brevitas studio finem tantum baptismi expressisse, formam verò apud Matthæum descriptam esse. Hoc (respondet Enjedinus) ab illo non tantum dici, sed confirmari oportuit. Nam nos scimus & à Johanne & à Petro Act. 2. baptismi finem statui resipiscenciam & peccatorum remissionem.*

Continuatur discursus Enjedini.

Ratio verò à nobis data est: Quia enim Lucas tantum historicè descripsit facta Apostolorum, & inter illa, administrationem

Responsio.

nem

nem baptismi sufficebat dicere, baptizasse illos in nomine Christi, quia jussu, instituto, & auspiciis Christi baptizabant, modo tanquam per se noto ex institutionis & mandati Christi historia, præsupposito, & sic non explicitè posito: quod historicis usitatissimum esse solet.

*Exceptio
Enjedini.*

Excipit Hæreticus: *Verisimilius esse, in executione, qua describit Lucas, formam declarari, quàm in præceptis: cum præcepta debeant esse brevia, præsertim si quid doctis præcipiatur. Præterea, vix est verisimile, tam sæpe repetitam baptismi administrati historiam, tam alto silentio præterituram fuisse, trium personarum memoriam, si forma baptismi in eo consisteret. Cum potius dicere liceat, ea, quæ sæpius inculcantur, majorem mereri fidem, quàm quod semel tantum scriptum reperitur. Certè omnes baptismi circumstantias diligenter descripsit Lucas Act. 8. ubi nulla Patris & Spiritus sancti sit mentio. Deniq; si forma baptismi illis verbis significaretur, Marcus, fidelis Matthæi abbreviator, utpote tam necessaria, non prætermisisset. Formâ enim omisâ, videtur res ipsa omitti: Verùm illa apud Matthæum verba, non ita esse strictè urgenda, vel ille unicus Pauli Apostoli locus ad Roman. 6. docet: ubi affirmat; omnes Christianos in mortem Christi esse baptizatos. Ex quibus verbis eodem jure forma baptismi exculpi posset, quo Matthæi verba, detorta sunt.*

Prima

Prima exceptio nullius est momenti. Non enim verisimilius est id, quod fingit Enjedinus: Sed contrarium veritati magis est consentaneum: nempe in Præceptis formam actionum, quæ requiruntur, exprimendam esse, quippe quæ præscribere debent, quid & quomodo agendum sit: non verò historia, quæ obedientiæ exempla refert. nempe quæ non modum agendi declarare tenetur; sed sufficit, si dicat præceptis, per se satis clare scriptis & propositis ab his vel illis satisfactum esse. Sic etiam Lucas, historicè describens acta Apostolorum, noluit repetere præceptum Christi de Baptismo administrando, per se ex historia Evangelica satis manifestum ac notum: sed tantum breviter illud attingens, quid secundum istud fecerint Apostoli, nempe quod hos & illos baptizaverint, enarravit. Deinde Præcepta quidem debent esse brevia: ita tamen ne nimia brevitatis obscuritatem pariat. Inquis, addere Hæreticum, *si doctis præcipiatur*. At qui Christus non tantum doctis, sed etiam indoctis præceptum illud in Evangelica historia annotari voluit: ut omnes, sacra legentes, illud sine difficultate intelligerent. Quocirca perspicuum ac integrum ut esse debuit, ita etiam Christus illud esse voluit. Adde, quod adeo prolixum quoque non sit: sed satis rotundum ac perspicuum, ut

Responsio.

*Exceptio
Hæretici &
Responsio.*

nullâ vel repetitione, vel declaratione indigeat.

*Responsio
ad alterum
argumen-
tum.*

Alterum quoque argumentum tantum probabilitate nititur; ideoque urgens non est. Fieri enim potest, ut aliquid certo respectu videatur alio probabilius: quod aliâ ratione probabilius eo non est. Non enim est probabile, illum, qui historias gestas circa leges omnibus notas ac manifestas, describit; ipsas leges repetere: & potissimum tunc, quando alibi sufficienter sunt conscriptæ, & quoad usum vigent ac florent: Id enim esset præsentia & omnibus nota referre: quod historici non est: quippe qui de præteritis, & absentibus, adeoque aliis ignotis ac novis scribere lolet. Quod addit, *illa majorem mereri fidem, quæ sæpius inculcantur, quam quod semel tantum scriptum reperitur.* Id forsan in

Exceptio.

Responsio.

scriptis humanis ac profanis verum est: non verò ita in scriptis divinis ac sacris: Quod enim semel à Deo dictum, id semper dictum est, & quasi semper dicitur: Cum in Deum nulla omnino cadat mutatio. Ita quia semel dixit Jehova in veteri Testamento: *Ubi cumq; fecero meminisse nominis mei, ibi veniam ad te & benedicam tibi:* ita semper verum fuit & actu præstitit Jehova. Quod attinet caput octavum Actorum: nullas ibi circumstantias Baptismi accuratè descriptas invenio; tantum dicitur, quod alii atque alii baptizati sint

sint. Imò *versu* 12. non dicitur, quod tantum in nomen CHRISTI baptizati sint credentes: sed inquit Lucas: *cum credidissent Philippo Evangelizanti, quæ ad regnum DEI & nomen Jesu Christi pertinent, baptizabantur viri simul ac mulieres.* Quæ verò pertinent ad regnum Dei? Certè illa, quæ pertinent ad vitam æternam: Atqui verò hæc est vita æterna, ut te solum (patrem) cognoscant Deum verum, & quem misisti Jesum Christum: *Johan. 17. vers. 3. Et ibid. cap. 5. v. 24.* inquit Christus: Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam & in condemnationem non veniet: sed transit de morte in vitam. Quia ergo ita baptizati sunt, ut fuerunt edocti & crediderunt; sequitur ex hoc loco; quòd non tantum in nomine Filii, verum etiam in nomine Patris: & consequenter in nomine Spiritus sancti, hoc est, secundum institutionem Christi *Matth. 28.* baptizati fuerint.

Ultima objectio sumitur ab Evangelio Marci, & Loco Apostoli Pauli Rom. 8. ubi dicitur: *nos in mortem Christi baptizatos esse.* Illa nullius est momenti: Quia enim Marcus abbreviator est, ut inquit Adversarius, Matthæi, non opus erat ei, quæ satis perspicuè à Mattheo fuerant tradita, cum omnibus circumstantiis repetere. Itaque non omisit

*Ultima Ene-
jedi ni obje-
ctio refuta-
tur.*

verba institutionis Baptismi, quòd illa minus essent necessaria: sed quia satis clarè & perspicuè erant posita apud Matthæum. Quis negabit, historiam Incarnationis Filii Dei esse scitu necessariam omnibus Christianis. Omisit nihilominus illam totam Marcus: certè nullam aliam ob causam, quàm quod ea satis perspicuè à Matthæo & aliis Evangelistis erat conscripta. Sic multa alia maximè necessaria ob eandem causam in suo Evangelio repetere noluit Marcus. Quod attinet locum Apost. *Rom. 6.* ubi dicitur: *nos in mortem Christi baptizatos esse*: nullam habet is difficultatem, neque ex eo illud potest torqueri, quod sibi imaginatur Adversarius. Eo enim loci non agit Apostolus de forma baptismi, sed de fine & effectis: nempe docet, quod in baptismo, ubi Christum Jesum induimus, simul baptizati simus in mortem ipsius, participes facti efficaciae mortis Christi, quæ & remissionem peccati & liberationem à jure peccati nobis impetravit: Ut ita ea ipso spiritualiter cum Christo sepulti essemus per baptismum in mortem peccati, proindeque peccatum mortificaretur in nobis, & è contrario justitiæ viveremus. Male igitur argumentatur Adversarius ab eis, quæ ad finem & effecta baptismi pertinent, ad ea, quæ formam & essentiam ejus constituent.

Reje-

Refectis igitur & refutatis omnibus illis, quæ Enjedinus & ejus asseclæ contra utramque propositionem nostræ demonstrationis objiciat, manet illa certa, firma, immota & inconcussa. Quocirca triumphantes, illam repetimus & concludimus:

In cujus nomine baptizamur, is est verus naturâ D E U S:

Atqui in nomine non tantum Patris & Spiritus sancti; verum etiam Filii, baptizamur:

Ergo non tantum Pater & Spiritus sanctus, verum etiam Filius est verus naturâ D E U S:

Quod erat demonstrandum.

CAPUT XXXI.

Quartum Fundamentum Novi Testamenti, demonstrans Trinitatem ex Johan.c.15.v.26.

Quartum Fundamentum Novi Testamenti, quo apodicticè Sacrosanctæ Trinitatis mysterium probatur, desumendum putamus ex Johannis cap. 25. vers. 26. *Demonstratio Sacrosanctæ Trinitatis ex Joh.c.15. v.16.*
Quum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus, inquam, ille veritatis, qui à Patre procedit, ille testabitur de me.

Ex quo fundamento sic argumentor:

De quo dicitur, quòd sit venturus, quòd eum Christus sit missurus à Patre: quòd non sit ipse Pater, sed à Patre procedat: sitque tandem Spiritus veritatis: ille est persona à Patre distincta.

Atqui de Spiritu sancto dicitur, quòd sit venturus: quòd eum Christus sit missurus; quòd non sit ipse Pater; sed à Patre procedat: quòd sit Spiritus veritatis.

Ergo Spiritus sanctus est persona à Patre distincta.

Major est certa: Nam 1. venire: 2. mitti à tertio. 3. ab illo procedere. 4. Spiritum veritatis esse: sunt infallibiles notæ ac proprietates suppositorum sive personarum.

Porrò ita inferimus:

Cui tribuuntur ea, quæ de patre negantur: ille cum patre non est eadem persona, vel etiam ἀπλῶς idem.

Atqui Spiritui sancto tribuuntur ea, quæ de patre negantur.

Ergo Spiritus sanctus non est cum patre eadem persona: vel etiam ἀπλῶς idem.

Major est vera; Quæ enim proprietatibus distinguuntur, illa, ut distinguuntur, idem

idem esse nequeunt. Minor est certa ex dicto allegato. Nam Spiritus sanctus dicitur post Christi ascensionem venturus; Pater non: Spiritum sanctum missurus est Christus à Patre: Patrem verò à Patre non est missurus: Spiritus sanctus à Patre procedit: At pater à se patre non procedit: Ergo Pater non est idem, quod Spiritus sanctus; neque è contrario. Inquiunt, *Spiritum Sanctum esse increatam virtutem Dei Patris*: Atqui verò virtus illa non potest distingui ut aliud sive ut alius à Patre: sed est idem cum Patre: Hic verò Spiritus sanctus distinguitur, ut procedens à Patre, ut missus à Patre per filium. Ergo non est idem, quod virtus patris, quippe quæ ad ejus essentiam & identitatem pertinet: ideoque à Filio mitti nequit, quin semel mittatur & pater. Virtus enim Patris pater ipse est. Quia igitur Spiritus sanctus non est ipse Pater: sequitur Spiritum sanctum esse alium, ideoque aliam personam à Patre, Non autem est creatura: quod concedunt Photiniani: Ergo rursus infero, & quidem necessario, eum creatorem, proindeque Deum esse: Ergo & Deus est Spiritus sanctus, & Persona, & à Patris persona distinctus: Ergo Personaliter non Essentialiter: ut Personarum pluralitas adfert immotam relinquat essentiæ divinæ unitatem. Unde porro & quidem ultrò

Exceptio

Responsio.

sequitur, Filium esse naturâ Deum. Sic enim licet ex suppositis argumentari.

Quicumque non est Deus, is non potest mittere Deum paracletum :

Atqui Christus mittit Deum paracletum.

Ergo Christus non est non Deus : hoc est, per æquipollentem : Christus est Deus.

Ergo Pater est Deus, Filius est Deus, & Spiritus sanctus est Deus : Ergo quia Deus unus est, hi tres, sive hæ tres personæ, sunt unus verus & simplicissimus Deus : & vi consequentiæ in una simplicissima essentia divina sunt tres distinctæ personæ : *Mittens, Mittendus, & à Quo mittendus emanat* : hoc est, Filius, Spiritus Sanctus & Pater. *Quod erat demonstrandum.*

CAPUT XXXII.

Smalcii contra hunc locum exceptio

LOcum hunc intactum relinquit Enjedinus. Smalcius contra Scopperum inquit, illum *Johan. 14.* (cum quo hic consentit, idemq; arguit) *docere, Christum rogare Patrem: Christum mittere Spiritum à Patre.* Unde porro

porro concludit: Ergo Christum non esse personam aequè divinam, ut patrem. Addit rationem. Patrem enim, inquiens, neminem nec rogat, nec rogare potest: nec ab alio, sed à se ipso mittit Spiritum Sanctum. De Spiritu Sancto porro ita sophisticatur. Spiritus verò sanctus etiamsi, ut Persona introducatur, dum ea illi tribuuntur, quæ personæ conveniunt: tamen propterea pro persona haberi non potest. Nam quæ illi tribuuntur personæ propria, ea per figuras, Sacris literis usitatissimas, Metonymiam & Prosopopœjam excusari possunt: Interim verò ea de illo ipso Spiritu dicuntur: quæ personæ competere nullo modo possunt: quale est, quod procedit à Patre. Nec enim persona à persona perpetuò potest procedere (ut vox Græca, quæ est præsentis temporis, requirit) sed res à personis procedunt, ut est Marc. 7. v. 15. ubi est idem verbum. Deinde idem Spiritus sanctus datur, vel homines illo obsignantur: idg; in illis ipsis locis dicitur, ex quibus adversarii colligere solent, eum esse personam (ut Luc. 11. & nominatim Ephe. 5. Ibi enim dicitur, ne contristate Spiritum Dei sanctum) Hoc verò de Persona dici posse, nemo sanæ mentis affirmabit, præsertim cum consideret, simul & semel plurimis illum dari, vel plurimos illo obsignari. Personam autem divinam non esse, locus Johan. 16. cum dicitur: Nihil à seipso loquitur, ita evidenter docet, ut nulli tergiversationi locus esse

videatur. Quis enim hoc de divina persona dici vel cogitari posse unquam suspicatus est. Hucusq; Smalcus.

CAPUT XXXIII.

Discursus Smalcii resolutio & refutatio.

Verum enim verò ut ratio consequentiæ horum argumentorum sit eò manifestior, syllogisticis illa formis includamus. Primum ergò, quo negat, Filium æquè personam divinam esse, ut Patrem, ita formatur:

Quicumque rogat Patrem, & mittit Spiritum sanctum à Patre, ille non est æquè persona divina, ut is, qui neminem rogat, vel rogare potest; quiq; non ab alio, sed à se ipso mittit Spiritum Sanctum:

Atqui Christus rogat Patrem & mittit Spiritum sanctum à Patre: Pater verò neminem rogat vel rogare potest; nec ab alio; sed à se ipso mittit Spiritum Sanctum:

Ergo Christus non est æquè persona divina, ut Pater.

Major

Major non est simpliciter vera. Nam *Intercessio non arguit inaequalitatem personarum.* Intercessio per se inaequalitatem personæ non arguit: cum æqualis apud æqualem, imò major apud minorem, Princeps apud comitem, pro tertio quodam intercedere, queat. Diversitas officii, non essentiae vel dignitatis inaequalitas eo arguitur. Deinde & minor non ἀπλῶς vera est. Nam non tantum dicitur *Filius missurus Spiritum Sanctum à Patre* Johannis decimo quinto vers. vigesimo sexto: Sed etiam *Pater missurus Spiritum Sanctum in nomine CHRISTI* expressè perhibetur Johannis decimo quarto vers. 26. Ergo ut Christus mittit Spiritum Sanctum à Patre: ita Pater eundem mittit in nomine Filii. At in nomine alicujus mittere, est etiam ab aliquo mittere. Deinde capite vigesimo sexto vers. 13. 14. ait Christus: *Spiritus Sanctus nihil loquetur à se ipso: Sed de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Addit insuper rationem vers. 15. *Omnia, quaecumq; habet pater, mea sunt: Propterea dixi, quod de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Ergo Spiritus Patris est Spiritus Christi: Ergo ut eum mittit Pater, ita & Christus: Ergo ex missione hac nulla concludi vel demonstrari potest inaequalitas, sed maxima æqualitas.

Spiritus Sancti porrò personam diversis, ut patet, mediis sive argumentis negare *Spiritus Sanctum personam*

esse quomo-
do neget
Smalcius.

gare conatur Smalcius : quæ ordine resol-
vemus. Primum est:

Ubicunque aliquis ut persona intro-
ducitur; & verò Personæ propria
per figuras sacris literis usitatissi-
mas, Metonymiam & Prosopo-
pœjam, excusari possunt: ibi is,
qui, ut persona introducitur, pro
persona non est habendus:

Atqui hîc Johannis decimo quarto
& decimo quinto, Spiritus sanctus
ut persona introducitur; & verò
personæ propria per usitatissimas
sacræ scripturæ figuras excusari
possunt:

Ergo hîc Spiritus sanctus pro persona
non est habendus.

Responsio ad
Sophisma
Smalcis.

In Majore distinguendum est inter excu-
sationem sive explicationem veram, & so-
phisticam. De vera illam meritò concedi-
mus: Sophistica verò vel excusatio vel ex-
plicatio ut nulla est; ita nullo modo pro-
banda. Minor continet manifestam peti-
tionem principii. Nam hoc in quæstione
est & à nobis negatur, *Spiritum Sanctum, qui
in se persona non sit, ut personam in allegatis &
similibus locis introduci.* Et qui hoc negat, ne-
gat simul allegatas Figuras Prosopopœjā &
Metonymiam. Ne verò simplici negatio-
ni inniti videamur, age, probabimus pri-
mum

mum hic Prosopopœjam nullam esse. Prosopopœja sive fictio personæ est figura, quæ aliam personam, velut oratione nostrâ loquentem, fingimus. Vel, ut eam definit autor ad Herennium: *Fictio personæ est, cum aliqua persona, quæ non adest, confingitur, quasi adsit: aut cum res muta sit loquens & ornata, atque ei oratio attribuitur ad dignitatem accommodata.* Applicentur hæc ad allegata dicta. Joh. 14. v. 26. & cap. 15. v. 26. & nulla apparebit Prosopopœja. Nam Christus ibi Spiritum sanctum non fingit personam oratione sua loquentem: neque eundem ut personam, quæ non adsit, confingit, quasi adsit: neque ipsum ut rem mutam introducit loquentem, eique orationem attribuit: Sed tantum prædicit, quod Paracletum hunc missurus sit Pater in nomine Christi, ipseque Christus eundem sit missurus à Patre: quidque ille post suum ad Patrem abitum, sit facturus, nempe discipulos omnia docturus, de se Christo testimonium perhibiturus. Sic ergo argumentamur.

Ubicunque 1. non persona, velut oratione nostrâ loquens, fingitur. 2. non persona aliqua, quæ non adest, quasi adsit, confingitur. 3. non res muta instar loquentis, introducitur; ibi per Prosopopœjam nihil

Demonstratur prosopopœjam nullam esse in locis allegatis.

Prosopopœja quid sit.

Applicatio definitionis Prosopopœe ad institutum.

nihil vel explicatur vel excusatur:

Atqui *Johan. 14. v. 26. cap. 15. v. 26.* Spiritus sanctus 1. non ut persona, oratione Christi loquens fingitur. 2. non ut persona aliqua, quæ non adest, quasi adsit, confingitur. 3. non ut res muta, instar loquentis introducitur:

Ergo *Johan. 14. v. 26. & cap. 15. v. 26.* per Prosopopœjam nihil vel excusari vel explicari potest.

Major est certa. Nam ubi ex tribus illis requisitis nullum est, ibi Prosopopœja non est. Minor est ex præmissis manifesta: Ut autem adhuc sit clarior, formula esto:

Ubicunq; Christus promittit, se Spiritum sanctum à Patre, Patremque eundem Spiritum S. in nomine Christi, missurum, ut Apostolos omnia doceat, omniaq; illis suggerat; ibi Christus Spiritum sanctum 1. non personam, suâ (Christi) oratione loquentem fingit. 2. non personam, quæ non adest, quasi adsit, confingit. 3. non rem mutam instar loquentis introducit:

Atqui *Joh. 14. & 15.* Christus promittit se Spiritum sanctum à Patre, patrem

patremq; eundem Spiritum sanctum in nomine Christi missurum &c.

Ergo *Johan.* 14. & 15. Christus Spiritum sanctum 1. non ut personam suam (Christi) oratione loquentem fingit. 2. non personam, quæ non adest, quasi adsit, confingit: 3. non rem mutam instar loquentis introducit: Et per consequens in locis allegatis per Prosopopœiam nihil vel excusatur vel explicatur.

Ut autem Prosopopœia in locis allegatis Evangelistæ Johannis nullum omnino habet locum: sic neq; Metonymiæ aliquis relinquitur. Sic argumentamur:

Si hîc aliquis Metonymiæ locus est concedendus; tum illa erit vel causæ, vel causæ: vel accidentis; vel subjecti; vel circumstantiæ temporis; vel circumstantiæ loci; vel adjecti; vel antecedentis; vel relati. Sed nulla ex his defendi potest. Ergo. &c.

Minorem ordine probamus ita. Primum: si est Metonymia causæ; tum vel efficiens ponitur pro effectu: vel materia pro materiato; vel forma pro formato. Primus modus dicitur Metonymia efficien-

Demonstratur Metonymiam in locis allegatis nullam esse.

Metonymiam causæ non esse probatur per omnes causas

tis,

*Species, quæ
in Metony-
mia locum
habent.*

tis, quæ finitur tropus, quo ex voce propria efficientis significatur effectum. Hæc Metonymiâ nonnullis in certos subdistinguitur modos. Primus est, quando nomina inventorum autorum, & scriptorum, pro rebus inventis, excogitatis & scriptis usurpantur: atque ita vox personæ efficientis transfertur ad significandum effectum. Quod rursus fit dupliciter. I. Cum vox personæ, quæ propriè inventor & autor est, usurpatur pro rebus effectis. Sic Christus Gal. 3. vers. 29. pro beneficiis usurpatur. *Quotquot baptizati estis, Christum induistis*: hoc est. Quotquot baptizati estis, per fidem induistis Justitiam Christi, quam nobis obedientia sua, legi præstita, simulque suâ passione ac morte comparavit. Ejusmodi Metonymiam in locis allegatis non esse, facile concedent adversarij. Cum juxta illorum opinionem potius effectum pro causa, quàm causam pro effectu, positum esse concedendum foret. Talis autem Metonymia est in 1. ad Corinth. 14. ubi dicitur, *Spiritus Prophetarum Prophetis sunt subjecti*: hoc est, doctrina, interpretatio & sententia unius doctoris alterius doctoris judicio subjecta est. II. Cum personæ, quæ scriptores sunt, pro scriptis operibus appellantur: ut Luc. 16. *Habent Moysen & Prophetas, audiant eos*: hoc est, Scripta Moysis & Prophetarum:

Item

Item Lucae 24. *Exorsus est à Mose & omnibus Prophetis.* Neque talem Metonymiam hic esse, facile concedent, & res ipsa loquitur.

Secundus modus est, quando vox rei efficientis, sive sit substantia, sive qualitas, sive actio, pro re effecta ponitur. Sic charitas sumitur pro effectis sive beneficiis charitatis. 1. Joh. 3. v. 1. *videte qualem nobis charitatem dedit Deus pater, ut filii Dei vocemur.* Sic ira pro poena & ultione ex ira profecta, Mich. 7. v. 9. *Iram domini portabo: quia peccavi:* Opus quoque & actio pro præmio seu mercede operis, Levit. 19. *Opus mercenarii non pernoctabit tecum:* hoc est: Mercedem mercenarii nō retinebis in diem posterum. Labor etiam pro rebus, labore partis, Ezech. 23. *Tollent omnem laborem tuum,* hoc est, facultates labore partas, Psal. 120. *Laborem manuum tuarum manducabis,* id est, cibum manuum labore partum. Item Justitia pro præmio Justitiæ 1. Samuel. 26. 23. *Jehova reddat viro Justitiam suam,* id est, præmia Justitiæ & fidei. &c.

An ad hunc modum referri possint allegata dicta Johan. 14. & 15. forsan dubitari posset. Ut enim in dicto 1. Johan. 3. v. 1. *Caritas ponitur pro beneficiis caritatis:* itaque quoque in allegatis locis forsan positus est Spiritus DEI pro spiritualibus DEI donis.

Sed neque hoc esse potest : Id enim circumstantiæ personales non admittunt, quando dicitur : quòd *Spiritum sanctum mittet Pater in nomine Christi* ; quòd *Spiritum sanctum mittet Christus à Patre* : quòd *Spiritus sanctus veniet*, quòd *à Patre procedit* : quòd *testimonium perhibebit de Christo*. Quæ omnia ut propriæ sunt affectiones suppositorum & in specie personarum : ita personam ipsam verissimè arguunt.

3. Modus.

Tertius modus est, quando vox instrumenti, ponitur pro re instrumento facta. Sic usurpatur lingua pro sermone Proverb. 25. *Mollis lingua confringit iram* : hoc est, sermo mollis. Esaia 33. *Non videbis populum profunde lingue* : hoc est, obscuri sermonis. Sic os pro sermone sumitur Proverb. 16. *Os blandum facit impulsione* ; Item labium pro sermone. Gen. 11. *Omnis terra erat labii unius* : hoc est. Unius idiomatis. Proverb. 12. *Labium veritatis firmum erit in perpetuum* : hoc est, Sermo verus. Eodem modo brachium & manus pro effectis, quæ brachio & manu fiunt, usurpantur Jerem. 17. *Maledictus vir, qui ponit carnem brachium suum* : hoc est, auxiliatricem potentiam. Num. 11. *Nunquid manus Domini abbreviata est* ; hoc est, potentia. Instrumenta quoque bellica, ut gladius & similia pro ipso bello, Levit. 26. *Inducam super vos gladium*.

Nec;

Neque hæc Metonymia in allegatis locis locum habere potest. Sumendus enim esset Spiritus sanctus tanquam virtus patris, pro ipso patre : unde absurdissimus hic conficeretur sensus. I. *Johann. decimo quarto.* Paracletus autem ille, qui est Pater cœlestis, quem mittet pater in nomine meo. II. *Johann. decimo quinto.* Quùm autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à patre, PATER VERITATIS, qui à Patre procedit. Nempe sequeretur inde absurdissimè, Patrem se patrem mittere in nomine Christi : Patrem se patrem veritatis mittere, Patrem à se patre procedere. Quæ sanè absurdissimis absurdiora. Non ergo est Metonymia efficientis.

Porro quando materia ponitur pro materiato, Metonymia dicitur *Materiae* : quæ finitur tropus, quo vox propriè significans materiam, ad significandam rem materiata traducitur, ut *Geneseos 3. Terra es, & in terram redibis. Gen. 18. Ecce cœpi ad Jehovah loqui, qui pulvis & cinis sum. Psalm. 17. Simulacra gentium aurum & argentum* : hoc est, aurea & argentea. Talem hîc Metonymiam non esse, res ipsa loquitur.

*Metonymia
Materiae
non est.*

Quando forma sumitur pro formato, Metonymia *formæ* est. Verùm hujus exempla ut sunt rarissima ; ita neque hîc locum habet.

*Metonymia
formæ non
est.*

*Metonymia
effecti non
est.*

Metonymia causlati sive effecti est, quâ vox propria rei effectæ traducitur ad significandam ejus causam, ut Gen. 25. *Duæ gentes sunt in utero tuo*, id est; Esau & Jacob, duarum gentium autores ac parentes, 1. Reg. 4. *Cave vir Dei, Mors est in olla*: id est, venenum seu Colocynthis, mortem afferens. Et ejusmodi Metonymiam hîc non esse, quis ambiget?

*Metonymia
accidentis
non est.*

Metonymia accidentis est, quâ vox propria accidentis traducitur ad significandum ipsum subjectum: ut 2. Corinth. 5. *Ut nos fieremus justitia DEI per eum*: hoc est, justici coram Deo Matth. 8. *Et statim purgata fuit lepra ejus*: hoc est, Ipse homo. Neque hæc Metonymia hoc loco dabitur. Nam primum negatur Spiritum sanctum accidens esse: deinde si omninò esset, significaretque dona Spiritus sancti, tum subjectum essent homines sancti: pro quibus nullo modo hîc sumi potest.

*Metonymia
subjecti non
est.*

Metonymiam subjecti nonnulli planè negant. Sed sit tropus, quo vocabulum subjecti ponitur pro vocabulo accidentis. Verùm quis talem figuram hîc finget, quibus argumentis stabilet? Certè nullis.

*Metonymia
circumstan-
tiæ tempo-
ris & loci
non est.*

Metonymia circumstantiæ temporis est, quando temporis vox ponitur pro voce rei, quæ fit in isto tempore. Metonymia circumstantiæ loci est, quando nomen loci ponitur

ponitur pro nomine rei in loco, atque adeo nomen continentis pro nomine contenti. Et hosce Metonymiæ modos hîc non dari quilibet videt.

Metonymia adjecti est, quando id, quod alicui adjungitur, sumitur pro eo cui adjungitur. Ut Ucalegon pro domo: *Proxi- mus ardet Ucalegon*: id est, Domus Ucalegonis ardet. Verùm de hac Figura inquit Quintilianus: Talia nemo audet, nisi Poëta. Est enim Metonymia duriuscula. Quare & hîc talis Metonymia non erit.

Metonymia adjecti non est.

Metonymia antecedentis est, quâ Antecedentis nomen pro nomine consequentis ponitur. Ut quando discumbere dicitur pro cœnare. Et tandem Metonymia relati est, cum relatum pro relato ponitur: *It, non aufferetur sceptrum de Juda*. Ubi sceptrum pro regno, signum pro signato ponitur. Verum neutram harum Metonymiarum hîc locum habere, quis tam stupidus & stolidus est, qui non intelligat?

Metonymia antecedentis non est.

Metonymia relati non est.

Quia itaq; allegata ex Johanne dicta ad nullam vel speciem vel modum Metonymiæ referri possunt: in aprico est falsitas adser-tionis Adversarii nostri; qua dicebat, ea, quæ Spiritui sancto locis allegatis tribuuntur personæ propria, non tantum per Prosopœjam, sed etiam per Metonymiam excusari posse.

Ergo nulla hic est Metonymia.

*Alterum
argumentū
Smalcii.*

Alterum Argumentum Smalcii est:

Cui tribuuntur ea, quæ personæ nullo modo competere possunt; ille personæ non est:

Atqui Spiritui sancto tribuuntur ea, quæ personæ nullo modo competere possunt:

Ergo Spiritus sanctus personæ non est.

Minorem probat: I *Quia Spiritus sanctus dicitur à Patre procedere. Sed personæ à personæ perpetuo procedere non potest (ut vox Græca, quæ est præsentis temporis requirit;) sed res à personis procedunt, ut est Marci 7. v. 15. 2. Quia Spiritus sanctus datur & quidem plurimis, itemq; plurimi eo obsignantur: Quod Personæ competere non videtur.*

*Responde-
tur ad pri-
mam ratio-
nem Mino-
ris,*

Ad primam rationem Minoris dicimus, ludere Adversarium fallaciâ æquivocationis in vocabulo Procedere ἐκ πορ & ἐξ. Nam distinguendum est, inter donationem & missionem Spiritus sancti: & inter processionem: Quæ Hæreticus pessimè confundit. Procedere enim est actio Dei ad intra, ut loquuntur; Mittere verò & effundere Spiritum sanctum est actio Dei ad extra: Hoc est, non dicitur Spiritus sanctus procedere à Patre & Filio, cum mittitur & effunditur super Domum David, Zach. 12. v. 10. Sed respectu essentiali, quam ab æterno accipit communicatam sibi à Patre & Filio. Ut

enim

enim de Filio quia essentiam suam habet à Patre, scriptura dicit, genitum esse: Sic de Spiritu sancto, quia non à seipso, sed à Patre & Filio essentiam suam habet, scriptura utitur verbo procedere. Atque hoc cè loquendi modos Ecclesia religiosè imitatur; proindeque non dicit Spiritum sanctum genitum esse: sed ἐκπορεύεσθαι. Nam quemadmodum de Filio Job. i. v. 14. dicitur: μονογενης ὢν πατρός: ita etiam Johan. i. 5. v. 26. de Spiritu sancto dicitur: ὁ ἐκπορεύεται ὡς τὸ πατρός. Et ne id de missione sive legatione simplici sive nuda, sed emanatione essentiae intelligendum esse certò sciamus, addit & satis se explicat scriptura. I. Cor. 2. v. 12. quando dicit, πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ: Spiritus, qui est ex Deo. Imò verbum ἐκπορεύεσθαι non usurpatur de Missione Spiritus sancti; sed verbum ἐπελθεῖν: Act. i. v. 8. ἐπελθόντες τὰ ἁγία πνεύματα ἐφ' ὑμᾶς. Et Luc. i. v. 35. dicit Gabriel ad Mariam: Spiritus sanctus ἐπελεύσεται ὑπὲρ σε: Ut ita verbum illud ἐκπορεύεσθαι, cum de Spiritu sancto dicitur, æternæ processions proprium & peculiare sit. Ergo omninò concedendum & cum scriptura statuendum, dicendumque, quòd Persona & quidem Tertia persona ab æterno procedere possit imò etiam procedat.

Ad allegatum locum Marci 7. vers. 15.

X 4

Responsio
ad locum
facilis Marci 7.

facilis est responsio. Quandoquidem hic quaestio non est de verbo ἐκπορεύεσθαι quomodo in sacris usurpetur: sed de Phrasi τοῦ πνεύματος ἁγίου ἐκπορεύεσθαι.. Verbum in se & absolutè sumtum variè potest usurpari; & nihilominus peculiarem significationem potestatemque in Phrasi peculiari obtinere.

*Responsio
ad alteram
variationem.*

Altera quoque ratio nullius est momenti. Nam & filius nobis & quidem plurimis, nempe toti generi humano dari sive datus dicitur *Esaie 9. v. 6. Job. 3. v. 16.* Estne propterea persona negandus? Non puto. Neque alterum, quod obsignatio dicitur, eum personam quit inficiari. Est enim Metonymia causæ. Nam ut Christus *Gal. 3. v. 19.* pro beneficiis suis usurpatur, baptisatiq; Christum induisse dicuntur: Sic Spiritus sanctus dicitur obsignatio vel fideles Spiritu sancto obsignari: hoc est per Spiritum sanctum nobis obsignari promissionem gratiæ, ipsum nos regenerare ac renovare.

*Tertium argumentum
Smalcii.*

Tandem probat Spiritum S. personam divinam non esse tali argumento:
Quicumq; à seipso nihil loquitur: is non est persona divina:

Atqui Spiritus sanctus à seipso nihil loquitur:

Ergo Spiritus Sanctus non est persona divina.

Mino-

Minorem probat ex *Job. 16. v. 12.* ubi inquit Christus: *Non loquetur* (Spiritus S.) *de se ipso, sed quaecumque audierit loquetur.* Verum committit fallaciam Phrasedos. Nihil enim *de se ipso loqui*, hic non significat; doctrinam Spiritus sancti non etiam esse à Spiritu sancto, tanquam causa principali: Sed ipsum non allaturum doctrinam aliam & quasi privato arbitrio inventam, quæ vel cum Christi doctrina pugnet, vel à Christo prorsus non sit proposita: Sed quaecumque audierit, locuturum, *αὐθρονοπαθῶς*: hoc est, quaecumque de communi Trinitatis concilio, cujus ipse pars est, humano generi revelanda acceperit, ea propositurum. Loquitur ergo Phrasis de diversitate ac novitate doctrinæ, non de dependentia causali. Unde etiam inæqualitas Personæ Patris, Filii ac Spiritus sancti non potest inferri.

CAPUT XXXIV.

Quintum Fundamentum Novi Testamenti, demonstrans Trinitatem ex posteriore ad Corinthios cap. 13. v. 13.

Quintam demonstrationem in Novo Testamento fundatam, desumimus ex 2. *ad Corinth. 13. v. 13.* ubi ita Apostolus:

Gratia Domini nostri Jesu Christi, Caritas DEI, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis. Unde sic argumentor:

*Argumen-
tū probans
Trinitatem
ex 2. ad Co-
rinth. cap.
13. v. 13.*

Quicumque tres introducit, tribus distinctis nominibus numerat, & tribus peculiaribus ac propriis attributis distinguit; ille tres personas introducit:

Atqui Apostolus Paulus loco allegato tres introducit, tribus distinctis nominibus ordine numerat, & tribus peculiaribus ac propriis attributis distinguit:

Ergo Apostolus Paulus loco allegato tres distinctas personas introducit.

Majorem qui negat, ipsum sensum communem negat. Minor est manifesta ex loco Apostoli. Nam ut tres introducuntur: Pater, Filius & Spiritus sanctus; illisque nominibus denominantur ac numerantur: Filioque suum additur attributum; nempe Gratia Domini nostri Jesu Christi, inquit Apostolus: Sic Patri suum: Caritas Dei, pergit idem: Et tandem Spiritui sancto suum: Et communicatio Spiritus sancti sit omnibus vobis, concludit. Ergo consequentia & conclusio est certa.

*Smalcii
contra hoc*

Neque contra hunc locum aliquid adfert Enjedinus. Smalcius verò in refutatione
The-

Thesium de Sacrosancta Trinitate Jacobi *dictum ex-*
Scopperi, sic contra dictum hoc excipit: *ceptio.*

Locus 2. Cor. 13. Christum personam æque divi-
nam esse, ut Pater est, non evincit. Cum gratiam
ab eo etiam precari quis possit, qui non sit ipse
Deus, dummodo divina potestate præditus sit, ut
ex cap. I. Apocal. apparet, ubi a Jesu Christo, qui
est testis fidelis & primogenitus ex mortuis, gra-
tiam & pacem precatur Jobannes. Testis au-
tem fidelis & primogenitus ex mortuis, Deus
ipse nullo modo esse potest. Communio vero Spi-
ritus sancti, quam ibidem Paulus precatur, non
est aliquid simile gratiæ Christi & charitati
Dei, quasi scilicet ita Spiritus sanctus aliquid
communicare possit, ut gratiam & charitatem
largiri possunt Christus & Deus: sed passivè ac-
cipi potest ista communicatio Spiritus S. ut sen-
sus sit: Precor, ut vobiscum communicetur Spi-
ritus sanctus. Quo sensu alibi etiam Phrasis hæc,
communicatio alicujus rei accipitur.

Negat ergo Smalcus, Filium Deum esse
ex hoc loco probari: cum gratiam quoque
ab eo precari possimus, qui non sit Deus, mo-
do divinâ virtute sit præditus. Verum pessi-
mè sibi contradicit absurdissimus hîc Hære-
ticus, concedens Christo divinam sive veri
Dei virtutem, & nihilominus eum Deum ne-
gans. Sic argumentor:

Quæcunque persona divinâ virtute est
prædita, illa est omnipotens:

Atqui

Vis argu-
menti
Smalcii.

Responsio.

Atqui persona Christi est divinità virtute prædita:

Ergo persona Christi est omnipotens:

Porro:

Quæcunque persona est omnipotens, illa est verus Deus: Christus sive Christi persona est omnipotens:

Ergo Christus est verus Deus.

Major est certa: Nam in quo supposito est propria rei affectio: in illo etiam est *πρωτον δεικνόν*: Jam verò omnipotentia est propria affectio solius veri Dei: Ergo cui supposito hæc affectio tribuitur: de illo ejus proprium subjectum, hoc est, verus Deus negari non potest: Atqui Christo hæc affectio nempe omnipotentia Dei tribuitur: Ergo vera est conclusio, nempe Christum esse verum & essentialem Deum. Excipit Smalcus hoc argumento:

*Exceptio
Smalcii.*

Quicumq; est testis fidelis & primogenitus ex mortuis, ab illo quidem precari potest Johannes in Apocalypsi gratiam & pacem; sed tamen Deus ipse nullo modo esse potest:

Atqui Jesus Christus est testis fidelis & primogenitus ex mortuis:

Ergo à Jesu Christo quidem precari potest Johannes in Apocalypsi gratiam & pacem; sed tamen Deus ipse nullo modo esse potest.

Respon-

Respondemus ad maiorem, laborare illam Sophismate *ὅτι τὸ τῆ ἡ ἀπ λῶς*. Addenda enim est particula exclusiva TANTUM: ut sit sensus: *Quicumq; est testis fidelis & primogenitus ex mortuis, ille TANTUM Deus nullo modo esse potest*: Quandoquidem ut is, qui tantum Deus est, nullo modo potest mori: sic quoque non quit dici primogenitus ex mortuis. Quod libenter concedimus. Verum quia Deus mori in & per se non potuit: ideo assumpsit naturam, quæ pati morique posset, nempe humanam. In illa itaque & mortuus est, proindeque primogenitus ex mortuis reverà dicitur.

Quod spectat communicationem Spiritus sancti: sit sensus & interpretatio illa, quam dat Smalcus, vera. Sed negatur ne propterea Spiritus sanctus persona? Id certè nullo modo, sed illud inde colligitur, quod preceatur & optet Paulus Corinthæis, ut Spiritus sanctus in illos effundatur, & cum ipsis communicetur, qui caritatem Patris, gratiamq; Christi redemptoris in ipsis, tanquam electis DEI, obsignet, aliaque dona ad sanctificationem & salutem ipsorum conferat. Communicatio itaque illa respectu Patris & Filii Spiritum S. in corda fidelium mittentis, effundentis & communicantis sese quasi passivè habet, nempe ut se habet ad mittentem missus, effundentem effusus: respectu verò fide-

fidelium nullo modo passivè, sed merè activè sese habet; in illis operans, spirituales motus excitans, donaque cœlestia largiens, confir-
mans, obsignans. Quæ actiones omnes non nudam virtutem, sed suppositum peculiare & distinctum satis evidenter arguunt.

CAPUT XXXV.

*Argumentum suadens Trinitatem,
desumptum ab illis dictis, quæ Je-
hovæ Domini, Dei & Sancti
vocem tergerminam re-
petunt.*

HActenus igitur fuerunt argumenta, quibus Trinitas personarum in una simplicissima Dei essentia apodicticè ex solis scripturæ fundamentis probatur: sequitur nunc illa rationum classis, quibus eadem partim probabiliter ac dialecticè asseritur; partim Rhetoricè declaratur & suadetur. Inter quas præcipua desumitur ex illis Scripturæ locis ac Testimoniis, in quibus JEHOVÆ, aut DOMINI vel DEI vox tergerminia reperitur. Quia enim singula verba Scripturæ, de Deo cum primis loquentis, sunt singuli apices, à quibus magni pendent montes, ut quidam ex veteribus loquitur; verisimile est,

*Singula
verba Spi-
ritus sancti
sunt singula
pondera.*

est, tergemina illam Nominis divini repetitionem, in sacris literis usitatissimam, non sine causa adhiberi; sed in essentia Divina aliquid peculiare significare. Id verò quia aliud esse nequit, quàm personarum Trinitas: rectè fecisse videntur veteres, quod etiam ex ejusmodi locis argumenta pro Trinitate asserendâ ac persuadendâ desumerint.

Primus ergo locus ac Testimonium habetur Num. 6. v. 24. *Benedicat tibi JEHOVA & custodiat te. Illuminet JEHOVA faciem suam tibi, & misereatur tui, attollat JEHOVA vultum suum ad te, & det tibi pacem.*

Primus locus Num. 6. v. 24.

Secundus locus est Psalm. 67. v. 7. *Benedicat nobis DEUS, DEUS noster, Benedicat nobis DEUS, & reveantur eum omnes fines terræ.*

Secundus locus Psalm. 67. v. 7.

Tertius est Esaia 6. v. 3. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Jehova exercituum, plena est omnis terra gloriâ ejus.*

Tertius locus Esaia 6. v. 3.

Quartus est ibidem cap. 33. v. 22. *Jehova vindex noster, Jehova legislator: Jehova Rex noster, ipse servabit nos.*

Quartus ibid. c. 33. v. 22.

Ex quibus locis Fulgentius in discussion. objectionum Arianorum ita discurret: *Hujus fidei rectam credulitatem non solum Prophetica sed Apostolica nobis insinuat in veritate doctrina. Nam Esaia, cum Dei visione dignus efficitur, hujus fidei credulitas intimatur, duobus*

Discursus Fulgentii ex locis allegatis.

Sera.

Isaie 6.

Seraphin tertio clamantibus: Sanctus, Sanctus, Sanctus; & semel inferentibus, Dominus Deus Zebaoth. Quid est, quod tertio sanctus dicitur, si non Trina est in Divinitate persona? Cur semel Dominus Deus dicitur, si non una est in divinitate substantia? Dominus quoque per Moysen volens benedicere populo, hoc benedicendum tenore mandavit: Sic (inquiens) benedices populum meum, & ego benedicam eos. Benedicat te Dominus & custodiat te, illuminet Dominus faciem suam super te, & misereatur tui, attollat Dominus faciem suam super te, & det tibi pacem. Ter Dominus dicitur, & unus semper Dominus nominatur, ut in Trinitate, quæ verus est Deus, nec confundatur proprietas Personarum, nec substantialis unitas denegetur. David quoque Deo per omnia placitus, sub hac credulitate populo fideli divine benedictionis gratiam his verbis exoptat infundi: Benedicat nos DEUS, DEUS noster, benedicat nos DEUS, & metuant eum omnes fines terræ. Cui sententiæ beatus concordat Apostolus, qui cum quodam loco dixisset: Unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in ipso: Et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos, per ipsum: de Spiritu quoque Sancto diceret: Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis: cum se dixisse meminisset ex Patre per Filium in Spiritu sancto, ut hanc Trinitatem monstraret alio loco ait: Quoniam ex ipso,

*Psal. 66.**1. Cor. 8.**Ephes. 4.**Rom. 2.*

ipso, & per ipsum & in ipso sunt omnia: & quod singulariter intulit: Ipsi gloria in secula seculorum. Et Hieronymus in allegati Psalmi locum ita commentatur: *Deus Pater: Deus noster, Filius. Ipse enim Deus noster. Et vocabis, inquit, nomen ejus Emanuel, id est, nobiscū Deus. Deus noster benedicat nos: Deus Spiritus Sanctus. Videte mysterium Trinitatis in uno versiculo comprehensum.* Et idem super allegatum locum Esaia: *Quod autem, inquit, clamat alter (Seraphim) ad alterum, vel juxta Hebræos, iste ad istum, id est, unus ad unum invicem se ad laudes Domini cohortantur & dicunt Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum: ut mysterium TRINITATIS in una divinitate demonstrent: Et nequaquam templum Judæorum sicut prius; sed omnem terram illius gloria plenam esse testentur, qui pro nostra salute dignatus est humanum corpus assumere ad terrasq; descendere.* Idem sentiunt & statuunt cæteri Patres Græci & Latini: idq; non tantum propter rationem, modò allatam, quòd singula Spiritus sancti verba, & cum primis de Deo loquentia, sint singula pondera: Verum etiam, quia antiquissimi interpretes Hebræi intellexerunt, docueruntque in his locis Mysterium hoc Trinitatis latere.

CAPUT XXXVI.

Probat ex Galatino, dicta à nobis allegata, non tantum à Patribus, verum etiam ab antiquissimis Judæis de Trinitate intellecta fuisse.

” **T**Estatur id Galatinus de Arcanis Catholicæ veritat, lib. 2. cap. 1. ubi sic scribit: CAP. Cùm in præmemoratis verbis: *Audi Israel, DEUS, Deus noster, Deus unus est:* ter nomen DEI ponatur, quid est, quòd secundo tantum nomini additur: NOSTER, & non primo, aut tertio? GAL. Id non abs re profectò factum est. Ex hoc enim manifestè innuitur, quod neque Pater, qui prima est in Trinitate persona, neque Spiritus sanctus, qui tertia in eadem Trinitate persona est: sed solus Filius, qui secunda est ejusdem Trinitatis persona, per nostræ humanitatis participationem, noster futurus erat. Cui illud quoque quod in Psalmo 67. scribitur, simile est: *Benedicat nos DEVS, DEVS noster, benedicat nos DEUS, & metuant eum omnes fines terræ.* Ubi in eo, quòd ter ponitur DEUS, trium personarum divinarum designatur distinctio. In eo autem, quòd secundo tantum

tantum loco adjungitur Noster, solum
 Filium per nostræ naturæ assumptionem,
 nostrum fore insinuabatur. In eo verò,
 quòd postremo, *mutant eum, & non eos*, dici-
 tur, ipsarum personarum unitas quoad na-
 turam atque identitas ostenditur. Ut palam
 demonstraretur, tres personas divinas, non
 tres Deos esse, sed unum solum Deum.
 Quod Esaias quoque apertè monstravit,
 cum capite sexto dixit קדוש קדוש קדוש
 יְהוָה צְבָאוֹת מֶלֶךְ בָּרַךְ חֲמִירָא כְבוֹדוֹ
 Hoc est, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Deus exer-*
cituum, plena est omnis terra gloria ejus. In eo
 enim, quod ter dicit *Sanctus*, tres personas
 divinas expressè designat. Quod PER R.
 SIMEONEM JOHAI. FILIUM, ET PER R.
 JONATHAN UZIELIS FILIUM SUPER
 TEXTUM HUNC APERTE PROBATUR.
 Nam R. quidem Simeon sic Hebraicè ait:
 קדוש זה אב קדוש זה בן קדוש זה רוח
 Id est: Sanctus, hic est Pater: San-
 ctus, hic est Filius: Sanctus, hic est Spiritus
 Sanctus. R. verò Jonathas ita Chaldaicè in-
 quit: קדוש אבא קדוש בר א קדוש רוחא
 Id est: Sanctus Pater, Sanctus Filius,
 sanctus Spiritus sanctus. *Et post pauca per-*
git Galatinus: In eo autem, quod post tria
 illa nomina: *Sanctus, Sanctus, Sanctus:* im-
 mediatè semel duntaxat ponitur nomen Dei
 θεοῦ, quod est יְהוָה, id est,

„ Deus, per quod divina essentia importatur,
 „ clarè innuitur, tres illas personas, non tres
 „ Deos; sed unum Deum esse. E A S O B R E S
 „ T A L M U D I S T Æ illi veteres, qui hujus arca-
 „ ni non omninò ignari erant, statuerunt,
 „ quod tam illa Esaiaë verba, quàm ista Deute-
 „ ronomii, *Audi Israel, Deus, Deus noster Deus*
 „ *unus est*, ab unoquoq; Judæorum bis saltem
 „ in die, manè scilicet & vespere dicerentur.
 „ Quod apud eos hucusque servatur: ut dum
 „ Judæi ipsi hæc eadem verba ore pronunci-
 „ ant, & divinarum personarum Trinitatem,
 „ & Divinæ essentia Unitatem, sicut verba
 „ illa designant, ita se corde quoque credere,
 „ protestentur.

„ *Et ibidem Capite secundo scribit Galatinus:*

„ Hoc (nempe Deum unum esse essentia & tri-
 „ num personis minimè certè negare pos-
 „ sunt (Judæi) cùm passim illud non modò
 „ prisci Talmudistæ atq; Cabalistæ fateantur:
 „ verùm divina quoque attestentur eloquia.
 „ Nam ubicunq; in sacris Veteris Testamenti
 „ literis, unius Dei essentia insinuatur, sem-
 „ per ferè ibidem & trium personarum plu-
 „ ralitas innuitur. Et è contra, quocunq; in lo-
 „ co personarum trinitas exprimitur, semper
 „ penè eodem quoque in loco & divinæ sub-
 „ stantia unitas explicatur, ne aut propter sin-
 „ gularis Dei unitatem, personarum trinitas à
 „ divina natura excludatur, aut propter per-
 „ sonarum

sonarum trinitatem, plures Dii esse credan-
 tur, sed sic in altero tres ipsæ divine hyposta-
 ses absq; cōfusione ab invicem distinctè cre-
 dātur, ut in altero ipsius Dei unitas omnino
 salvetur. Quod in cantico quoq; Moſis li-
 quidò patet: in quo eo in loco ubi nos ha-
 bemus, *Videte, quòd ego ſim ſolus, & non ſit De-*
us præter me: Hebraicus textus ſic habet: *עֲתָה כִּי אֲנִי הוּא וְאֲנִי אֱלֹהִים – עֲמָדִי*
 Id eſt: *Videte nunc, quia ego, ego, ipſe & nō ſunt*
Dii mecum: Ubi apud Hebræos hæc tria po-
 nuntur nomina, quæ apud eos divina ſunt
אֲנִי, אֲנִי, הוּא Ani, Ani, Hu: quæ, *ego, ego, ipſe,*
 apud nos interpretātur. Quid igitur ibi per
 tria hæc DIVINA NOMINA, niſi trium di-
 vinarum perſonarum pluralitas, ac diſtin-
 ctio deſignatur? Et quid per illud, quod
 ibidem immediatè ſubjicitur; *Et non ſunt*
Dii mecum, inſinuatur, niſi quod tres illæ di-
 vine hypoftaſes per TRIA illa DIVINA
 NOMINA deſignatæ, non ſunt tres Dii, ſed
 unus Deus? Haſtenus Galatinus.

CAPUT XXXVII.

Demonſtratur idem ex Paulo
VVeidnero ex Judaismo ad
fidem Chriſti con-
verſo.

Deut. 6.

Quomodo
intelligendū
sit: Audi Is-
rael, Deus,
Deus noster
Deus unus
est.

Judei faci-
unt lignum
crucis, quā-
do dicunt,
Audi Israel.

Idem quoque ex antiquissimis Rabbiniis demonstrat luculentissimè *Paulus VVeid-nerus Judeus* ad Christianismum conver-
sus in suis locis pagina 81. & seqq. Adscri-
bam totum ejus discursum: Et ad demon-
strandum Trinitatem & unitatem, *inquit*,
Deuteronomiorum capite sexto dicitur,
SEMA ISRAEL ADONAI ELOHIM
ADONAI EHAD, id est, *Audi Israel Deus,
Deus noster, Deus unus est.* Non aliam ob
causam Moses ter Dei nomen ibi posuit,
nisi ut divinarum personarum trinitatem
distinctè insinuaret. In dictione autem
unus, quàm immediatè subjecit, innuit tres
personas divinas, non tres Deos, sed unum
esse Deum, unam naturam, unam Deita-
tem. Judei omnes (*pergit*) hic magna
contineri arcana testantur, quod ex hoc ma-
ximè cerni potest, quia quilibet Judæorum
ut latè constat libro BERACHOT, id est,
orationum sive benedictionum, tenetur singu-
lis diebus, saltem bis hujusmodi sex dictio-
nes ore explicare & proferre: in cujus recta
mentis, vocisque prolatione beatitudinem
consistere volunt: Unde singulis diebus
suis, quibusdam matutinis laudibus dicunt:
O beatos nos, qui quotidie, mane & vesperi
bis surgimus dicentes: *Audi Israel, Deus,
Deus noster, Deus unus est.* Quæ verba dum
proferunt, caput movent modò huc, modò
illuc

illuc, eoque motu capitis signum crucis re-
 præsentant. Quod autem in iisdem verbis
 per triplicatum Dei nomen, tres divinæ de-
 signentur personæ, Pater videlicet, Filius,
 & Spiritus sanctus: hoc Judæi minimè ne-
 gare possunt: cum Rabbi Simeon, Johas
 filius, in libro, qui ZOHAR dicitur, super
 textum hunc ita dicat: *Audi Israel, ait Rab-*
bi J B B A, hic est o Israel antiquus יהוה
ADONAI, id est Deus, qui est principium o-
mnium rerum, antiquus antiquorum, hortus ra-
dicum & omnium rerum perfectio, & dicitur
Pater, dicitur יהוה ELOHENU, *id est, Deus*
noster, profunditas fluminum, & fons scientia-
rum, quæ procedunt ab illo patre: Et Filius vo-
catur יהוה ADONAI, *id est, Deus. Hic*
est Spiritus sanctus, qui à duobus procedit, & vo-
catur mensura vocis, unus est, ut unum cum alio
concludat & colligat. Neq; enim alius ab alio divi-
di potest. Spiritus sanctus enim amor est & leti-
tia Dei patris & Filii indissolubilis. Et præterea
ait Hebraicè ודו SEMA, *id est, Congrega Is-*
rael hunc Patrem & Filiū, & Spiritum sanctum,
enimq; fac unam essentiam, unamq; substantiam.
Quia quicquid est in uno, est & in alio, totus fuit,
& totus est, & totus erit, & talis est filius, qualis
Pater, qualis, talis & Spiritus Sanctus, qualis
Pater, qualis Filius. Ait etiam idem ibi Rab-
bi Simeon. Hoc arcanum Filii non revelabitur
unicuiq; quousq; venerit Messias, quia tunc (ut
dicuntur in prophetis) וְכָל הָעָם יָדְעוּ
 Y P 4

Cabalista-
rum auto-
ritas de Trio-
nitate.

Rabinorum
autoritas
de arcano
Trinitatis.

Schola
Cabalistarum de Tri-
nitatis my-
sterio.

Talmudista-
rum auto-
ritas, quod
Messias de-
beat in suo
adventu de-
clarare oc-
cultas my-
steria legis.

Quare se-
cundo tan-
tùm nomini
addatur
Noster, &
non primo
aut ter-
tio.

dicit Esaias Propheta) *repleta erit terra sci-
entia Dei, sicut aqua mare operientes.* Et etiam
Rabbi Menahem Rahanad autoritate Lyzo-
har, Deuteronomii sexto planè confirmat
super illud verbum: *Audi Israel.* Ubi expressè
de Trinitate divinâ facta est mentio: ait e-
nim chaldaicè: *Non licet in his seculis quousq;
adveniat Messias revelare scilicet hic.* Et in hoc
universa cabalistarum schola consentit,
quòd Trinitatis arcana sint recondita, quo-
usque adveniat Messias: quia tunc omnis
suspicio erroris ablata erit. Et etiam dicunt
Rabini, & maximè antiqui in ipsis suis con-
stitutionibus tenent, & affirmant: quod
Messias debet in suo adventu declarare my-
steria occulta legis: immò inquirunt, multa
esse in lege ænigmata occulta & velata
(quæ ipsi Rabini appellant *סתימות* *Stichu*, hoc
est, silentium) quæ nullus audet declarare,
sed expectant eorum declarationem fieri de-
bere per Messiam regem, & ideo in oratio-
ne rogant, ut Deus mittat Messiam, qui le-
gis nodos & ænigmata dissolvat. *Et post pau-
ca:* Et notandum est dictum: *Audi Israel,*
Deus, Deus noster, Deus unus est: Ecce ter
Dei nomen ponitur; quid est, quod secun-
do tantùm nomini additur *אלהינו* *Elohe-*
nu, id est, Deus noster, & non primo aut
tertio, id non abs re profectò factum est.
Ex hoc enim manifestè colligitur, quod ne-
que quidem pater, qui prima est in Trinita-
te per-

te persona, neque Spiritus sanctus, qui est
 tertia in eadem Trinitate persona: sed solus
 Filius, qui secunda est ejusdem Trinitatis
 persona, per nostræ humanitatis partici-
 pationem Noster futurus erat: Cui illud
 quoque, quod in Psalmo sexagesimo sexto
 scribitur, simile est **יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים**
אֱלֹהֵינוּ יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים וַיִּרְאוּ אֹתוֹ
כָּל אֶפְסֵי אֶרֶץ *Jevorchenu Elobim Elobenu*
Jevorchenu Elobim vegirehu thol aphsei avez,
 id est: *Benedicat nos DEUS, DEUS noster*
benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fi-
nes terre: ubi in eo, quod ter ponitur Deus,
 trium personarum divinarum designatur
 distinctio, ut Benedicat nos Deus scilicet
Pater, Deus noster, scilicet *Filius*, item bene-
 dicat nos Deus, id est, *Spiritus S.* In eo autem,
 quod secundo tantum loco adjungitur *No-*
ster solum Filium per nostræ naturæ assump-
 tionem, nostrum fore insinuabitur. Et ideo
EMANUEL dicitur, id est **NOBISCUM DEUS**. In
 eo verò, quòd postremò, *metuant eum* &
 non *eos* dicitur, ipsarum personarum uni-
 tas, quoad naturam, atque identitas substan-
 tiæ ostenditur.

Et mox: Posset aliquis quærere, quare
 Deus in veteri Testamento, non ita explici-
 tè Trinitatis mysterium tradi voluerit, si-
 cut illud in futurum per Messiam revelan-
 dum, reservavit. Respondendum est, quòd

Popu-

“
Solus filius
Dei noster
futurus erat
per huma-
nitatis par-
ticipationem.
 “

“
Quare De-
us in veteri
Testamento
non ita ex-
PLICITÈ Tri-
nitatis my-
sterium tra-
di voluerit.
 “

77 Populus Judæorum maximè ad idololatri-
 77 am pronus erat & proclivis, ad quam evi-
 77 tandam universa lex verus illa condita fuit.
 77 Ne igitur in eorum, qui plures Deos cole-
 77 bant, errorem inciderent, cautè à providen-
 77 tia divina factum est, ut ipsum Trinitatis di-
 77 vinæ arcanum non explicitè, sed implicitè
 77 eis traderetur: sed quoniam Idololatria
 77 per Messiam penitus explodenda erat, uni-
 77 versusque orbis ad unius Dei cultum redu-
 77 cendus: Idcirco Sacramentum illud Trini-
 77 tatis explicitè atque apertè remotis involu-
 77 cris revelandum, ad dies Messiae reservatum
 77 fuit, ut videlicet luce oriente, umbræ & ne-
 bulæ evanescerent: quòd OMNIS Quo-
 QUE CABALISTARUM SCHOLA PLA-
 NE TESTATUR, ASSERENS IPSIUS
 DIVINÆ TRINITATIS ARCANA TAN-
 TUM MODO USQUE AD MESSIAE
 TEMPUS RECONDITA LATERE
 DEBUISSE, TUNC AUTEM CUM
 77 OMNIS IDOLOLATRICI ERRORIS
 77 SUSPICIO AUFERENDA ESSET ET
 77 ARCANA ETIAM IPSA TRINITATIS
 77 DIVINÆ PALAM RETEGENDA FU-
 77 ISSE.

Et rursus post pauca: Et etiam de Tri-
 nitate Psalm. 49. hæc verba ponuntur:

אֱלֹהִים יְהוָה El Elobim Adonai, Deus,
 Deus, Deus locutus est. In glossa Thalmudistæ

Medras,

Arcana
 Trinitatis
 usque ad
 Messiae tem-
 pus latere
 debuisset
 secundum
 Cabalistas:

Thalmudi-
 starum au-

Medras, Tillim, dicta ibidem 49. *Quærentes, quare iterata sunt huiusmodi tria nomina?* *Trinitas de Trinitate.*
 Respondent: *Quia his tribus nominibus creavit Deus universum.* Manifestum, quod creatio non debetur nisi essentia divinæ: *Trina arca- na Templi significasse tria attributa Dei.*
 Igitur in essentia Dei ipsa trinitas. Et etiam figuratur Trinitas per hoc, quod tria erant in arca templi, scilicet *Tabula decalogi, virga Aaron, quæ fronduerat, & Urna aurea habens manna.* Hæc tria contenta in arca designant tria attributa in Deo. Nam in virga potentia ejus, Apostolus: *potestati ejus, quis resistet* Romanorum capite decimo tertio. In tabulis, in quibus erat lex magnæ sapientiæ, signatur Sapiencia Dei: Ecclesiastes primo: *Fons Sapientiæ verbum Domini in excelsis.* In manna dulcedo, bonitas ejus: Sapienciæ decimo sexto: *O quam bonus & suavis est Spiritus tuus Domine,* qui ut dulcedinem tuam in filios demonstrares, panem suavissimum Manna præstitisti. *Potentia attribuitur Patri; Sapiencia Filio; Bonitas Spiritui sancto.* Tale bonum est Spiritus sanctus: Nam qui Spiritum sanctum habet, certe Deum habet, qui bonus est, sicut dicit Marci decimo. *Nemo bonus, nisi Deus:* qui Deum habet omnia habet: qui Deo caret, nihil habet. *Qui Deo caret, nihil habet.*
 Hieremiæ capite secundo: Scito & vide, quia malum & amarum est dereliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timo-

“ rem ejus apud te : malum, quia sine eo ni-
 “ hil bonum, amarum, quia sine eo nihil dul-
 “ ce.

“ Et etiam ad demonstrandam Trinitatem

*Ego, ego, i-
 pse: sūt tria
 divina no-
 mina apud
 Hebraeos.*

Deuteronomiorum capite trigesimo secun-
 do dicit : *Videte quod ego sim solus & non sit
 Deus alius præter me.* Hebraicus textus sic ha-
 bet : רְבוּ עִתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין :

“ רְבוּ עִתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין *Rebu atba chi eni eni bu veē elo-*

“ *him imodi*, id est. *Videte nunc, quia ego, ego, i-*

“ *pse, & non sunt Dij mecum.* Ubi apud Hebræ-

“ os hæc tria ponuntur nomina אֲנִי אֲנִי הוּא

“ *ANI, ANI, HU*, id est, *Ego, Ego, Ipse* : Quod

“ apud Esaiam liquidò patet, dum ipsemet

“ Deus ait : אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי *ANI ADO-*

“ *NAI HU SEMI*, *Ego Deus ipse est nomen*

“ *meum*, Et Zacharias dixit nono cap : *Veniet*

“ *tibi justus & Salvator הוּא Hu*, id est, *Ipse* :

“ quid aliud exprimere voluit, quàm id, quod

“ Esaias clarè expressit capite trigesimo quin-

“ to אֱלֹהִים הוּא יְבוּא וְיִשְׁעֲכֶם *ELO-*

“ *HIM HU JAVA VEIOSIECHEM*, hoc est,

“ *Deus ipse veniet, & salvabit vos.* Salvare enim

“ propriè solius Dei est. Quid igitur per Tria

“ hæc divina nomina, nisi trium personarum

“ divinarum pluralitas ac distinctio designa-

“ tur ? Et quid per illud quod ibidem imme-

“ diatè subjicitur, *ET NON SUNT DII MECUM*,

“ insinuatur, nisi quod tres divinæ per tria illa

divina

divina nomina designata, non sunt tres Dii, sed unus Deus. Substantia enim divina est indivisibilis, & unus & idem Deus est Pater, Filius & Spiritus sanctus.

Et ad Trinitatem demonstrandam notandum est etiam, quod Esaias capite sexagesimo quinto dicit : *Benedicentur in Deo*

יְהוָה אֱמֵן. Ecquis est Deus? Cabalists respondunt, quod est אֲדֹנָי מֶלֶךְ נֵעֵמָן A D O N A I M E L E C H N E E M A N: id est, *Dominus rex fidelis*.

*Cabalistarum
autoritas
de Trinitate.*

Tres enim has dictiones per capita tres literæ יְהוָה id est, *Amen*, notant,

*De significatione
vocis Amen.*

ut scripsit Arcanatus Exodi decimo. Et dicitur Psalmo primo: לֹכֶן הָרָשָׁעִים L O C H E N H A R E S A I M, *non sic impij*, quæ

transpositæ faciunt יְהוָה id est, *Amen*. Hoc namque intelligi volunt: Non sic impij,

quoniam non dicunt *Amen*, scilicet

אֲדֹנָי מֶלֶךְ נֵעֵמָן A D O N A I M E L E C H N E E M A N id est, *Dominus rex fidelis*: id est,

non credunt Trinitatem juxta factam patefactionem & revelationem Dei: idcirco in

*Benedicendi
populum
pulcherrimus
modus de-
scribitur.*

gehennam mittentur. Et notandum est, quod notatur in tribus benedictionibus,

quibus Aaron, & filii ejus benedicebant filiis Israël, ex præcepto Domini dicentis ad Moysen Numeri sexto: *Loquere Aaron & Fi-*

liis eius sic: Benedicetis filiis Israel, & dicetis e-

is, Benedicat tibi Deus, & custodiat te, ostendat

DEUS faciem suam tibi, & misereatur tui, con-

vertat

,, *vertat Deus vultum suum ad te, & det tibi pa-*
 ,, *cem.* Dixit ter Deus ad demonstrandum,
 ,, quod sit Trinitas. Nonne enim sufficebat ei
 ,, Dei nominis semel mentionem facere, &
 ,, cum eo omnes benedictiones has associare
 ,, nisi per trinam Dei nominis commemora-
 ,, tionem Trinitatem personarum in divinis
 ,, figurare voluisset? Sed cum Trinitas hæc
 ,, in unitate essentiae esset, ad id denotandum
 ,, concludit & dicit: *Invocabuntq; nomen me-*
 ,, *um super filios Israel & ego benedicam eis.* Ubi no-
 ,, men meum singulari numero profert, &
 trinitatem unitatis nomine seu substantiæ
 unitate complectitur. His quippe benedi-
 ctionibus Sacerdos, alicui benedicens pro-
 tensus ante vultum suum palmas utrasque
 tenebat: cum verò dicebat *Dominus*, tres di-
 gitos priores, pollicem videlicet, indicem,
 atq; medium manus utriusq; rectos, altius
 erigebat, & dicto ita *Domino*, digitos ut prius
 remittebat. Quid trium digitorum elevati-
 one melius, quam Trinitatis excellentia po-
 terit allegorizari?

,, Quid etiam nisi Trinitas personarum,
 in eo, quod dicit Esaias capite sexto, notari
 potest? Trina videlicet angelorum voce,
 laudantium DEUM & dicentium קדוש
 קדוש קדוש KODOS; KODOS, KODOS,
Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exer-
cituum, plena est omnis terra gloria ejus. Cur e-

nim

Ritus bene-
ditionis in
sacerdotio
Levitico ob-
servandus.

De voce An-
gelorum lau-
dantium
Deum Esa-
ie. c. 6.

Cur tres
Sanctus An-
geli dicant.

nim ter tantum *Sanctus* dicunt magis, quam
 semel vel bis, vel decies vel centies, vel alio
 numero aliquo? Cur, si breviter laudare
 vellent, semel *Sanctus* non dicerent: Si ve-
 rò multum, cur non centenum vel mille-
 num numerum usurpant? Sed dixit ter,
 quia tres sunt divinæ personæ. Dicit enim,
clamabat alter ad alterum, & dicebat, Sanctus,
Sanctus, Sanctus: clamat autem, quia cum
 admiratione ardent in ipsius dilectione
 Dei, quem clarè vident esse summum bo-
 num, & eo suavissimum fruuntur. ET MA-
 NIFESTUM EST, QUOD UNIVERSA
 JUDÆORUM SYNAGOGA bis singula
 die, mane scilicet & vesperi MAGNA VE-
 NERATIONE, ET CULTU PROFERT
 ET MEDITATUR HANC PROPHE-
 TIA M Esaiaæ sexto, quod quidem TANQUAM
 REM ARCANAM, ET NON NISI SA-
 PIENTIBUS REVELATAM, A MAIO-
 RIBUS SUI OBSERVATAM, ET QUASI
 PER MANUS TRADITAM ACCE-
 PIT. Trina autem ejusdem nominis repe-
 titio, quidnam aliud, quàm illam Trinita-
 tem & divinam essentiam unam, quæ sola
 adoranda est, insinuare & indicare po-
 tuit.

Et etiam ut ostenderet personarum Tri-
 nitatem, essentiaque unitatem, ita Deus
 ipse Moser alloquens, subjecit, Exodi capi-

Ebie per circumlocutionem traduci necesse est.

“ *tetertio: Ita dices filiis Israel. Dominus Deus*
 “ *patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac,*
 “ *& Deus Jacob misit me ad vos. In eo enim,*
 “ *quod ter dixit Deus, personarum Trinita-*
 “ *tem expressè insinuavit. In eo autem, quod*
 “ *femel dixit Dominus, nec miserunt inquit,*
 “ *sed misit, divinæ naturæ seu essentiæ unita-*
 “ *tem demonstravit. Postremo verò, ut no-*
 “ *men hoc יהוה E H I E, id est sum, esse innu-*
 “ *eret, per quod divinæ & trinitatis & unita-*
 “ *tis æterna & omnimoda stabilitas importa-*
 “ *tur, immediatè subdit: Hoc est nomen me-*
 “ *um in æternum, & certè יהוה E H I E, ut*
 “ *sonat minimè traduci posset, nisi per quan-*
 “ *dam circumlocutionem, sicut jam declara-*
 “ *vi, quod multa sunt in Legis & Propheta-*
 “ *rum arcanis, quæ Hebraicus scribendi, le-*
 “ *gendiq̃ue modus insinuat, quæ tamen in a-*
 “ *liam linguam transferri non possunt. Et*
 “ *præterea adverte, quòd dixerit Deus Mosi*
 “ *יהוה אשר נהיה עמנו E H I E V S E R E H I E*
 “ *id est, Ego sum qui sum & terminatur versus*
 “ *scripturæ in verbo יהוה E H I E misit me ad*
 “ *vos. Ter autem dictum est יהוה E H I E, ad*
 “ *demonstrandam Trinitatem: scilicet sum*
 “ *Pater, sum Filius, sum Spiritus sanctus, &*
 “ *non sumus tres Dij, sed sum unus Deus. Et*
 “ *CERTE NON SOLUM MAGNA ARCA-*
 “ *NA IN HOC NOMINE יהוה E H I E TITAN-*
 “ *TIA, LITERAS HEBRAICAS NON*
 “ *IGNO-*

IGNORANTIBUS PATENTI: sed etiam
PERSONARUM PLURALITATEM cum
unitate essentiæ in Deo esse aperte ostendi-
tur.

Haftenus ergo audivimus Judæum quo-
que ex antiquissimis Judæorum, Rabbino-
rum, Talmudistarum, Cabalistarum tradi-
tionibus pro sancta Trinitate disputantem,
demonstrantemque, quod dicta, nomen Dei,
sancti, & similia ter repetentia à vetustissimis
hebræis interpretibus de sancta Trinitate
fuerint intellecta. Ergo ita argumenta-
mur.

Quæ dicta scripturæ antiquissimis Iu-
dæis, ipsisque Rabbinis & Talmu-
distis de Trinitate personarum
divinarum intelliguntur & expli-
cantur, ista sufficiens medium
præbere possunt ad Trinitatem
hanc contra Antitrinitarios ad-
struendam: proindeque contra
ejusmodi hæreticos à Patribus re-
cte allegantur.

Atqui dicta illa scripturæ, in quibus
Jehovæ, aut Domini, aut Dei, aut
sancti vox ter gemina reperitur, ab
antiquissimis Judæis &c. de Trini-
tate personarum divinarum in-
telliguntur & explicantur.

Ergo dicta illa sufficiens medium

præbent ad Trinitatem contra
Antitrinitarios adstruendum.
&c.

CAPUT XXXVIII.

*Objectiones contra præcedentem
argumentandi modum.*

*Smalcii ob-
jectio.*

QUÆ nostra argumentatio & assertio
licet longè sit verissima ; improbatur
nihilominus & rejicitur ab adversariis Pho-
tinianis. Sic enim contra Scopperum
scribit Smalcus mihi pag. 13. Ad hos & a-
lios similes locos, in quibus ter DEI fit
mentio, nihil aliud respondendum puta-
mus, quàm quod hujusmodi frivolis con-
jecturis sanctissima Christi religio suspecta
reddi possit omnibus ejus hostibus. Quis
enim non intelligit, repetita ista voce
Dei non Personarum Trinitatem (nam
vox DEI potius Deorum trinitatem
refert) indicari; sed rei, de qua sermo
est, nempe precationis vel benedictionis
perfectionem & incrementum. Quem-
admodum etiam alibi, cum ter Deus san-
ctus appellatur, perfectio sanctitatis vel
ejusdem constans asseveratio & prædicatio
innuitur. Item cum apud Jerem. Deus
dicit:

dicit: Noli confidere in verbis mendacij, “
 Templum Domini, Templum Domini, “
 Templum Domini: & alibi apud eundem, “
 Prophetam, O terra, terra, terra: Et apud “
 Ezechielem cum de corona Regis Zedechiæ “
 dicitur, Obliquam, obliquam, obliquam “
 ponam eam. Ubi nemo non videt, istam “
 repetitionem adhiberi tantum majoris & “
 absolutæ adsertionis gratiâ, non verò ob “
 triplicitatem rerum, quarum ibi fit men- “
 tio. Perfectionem autem quandam nu- “
 mero ternario contineri, inter alia exem- “
 pla multa, hæc pauca ostendere possunt. “
 Christus ter Petrum interrogat, an se amet, “
 & ter illi mandat, ut agnos vel oves pa- “
 fcat: Actor. 10, 16. & 11, 10. ter Petro “
 visio exhibetur variarum pecudum, quas “
 mactare jubebatur: Paulus ter Christum “
 rogavit ut angelus Sathan discederët, & “
 Christus ter patrem rogavit, ut calix à se “
 transiret.

CAPUT XXXIX.

*Resolutio præcedentis exceptionis
 & discursus.*

Discursus hic Smalcii cōstat duob. mem-
 bris: In priore aliquot rationib. negare
 & refutare conatur, aliquid allegatis dictis,
 in quib. ter *Dei* fit mentio, vel vox *sanctus* ter

repetitur, probari. In posteriore concedit, in isto loquendi modo aliquid peculiare esse, quandamq; dari perfectionem.

Prioris itaq; membri Syllogismus principalis primus est:

*Argumentū
Smalcii Syl-
logistice for-
matum.*

*Omnis frivola conjectura ad religionem
Christianam probandam allegata,
tantum abest eam ut probet, ut po-
tius omnibus Christi & Christiano-
rum hostibus eam suspectam red-
dat.*

*Atqui dicta, in quibus ter Dei sit mentio,
probare Trinitatem personarum in
uno Deo, est frivola conjectura:*

*Ergo tantum abest ut probent Religio-
nem Christianam, ut potius omnibus
Christi hostibus eam suspectam red-
dant.*

*Probatio
Minoris.*

Minorem probat: 1. Quia trina illa vocis Dei repetitio potius trinitatem Deorum, quam personarum infert. 2. Quia benedictionis perfectio & incrementum illa indicatur.

Responsio.

Primam rationem nos simpliciter negamus. Non enim hic quaestio quomodo hic vel ille hæreticus verba ista interprete-
tur: Sed quis verus illorum sit sensus & usus, nempe quem unanimi consensu tenuerunt orthodoxi & antiquissimi Hebræi cum orthodoxa Ecclesia Novi Testamenti. Atqui isti

isti omnes unanimiter non de Essentiæ; sed duntaxat de Personarum trinitate ista intellexerunt: Ergo nullo modo pluralitas essentiarum, sed, si aliqua, tantum personarum inde colligenda & concludenda est trinitas. Altera ratio si Syllogismo includatur, nullius est momenti: sic autem concludit:

Qua benedictionis & precationis perfectio & incrementum indicatur: illud trinitatem significare non potest: *Altera Smalcii ratio Syllogismo inclusa.*
Atqui trina vocis Dei repetitione benedictionis & petitionis perfectio & incrementum indicatur.

Ego Trina illa vocis Dei repetitio trinitatem significare non potest: Et per consequens, si ad eam probandam adferatur, frivola conjectura est.

Quis tam stupidus stolidusve est, qui non videat vel intelligat, maiorem veram non esse. Nam simul hæc stare possunt. Significare Trinitatem; & petitionis benedictionisq; perfectionem & incrementum indicare. Quandoquidem omnis petitio & benedictio, quæ fit in nomine Jehovæ & Sacrosanctæ Trinitatis, perfecta est: & quando propter perfectionem illam Jehova ter nominatur, oratio, qua benedicitur, incrementum & Emphasim habet: sed quare? Certè nullam aliam ob rationem, quàm quòd in illa nomen Jehovæ patris, nomen Jehovæ filii,

Responsio ad Argumentum.

& nomen Jehovah Spiritus sancti iuvocetur. Quia igitur hæc simul stare possunt, & insuper accedit autoritas Hebræorum, Græcorum, & Latinorum Orthodoxorum, qui loca ista de Trinitate sunt interpretati: sanè ratio inde desumpta non est frivola, non est nulla, non, rectè formata, hostibus Christi Christianam religionem suspectam reddere potest.

*Alter Syllogismus
Principalis
Smalcii.*

Secundus Syllogismus principalis Smalcij ita potest formari:

Quocumq; perfectio sanctitatis & ejusdem constans asseveratio & prædicatio innuitur; illo trinitas non potest probari:

Atqui cum Deus ter sanctus appellatur, perfectio sanctitatis, ejusdemq; constans assertio & prædicatio innuitur:

Ergo cum Deus ter sanctus appellatur, eo trinitas non potest probari.

Responsio.

Et hîc major non est simpliciter vera. Quandoquidem disjunguntur rursus ea, quæ optimè simul stare possunt. Potest trina illa vocis *sanctus* repetitione, sanctitatis Divinæ perfectio indicari: propterea, quod sit trina illa, & sic perfectissima, proindeq; trium personarum Divinarum communis. Potest etiam innui de ea constans asseveratio & prædicatio: Quia *Sanctus, Sanctus,*

~~Et~~ *Sanctus Deus*, emphaticè: nempe *Sanctus Pater, sanctus filius, & sanctus spiritus sanctus unus ille immutabilis Deus.* Ista ergo nulla necessitate se separant, sed se mutuo rectissimè inferre possunt: imò actu inferunt, propter eundem unanimum Hebrææ Græcæ & Latinæ Ecclesiarum consensum: quæ dicta ista orthodoxè sic interpretatæ sunt. Probationes minoris nihil aliud probant, quàm trinam illam repetitionem constantem asseverationem innuere. Sed quid præterea? Num propterea negandum cæteris dictis contineri assertionem Trinitatis? Id nullo modo concedendum est.

Primum dictum sumitur ex Jerem. 7. v. 4. *Nolite confidere in verbis mendacii, Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini.* Quod sanè usque adeò non tam labefactat, ut potius firmissimè suffulciat nostram sententiam ac probationem. Nam capite illo septimo Dei jussu exhortatur Propheta populum Judaicum ad vitæ commutationem, vanamque de templo & cultu ceremoniali gloriationem illis detrahât: docetque Pontifices & Sacerdotes gentis Judaicæ, etiam si in legitima & ordinaria sint successione & administratione, illos tamen à Spiritu Dei desertos esse & abjectos: quocirca non debere illis, illorumque clamoribus fidem adhiberi, etiam si semper in ore habeant:

Primum dictum Jer. 7. v. 4.

Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini, hoc est, Templum hoc nostrum est revera Templum illius, qui est Jehova, Jehova, Jehova, nempe Jehova Pater, Jehova Filius & Jehova Spiritus S. : sive est Templum Jehovæ Patris; Templum Jehovæ Filii & Templum Jehovæ Spiritus S. atque ita verissimum verissimi Dei, qui in unitate essentiae & trinitate personarum subsistit, Templum. Quocirca & hîc veritatis asseveratio conjuncta cum singulari Emphasi, stare potest unâ cum Trinitatis probatione: quippe quæ illius Emphasesos fundamentum est.

*Secundus
locus Jer. 22.
v. 29.*

Alter locus legitur apud eundem Prophetam cap. 22. v. 29. *Terra, Terra, Terra, audi verbum Jehovæ.* Neque iste nostræ sententiæ ullo modo aliquid derogat. Adhibetur quidem trina ipsa repetitio majoris assertionis gratiâ: Verum cur non bis vel quater soleat repetitiones ejusmodi Emphaticas institueret sacra Scriptura: id porro quæritur. Certè Propheta Terram tacitè adjurat in nomine Jehovæ, ut verbum Dei audiat: & est sensus, adjuro te, ô terra in nomine Jehovæ Patris, adjuro te ô terra in nomine Jehovæ Filii, adjuro te, ô terra, in nomine Jehovæ Spiritus sancti ut verbum Domini audias: ut ita & hic tacitè Trinitas personarum in una Deitate contineatur.

Idem

*Tertius Lo-
cus Ezech.
c. 21. v. 27.*

Idem iudicium esto de dicto ex *Ezechiele cap. 21. v. 27.* allato : *Subversionem, subversionem, subversionem ponam coronam Regis Zedecbia.* Nam & hic non negamus, quod trina ista repetitio singularem in se contineat emphasim & asseverationis certitudinem ; Se nimirum Jehovam revera funditus eversum & prostratum esse illud regnum, deleturumque ex iudicio suo, iteratis & reperitis cladibus per Babylonium. Verum in quo consistit, fundaturque illa Emphasis, illa certitudinis vis ? Profectò in eo, quod allegatis verbis quasi apud seipsum jureret Deus, se certò id præstiturum ; nempe tam certè, quàm verè sit Pater, Filius & Spiritus sanctus unus verus Deus. Id ergo vult Trina ista repetitio : & per consequens adhibetur illa & majoris absolutæq; adsertionis gratia ; & ob trinitatem rerum sive personarum subintellectarum.

In secundo hujus discursus membro, ut admonui, concedit *Smalcus* esse in ternario hoc numero, in sacris literis usurpato & frequentato aliquam perfectionem & Emphasim, idq; exemplis aliquot probat. Verum non opus est probatione, ubi res certa. Convenit igitur inter nos, in ternario isto numero quandam delitescere perfectionem. Quæro ergo unde perfectio illa in numerum istum pervenerit. Profectò ex nullo

*Secundum
membrum
discursus
Smalcii ex-
aminatur.*

alio, quàm quòd aliquid trinum existat, perfectissimum, cui iste *πρώτος* & primario competat. Quid verò perfectissimum nisi quod omni caret imperfectione, qui est DEUS noster laudandus in secula. Ergo quia de Jehova ter dici potest, DEUS, DEUS, DEUS, nempe DEUS Pater, DEUS Filius, & DEUS Spiritus Sanctus, de Jehova ter dici potest, Sanctus, Sanctus, Sanctus, nempe Sanctus Pater, Sanctus Filius, Sanctus Spiritus Sanctus: de Jehova ter dici potest. Ani, ani, ani, sive sic: Ani ego Pater, Ani ego Filius, Ani ego SPIRITUS SANCTUS: unus verus absolutissimus Deus: quia, inquam, ista ita ter de Jehovah dici possunt, factum est, ut ad absolutam perfectamque unitatem indicandam sacra scriptura etiam de aliis rebus loquens ternariam adhibeat repetitionem: ut ita ternario isto numero sacro perfecta veritatis adsertio indigiteretur, proindeque per tacitam sacrosanctæ Trinitatis allegationem, ut certa immota ac indubitata probaretur & inculcetur. Uti id facile monstrari potest in exemplis ab Adversario allegatis. Sic Christus ter, hoc est, per Deum trinum, Petrum interrogat, an se amet. Et ter, hoc est, in nomine sacrosanctæ Trinitatis vel per S. Trinitatem ipsi mandat, ut agnos & oves pascat? vel propterea ter mandat ut in officio

ficio illo suo Sanctam Trinitatem solum, verum Deum in memoria & conspectu semper habeat. Sic ter Petro visio exhibetur variarum pecudum, quas mactare jubebatur, ut sciat, tam certè purificata jam esse omnia animalia; quàm certè Pater, Filius & Spiritus sanctus sint unus verus Deus. Paulus quoque ter, hoc est tacitè in nomine sacro sanctæ Trinitatis, & sic veris ac perfectis precibus Christum rogavit, ut Angelus Sathan discederet. Et tandem Christus ter, hoc est, per id quod ipse cum patre & Spiritu Sancto unus verus Deus est, rogavit patrem, ut calix à se transfret: ut ita manifestum sit, trinam illam repetitionem ad alias extra DEUM res adhibitam, à summa illa Trinitate, quæ in DEO solo est, pendere.

CAPUT XL.

*Probatio Trinitatis externa ac
Rhetorica ex Damasceno &
nonnullis aliis Pa-
tribus.*

TRinitatem porrò externo ac rhetorico modo, contra eos, qui scripturæ non credebant, probat *Damascenus libri 1. de fid. Orth. cap. 6.* idque distinctè. Primum Deum

Deum Patrem ex præcedentibus præsupponit. Deinde dari λόγον & Spiritum Sanctum distinctè & seorsim ostendit. Probat ergò de λόγῳ duo: 1. Quod sit, deinde, quòd subsistat.

Argumentum probans esse λόγον tali includitur Syllogismo:

Sine quo D E U S non est, id cum D E O æternum est:

Atqui sine λόγῳ Deus non est:

Ergo λόγῳ cum Deo æternus est.

Major est certa: ut & Minor. Mens enim æterna nunquam fuit ἀλογῳ.

Argumentum probans λόγον subsistere, ita potest formari:

Quod verbum non desinit prolatum, sed permanet natum, nō est transitorium sed æternum, non est factum à Deo Patre sed genitum, illud subsistit:

Atqui Dei verbum non desinit prolatum, sed permanet natum, non est transitorium, sed æternum, non est factum à Deo patre, sed genitum.

Ergo Dei verbum subsistit.

Minorem declarat ostendendo discrimen & convenientiam inter verbum Dei, & verbum oris mentis humanæ. Discrimen adfert quintuplex.

1. Verbum Jehovah suam substantiam servat, & æternum manet immutabiliter: verbum nostrum ut substantiam non habet, sic neque illam servat, sed in aere est, tanquam accidens in subiecto, ac incipit profere-
Discrimen inter verbū Dei: & oris mentis hu- manæ.

2. Verbum Jehovah ex substantia patris est genitum, ideoque illi ὁμοούσιον: nostri autem verbi vel sermonis generatio substantialis nulla est.

3. Verbum Jehovah in Deo intimè subsistit, non extra ipsum ut separabile evagans sed semper intimum est, & patri immanens. Nam rectè quærit Damascenus: Ubi enim erit, si extra ipsum gignitur. Nam ἀπὸ λῶς fieri non potest, ut verbum illud patris extra ipsum gignatur: cum pater immensus sit, & verbum ipsi omninò æquale, etiam immensum: Extra Deum verò finita omnia & certā mensurā determinata. Verūm non potest, quod finitum est, & suo limine clausum, infiniti immensitatem capere. Oris autem humani verbum ad exteriora prodit, & foras profertur.

4. Verbum Jehovah est permanens & minimè successionē fluidum, semper vivit: Verbum verò oris humani est evanidum & fluxum: Nam cum primum profertur in aures, protinus evanescit: & solum ea perdurat mora, quā ore depromitur:

Unde

Unde idem vivens non rectè dicitur, sed à vi-
vente prodiens elocutio.

5: Verbum Jehovah omnia habet &
possidet, quæ sunt patris: At verbum oris
humani non eas omnes sortitur proprieta-
tes quæ habet mens verbi formatrix.

*Convenientia
verbi Je-
hovah & ver-
bi hominis.*

Atque ita differunt verbum Jehovah,
& verbum hominis: Conveniunt autem &
conferri possunt, quod sicut verbum homi-
nis ex mente ortum trahit, nec tamen prorsus
idem, nec prorsus diversum est ab illa:
Quandoquidem (sunt verba interpretis)
aliud est naturâ verbum oris, quàm mens
nostra: & tamen verbum foris illud indicat,
quod mens intus concipit: & hac ratione
identitatem quandam & convenientiam
habent ad invicem. Sanè mens nostra &
verbum per elocutionem prolatum (si na-
turam utriusque respicimus) prorsus diver-
sa sunt. Nam hoc qualitas est, sensui
pervia, audituque perceptibilis: illa verò vis
est animæ rationalis, quâ intelligit. Si verò,
quod per utrumque designatur, attendimus,
unum sunt: quia unam eandemque represen-
tant rem. Cujus enim similitudine mens
induitur, & idcirco quodammodo illud
est: id ipsum vox suo significatu explicat,
ejusdemque signum est: Itaque mens ratione
lapidis imbuta, suo modo lapis est, & vox
itidem lapis, ingerens animo nostro lapi-
dem

dem, idem, quod mens denotat. Hinc mens nostra & verbum nostrum sensibile, naturâ unum sunt, ratione repræsentationis ejusdem rei: diversa tamen inter se, subjecto atque re ipsa: alia enim mentis humanæ, alia verbi subsistentia. Sic planè Dei verbum propriam habet subsistentiam, ab eo, cujus est verbum, singulari proprietate distinctam: & eâ ratione differentiam, sustinet ab ipso: At quia eandem essentiam habet cum patre, eandem potentiam, sapientiam, bonitatem & cæteras divinas proprietates, ad naturam spectantes, & ut viva, vera, perfectâ; & naturalis imago, ea in se omnia ostendit, quæ in suo sunt primitivo, à quo accipit omnia: idcirco identitatem, convenientiamq; habet cum Patre, cujus est verbum. Quæ sanè omnia ut probant Minorem: ita arguunt manifestè: ut verbum nostrum accidens est: ita verbum Dei per se subsistere; adeoq; personam, à Patre distinctam esse.

Cur autem secunda persona Divinitatis dicatur verbum, similem in modum eruditè disputat *Augustinus lib. de fide & Symb. cap. 3.* Adscribam propria ejus verba: Verbum patris, inquit, ideo dictum, quia per ipsum innotescit Pater. Sicut ergo verbis nostris id agimus, cum verbum loquimur, ut nolter animus innotescat audienti, &

quic-

Cur secunda persona divinitatis verbum Patris.

Augustinus.

quicquid secretè in corde gerimus, per signum hujusmodi ad alterius cognitionem profertur: Sic illa Sapientia, quam Deus pater genuit, quoniam per ipsam innotescit signis secretissimis Pater, verbum ejus convenientissimè nominans. Inter animum autem nostrum, & verba nostra, quibus eundem animum ostendere conamur, plurimum distat: nos quippe non gignimus sonantia verba; sed facimus, quibus faciendis materia subjacet corpus. Plurimum autem interest inter animum & corpus Deus verò cum verbum gignit, id, quod ipse est, gignit, usque de nihilo neque de aliqua jam jam facta materia. Sic *Tertullianus in lib. adversus Praxeam*: Etsi Deus nondum sermonem suum miserat, tamen eum cum ipsa & in ipsa ratione intra semetipsum habebat; tacitè cogitando & disponendo secum, quæ per sermonem mox erat dicturus. Cum ratione enim suâ cogitans atque disponens sermonem eam efficiebat. Et *Athanasius* Exordium Evangelii Johannis enarrans; Christum λόγος appellatum dicit, quòd ex mente prodierit, & sine passione mentis genitus sit imago Patris, sicut noster sermo totius cogitationis sit effigies. Et ipse *Lutherus* noster, in enarratione primi capitis Genes. Verbum, inquit, duplex est, creatum & increatum: verbum increatum est divina cogitatio.

Tertullianus.

Athanasius

Lutherus.

sio , manens in DEO & idem cum Deo.

Cæterum Damascenus in probatione sua pergens capite subsequenti 7. eodem argumentorum genere ostendit Tertiam Spiritus sancti personam : Resolvitur autem syllogisticè hunc in modum :

*Probatio
tertia per
sonæ ex Da-
masceno.*

Dato verbo Dei , datur Spiritus Dei :

Atqui datur Verbum Dei :

Ergo datur Spiritus Dei.

Major itidem probatur vel potius declaratur simili, desumpto à verbo & ore humano, quo tanquam *χερσγωγία* ad mysteriorum hujus contemplationem ducantur increduli.

Quemadmodum enim oris humani verbum, Spiritum habet assiduum & inseparabilem comitem , utpote halitum illum corporeum , qui inter loquendum a nobis emittitur : Ita verbum divinum, Spiritum habet congenæ secum consimilisque naturæ, scilicet divinum, qui ipsum manifestat, explicat, & internâ revelatione aliis insinuat. Ut autem manifestum est discrimen inter nostrum verbum & verbum divinum : sic eodem modo discrimen datur clarum & perspicuum inter nostrum & æternum illum flatum. Quod Pelargus ex Damasceno ita resolvit. 1. Noster Spiritus ab hominis substantia prorsus

*Convenien-
tia Spiritus
Dei: & oris
humani.*

*Discrimen
inter Dei
verbum &
nostrum.*

alienus est, cum sit aer qui attrahitur & mittitur: divinus autem Spiritus à substantia Patris & Filii non est diversus, sed utriusque *ὁμοιος* ②. 2. Noster Spiritus non immanet homini, nec est intimus: Sed extra profunditur, vicissitudine quada m nunc subiens præcordia, nunc exiens; unde & separatur à nobis. Spiritus divinus Patri & Filio intimè immanet, & est inseparabilis. 3. Quem admodum *λόγον* nominantes, non intelligimus sermonem in aera fustum & evanescentem: ita Spiritum Dei dicentes, nequaquam intelligere possumus halitum corporeum à nobis expirantem inq; auras dispersum & evanescentem. Qualis enim *τὸ λόγ* eadem etiam Spiritus ratio est: sed *λόγ* ③ non est transitorius. 4. Spiritus noster non est *ὑπόστασις*: at DEI Spiritus peculiare est *ὑφιστάμενον*. 5. Spiritus humanus, est temporalis, principium finemque habens durationis, neque delectum boni habet aut propositum aut voluntatem ad bonum, cum sit intellectus expers. Divinus ille Spiritus & æternus est, nec solum intelligens est, sed etiam summè bonus, dona sua cumulatè in omnes effundens.

Ita per similitudinem de Sacrosancta Trinitate disputarunt Damascenus & cæteri patres adversus illos, qui divinis scripturis non credebant, ut expressè testatur.

Dama-

Damasceus cap. 5. libri 1. de fide, de fide, inqui-
ens: τίς ἢ τῇ θεῖα μὴ πειθομένους ἡραφῇ,
οὕτω διαλέξομεθα: Adversus verò eos, qui di-
vina scriptura non credunt, sic differimus: Non
quidem ut hisce & similibus argumentis
Trinitatem infidelibus demonstrarent:
Sed potius ut modo duntaxat quodam sum-
mum hoc mysterium illorum intellectui
applicarent & explicarent, ad ulteriorem-
que ex Sacris literis petitam de re hac inef-
fabili meditationem quasi manu ducerent
& sic viam ad futuram demonstrationem,
folius scripturae fundamentis ac principiis
innitentem praeparerent. Idem quoque
judicandum est de eo, quod Ecclesiastici
quidam Doctores dicunt: Patrem cogitati-
one genuisse Filium. Quandoquidem si-
mitudinis duntaxat & exempli non verò
modi determinandi causa tali locutionis
genere usi sunt: ut quemadmodum nostrae
mentes cogitando formant imagines re-
rum, nec non sermo noster imago est & ca-
racter cogitationum mentis: ita simili isto
utcunq; adumbretur mysterium generatio-
nis τὸ λόγος. Adferimus ergo & nos ar-
gumenta illa, non ut demonstremus aliquid
contra adversarios, verum potius ut occa-
sio esset, ostendendi, quo loco à nobis habe-
antur, proindeq; calumniandi ansa adver-
sariis nos illis, tanquam apodicticis, ut sibi

Argumen-
torum horum
simis usus.

Patrem co-
gitatione
genuisse Fi-
lium quo-
modo dica-
tur.

Cur à nobis
eiusmodi
argumenta
adferantur.

persuadentibus, præcipiatur, simulque ostendatur nonnullos sacrosanctam Trinitatem probantes, proque illa contra Antitrinitarios disputantes, hæc similitudines cum argumentis domesticis, certis, ac demonstrativis pessimè confundere, eoque nostram fidem suspectam reddere, quasi ad rem hanc demonstrandam & defendendam non fortiores suppetant machinæ: proindeque modum illum probandi à nobis nequaquam probari. Inter disputatores huius seculo hoc nostro familiam ducit Keckermannus, qui in suo systemate Theologico Trinitatem probaturus, fundamentum primum & principale sumit à naturâ Intellectus & Voluntatis, & tandem in hunc modum concludit:

*Primum
argumen.
Keckerman
ni probans
Trinitatem
qualis sit.*

In qua essentia est perfectus intellectus reflexus in seipsum, & perfecta itidem voluntas in seipsam reflexa, in illa essentia est imago genita, & Spiritus, impetu voluntatis procedens.

Atqui in unica & simplicissima Dei essentia ista insunt.

Ergo in eadem essentiâ inerunt gignens, imago genita & Spiritus procedens.

Quæ sit nostra de argumento illo & similibus sententia et iudicium.

Ingenue adhuc fateor ejusmodi argumentis nihil solidi probari vel demonstrari: cum antecedentia si non obscuriora, certè tamen æquè obscura, atque consequens.

quens. An autem rectè à Goslavio refutentur, hujus loci non est examinare: sed potius ad objectiones adversariorum, à Goslavio potissimum assumtas & defensas, pergimus.

CAPUT XLI.

Argumentum Antitrinitariorum, primum consistens in hac questione: An Essentia & Persona faciant compositionem.

Primum argumentum ita formatum est: *Ubi est essentia & persona, ibi est compositio:*

Argumentum primis Photiniorum.

In Deo est essentia & persona:

Ergo in Deo est compositio.

Conclusio est absurda, Ergo etiam vel Major vel Minor. Non Minor: quia hanc defensores Trinitatis asserunt: Ergo Major.

Respondet Keckermannus ad Majorem per negationem. Goslavius replicat, negationem illam nullam esse: Sed inquit, non video, cur non sit verissima, si pro concessio accipiatur id, quod ultrò datur ab adversariis: Essentiam scilicet à Persona esse re & nomine diversam: Nam simpliciter accepta, vera non est: quia disjunguntur, quæ sunt eadem

Respondet Keckermannus. Excipit Goslavius.

dem. Quoties enim in uno subjecto concurrunt, discriminis nihil habent. Talis igitur propositio sit: Ubi est persona ab essentia reipsa differens; ibi est compositio. Negatur? At nullo jure. Probo: Quia ubi est essentia & persona, ibi est unum per alia. At compositum est unum per alia: cum simplex sit unum per se. Resolutio etiam arguit ibi esse compositionem. Quicquid enim resolvitur, compositum est. Nam principia resolutionis non sunt, nisi sint prius compositionis.

*Responsio
nostra.*

*Persona cū
essentia re i-
dem sunt.*

Totus hic discursus & responsio nititur falsā hypothese, nempe nos statuere: *Personam divinam re & nomine esse distinctam ab essentia.* Id quod falsissimum esse, testabuntur omnia nostratum Scripta, nec non ex illis, quæ hactenus à nobis disputata sunt, est longe manifestissimum: Hæc est nostra sententia, hoc docemus, hoc scribimus & defendimus: *Essentiam & personas divinas re idem esse*: personas vero inter se dici posse realiter distinguui. In essentia igitur & in re secundum fidem nostram sunt idem tres personæ, in se autem realiter distinctæ. Fundamento igitur subverso, facile & per se corruunt, quæ superstructa sunt. Nam ubi est realis identitas, ibi nulla est realis compositio: Atqui secundum fidem nostram inter essentiam & personam divinam est realis identitas: Ergo ibi nulla realis

lis juxta fidem nostram est compositio. Falsum ergo iterum est: nos negare propositionem hanc: *Ubi est persona ab essentia reipsa differens; ibi est compositio.* Imò tantum abest, ut eam negemus, ut potius ultro largiamur, concedamus, plenoq; ore & corde affirmemus: Verum ut patet, Minorem, quæ sub illa subsumi potest, non concedimus, nempe hanc: *In Deo esse personam ab essentia reipsa differentem.* Quæ enim ut falsissima est; ita nunquam à nostris, vel probata vel concessa. Eleganter hac de re discurret Thomas Aquinas parte prima summæ Theol. quæst. *Disiunctus* *Thoma.* 39. art. 1. *Ostensum est supra, quod divina simplicitas hoc requirit, quod in Deo sit idem essentia & suppositum, quod in subsistentiis intellectualibus nihil aliud est, quam persona. Sed difficultatem videtur ingerere, quia multiplicatis personis divinis, essentia retinet unitatem. Et quia, ut Boëthius dicit, Relatio multiplicat Personarum Trinitatem, posuerunt aliqui hoc modo, in divinis differre essentiam & personam, quarum relationes dicebant esse assistentes considerantes in relationibus solum quod ad alterum sunt, & non quod res sunt. Sed sicut relationes in rebus creatis accidunt aliter insunt, ita in Deo sunt ipsa essentia divina. Ex quo sequitur, quod in Deo non sit aliud essentia, quam persona secundum rem, & tamen quod persona realiter ab invicem distinguantur. Persona enim significat relationem*

lationem, prout est subsistens in natura divina: Relatio autem ad essentiam comparata non autem differt re, sed ratione tantum: Comparata ad oppositam relationem, habet virtute oppositionis realem distinctionem. Et, sic remanet una essentia & tres personae. Et quod nos addimus, quia relatio & persona comparata ad essentiam tantum ratione distinguuntur: Infertur contra adversarium, quod ex nostra fide nullo modo inferatur vera compositio essentiae & personae divinae.

*Probatio
Majoris ex
scriptis ad-
versarii.*

Alias Majoris ex scriptis adversariorum adfert probationes Keckermannus, Prima est.

Ubi est subjectum & relatio, ibi est compositio:

Sed ubi est essentia & persona, ibi est subjectum & relatio.

Ergo in Deo, ubi est essentia, & persona; ibi est compositio.

*Responsio
Goslavii.*

Respondet Goslavius, argumentum hoc contemnendum non esse. Nam addit, quamvis ejus propositionem simpliciter neget: tamen hoc nihil habet momenti propterea, quod rationes ejus propter quas id neget, sint elumbes nullumque robur habeant.

*Rationes
Keckerm.
quibus pra-
cedens argu-*

Sed audiamus eas: Quia inquit Keckerm. compositio non est, nisi inter rem & rem: relatio autem non est res, sed tantum modus rei. Ergo relatio non componit. Respondet Goslavius:

Vius: Compositum dici, non quod sit ex re & re: *mentum re-*
sed quod unum per alia: Quare, colligit, si *jicit.*
 Quid datur, quod non sit res, ex hujus verò *Responsio*
 generis pluribus unum sit, compositum est. *Goslavi.*

Sed excipimus nos, ludere Goslavium æ- *Responsio*
 quivocatione termini *Compositi.* Composi- *nostra.*

tio & consequenter compositum interdum
 sumitur latissimè pro quavis compositione,
 ita ut & rationis compositionem includat:
 Nam ut rectè dixit ipse Goslavius, principia
 resolutionis non sunt, nisi sint prius compo-
 sitionis: Quocirca si possum ego distinguere
 inter omnipotentiam, æternitatem, essenti-
 am & personam divinam: possum etiam ea
 componere: Verùm non ita, ut compositio-
 nem statuam in ipsa re, atq; ita ex re & re:
 sed tantùm circa rem in meo intellectu ob
 meliorem ac faciliorem intellectionem.

Intellectus
nostrus quo-
modo con-
templando
essentiam
divinam,
componat
& dividat.

Quia enim universam Virtutem Dei simpli-
 cissimi & absolutissimi, unico intelligendi
 actu ob summam Dei perfectionem, ac in-
 tellectus nostri summam imperfectionem
 complecti non possumus, intelligendo eam
 quasi in partes dividimus, ut ita quodam-
 modo de summa illa perfectione aliquid
 percipiamus. Componit ergo hic & dividit
 intellectus: non quòd compositio & com-
 ponentes partes in re ipsa sint: sed, ut dixi,
 tantùm ob modum intelligendi nostrum
 imbecilliolem in Intellectu. Atq; hoc dicunt

compositū esse & distingui secundū rationē
 ratiocinantē. Verūm ut hīc non de divīsiōe
 & resolutione rationis ratiocinantis, neque
 etiā rationis ratiocinatæ: quippe quam
 non intelligere videtur adversarius: sic ne-
 que de compositione rationis hīc quæstio
 est: Sed de compositione propriē & in rigo-
 re, ut loquuntur, sic dicta, quæ est realis tan-
 tūm, adeoquē ex re & re est: Unde ita est for-
 manda & intelligenda Major: *Quicquid rea-
 liter compositum est, illud est compositum ex re
 & re.*

*Goslabius
 ex sua prin-
 cipis non
 potest di-
 stinguere
 inter com-
 positum esse
 ex re & re:
 Et inter cō-
 positum esse
 per alia.*

Deinde non video, quomodo Gosla-
 vius suis innitens hypothēsis, distinguere
 possit, inter unum esse ex re & re: & inter
 unum etiā per alia: atque ita compo-
 situm. Cum enim rationis compositionem
 includat: oportet intelligat ejusmodi alia,
 quæ sunt extra mentem: At talia nulla a-
 gnoscit adversarius, quā substantiam &
 accidens. Ergo quod ipsi est unum per a-
 lia, adeoquē compositum; id oportet sit u-
 num per partes alias, quæ sint vel substan-
 tiæ tantūm, vel accidentia tantūm, vel par-
 tim substantiæ partim accidentia. Si primo
 modo, tum compositum erit unum per alias
 substantias: Atqui alia atque alia substan-
 tia est alia atque alia res: Sic res se habet in
 secundo & tertio modo: Nam quod est per
 alia atq; alia accidentia unum, id est unum

per

per alias atq; alias res: cū diversa accidentia sint diversæ res: Sic tandem substantiam & accidentia diversas res esse nemo inficiabitur. Ergo nulla est illa distinctio, quippe proprijs hypothesebus & principijs contradicens.

Interim contra Keckermannum & adversarios notandum est, non omnem relationem esse modum Rei subjectæ, atque ita subjecti propriè dicti, de quo loqui videtur argumentum: cū relatio sit duplex: Transcendentalis & Prædicamentalis, ut sic loquar, quæ propriè in Categoria Relationis locatur, adeoque sub certo & proprio genere est. Hæc igitur & prædicamentalis præter subjectum propriè dictum, fundamentum quoq; habet, nempe accidens aliquod absolutum, quo mediante, & realitatem nanciscitur, & in subjecto realiter hæret, & ab eodem realiter distinguitur: Ut lignum tres digitos longum, æquale est lapidi tres digitos longo. Ubi Relatum est æquale, relatio æqualitas, fundamentum quantitas, Subjectum lapis & lignum: quippe quæ propterea æqualia dicuntur, quia eandem habent quantitatem. Relatio igitur in exemplo hoc à quantitate quidem non realiter, à subjectis verò omninò realiter differt, propterea, quòd id, per quod relatio realitatem & Entis naturam participat, sit re ali-

ud à

*Relatio non
omnis est
modus rei
subjectæ, ut
quidem vel
le videtur
Keckerm.*

*Prædicamentalis
Relatio di-
stinguatur
à Transcen-
dentali.*

ud à subjecto, hoc est, ligno & lapide. Rectè ergo dici potest, quòd hìc relatio (nempe mediante fundamento, cum quo idem est) realem cum subjecto faciat compositionem: non verò realem cum quantitate, sive fundamento. Quantitas enim & æqualitas, quia secundum rem idem sunt, tantum modale, vel rationis ratiocinatae discrimen constituere, adeoq; nullam propriè dictam compositionem efficere possunt. Transcendentalis verò relatio, veletiam ea quæ secundum dici est, quia non distinguitur ab eo cuius relatio esse dicitur, fundamentaliter, hoc est, tertio quodam reali fundamento interveniente; nulla etiam illa cum subjecto, cuius relatio est, compositionem facit. Talis relatio est bonitas, perfectio, veritas in ente, in scientia respectus ad suum objectum, sive scibile.

Nostra propositi argumenti solutio.

Melius ergo solvitur argumentum: si respondeatur ad maiorem, committi inibi fallaciam à dicto secundum quid: Cùm distinguendum sit inter prædicamentalem & Transcendentalem relationem: illaque sola compositionem, propter reale fundamentum tertium efficiat, hæc verò propter fundamenti distincti negationem, compositionem veram & realem non constituat. Quia igitur in Deum nullum cadit accidens, proindeque nulla relatio prædicamentalis, manifeste-

festum est, relationes in Deo esse transcendentales, ideoque exceptas ex illis, quæ compositionem facere consueverunt. Per quam responsionem exemplum, à Keckermano subjectum, ad propositum facile potest accommodari. Nam quod ejusmodi relatio non componat, probat inde Keckermanus: quia non est res, sed duntaxat Modus rei: Modus autem & res realem & veram compositionem non faciunt. Quod porro illustrat exemplo: *Exempli causa*, inquit, *Gradus in calore non componit calorem: gradus in albedine non componit albedinem: quia gradus caloris aut albedinis non est diversa res à calore aut albedine, sed tantum modus caloris & albedinis.* Exempla, inquam, hæc facile accommodantur ad institutum: Quia enim hic calor & albedo tantum conferuntur cum eo, quod dicitur magis & minus; non sese habere possunt, ut subjectum propriè dictum, cui tanquam accidens illud magis & minus inhæreat; tum enim accidentis esset accidens: quod absurdum esse, nullus non intelligit: sed pertinet ad ipsam essentiam talis caloris aut albedinis, quo ab alio calore vel albedine distinguatur: ideoq; non est alia essentia in calore & albedine, neque superadditum aliquod accidens, sed duntaxat modalis ejus constitutio, quod hoc modo & gradu sit calor, hoc modo sive gradu

Relationes in Deo non sunt prædicamentales sed transcendentes.

Indicium nostrum de exemplis Keckermani.

gradu sit albedo : & ita, nempe secundum istos gradus ac non secundum alios insint in subiecto : cui alias magis & minus non competit, docente Philosopho *lib. cat. cap. 5. de substantia.*

**Exceptio
Goslavii.**

Sed quid respondet Goslavius ? *Aliud est, inquit, componere ; aliud ex his esse compositum. Gradus non componit albedinem aut calorem : sed ex gradu albedinis & albedine : item gradu caloris & calore dicitur esse quid compositum. Exempla igitur sunt inutilia & ad rem minimè facientia.*

**Responde-
tur ad ex-
ceptionem
Goslavii.**

Sed ignosce, Goslavi, inutilis, inutilis, & ad rem minimè faciens est hæc tua responsio : quippe tota sophistica & nugatoria. Ais, *gradum non componere, sed ex gradu & re dici aliquid compositum.* Utrumque verè & philosophicè dicitur, Goslavi, quique unum dicit, alterum necessariò intelligit. Probo. Compositum partim consideratur respectu extrinseco, nempe respectu sui efficientis, à quo ejus compositio primò & effectivè pendet : partim respectu intrinseco tantùm, quatenus cum partibus confertur intrinsecè, sine respectu illo externo ad efficientem causam. Illo modo compositum consideratum dicitur, quod ex illis, quæ compositum ingrediuntur, sit compositum, subintellige à componente externo & efficiente : cum nihil seipsum efficienter componat,

nat, sed omne compositum fit à componen-
te, atque sic ab alio, nempe ab alia causa
efficiente, à se distincta. Quando verò ex-
trinsecam illam *αἰτίαν* auffers, & duntaxat
quiescis in composito, ut jam existit extra
suas causas, hoc est, extra suam efficientem,
& finem: tum in illo tantum habes totum si-
ue compositum, & deinde illa multa, quæ to-
tum illud ingrediuntur, partesque sunt vel
partium rationem habent. In hac ergo con-
sideratione quando quæro, quomodo illa
multa, partium rationem habentia, totum
siue compositum ingradientur? Sanè re-
spondendum est; constituendo: Ergo colli-
go, quando compositum ingrediuntur,
constituunt ipsum: Et rectè colligo. Quæro
ergo porro quomodo totum siue compo-
situm constituent? Responderi nihil aliud
potest, quàm componendo: Ergo vicissim
colligo: quando totum constituunt, illud
componunt, adeoque compositum dicitur.
Ergo illa multa, partium rationem haben-
tia, ingrediuntur compositum, ingredi-
endo illud constituunt, constituendoque
componunt: & vice versa; componendo
constituunt, & constituendo ingrediun-
tur. Ergo ex quo totum est à componente,
compositum; illud ipsum quoque compo-
situm componit. Quia igitur calor & mo-
tus siue gradus, sunt ex quibus aliquid com-
posi-

positum esse dicendum est : certè gradus quoq; componet per rationes modo datas.

*Quid sit
compositum
ex gradu
caloris &
calore.*

Sed examinandum porrò & quærendum quid sit illud compositum ex gradu caloris & calore. Forſan eſt tepiditas? At tepiditas eſt caliditas ſive calor: Ergo illud compositum erit calor: Ergò calor erit compositus ex calore & gradu caloris, atq; ita aliquid erit compositum à ſe ipſo: At nihil à ſe ipſo componitur: quia nihil ſeipſum ingreditur ut pars: quòd pars non poſſit eſſe totum: neq; totum pars: cùm realiter diſtinguantur & opponantur. Ergo calor nō poſſeſt componi ex ſeipſo ut parte, & gradu ut parte: Ergo hīc non eſt pars & pars: Ergo neque vera compositio: quippe quæ ſine unitis partibus eſſe nequit. Gradus ergo caliditatis eſt ipſe calor cum certo & limitato modo: nempe extra quem res finita eſſe non poſſeſt.

*Eſt aliquis
compositio-
nis modus
ex re & mo-
do.*

Inquis, eſſe nihilominus aliquem compositionis modum, nempe ex re & modo. Hoc quidem nos concedimus; verum adverſarium juvare nequit, qui, omnia, extra mentem quæ inveniuntur in rebus ipſis, vel ſubſtantias eſſe dicit, vel accidentia: Atqui neutrum horum eſt: & quæ componuntur ex ſubſtantia & ſubſtantia, ex accidente & accidente, ex ſubſtantia & accidente, illa componuntur ut res & res: compoſi-

compositumque est re distinctum à componentibus: quod sanè hoc loco non est. Nam ut monstravimus, gradus caloris est æquè calor, atque calor est calor: haud secus ac corpus finitum æquè corpus est, atque corpus est corpus: Quod de compositis ex re & re verum esse nequit, nisi quod ex accidente in totis sive compositis similaribus, partes retineant denominationem totius: Quod verò ad rem nihil facit. Inquis, licet inductio illa exemplorum non possit refutari à Goslavio ex principiis suis, possit tamen refutari ab illis, qui Enti, diviso in substantiam & accidens, supperaddunt modos. Qui enim cum non sint omnino nihil, simulque in formalitate sua accepti, ab Ente, substantia & accidente quadam ratione distinguantur; sequitur, quod inter modum sive gradum caloris & ejus essentiam quædam detur, etiam extra mentem, distinctio: & porrò quia idem sunt subjecto, per illa quædam compositio analogà compositioni reali: At tale quid in Deo dare, est absurdissimum: cum DEUS omnis omnino compositionis expers, quocunque etiam nomine illa veniat. Rectè inquit Thomas loco allegato articulo secundo: quòd *intellectus noster res divinas nominet: non secundum modum earum, quia sic eas cognoscere non potest, sed secundum modum in rebus creatis inven-*

*Modalis
compositio
non est in
Deo.*

tum. Dicimus igitur personam in Deo se habere instar modi: verum hoc non dicimus, quod modus planè eodem modo sese habeat in Deo, ut se habet in rebus creatis. Quocirca supra diximus, nos non facere cum Keckermano, si eadem ratione modum dicat Modum in Deo, quia in hominibus vel rebus creatis. Verum sicut omnia, quæ communiter tribuuntur Deo & creaturis, ut Ens, unum, verum, bonum, actus, &c. per analogiam, semper aliam rationem in Deo, tanquam superiore & ἀπλῶς tali, & aliam in creaturis, tanquam secundum quid & dependenter tali, dicat; ita etiam attributio Modi debet distinctè accipi. Si ergo exempla à Keckermano allata, non tam pro exemplis, quàm similitudinibus ad modum quodammodo in Deo adumbrandum, accipiantur, & contra adversarium urgeantur, nihil reprehendimus: si verò ita sumantur, ac si eandem representent ubique rationem & ταυτότητα; tota disputandi ratio est rejicienda: Non quod non urgeant adversarium, ex falsis principiis concludentem: sed quod non opus sit falsis hypothesebus seriò defensis & positis, nostram defendere religionem. Nam licet distinctio modalis non sufficiat ad compositionem realem; sufficit tamen ad compositionem, quæ simplicitatem absolutam negat: 1. Quia persona creata est composita ex natura

tura & personalitate: quæ non nisi modaliter distinguuntur. 2. Quia juxta Durandum modalis distinctio est vera distinctio, imo & realis: Ergo etiam illi respondet vera compositio: cum compositio nihil sit aliud, quam distinctorum unio. 3. Quia ex terminis ipsis per se notum videtur, talem personam non esse summè simplicem: cum planè simplicior esset, si tali multiplicitate careret.

Altera ratio, quam ex adversariis adfert Keckermanus ad comprobendam illam ipsam principalis Syllogismi propositionem hæc est:

Substantia & accidens faciunt compositionem.

Essentia Dei est substantia: relationes sunt accidentia:

Ergo ista duo faciunt compositionem.

Respondet Keckermanus: Major conceditur, Minor negatur. Relatio enim propriè & accurate loquendo, non est accidens: quia non est Ens sive res; sed tantum ordo, sive modus & respectus rei.

Replicat Goslavius: Duo, inquit: Relationem nec esse Accidens, nec Ens sive rem. Utrumque falso. Nam si est accidens, ut demonstrabitur, erit & Ens. Aristoteles in Metaphysicis dixit Ens.

Autoritatem Philosophi quod attinet, is relationem propriissimè & in rigore sum-

*Responsio
nostra.*

tam vocat Ens, nempe relationem Categoriæ τὴν πρὸς ἑ. Illam autem Ens esse concedimus, & quidem eo modo quo explicitum est in præcedentibus, nempe sumtam cum realitate sui fundamenti. Ab illa autem si abstrahas & formalem duntaxat ejus rationem concipias, neque tunc Entis nomine venire potest: Siquidem non est Ens; sed aliquid Entis.

*Exceptio
Goslavii.*

Pergit autem Goslavius. *Porro Relationem non esse accidens; quo jure negatur? Adesse, & abesse potest, re incorruptâ manente, ut & accidens. Esse accidentis est inherere: Ergo quicquid inheret, accidens est: Sed inheret Relatio.*

Responsio.

Disputat Goslavius ex ἀγνοία καὶ τὴν Μεταφυσικῶν, i. confundens Accidens Logicum, cum accidente physico sive reali: Logicè omnia illa accidentia sunt, quæ respectu ejus, cui inesse dicuntur, neque sunt genera, neque species, neque differentia, neque propria; Sed ita se habent ad id, cui inesse dicuntur, ut sive adsint, sive absint, hoc est, sive affirmentur sive negentur, subjectum tamen maneat, neque negetur. Quo modo etiam id, quod extra Logicam & mentem nostram in re accidens non est, sed substantia existit, accidentis induit ingenium. Ut in hac prædicatione, *Poculum est aureum*: certè *aureum esse*, est substantia; at in hac prædicatione

non substantialiter & necessariò, sed tantùm accidentaliter & contingenter prædicatur de poculo: atque ita accidentis quoad prædicationem hanc habet naturam. Imò id non dubito affirmare de Homine in prædicatione de animali. Nam licèt prædictio hæc *Homo est animal*, sit prædictio per se & substantialis, proindeque uterque terminus etiam quàm prædicationem & logicam considerationem habeat rationem substantiæ: non verò contra in prædicatione convertente *Animal est Homo*. Quandoquidem ibi nexus terminorum est accidentarius; & habet se *homo* ad *animal* tanquam accidens: quia potest adesse & abesse homo, stante subjecto, hoc est animali, hoc est, sive affirmetur, sive negetur homo de animali, non tamen statum tollitur & negatur animal: cùm qui animal dicit non esse hominem, non dicat animal non esse animal: quemadmodum qui dicit: hominem non esse animal, statum dicit: Hominem non esse hominem. Negato enim genere, tollitur species: sed non contra. Verùm hîc non est quæstio de accidente Logico: sed de Physico & reali.

Deinde certum est, omne accidens inhæ- Omne acci-
rere: Verùm omnem quovis modo dictam dens inhæ-
relationem inhærere adhuc controversum: ret.

Quid? falsum est, Nam tantùm illa relatio,

quæ fundamentum habet absolutum aliquod accidens, illa, inquam, tantum mediante accidente isto inhæret: hoc verò ubi negatur, ibi negatur etiam inhærentia, & consequenter ipsa accidentis formalis ratio, adeoque ipsum accidens: Quia igitur (in minore) de relationibus divinis negatur, quòd mediante accidente aliquo absoluto inhæreant; utique de illis ipsis negatur formalis accidentis ratio, proindeq; accidentia non sunt. Relationem itaque inhærere indefinitè & particulariter; sed non universaliter verum est: Unde oritur Syllogismus in prima figura vitiosus, habens maiorem particularem hoc modo:

Quædam relatio inhæret:

Atqui relationes in Deo sunt relationes:

Ergo relationes in Deo inhærent.

Nulla, inquam, hæc est consequentia: quia Minor non includitur in Maiore, ut patet.

*Reprehensio
Goslavii.*

*Responsio.
Ordo non
est quanti-
tas:*

Reprehendit porro Goslavius, quod Keckermanus Relationem dicat ordinem; ideoque non Ens, nec accidens. *Nec ordo est,* inquit, *nec si esset, propterea non Ens. Primum quia ordo est in quantitate: non item relatio: Secundum: quia ordo est accidens: Hoc autem Ens. Primum est fallum. Nam*

Ubicunque est quantum, ibi est corpus naturale:

At

At ubi est ordo, ibi non statim est corpus naturale :

Ergò ubi est ordo, ibi non statim est quantum : & per consequens ordo non est in prædicamento quantitatis.

Major est certa. Nam corpus naturale est *πρῶτον δεικνὸν* Quantitatis. Minor etiam certa est. In Angelis enim datur ordo, sed non sunt corpora naturalia. In qualitatibus, verbi gratia, in coloribus iridis datur ordo, non verò quantitas : licet subjectum sit quantum, & ratione ejus colores iridis extensæ. Datur etiam ordo in scientiis & artibus : in propositionibus syllogismorum, in partibus orationum, quæ verò corpora naturalia nemo dixerit.

Probat porro Goslavius ordinem accidens esse. 1. *Quia inheret.* 2. *Quia abesse & adesse potest sine ulla rei corruptione.*

Prima ratio petit principium. Nam hoc in quæstione est, an ordo inhereat, adeoque accidens sit. Qui enim quærit & negat hominem accidens esse : is simul quærit & negat hominem inherere : cum inherere sit formalis ratio Accidentis propriè dicti. Sed posito, inhereat ordo : Ergo, ut vult adversarius, erit quantitas : Ergo vel continua vel discreta. At neutra est : Nam in utroque est ordo : in continua, partium, in discreta, unitatum. Forſan quantitas in genere

*Ordinem
accidens esse
probat Gos-
lavius.
Responsio.*

est ordo? Non est. Nam quantitas nullum dicit respectum unius ad aliud; ordo verò dicit: Idem ergò non sunt. Taceo, quod modò innuimus, ordinem non tantum esse in quantis, verum etiam in substantiis, qualitatibus, actionibus, passionibus: Imò in omnibus entium generibus est ordo: Quia Deus noster omnia creavit, posuit, conservat, in ordine, mensurâ & pondere certo. Altera quoque ratio nulla est. Loquitur enim definitio illa duntaxat de Accidente prædicabili sive Logico, non Physico & reali, ut monstravimus.

*Probatio
Keckerm.
quâ ordi-
nem negat
rem esse.*

Keckermanni ratio quâ probat, ordinem non esse rem, hæc est: *Quia aliàs daretur processus in infinitum, & nihil esset in rebus primum & postremum: quia ex qualibet re plurimi oriuntur ordines; & ita quidem oriuntur, ut nulla adsit causa, quæ istos ordines efficienter producat.*

Resolutio.

Potior igitur & prima ratio Keckerman-
ni est. Quia alias daretur processus in infi-
nitum.

*Goslavii
responsio.*

Respondet Goslavius, Keckermanum non declarare consequentiam: quocirca ipsam addit: *Sed quæ forsitan est, inquit: Res omnis requirit ordinem: Ergo & ordo ordinem si res est: & sic in infinitum.* Quod inde colligit, quia subjicit Keckerman. *Quia ex qualibet re plurimi oriuntur ordines.* Respondet Gos-

Gos-

Goslavius: *Petitur principium? Queritur, an sit ordo res. Negat Keckerm. Ratio: quia res omnis requirit ordinem. Quod cum dicit, manifestè rem ab ordine distinguit, quod ipsum in questione est. Rem intellige lato vocabulo, pro accidente & substantia. Omnis ordo est res, sed non omnis res est ordo.*

Sed qualis est hæc disputatio: certè sine ordine, sine mente, sine ratione, inquit, *peti principium* si ita disputatur. *Ordo non est Res; quia res omnis requirit ordinem. Addit rationem cur petatur principium: quia tum manifestè res ab ordine distinguitur. Hæc non est petitio principii, sed est consequentia, ex concessis firmissima, implicans contradictionem & processum in infinitum hoc modo:*

*Responsio
Goslavii est
nulla.*

Omnis res requirit ordinem:

Omnis ordo est res:

*Ergo omnis ordo requirit ordinem,
atque ita in infinitum omnis ordo
ordinem.*

*Atqui hoc est absurdum & contradi-
ctorium: Ergo à re*

Ordo est distinguendus.

*Quod quidem antea erat in questione
& controversia: jam verò per rationem de-
cisum & non amplius, ut sibi Goslavius ima-
ginatur, in questione. Ut enim absurdum
conclusum vitetur, ordo à re necessariò di-*

stinguendus est. Quod rem in lata significatione sumat pro substantia & accidente, ipsum juvare non potest. Imò ita res propriè sumitur: Cùm non accidens tantum, neque substantia tantum, sed tam accidens quàm substantia, ut Ens sunt, ita quoque res sunt: Quòd Ens & res æquè latè pateant. Omnis enim res est Ens: & omne Ens est res.

Nec alterum ipsi proderit: quod dicitur: omnem ordinem esse rem: sed non omnem rem esse ordinem. Nemo enim est qui hæc ut reciproca urget. Nam hoc urgetur, an *Omnis ordo sit res, & anne omnis res requirat ordinem*: Non, an *omnis res sit ordo*. Duas enim istas propositiones si concedat, ut concedere cogitur Goslavius; utique processum in infinitum concedere cogitur, vi nimirum argumenti jam formati.

Pergit Goslavius.

Pergit vel potius præmittit Goslavius: *Quod verò addit, non fore in rebus primum & postremum. Nugæ: Et adversatur huic, quod dictum est, dari processum in infinitum. Nam quomodo non est primum & postremum, si in infinitum ordines darentur: An primum & postremum non sunt affectiones ordinis?*

Responsio.

Omninò sunt Goslavi. Verùm hoc est in quæstione, an primum & postremum esse possunt in ordinibus procedentibus in infinitum, atque ordines procedentes in infinitum.

finitum sint ordines. Hoc est, quod negamus: atque propterea ab absurdo contra te ita disputatur: ut intelligas, si intelligere possis, quod, is, qui ordinem dicat rem, & simul omnibus rebus ordinem tribuat, quod inquam, is, non possit non esse absurdissimus: nec possit non contradictionem involvere: Ordinem non esse ordinem: Ordinem continere primum & postremum; Ordinem non continere primum & postremum. Ex toto hoc discursu intelligo, Goslavium in studio logico puerum esse; & nondum didicisse quid sit disputare ab absurdo, vel adversarium urgere, ut sibi contradicat.

CAPUT XLII.

*Argumentum Antitrinitariorum
secundum consistens in hac questione:
Annon Unum & Tria in Deo
faciant quatuor realiter
distincta.*

SECUNDUM argumentum ita formatum
est:

*Ubi est unum & tria, ibi sunt quatuor,
realiter distincta.*

II. Argumē-
tum Anti-
trinitario-
rum.

In

*In Deo est una essentia & tres Personæ:
Ergo in DEO sunt quatuor realiter di-
stincta.*

*Responsio
Keckerm.*

Respondet Keckermanus Majorem li-
mitando: *Ubi sunt unum Ens & tria Entia,
ibi sunt quatuor: non verò ubi est unum Ens &
tres modi Entis ibi sunt quatuor. Neque e-
nim modus, à re, cujus est modus, in tantum
differt, ut faciat numerus, à re, cujus est mo-
dus, diversum.*

*Probat
limitatio
Majoris.*

Limitatio illa majoris bona est, & pot-
est declarari exemplo Metaphysico, ubi et-
iam datur unum nempe, Ens, tanquam sub-
jectum, & tria tanquam affectiones, Unum,
verum, bonum. Estne propterea dicen-
dum, Ens, unum, verum, bonum esse qua-
tuor? Minimè: Sed unum, verum, bonum
esse unum Ens ἀπλῶς: Cum igitur (ad Mi-
norem) personæ in essentia hac simplicissi-
ma, sese habeant ut relationes modales, ut
hactenus sæpius inculcatum & demonstra-
tum est: sequitur, quòd personæ tres & una
essentia non faciant in Deo quatuor:

*Excipit
Goslavius*

Respondet Goslavius: *Esse aliquid, quod
non sit Ens, pro concessio accipit, implicata con-
tradictione: Simul enim est & non est. Qui-
ditas Entis est esse: Ergo quicquid esse habet,
Ens est.*

Responsio.

Sed ludit adversarius fallaciâ à dicto
secundùm quid. Nam distinguendum est
inter

inter Esse aliquid, quod non sit Ens ἀπλῶς :
 & inter esse aliquid, quod non sit Ens secun-
 dum quid. Nos nequaquam dicimus vel
 concedimus, Personam non esse Ens ἀπλῶς;
 sed hoc negamus, Personam esse aliquid præ-
 ter essentiam, & ab essentia distinctum :
 Persona igitur non simul est & non est : Sed
 est, quia habet ipsum esse essentiae. Ergo
 ut in humanis persona est Ens per essentiam
 & in essentia sua : sic in Deo persona est Ens
 per essentiam & in essentia sua : non verò
 est ens per esse sive essentiam distinctam ab
 essentia communi sive absoluta. Sit igitur
 quiditas Entis esse : Et quicquid esse habet
 sit Ens. Nam & Persona hoc modo Ens e-
 rit : Quandoquidem & ipsa habet esse :
 nempe esse essentiae suæ uti diximus

Pergit Goslavius : *Sit aliquid, quod non sit Ens: Modi existendi, sive personæ divinitatis erunt hæc non Entia?* Pergit Goslavius.

Non ἀπλῶς Non Entia : Sunt enim *Responsio.*
 aliquid Entis, nempe Modi ejus : Essentiam
 Entis habentes, & eo modo revera Entia
 sunt : Si autem illos modos ab essentia ab-
 strahas, ipsis ut essentiam tribuere nequis; sic
 neque Entitatem : atq; eo sensu dici possunt
 non Entia : nempe secundum quid.

Adversatur hoc, pergit Goslavius, cum dictis adversarii, tum rationi rectæ. Rationi : quia persona quævis est substantia : tum quia isti Continuat suum discursum Goslavius.

isti modi seu personæ divinitatis Entis naturam participant. Deus univocè prædicatur tam de patre, quàm Filio, quàm & Spiritus sancto. Hæc prædicatio essentialis est : Pater est Deus : Filius Deus : Spiritus sanctus Deus. Quid igitur hinc concludemus ? Ens esse non Ens : vel potius, non Ens esse Ens ? Dictis Keckman. ista quæ repugnant ? pag. 23. ait Deum intelligendo seipsum, substantialem sui ipsius imaginem produxisse, quam imaginem ille vocat Filium pag. 26. & passim alibi. At substantialis imago quomodo erit non Ens ? Et quæ porro sequuntur. Non enim opus est cætera adscribere, cum eadem responsione tollantur.

Responsio.

Dicimus igitur nos, hætenus à nobis disputata, neq; cæteris de Trinitate propositis, neque rationi contradicere. Non rationi. Nam personam, cum re sive essentia sumtam, substantiam esse nostris rationibus non negatur : sed constanter adseritur : ut, nec alterum nostra sententia infringit, sed adstruit, & affirmat, modos illos, sive personas divinas, Entis naturam participare : quia Entis modi sunt; & sine Ente nihil sunt: ideoque extra Ens abstracti modi illi non Entis rationem habent: quia sine essentia illa, cujus modi sunt, Entia esse non possunt. Verbi gratiâ, rectè dico in Metaphysicis, *Unum esse Ens ; & unum esse modum Entis :* in utraque prædicatione Entis facio mentionem;

*Quomodo
modus ha-
beat mō En-
tis rationē.*

nem; ita tamen, ut illa sit magis concreta, hæc magis abstracta. Abstractissimè igitur si *unum* sive indivisionem sumas, sive respectu ad Ens, tum certè non Entis rationem non potest non habere. Quandoquidem privatio illa divisionis vergit in meram divisionis negationem. Omnino igitur participat, & participare debet Modus Entis rationem Entis; ut aliquid esse possit, & sit etiam, cum aliàs non Ens esset. Sic rectè dico, personam divinam esse Ens divinum, sive Deum tanquam in concreto: & iterum, rectè, sed magis abstractè dico, persona est modus Entis divini, sive Dei sive essentiæ divinæ. Illo enim prædicandi modo personam simpliciter unum facio cum essentia; hoc verò modaliter vel potius ratione illa ab essentia distinguo, non ut novum Ens, sed ut aliquid, quod in essentia divina respectum habeat ad aliud, à quo realiter distinguatur: licet essentia maneat indistincta & una. Si verò quis personam sive personalitatem illam extra divinam essentiam mente sua abstraheret & conciperet: is non amplius consideraret personam divinam, adeoque non Ens divinum.

Sic omnino est essentialis prædicatio: *Pater est Deus: Filius est Deus: Spiritus sanctus est Deus.* Si autè hoc: Ergo qualis divina essen-

*Quomodo
sit prædica-
tio Essentialis: Pater est
Deus &c.*

sentia prædicatur de Patre, talis etiam de Filio & Spiritu sancto. Sequiturne inde & ex nostris concessis de non Ente prædicari Ens? Nihil minus. Nam ut Unum Ens est, ita persona divina, quæ Pater dicitur Deus est. Sumitur enim utrumque subjectum in concreto, nempe involvens modum & essentiam. Quia igitur in subjecto Deitas continetur, de eo etiam Deus, ut prædicatum dici potest. Nam, ut habet logicorum regula: *dici requirit inesse*. Et modus concretivè, hoc est, cum suo subjecto & essentia sumtus, nullo modo dici potest non ens: Sed est illud ipsum Ens, quod de eo in prædicato dicitur. Sic Prima persona sive pater est illud ipsum ens, quod in prædicatione hac (*Pater est Deus*) de ipso dicitur.

In illis quoque quæ ex Keck. allegantur, nulla est contradictio. *Substantialis imago non est non Ens*, qui non est imago tantum, atque ita abstractus ἀπλῶς modus, sed substantialis imago. Quomodo ergo substantialis imago non Ens erit. In tota hac disputatione nihil aliud nostrum Philosophum decipit, quàm ἀπαιδευσία & ignorantia Metaphysicæ: quod non didicit, quid vocetur Ens, quid modus Entis, & quomodo modus abstractus ad Ens consideretur, nempe non ut Ens, quia ab eo abstractus est, & ei contradistinctus: Ergo ita non.

En.

Quid in disputatione
hac decipiat
Goslovium.

Entis obtinet naturam: non verò puri non Entis; sed quòd licèt Ens non sit univocè, sit tamen aliquid Entis denominativè: nempe ipsa interna Entis vel dispositio, vel relatio, vel negatio alterius &c. Quæ inquam ubi meliùs didicerit Goslavius: accuratiùs quoque aliquando disputabit.

CAPUT XLIII.

Prima pars argumenti tertii, consistens in questione: An primum natura principium: Omne est vel non est: per doctrinam de Trinitate destruatur.

Tertium argumentum est:

Doctrina de Trinitate destruit tria principia nature:

Ergo non est vera.

Antecedens probatur: Quia principium omnium primum destruitur: Omne est vel non est. Quod sic probatur. Paternitas est idem realiter cum essentia: Essentia est idem realiter cum Filiatione: Ergo Paternitas est idem realiter cum Filiatione: Et tamen non est idem realiter cum Filiatione.

Non desunt, qui tantum abest, ut infi-

Cc

cientur,

*Tertium
argumen-
tum.*

An Articulus

*hæ fidei ita
cum princi-
piis natu-
ralibus pu-
gnent, ut
quædam sit
concedenda
vel contra-
rietas, vel
contradi-
ctio.*

cientur, ut potius concedant ac mordicus defendant, Myſterium hoc Trinitatis, & ut cæteros nonnullos fidei articulos cum principiis naturalibus & recte rationis uſq; adeo pugnare, ut hæc planè deſtruant, adeoq; per illa quidem contra Trinitatem pugnari poſſe: quia tamen ex ſcriptura deſumpta non videantur, reſponſione indigna eſſe. Verùm ſalvo cujuſvis judicio, ſententiam illam probare non poſſum. Primum quia nullus dubito affirmare, quod principia illa prima rectæ rationis pertineant, ſive ſint pars legis naturæ. Ut igitur lex naturæ legi divinæ non eſt contraria, ſed ſuo modo cum ea idē, vel omninò ſubordinata: ut etiam lex divina non pugnat contra myſterium Trinitatis, niſi impiè & abſurdè ſtatuerè velimus, Deum contra ſeipſum pugnare. Sic nullo modo dicendum eſſe ſtatuo, vel quòd Myſterium Trinitatis deſtruat illa principia prima: vel quòd principia illa prima doctrinā de Trinitate impugnent. Secundò quia veritas veritati non eſt contraria, non oppoſita: Omnis enim veritas ab uno fonte, ab una abſoluta veritate, DEO optimo maximo. Quod igitur Deus in natura dixit, extra naturam non negavit: Quod in natura verum condidit: illi extra naturam vel etiam in natura nunquam contradixit. Sic in natura dixit Deus, *ex nihilo nihil fieri*: hoc extra naturam

Veritas veritati non eſt contraria.

Quod Deus ſemel dixit vel fecit, nunquam negabit.

ram in suis immediatis operibus & revelationibus non negavit, licet *omnia ex nihilo facta sint*. Nam quando scriptura dicit: Ex nihilo fieri omnia: Et natura dicit: Ex nihilo fieri nihil: tum neq; hæc, nempe natura, negat illud scripturæ: neq; illa nempe scriptura, negat hoc naturæ. Nam ibi, ex nihilo nihil fieri, subauditur *naturaliter, modo & virtute naturali*: hîc ex nihilo fieri omnia, subintelligitur, *modo supernaturali, virtute divina*, & quidem in prima creatione. Quæ ergo contradictio? Stultus est, qui illam non negat & detestatur. Principia igitur naturalia rectè intellecta, in suo foro relictæ, ad mysteria sobriè & circumspectè applicata, tantum abest, ut mysteria divina destruant, aut illis contradicant: ut potius per ista increduli contradicentes, in falsis suis opinionibus circa fidem nostram conceptis, sæpius confundantur, & ut sacram scripturam majore cum diligentia legant, in verum sensum ac intellectum inquirant, adigantur.

Dicimus ergo nos: Non esse contra veritatem aliquam naturalem, tres esse personas unius essentiæ divinæ; licet sit super veritates naturaliter cognitæ omnes. Illud est manifestum partim ex jam dictis; verum enimverò non repugnat. Deinde quia neq; mediatè, neque immediatè implicat contradictionem; tres personas esse unius essen-

*Trinitatis
mysterium
non est con-
tra verita-
tem natu-
ralem: licet
sit super ve-
ritates na-
turaliter
cognitæ o-
mnes.*

tia: ut in progressu demonstrabitur. Hoc quoq; facile intelligitur. Nam inter omnes veritates cognitatas, non est hæc veritas, Tres personas esse unius essentia. Ut igitur intellectus noster lumine naturali non agnosce-re potest hoc mysterium propter hoc, quia est super veritates naturaliter cognitatas: ita illud ipsum lumine naturali destruere, vel ei revera contradicere nequit, propter illud: quia non est contra veritatem quandam natura-lem. Ad summam! ἀδυνάτων ἀπλῶς est ex lumine naturali articulum de Trinitate, vel extruere, vel destruere: ideoq; ad argu-menta inde depromta responderi & potest & debet.

*Responsio
Kecker. ad
argumen-
tum.*

Antecedens igitur negatur. Ad pro-
bationem respondet Keckermanus hoc mo-
do & his verbis: *Negatur prosyllogismi af-
sumptio, quod paternitas non sit idem re cum fi-
liatione. Supra enim explicuimus, personas à
seipsis realiter non differre, sed tanquam mo-
dum à modo.*

*Rejicitur
Responsio
Keck. Reale
discrimen
personarum
divinarum
probat.*

Responsionem illam nos probare non
possumus. Putamus enim majus hîc & per-
fectius discrimen esse, quàm modale: Nam
ubique plura discernuntur ut persona a-
lia: & persona alia: ibi est reale discrimen:
Atqui plures illæ relationes, quæ in una sim-
plicissima essentia divina numeratur, discri-
minantur, ut persona alia & persona alia:

Ergo

Ergo ibi non nudum modale, sed fortius ideoque reale discrimen est concedendum. Deinde quæ sibi invicem perfectè perfecto aliquo oppositionis modo opponuntur, adeo, ut in casu recto de se invicem prædicari nequeant, illa realiter idem esse nequeunt: Atqui tres personæ divinitatis sibi invicem perfectè perfecto aliquo oppositionis modo opponuntur, adeo ut in casu recto de se invicem prædicari nequeant: Ergo Tres personæ divinitatis idem realiter esse nequeunt.

Major est certa: Nam quæ opposita sunt, se mutuò realiter & definitivè excludunt: ideoque in casu recto de se prædicari nequeunt: cum prædicatio hæc ut *συνώνυμ* est, ita inter terminos realem facit identitatem. Minor quoque est certa: Quia inter personas divinas est oppositio relativa: quæ perfecta est: ideoque reale discrimen importat: 2. Quia ut opponitur Pater filio relativè: ita falsa est prædicatio in casu recto: Pater est Filius: Pater & Filius sunt Spiritus sanctus: Vera autem est negatio: Pater non est Filius; Pater & Filius non est Spiritus sanctus. Contra verò in modali discrimine simplici ut vera non est oppositio realis: ita de se invicem affirmari possunt in casu recto: ut vera est affirmativa: Unum est bonum & bonum est unum: Unum est verum & verum est unum: Non vera est negatio:

gatio: Unum non est bonum: & Bonum non est unum: &c.

Atque hoc certissimum perpetuumq; est in modis unitis: quippe qui subjectum tantum modificant, nullam autem realem diversitatem & oppositionem constituunt? In disjunctis verò aliter se res habet: Illi enim quia disjunctivè duntaxat cum ente convertuntur, non tantum latitudinem Entis modificant, sed insuper in illa diversitatem quandam efficiunt: non quidem ut ad Ens referuntur, tum enim cum eo realiter idem sunt; sed ut inter se conferuntur, tum enim quia involvunt veram oppositionem, realiter inter se distinguuntur. Verbi gratiâ, affectiones sive modi disjuncti inter alios sunt actus & potentia: causa & causatum: quos si referas ad Ens, realiter cum eo sunt idem: si autem illos inter se conferas, omninò dicendum est, realiter distinguere causam à causato, potentiam ab actu. Idque inde, non quòd modi sint, sed quòd oppositionem involvant, quæ est ex diversitate vera: quæ tandem reale efficit discrimen. Oppositionem autem ibi involvi certum est: Nam causa & causatum, relationem quandam includunt: Potentia & actus, & relationem & privationem: Unde ibi est oppositio relativa: hîc partim relativa, partim
priva-

privativa. Ad summam, ubicunque dantur modi, qui inter se oppositionem veram continent; ibi etiam inter illos vi istius oppositionis reale intercedit discrimen. Quia itaque Personæ in sacrosancta deitate habent sese in proportionem ut modi in rebus creatis; faciuntq; veram oppositionem relativam; sequitur illas non modaliter, sed realiter distinctas esse. Unde porro colligitur, Responsionem Keckermani rem non ferire, nec argumentum solvere. Ut autem Sophisma hujus rationis magis sit conspicuum, rationem sive prosyllogismum huius includimus formulæ,

Omnis essentia in Deo est realiter idem cum Filiatione in Deo.

Omnis paternitas in Deo est realiter idem cum essentia in Deo.

Ergo paternitas in Deo est idem realiter cum Filiatione.

*Prosyllogismus Sophismatis ita est formandus.
Responsio.*

Respondetur, i. dari in syllogismo hoc quatuor actu terminos. Nam medium in maiore est *Essentia*: in minore est, *idem esse cum essentia*. Ibi ergo quia absolutum, hinc verò quia respectivum dicit; quilibet intelligit, id duplicatum, adeoq; vitium in Syllogismo esse.

Deinde alio modo potestate sunt quatuor termini in eodem. Nam est fallacia æquivocationis in voce essentiæ. Quæ

in Majore absolutè sumitur, in minore relatè. Unde simul in Majore committitur fallacia divisionis. Nam omnis essentia divina est Pater, sed non tantùm: Verùm etiam Filius & Spiritus sanctus. Perfecta igitur & completa propositio est: *Omnis essentia divina est Pater, Filius & Spiritus sanctus*: Imperfecta verò & incompleta: *Omnis essentia divina est Pater, sive Paternitas*. Quocirca non concluditur Syllogismo hoc, Paternitatem esse realiter idem cum Filiatione: & per consequens, primum hoc naturæ principium, *Omne est vel non est*: non destruitur.

CAPUT XLIV.

Altera pars Argumenti tertii, consistens in quaestione, an per doctrinam de Trinitate destruatür principium: Quæ in uno tertio sunt eadem, inter se sunt eadem.

Objicitur
destrui prin-
cipiū: Quæ
in uno ter-
tio sunt ea-
dem, inter
se sunt ea-
dem.

SECUNDÒ ajunt destrui illud principium: *Quæ in uno tertio sunt eadem, inter se sunt eadem*. Nam, inquiunt, paternitas & filiatio sunt eadem res cum essentia, & tamen non sunt eadem inter sese.

Re-

Respondet Keckermanus, principium illud Mathematicum esse, & loqui de illa specie Identitatis, quæ oritur ex prædicamento Quantitatis, usitatèq; vocatur equalitas, seu paritas; ut si duæ lineæ sunt æquales tertiæ; sequitur etiam illas duas inter se esse æquales. In reliquis autem rebus magnâ eget limitatione hoc dictum.

Replicat Goslavius: Fallitur. Axioma, Exceptio
est de omni: Ubiq; & semper verum est, eadem Goslavii.
esse illa inter se, quæ uni Tertio sunt eadem.
Sed attendendum est, addit, ita melius proponi
hoc pronunciatum: Quæ duo uni tertio (non in
uno tertio) sunt eadem: Sive, quæ duo idem sunt,
quoad tertium quiddam, ea inter se sunt eadem.
Hoc sensu, ex quibus hæc fluxerunt, accipiuntur
illa verba Aristotelis 7. Top. εἰ ὃ ἴατε εἰς τὰ αὐ-
τὸν, καὶ ἴατε εἰς τὸ μὴ ἀμφοτέρω τῶν αὐτῶν
ταύτα, δῆλον ὅτι ἔδ' ἀλλήλοις:

Puto ego, hanc Goslavii sententiam ve- Judicium
ritati consentaneam esse: ideoque de alia co- nostrum:
gitandum responsione: nempe principium quo proba-
illud ita debere intelligi: Quæ sunt eadem uni tur exceptio
tertio incommunicabili, sunt eadem inter se. Goslavii
Quo sensu per mysterium Trinitatis non contra Keck.
violatur: Quandoquidem ex illo nihil sub- Et alia ad-
sumi potest: Cum statuamus Personas divi- ditur Re-
nitatis easdem quidem esse uni tertio, nem- sponsio.
pe Essentiæ, verum non incommunicabili;
sed communicabili. Non igitur probare

*Suarez re-
prehenditur*

possumus opinionem Francisci Suarez, qui
lib. 4. de mysterio Trinitatis cap. 3. dist. 7. inquit:
*Principium illud: Quæcunque, &c. si in tota
abstractione & analogia Entis sumatur, abstra-
hendo ab ente creato & increato, seu finito & in-
finito, esse falsum, neg. directe demonstrari aut
probari posse, sed ad summum inductione posse à
nobis ostendi in creaturis. Negamus autem
inde rectè concludi in tota illa universitate.
Quia in rigore fit argumentum ex puris parti-
cularibus, & quia in creaturis potest illud oriri
ex limitatione rerum.* Hanc, inquam, opi-
nionem probare non possumus. Quando-
quidem si rectè intelligatur & limitetur, ut à
nobis limitatum est, in tota abstractione la-
titudine & analogia Entis nequaquam fal-
sum est. Ratio enim (*Curea, quæ idem sunt
cum tertio, inter se sint eadem*) in eo consistit,
quòd tertium illud sit incommunicabile
multis simul suppositis. Quocirca semper
hæc ratio & hoc fundamentum, nempe
quod tertium illud esse debeat incommuni-
cabile, est subintelligendum. Quæ verò res
creatæ ob finitatem & determinationem si-
ve limitationem suam, ut singulæ sunt sup-
positæ, sic singulæ incommunicabilem re-
spectu multorum simul suppositorum natu-
ram habent; fit, ut limitatio illa non expres-
sè addatur: Axiomate enim illo uten-
tes, plerumque de rebus creatis loquimur.

ubi

ubi non opus est, ut ex dictis patet, illam addere. Non igitur fit argumentum ex puris particularibus: Sed verè & juxta naturam DICTI DE NULO argumentor.

Quæcunque in uno tertio incommunicabili conveniunt, illa inter se conveniunt, & sunt idem:

Atqui Pater & Filius Dei in uno tertio incommunicabili, (hoc est, in incommunicabili natura) non conveniunt:

Ergo Pater & Filius Dei inter se non conveniunt, & non sunt idem.

Minor est certa: Quia juxta, fidem nostram, Pater & Filius conveniunt quidem & idem sunt in uno tertio, in una natura: Verùm non incommunicabili: Quocirca à negatione naturæ incommunicabilis ad negationem identitatis Personæ Patris & Personæ filii æquè argumentari possumus; atque rectè ratiocinamur in naturalibus hisce terminis:

Quæcunque in uno tertio incommunicabili conveniunt, illa idem sunt:

Atqui Abraham Pater & Isaac Filius in uno tertio incommunicabili (hoc est, in incommunicabili natura humana) non conveniunt:

Ergo

Ergo Abraham Pater, & Isaac Filius
idem non sunt vel eadem persona.
Minor est certa. Nam species, homo sive
humana natura non est incommunicabilis,
sed communicabilis cum suis individuis.
Ut igitur hîc in rebus creatis est quædam na-
turæ communicabilitas: ita quoque est quæ-
dam individua natura: licet hæc longa sit
alia ab ipsa: In rebus enim creatis commu-
nicabilitas est universalium naturarum, ad-
eoque ratione tantum: in Deo verò sive
creatore, est singularis naturæ, adeoque se-
cundum rem: Qualis communicabilitas in
creatis rebus nullo modo datur; ideoque il-
lud est, quo excipitur ab omni creatura, & in
quo summum hoc mysterium Trinitatis fun-
datur.

CAPUT XLV.

*Extrema pars tertii argumenti,
consistens in questione: An myste-
rium Trinitatis destruat fundamen-
tum expositorii sive singularis
Syllogismi.*

*Trinitatis
Mysterium
videtur de-
struere fun-*

PErgunt adversarii & dicunt *Mysterio Tri-
nitatis destrui principium Syllogismi expo-
sitorii: tunc Trinitas non nolit concedere hunc
Syllo-*

Syllogismum; qui tamen bonus est & expositio- *damentum*
rius: *Syllogismi*
expositorii.

Essentia est Pater,

Essentia est Filius,

Ergo Filius est Pater.

Respondet Keckermanus primùm ad for- *Responsio*
mam, deinde ad materiam. Ad formam, *Keckerm.*
duobus modis. 1. Non esse syllogismum, quia
non habeat formam ullius figuræ aut modi. Nam
in tertia figura oportet inferri in conclusione in-
tegrum prædicatum Minoris; idcirco iste syllo-
gismus non minus valet, quàm hic: Homo est ca-
lidus: Homo est fortis: Ergo forte est calidum:
Aut: Alexander Magnus est bellicosus: Alexan-
der Magnus est colore nigro: Ergo color niger
est bellicosus. 2. Negat esse syllogismum ex-
positorium: quia non subsumatur hic singula-
re sub universali, ut necesse est fieri in exposito-
rio Syllogismo: Dei essentia enim non est quid-
dam contentum sub universalibus: sed est sin-
gulare sine universali. Tandem ad materiam
dicit, eam quoque vitiosam esse: quod non rectè
separatim dicatur: Essentia est pater, sed con-
iunctim de tribus Personis, id tantum rectè af-
firmetur.

Goslavius putat in prima Keckermani *Responsio*
responsione deesse particulam negandi. Sic *Goslavii.*
enim ait: Nam subjicit in tertia Figura oportet
inferri in conclusione integrum Prædicatum
Minoris. Arbitror deesse particulam negandi
NON.

NON. Pro eo enim quod est, oportet inferri, censeo legendum, oportet non inferri. Argumento ducor, quod Syllogismus prædicatum integrum Assumptionis in conclusione inferat; cum tertia Figura concludat particulariter.

*Goslavius
mentem
Keck. non
assequitur.*

*Responsio
Keck. prima
nulla est.*

Verum hæc mens Keckermani non est. Quandoquidem vult, ut semper termini extremi, adeoque ipsum prædicatum assumptionis in tertiæ figuræ conclusione inferri debeant: cum aliàs minùs, proindeque non id, quod erat in præmissis, inferatur in conclusione. Huc usque rectè sentit Keckermanus. Goslavius autem non sine causa conjicit, particulam negativam *NON* omittam esse: cum contrarium videat, nempe revera integrum prædicatum Minoris in conclusione contineri. Nam resolvantur propositiones Major & Minor. In Majore subjectum est *Essentia*; prædicatum est *Pater*: In Minore itidem subjectum est *Essentia*, & prædicatum *Filius*: Quæ prædicata rectè conjunguntur in conclusione ita, ut prædicatum Minoris fiat subjectum, & prædicatum Majoris fiat prædicatum conclusionis hoc modo: Ergò *Filius est Pater*: vel, quia omnes conclusiones tertiæ figuræ debent esse particulares, *Quidam Filius est Pater*. Exempla quæ adfert Keckermanus, nulla sunt. Nam in primo si conclusio rectè inferatur, nullum est

*Exempla
Keckerm.
nulla sunt.*

est absurdum. Non enim simpliciter est inferendum: Ergo *forte est calidum*: Sed, Ergo *quidam Fortis est calidus*: quod verissimum est. In altero quidem exemplo tantum pars prædicati infertur: Nam prædicatum non erat *Color niger*, sed *esse Colore nigro*, hoc est *Colore nigro esse præditum*: Quare inferendum erat: Ergo *quidam colore nigro præditus est bellicosus*: Verum tale quid non potest demonstrari in Syllogismo Arianorum: Si quidem termini ubique sunt æquales & in casu recto. Neque etiam quicquam causam nostram juvat, si omnino, ut vult Keckermannus, concludatur: Ergo *quiddam, quod filius est, est etiam Pater*. Nam per illud *quiddam* vel intelligitur ipse Filius, vel terminus distinctus à Filio: Si ipse Filius; tum habent Ariani, quod volunt, nempe Quendam Filium esse simul & eodem respectu Patrem. Si verò terminus distinctus intelligatur à Filio, tum nihil aliud intelligi potest, quàm essentia, & est sensus istius conclusionis: Ergo quædam Essentia, quæ est filius, est etiam pater: atque ita omnes tres termini colliguntur in conclusione, eamque medius vitiosè ingreditur. Quocirca non hæc conclusio: *Quiddam, quod Filius est, est etiam Pater*: est vera conclusio: sed ista nostra: Ergo *Quidam Filius est Pater*. Quod

Quod etiam intelligit Goslavius, quando pergit contra Keckermanum ita differere: *Sed non animadvertit Keckermanus, etiam istud expositivum Syllogismum destrui: Quippe falsum est, quendam filium, esse Patrem.*

Keck. argumentum non solvit.

Nihil ergo minus facit Keckermanus, quàm argumentum & dubium hoc solvat vel tollat.

Responsio nostra.

Respondemus ergo nos, distinguendum esse inter singulare, ut singulare: & inter singulare ut habet ingenium & modum universalis: Essentia quidem divina singularis est: ingenium tamen modum ac rationem habet Universalis: quatenus non est unius personæ essentia, sed communis tribus. Unde colligitur & certò infertur, quòd Syllogismus iste secundum verum intellectum non sit singularis sive expositivus. Sed sit purè particularis, æquipollens huic:

Quædam essentia est pater.

Quædam essentia est Filius:

Ergo Quidam Filius est pater.

Ut igitur ex puris particularibus nihil syllogisticè infertur: ita hic, quia constat medio termino communi, particulariter intellecto, falsam infert conclusionem. Simili modo respondet Suar. loco allegato cap. 3. dist. 8. & 9. *Hæc illatio:* Hæc divinitas est pater: Et hæc divinitas est Filius: Ergò Filius est pater: *non est bona: non quia forma*

Syllo-

Syllogistica ibi deficiat, & non concludat: sed potius, quia non servatur neq; applicatur forma Syllogistica quoad rem ipsam, sed quoad vocem tantum. Et ratio est, quia illud medium licet singulare videatur, tamen realiter est commune, & ita habet vim termini communis: in quo similis argumentatio esset ex puris particularibus. In Syllogismo autem, cujus medium est terminus communis: figura argumentandi fundatur in perfecta medii distributione, quam significavit Aristoteles per illa principia, DICI DE OMNI & DICI DE NULLO. Et hac etiam forma verè applicata in hoc mysterio locum habet, observando, eandem rem singularem propter realem communicabilitatem equivalere naturæ communi, & ideo ex hac parte addendam esse distributionem, ut forma servetur. Et propterea hac consecutio: Essentia non generat: Pater est essentia: Ergo pater non generat: non valet: quia medium commune est, & non est distributum: esset autem bona illatio, si diceretur: Nulla res, quæ est essentia, generat: Pater est res, quæ est essentia: Ergo pater non generat: tamen sicut consequens est falsum: ita & major pars antecedentis. Sed revertamur ad Goslavium, qui in suâ opinione perseverans, particulam negativam Non in Keckermani propositione omissam esse, ita pergit;

*Pergit Gos-
lavinus.*

*Jam dico, prædicatum Minoris integrum in
conclusionē Tertiæ Figuræ tum non inferri, cum
latius ipso subjecto pateat: secus hic. Etenim Fi-
lii nomine non quivis, sed ille Dei unicus signifi-
catur: quemadmodum etiam vocabulo Essentia,
sola Dei essentia. Difficultas tollitur, si ita prope-
natur Syllogismus:*

*Essentia Dei est pater ille Domini nostri Jesu
Christi: hoc est, illa divinitatis prima
persona:*

*Essentia Dei, est Filius ille unicus Dei Jesus
Christus: hoc est, illa secunda divinita-
tis persona:*

*Ergo Filius Dei ille unicus Jesus Christus,
hoc est, Secunda divinitatis persona,
est pater ille Domini nostri Jesu Chri-
sti, hoc est, prima illa divinitatis per-
sona.*

Responsio.

*Ubi primum notetur, fallum esse, ali-
quando, & quidem tum, quando prædicatum
subjecto latius est, prædicatum Majoris inte-
grum in conclusioe tertiæ Figuræ non in-
ferri. Nam semper debet id concludi, quod
probant, præmissæ: Si ergo totum probant,
totum est concludendum: si partem demon-
strant, pars quoque est inferenda: ne sit aliud
ratione extremorum in præmissis, & aliud in
conclusionē.*

*Deinde ad Syllogismum idem est respon-
dendum: Nam quemadmodum animal est
homo,*

homo, sed non tantum: ita quoque essentia Dei est Pater ille Domini nostri Jesu Christi, sed non tantum. Ut ergo non rectè argumentor;

Hoc animal est homo

Hoc animal est Leo:

Ergo quidam Leo est homo,

Sic quoque vitiosè infero:

Essentia Dei est Pater &c.

Essentia Dei est Filius &c.

Ergo Filius est Pater:

Nam ut ibi *animal* ob universalitatem est terminus communis: ita hîc *essentia* ob realitatem est terminus communis: ideoque vim & ingenium termini universalis in discursu & forma syllogistica habet.

*Sive communicabilis
sive communis.*

*Secundam
responsionem*

Ad secundam responsionem Keckermani inquit ejus mentem Goslavius: Verum illam non assequitur: quocirca ejus verba adscribere nullius est utilitatis ac rationis. Negat Keckermanus Syllogismum positum esse expositorium, ex hac ratione: quia non subsumitur hîc singulare sub universali,

*etiam non
intelligit
Goslavius.*

ut necesse est fieri in Syllogismo expositorio. Quid hoc sit, non intelligit Goslavius: intelligeret verò facilè, si ex Logicis suis præceptoribus didicisset, quòd Syllogismus expositivus non tam syllogismus sit, quàm probatio Syllogismi tertiæ figuræ, qui constat medio universali, sub quo

*Syllogismus
expositivus
potius probatio
Syllogismi est.*

subsumitur singulare, tanquam exemplum
& eadem extrema probantur, tanquam per
singulare sensibus exposita. Verbi gratia
sit probanda quaestio: *Quidam maritus est
doctus*: probo eam in tertia figura medio u-
niversali & communi, *Theologus*, hoc modo:

Omnis Theologus est doctus:

Quidam Theologus est maritus:

Ergo quidam Maritus est doctus.

Syllogismum hunc expositione probo, sub-
sumendo sub termino communi, *Theolo-
gus*, terminum singularem, V. G. *Salomon
Gesnerus*, hoc modo:

Salomon Gesnerus est Doctus:

Salomon Gesnerus est Maritus:

Ergo Quidam maritus est doctus.

Hoc ergo est, Goslavi, subsumi singu-
lare, sub universali in syllogismo exposito-
rio. Quod verò quia in Arianorum syllo-
gismo, neque fit neque fieri potest, recte ne-
gatur à Keckermano esse expositivus.

Verum an per negationem illam tolla-
tur dubium, videndum est. Dico, quod non.
Potest enim regerere adversarius, quòd li-
cèt non sit Syllogismus expositivus, sit ni-
hilominus Syllogismus singularis; qui vi
hujus principii: *Quaecunque idem sunt ei-
dem tertio singulari; ista sunt idem inter se*:
firmissime certissimeque concludit. Sed ad
principium illud in praecedentibus est re-
spon-

*Per nega-
tionem*

*Keck. non
voluitur du-
bium.*

sponsam, nempe quod de tertio singulari incommunicabili sit intelligendum axioma.

Quia igitur tertium, nempe essentia, in qua idem dicuntur Pater & Filius, juxta fidem nostram, non est incommunicabilis, sed communicabilis, ideoque communis; sequitur, quod terminum, non purè singularem, sed communem, & vim universalis termini habentem, constituat; proindeque Syllogismus neque expositivus, neque singularis sit, sed communis & in virtute particularis.

Tertia quoque Keckermani ad Materiam responsio nulla est: unde non facile respondet ad ea, quæ contra illam objicit Goslavius. Puto enim, omnino rectè dici posse: *Essentia divina est Pater*: licet non completè id dicatur: Etenim quæ non completè dicuntur non statim non rectè dicuntur. Non completè autem dicitur: *Essentia est Pater*: Nam aliàs æquipolleret huic exclusivæ: *Essentia DEI est tantum pater*. Quia igitur propositio incompleta est, non rationem singularis, sed particularis ingenium habet, eique æquipollet, ut & totus syllogismus syllogismo particulari, uti sufficienter demonstravimus.

Tertia

Keck. res

sponso re-
jicitur.

*Obiectio quarta, quâ ex tribus
personis in Deo inferuntur
tria infinita.*

*Obiectio
quarta.*

Quarta obiectio est:
*Persona in Deo est aut finita, aut infi-
nita.*

Si finita: Ergo non est Deus:

*Si infinita: Ergo tria sunt infinita; quia
tres personæ.*

*Responsio
Keck.*

Respondet Keckermanus: Personam du-
pliciter considerari: 1. Ratione essentiae & sic
esse infinitam, sed non triplicem. 2. Considerari
ratione relationis, seu modi existendi, & sic non
esse finitam, nec infinitam: quia finitudo &
infinitudo sunt affectiones Entis sive rei: Per-
sona autem, quâ persona, seu quatenus modus
existendi, non est Ens, sed modus Entis: modi au-
tem nec finiti sunt, nec infiniti: Quando ergo
adversarius dicit, Persona, quatenus persona,
aut est finita, aut infinita: respondeo esse imper-
fectam enumerationem: addendum enim erat,
aut est neutrum.

*Exceptio
Goslavii.*

Excipit Goslavius: Ut hanc solvat & se-
quentes duas, recurrit ad illam usitatam suam
distinctionem Entis & non Entis. Quam va-
nissimam esse in superioribus à nobis demonstra-
tum est abundè. Esse enim & tamen non esse, tol-
lit

lit rei veritatem. Præcipuè autem veritati repu-
gnat, personam esse non ens: cum illa sit maxime
Ens. Magis, inquam, quam secunda substantia
& accidens. Utrumq; propter hanc est. Plura
dicta sunt de his superius. Nunc illud mirari li-
cet, qui persona incarnata sit, cum sit non Ens?
An non Enti & rei per se minime existenti, talia
competunt? An natura Dei simul cum hac per-
sona incarnata est, & hominem assumpsit? Verum
res se sic non habet. Quia persona divina prima
una incarnaretur: tum & tertia. Quare non
filius solus incarnaretur: Sed Trinitas tota.

In toto hoc discursu iterum sufficienter *Responsio*
demonstrat Goslavius, se in Metaphysicis *nostra.*
malè versatum esse. Nam quod de Modis

tātum secundum quid dicitur, id ipse ἀπλῶς
accipit & interpretatur. Quando ergo in *Quomodo*
Metaphysicis Modi dicuntur non Entia, *Modi di-*
non illud ita intelligendum est, ac si planè *cantur non*
nihil sint: sed quòd nullam aliam in se *Entia & si*
contineant entitatem, quàm Essentiæ sive *mul entia.*
Entis, ejusmodi esse dicuntur. Quocir-
ca, si quis abstrahat illos modos ab essentia,
tum non potest illis entitatem tribuere,
nisi factam, nisi talem, qualem non En-
tibus, fictis tamen, tribuere solemus: at-
que ita per modum concipiendi nostrum
non Entia sunt, qui aliàs in Entitate essen-
tiæ suæ sunt, & per illam Entitatem in con-
creto rectè Entia dicuntur: modò non

alia entitas tribuatur essentiae, & alia modus: sed una sit & essentiae & modorum Entitas. Ut igitur extra mentem sunt concretæ in essentia, Entia omnino dici possunt, nempe quod unum sit Ens, quod verum sit Ens, bonum sit Ens, &c. Quomodo omnino concedimus, personam maximè Ens esse, & magis etiam quàm secundas substantias & acci- dens: Et ita omnino personam divinam, (quæ se in Deo proportionaliter habet ut modus) incarnari potuisse; quia reverà Ens est, reverà existit, & natura Dei ipsa, nempe personaliter limitata, incarnata est & hominem assumpsit; non autem prima & tertia; quippe personæ realiter oppositæ secundæ: Ergo nequaquam inde sequitur, totam Trinitatem, incarnatam esse, sed solum Filium.

Pergit Goslavius in suo discursu.

Pergit Goslavius: Non minus abhorret à vero illud dictum Keckerm. Quando ergo adversarius dicit, persona, quatenus persona, aut est finita, aut infinita, respondeo, esse imperfectam enumerationem: addendum enim erat, aut est neutrum. Etenim mediata hæc fingit esse, quæ medio prorsus carent.

Respondeo.

Putat ergo Goslavius, quod propterea, quia re idem sunt persona & essentia, persona non dici possit infinita mediante essentia: quippe quæ se, cum plane idem sit, ut medium sive tertium, habere nequeat.

Respon-

Respondemus, quod licet personæ divina non habeant in re ipsa actualem aliquam distinctionem à Divinitate; habeant nihilominus fundamentum, ut nos possimus illa duo concipere, ut distincta, proindeq; personis propter essentiam aliquid revera tribuere; quod πρώτως & immediatè essentiæ competit: quemadmodum etiam in naturalibus nudà ratione distinctis id contingit & verum est. Verbi gratia in Petro *Homo* & *Animal* nuda ratione distinguuntur: attamen alia tribuuntur *Petro*, quatenus animal est, & alia rursus, quatenus *homo* est. Sic licet nudum discrimen rationis detur inter personas divinas & essentiam: nihilominus alia rectè tribuuntur personis, ut personis: & alia essentiæ, ut essentiæ; & rursus alia, nempe essentiæ affectiones, personis, ut idem sunt cum essentia.

Concludit tandem Goslavius disputationem hanc his verbis & hac objectionem: *Dubitari autem potest, cur dicatur à Keckermano voluntas esse infinita, D E I persona item non: cum magis voluntati conveniat non Ens, quàm personæ? Primum voluntatis subiectum est persona. Deinde de voluntate Ens non predicatur, in potiore significatione acceptum, ut de persona. Nemo sane mentis hætenus dixit, Voluntatem esse Deum, vel hominem, vel Angelum, & si quid huius generis est. At Petrum,*

*Nova Goslaviæ ob-
jectio.*

Adamum, esse hominem, Gabrielem esse Angelum: Primam divinitatis personam esse Deum, testantur usitate locutionum formulæ. Nam igitur voluntas est magis Ens, quàm quævis persona Dei: ut illa dicatur esse infinita; hæc nec infinita nec finita: vel de omni Ente finitudo & infinitudo dici potest?

*Responsio.
Voluntas
quomodo
dicatur in-
finita.*

1.

2.

*2. Primum
Voluntatis
subjectum.*

*4. De volun-
tate prædi-
catur Ens.*

Totus hic discursus ex ἀπαρδεσία & ἀγνοία καὶ τὴν ἀλήθειαν fluit. 1. Primum ergo dicimus, voluntatem dici infinitam, prout sumitur, ut idem est cum essentia: quomodo etiam persona infinita dici non negatur. 2. Voluntati competere magis non Ens, quàm personæ, negamus. Nam voluntas quoq; idem est cum essentia. Quocirca si quis voluntatem ab essentia divina abstra- hat, illi, oportet, attribuat novam Entita- tem æquè ut abstractæ personalitati: cum in Deo non sit ἄλλο καὶ ἄλλο: sed omnia consistant in simplici & indivisibili πρῶτον- τη. Ergò æquali modo in ejusmodi abstra- ctione non Ens tribuitur personæ atque vo- luntati; Et è contrario. 3. Primum volun- tatis subjectum esse personam, & illud ne- gamus. Est enim essentia: & propter hanc persona. In homine res est manifesta: Pri- mum subjectum sive πρῶτον δεκτικὸν vo- luntatis est anima: & propter hanc toti per- sonæ tribuitur. 4. De voluntate non prædi- cari Ens: & hoc falsum est. Sed probat:

Quia,

Quia, inquit, nemo sanæ mentis hætenus dixit, voluntatem esse Deum, esse hominem, esse Angelum. Ineptis Goslavi? estne Deus tantum vel homo vel Angelus Ens? Quæ ergo consequentia: De voluntate non prædicatur Deus, non homo, non angelus: Ergo de illa non prædicatur Ens? Estne accidens & proprium inhærens Ens? Puto. At voluntas est proprium accidens Angeli & hominis: Ergo Ens est. De voluntate autem divina quis dubitabit asseverare vel affirmare ipsam Deum esse: cum nihil sit in Deo, quod non sit Deus. Ergo absurdum non est dicere: voluntatem divinam esse ipsum DEUM. Voluntas igitur non est magis Ens quam persona divina. Ut enim ipsa Ens, est per essentiam divinam, cum qua idem est: ita quoque persona Ens est per essentiam divinam, cum qua re idem est. Ut ergo de voluntate, quatenus illa cum infinitate in Entitate & essentia conspirat & idem est, infinitas vel in concreto vel abstracto prædicari potest; sic quoque & quidem eodem modo rectè de persona divina dicitur, quatenus illa simpliciter idem & sine ulla distinctione sumitur cum essentia divina, quod sit infinita. Verùm de eo in hac disputatione non est quæstio.

*Voluntas
Dei est
Deus.*

*Obiectio quinta, continens quaestio-
nem: An ex Intellectu & volun-
tate divina distinctae per-
sonae profluere pos-
sint.*

*Quinta ob-
iectio.*

Quinta obiectio est:
*Eadem res non potest distinctas perso-
nas constituere:*

*Intellectus & voluntas in Deo sunt idem:
Ergo ex intellectu & voluntate non pote-
runt distinctae personae profluere.*

*Responsio
Keckermani.*

Respondet Keckermanus per maioris
negationem: *Eadem res potest constituere
distinctos modos, ut idem numero calor potest
habere diversos gradus: non potest quidem ea-
dem res distinctas alias res in se constituere, sed
modos potest. Cum ergo personae non rem,
sed modum tantum importent divinae essentiae;
idcirco per id etiam constitui possunt, quod est
idem.*

*Responsio
nostra.*

Verum de argumento hoc non admo-
dum solliciti sumus, cum ab ipso adversario
Goslavio rejiciatur: Sic enim inquit: *Est
hoc argumentum, quod ego non probo. Propo-
sicio*

*ratio namque falsa est, quanquam non ex hac
 ratione, quam Keckermanus arbitratur. Futu-
 ris enim illa. Est alia causa, quam ego vali-
 dissimam puto. Causa una efficiens plurimum
 numero effectuum esse potest. Hinc homo est
 pater multorum filiorum: quorum unusquisque
 persona distincta est. Quare gravissimè falli-
 tur Keckerm. dum affirmat, non posse eandem
 rem distinctas alias res constituere. Exemplo
 sunt res procreantes. Nec obstat, quod addit, in
 se. Supervacanea enim ista verba videntur,
 si ad rem loquitur. Etenim in propositione non
 sunt similiter ista verba: simpliciter dicitur:
 Eandem rem non posse distinctas personas con-
 stituere: non verò in se constituere. Quare vel
 ista verba non obstant, vel nihil respondere vi-
 detur. Haftenus Goslavius. Concedit er-
 go ipsemet Goslavius, propositionem huius
 argumenti falsam esse: licet enim rejiciat
 rationem à Keckermano allatam; manet
 nihilominus argumentum nihil concludere:
 cum ex falsis præmissis non necesse sit
 sequi veram conclusionem, etiamsi inter-
 dum id contingat. An autem Ratio Keck-
 ermani sit inutilis ac nulla, ut existimat Gos-
 lavius, porrò videndum est. 1. Supponit
 ille, Personas esse modos: 2. Expresse affir-
 mat, unam rem plures posse constituere modos. Quousque
 Quod nemo negabit, qui saltem obiter in studio Metaphysico est versatus, Unde o-
 mninò ^{probari pos-} ^{sit responsio} Keck.*

minimò sequitur, quòd contradictionem implicet, unam rem constituere distinctas personas: Cùm personæ modi sint, & contra modorum rationem & naturam non pugnet, plures ab una re constitui: adeoque major non sit ἀπλᾶς vera. Quamdiù ergo Keckermanus contra adversarium suum hoc obtinet, personas esse modos: modos plures ab una re constitui posse: tamdiù ejus responsio est efficax contra argumentum datum.

*Responsio
Goslavii vix
ad præsens
institutum
accommodabitur.*

Responsio contrà Goslavii, vix ad præsens institutum potest accommodari: Agitur enim illa de effectione propriè ita dicta, nempe quæ fit per transmutationem, producendo similem essentiam ab efficiente re distinctam: quo modo nemo ut neque Keckermanus negat unam rem plures producere posse: Verùm hîc non est quæstio de productione transeunte, sed de productione immanente: quæ non tam productio, quàm interna constitutio est: cum subjectum sive essentia, in qua modus constituitur, materialem ejus rationem, essentiamque & entitatem constituat: quippe extra quod neque Ens est, neq; essentiam habet, ut sæpius monuimus. Unde rectè dixit Keckermanus, quod una res non possit constituere IN SE plures res, posse autem plures modos. Nam posse illas constituere plures res effective extra

se, id extra controversiam est : Quare ut
 jectionem hanc tacitam removeret Ke-
 ermanus, limitationem illam I N S E ad-
 dit. Quod, quia, ut dixi, Goslavius non in-
 llexit, perperam quoq; reprehendit. An
 rò exemplum à Keckermano de diversis
 gradibus caloris numero ejusdem, rectè sit
 adductum, dubitari potest. Hoc quidem
 illo probatur, quòd in uno continuo diversi
 esse possint gradus; atq; ita modi; sed non
 in uno simplici ac indivisibili : de quo potis-
 simùm quæstio est, quando de personis di-
 versis in una simplicissima ac planè indivisi-
 bili essentia divina quæritur. Nam licèt ca-
 lor, ut qualitas, simplex & inextensus sit, est
 tamen extensus secundùm extensionem cor-
 poris in quo est, atq; ita in partes dividi pot-
 est, adeoque alia pars alium, alia rursus ali-
 um gradum obtinere: Quod sanè de essen-
 tia divina ratione personarum distinctarum
 nullo modo concedi potest. Quæcunq; ergo
 adferatur similitudo, magis illa dissimilitu-
 do quàm similitudo est, quia hoc solus Deus
 sibi peculiare habet, & cùm nulla creatura
 communicavit.

*Exemplum
 Kerker. an
 rectè sit ad-
 ductum,*

Responderem ergo ego ad Majorem ex
 fundamentis supra positis: eam non esse
 veram de latitudine tota Entis, sed tantùm
 de Ente creato sive finito, non vetò de En-
 te increato & infinito. Quod enim in una
 re fi-

*Responsio
 nostra.*

re finita non possint esse plures subsistentie
 five personæ obstat finitas: illa autem quæ
 in Dei essentia negatur: effectus five conse-
 quens necessarium affirmari nequit. U-
 supra fusius demonstravimus. Deinde non
 multum curo quæstionem, an per intello-
 ctum vel voluntatem cæteræ personæ à Pa-
 tre distinctæ producantur. Quandoquidem
 illæ modum productionis hujus inquirunt;
 qui verò ἀπρόσitos & ineffabilis: ideoque fru-
 stra inquiritur, frustra quæ circa illum vel de
 illo aliquid asseritur.

CAPUT XLVIII.

*Objectio sexta continens quæstio-
 nem, an ex assertione nostra se-
 quantur quatuor subsisten-
 tiæ in Deo.*

*Sexta obje-
 ctio.*

Sexta objectio ita proponitur.

*Subsistentia vel est de intrinseca ra-
 tione essentia, vel non est.*

*Si est: ergo essentia est incommunicabilis;
 sicut & ipsa subsistentia:*

Si non est: Ergo sunt quatuor subsistentia.

*Responsio
 Keckerm.*

Respondet Keckermanus, utrobique conse-
 quentiam esse falsam. Nam non sequitur, si subsi-
 stentia est de essentia Dei: Ergo essentia Dei est
 incom-

incommunicabilis suis modis sive personis : sed sequitur tantum essentiam esse incommunicabilem inferioribus : quod genus communicationis supra diximus à Dei essentia esse alienum : Alioquin etiam res singularis & existens potest communicari cum suis modis, ut unus & idem calor communis est omnibus suis gradibus. Nee etiam alterum sequitur, quatuor subsistentias : quia non dicimus tres personas esse tres existentias Dei, sed esse unius existentia divinae tres modos.

Goslavius, antequam refutet responsionem Keckermani, argumentum confirmat hoc modo & his ipsis verbis : *Effectus, qui participat suae causae naturam, talis est, qualis est causa. Regula haec est & usitatissima & verissima. Per hanc valet prioris membri consequentia. Nam quomodo effectus, id est subsistentia erit incommunicabilis, essentia, à qua illa, communicabili existente ? An talis erit effectus, id est, subsistentia, qualis causa, hoc est, essentia : Sed haec est communicabilis. Filius hominis, qui participat naturam patris, ita est essentia incommunicabilis, ut & ipse pater. Abrahami, in exemplum, inquiet aliquis, subsistentia ex hominis essentia profluxit : Non tamen essentia ipsa hominis incommunicabilis est, sicut Abrahami subsistentia. Haec de multis praedicari nequit : Praedicatur illa de singulis hominibus. Εὐς ας ις*

*Goslavius
confirmat
argumentum.*

facile solvitur adhibita distinctione essentia. Essentia est duplex, prima & secunda. Haec est pluribus communis: illa non. Cum igitur dicitur Abrahami essentia esse de essentia hominis, essentia intelligitur non in universum hominis: sed hujus hominis. At hujus hominis essentia est incommunicabilis sicut & Abrahami.

Responsio.

Initiò tenendum est, in argumento allato non esse quæstionem de cujusvis rei subsistentia, sed duntaxat de subsistentia essentia divina. Deinde, quòd in prioris consequentia antecedente dicatur, subsistentiam esse de intrinseca ratione essentia. Stantibus ergo hisce hypothefibus, quomodo causæ nempe efficientis & effecti ratio hîc locum habebit: quomodoque ex illorum natura confirmabit argumentum Goslavius? Potestne efficiens causa esse de intrinseca ratione effecti, & nihilominus esse causa externa? Potestne in Deo aliquid habere rationem causæ, & aliquid rationem effecti? Apage cum ejusmodi nugis! Tollitur enim ipse Deus. Dicimus ergo, ut Dei attributa absoluta sunt reverà in Deo, sed non ut effecta, sed ut idem cum Deo, imò ipse Deus, sic quoque relationes hæ sive personæ sunt reverà in Deo, sed non ut effecta, sed iterum ut idem cum Deo, imò ipse Deus. Adde, quod personæ in Deo proportionaliter ita sese habeant, ut
modi

modi in rebus creatis: At modi in rebus creatis, suorum subjectorum sive *ὀντων* effecta non rectè dicuntur, nisi ipsam causam, quæ etiam juxta Metaphysicam considerationem ac veritatem modus Entis est, effectum dicere & statuere velis. Deinde effectus non habet numero eandem essentiam cum sua causa efficiente. At modi isti numero eandem habent essentiam cum eo, cujus sunt modi: siquidem ut sæpius monuimus, præter illius essentiam, nullam habent, adeoque ab ea abstracti ad non Entis naturam abeunt. Si ergo in rebus creatis modi non propriè habent rationem effecti: quanto minò personæ sive subsistentiæ in Deo effecti rationem in respectu ad essentiam obtinebunt. Unde tota Goslavij disputatio, procedens à causa ad effectum, inconvenienter & absurdè ad præsens institutum & negotium accommodatur: facilèq; respondetur ad exemplum de Filio hominis allatum: *Filius hominis*, inquit, *qui participat naturam patris, ita est essentia incommunicabilis, ut & ipse pater*: Facile, inquam, respondetur ad hoc: Filius habet incommunicabilem essentiam, & Pater habet talem: quia Filius ad Patrem se habet ut effectus ad causam: qui effectus si-ve filius participat naturam patris, verum, non numero eandem, quam pater habet, sed duntaxat similè, adeoque per personalitatem,

Ee 2

quæ

quæ ei simul inest, incommunicabilis est. Longè verò alio sese habet modo Filius Dei ad patrem: Ut enim Pater generando Filio communicat non similem, sed numero eandem, hoc est, suam propriam essentiam: ita quoque filius ad patrem, ut effectus ad causam: sese habere: & consequenter, numero aliam essentiam divinam incommunicabilem Pater, & numero aliam & incommunicabilem essentiam divinam Filius, obtinere nequit: sed quia tres in illa sunt incommunicabilitates personales, sequitur, quòd essentia illa divina illis sit communicabilis; incommunicabilis verò omnibus alijs vel naturis vel personis.

De substantia prima & secunda perperam hic disputatur.

Quæ porrò disputat Goslavius de substantia prima & secunda, nihil faciunt ad rem. Quandoquidem hîc non quæstio est de communicatione rationis, quæ fit prædicando: sed de communicatione, ideoque de communicabili & incommunicabili reali. Secunda substantia tantum logica, & per abstractionem mentis, talis est, non secundum rem. Si enim, quando homo prædicatur de Abrahamo, homo non est substantia secunda, sed prima; nulla in re erit substantia secunda: Quia non tantum id verum est respectu Abrahami: verum etiam respectu cæterorum individuorum omnium;

mnium: cum quodlibet suam habeat substantiam; ideoque ei non tribuatur communis, sed sua substantia. Interim hoc considerandum adhuc relinquatur Goslavo: quomodo in *ἁπλῶς* Logica extra prædicationem in doctrina Prædicabilium & prædicamentorum hi duo termini Abraham, & homo, ad se invicem habeant. Certè ut individuum & Species. *Homo* ergo erit species respectu Abrahami: Ergo aliquid commune, quod sit communicabile per prædicationem Abrahamo, Isaaco, & Jacobo, tanquam tribus Personis incommunicabilibus: Quid autem communicatur? Non quidem tam species; quàm sub specie & notione illa logica natura humana; non autem secundum partem, sed secundum totum: Nam Abraham est homo, non pars hominis: Jacob est homo, non pars hominis. Unaquæque ergo persona est homo & quidem totus; proindeque omnes tres secundum rationem & speciem unam habent naturam, naturam nempe humanam sub tribus personis: Sic in proportionem loquendo, in Deo est communis natura, natura nimirum divina, quæ communicatur tribus personis Patri, Filio & Spiritui sancto, ita ut pater sit Deus, & non pars Dei: Filius sit Deus & non pars Dei: Spiritus sanctus sit Deus, & non pars Dei: adeoque unaquæque

persona sit Deus, & quidem totus: habeant-
que unam naturam divinam sub tribus per-
sonis. In eo verò consistit discrimen: Quòd
1. ibi unitas naturæ tantum sit unitas ratio-
nis: hic verò in Deo unitas naturæ sit uni-
tas realis: 2. quòd ibi sit communicatio na-
turæ per prædicationem & sic itidem per
rationem: hic verò per essentiam, & sic rei-
pfa.

*Continua-
tio Respon-
sionis Kec-
keri.*

Cæterum ad id, quod dicit Keck. (*sequi-
tur essentiam esse incommunicabilem inferiori-
bus: sed non sequitur esse incommunicabilem su-
is modis seu personis*) respondet Gosl. Ergo
quoque substantia est tantum incommunicabilis
inferioribus, sicut essentia, à qua illa: modis au-
tem seu personis communicabilis. Vel, si modis
etiam incommunicabilis, non video quo jure es-
sentia debeat esse modis communicabilis, hoc ad-
misso, quod pro concessio accipitur, quod est sub-
sistentiam naturæ ejusdem esse cum sua essentia
subsistentiam esse ex ratione intrinseca Essentie,
non numero, sed specie: ut est Isaac & Abra-
ham pater ejus. Præterea pro concessio sumitur,
modos seu personas divinitatis, non esse essentia
Dei inferiores. Quasi non veritatis natura nos
doceat, inferius esse id, quod subiecti locum sem-
per tenet, eo, quod ejus respectu perpetuò prædi-
catum est. Sic se habet essentia divina ad suas
personas. Quid enim est aliud, cum dico, Pater
Christi est Deus ille unus, quam pater habet
divi.

divinam essentiam? Deus enim per essentiam suam est Deus. Cum homo predicatur de Petro, hominis essentia predicari dicitur.

1. Videtur Goslavius committere ignorantiam Elenchi & seipsum non intelligere: Ergo, inquit, *substantia quoque est tantum incommunicabilis inferioribus, sicut essentia, à qua illa.* Per Substantiam igitur Goslavius aut intelligit subsistentiam, aut essentiam: quia inter hæc in Deo non datur medium. Si subsistentiam, tum illà idem dicitur, quod personā. Nam persona & subsistentia in Deo sunt Synonyma: atque sic perperam à Goslaviò dicitur, quod personis sit communicabilis: cum subsistentiis ut personis, nempe iisdem natura divina dicatur communicabilis. Si per substantiam intelligit essentiam, tum illa perperam ab hac distincta esse statuitur. 2. Vel pergit *si modis etiam incommunicabilis, non video quo jure essentia debeat esse modis communicabilis, hoc admissio, quod pro concessio accipitur, subsistentiam esse ex ratione intrinseca essentia.* Distinguit adhuc Goslavius inter substantiam, essentiam & subsistentiam, & colligit, quod si substantia est modis si-ve personis incommunicabilis, non videre se, quomodo essentia sit communicabilis. Ratio illa est nulla: ut patet ex jam disputatis, & porro arguitur talis ex subjecta ratione,

*Responsio
nostra.*

tione, *admisso hoc, quod pro cōcesso accipiatur, subsistentia esse ex ratione intrinseca essentia.*

Quandoquidem hæc sola est ratio, quæ arguere videtur, essentiam non esse communicabilem modis incommunicabilibus: quippe qui cum illa in ratione intrinseca essentia idem sunt. Verum distinguunt hîc non-

*Distingui-
tur inter i-
dentitatem
realem &
inclusionem
essentialem.*

nulli inter identitatem realem & inclusionem essentialem: & concedunt quidem, quod persona in Deo sit idem cum essentia, identitate reali, sed non inclusione essentiali: (alii dicunt, idem realiter, sed non formaliter, sive ratione cum fundamento in re.) Si enim relationes hîc secundum rationes proprias pertinent ad essentialem constitutionem; ut talem, divinitatis, nō potest intelligi integra divinitas & completa esse in aliquo, ita ut identificetur cum illo, nisi quoque relationes in eo sint, & cum eo identificentur. Quod aliàs manifestum est omnibus & singulis attributis: Assumatur unum, Omnipotentia. Hoc quia est de essentiali constitutione divinitatis, fieri nequit, ut aliqua persona habeat in se veram divinitatem sibi identificatam, quin eodem modo habeat omnipotentiam: & si per impossibile fingeretur, in se entitatem habere essentia & non omnipotentiam cum eadem entitate, non posset dici habere totam essentiam divinitatis. Ergo idem sequetur, si dicatur, relationes

lationes personales essentialiter constitue-
re divinitatem. Si enim Deitas in suo con-
ceptu essentiali includeret illas relationes,
tum nullo modo dici posset, totam essenti-
am divinam per identitatem realem esse in
filio: cum in illo per identitatem non sit pa-
ter: quippe qui non idem, sed diversus est à
filio. Personæ igitur idem quidem sunt rea-
liter cum Deitate: verum non ita realiter
idem, ut rationem essentialis intrent, & ad
conceptum essentialem præcisè & accura-
tè sumtum, pertineant. Quod & inde est
manifestum: Nam Pater in se considera-
tus, tanquam origine & ordine primus est
completè & essentialiter Deus: Ergo per
generationem Filii non producitur aliquid,
quod sit essentialis Deo: aliàs Pater in se con-
sideratus, non esset completè ac essentialiter
Deus: producitur autem persona, & nostro
concupiendi modo comproducitur ejus re-
latio: Ergo illa non est essentialis Deo. Ad
summum. Nulla persona per se sumpta esset
simpliciter Deus, si collectio relationum es-
set de essentia Dei. Si verò collectio non est,
neq; aliqua relatio in particulari esse potest:
quòd eadem omnino sit ratio, ut patet. Hæc
ergò summa est hujus discursus: quòd perso-
næ divinæ secundum modum concupiendi
nostrum, non constituent essentialiam divi-
nam; ideoq; propriè de essentialis intrinseco

conceptu ac ratione non sint: licet per communicationem essentia personas constituat, entitatemq; ac realitatem illis largiatur: atque eo ipso essentia includatur in relationibus personalibus: atque id non tantum loquendo secundum modum concipiendi nostrum: sed omnino in re ipsa. Quandoquidem divinitas est de essentia patris, de quo nullus dubitat: Ergo est de essentia paternitatis, & idem de cæteris personis. Probo. In divinis enim ita comparatur abstractum & concretum, ut nihil essentialiter includat unum, quod non includat aliud. Idque inde: quia concretum in Deo nihil est aliud, quam ipsa forma subsistens propter summam Dei actualitatem & simplicitatem. Sumitur hinc ratio: cur Orthodoxa Ecclesia, tam accuratè semper distinguat, & nunquam in essentiali intrinseca identitate confundat, licet in reali identitate simplicissime unum dicat & nequaquam disjungat personas & Essentiam, Personalia & essentialia divina. Quæ, ut quodammodo plenius explicentur, notentur ea, quæ habet Suarius lib. 6. de sanct. Trinit. Myst. cap. 6. Illatio, inquit, quæ ex identitate relationum ac personarum cum essentia, mutua inclusio essentialis infertur, necessaria non est, ut ex creaturis etiam intelligi potest, juxta receptum loquendi & sentiendi modum. Hu-

manitas

manitas enim ut sic, non distinguitur in re
a hac humanitate, nec species ab individuo,
& nihilominus differentia individualis non
est de essentia humanitatis, seu speciei. Quo
exemplo utuntur sancti, maximè Græci ad
hoc mysterium explicandum. Dicunt enim
illud esse essenziale; comparant autem pro-
prietates relativas differentiis individuan-
tibus. Maximè autem hoc potest habere
locum in Deo propter infinitatem divinæ
naturæ. Nam sicut ab infinitate habet illa
natura, ut sit realiter communis tribus rela-
tionibus: ita etiam habet, quod in illis in-
timè includatur. Quia tamen secundum
se est simpliciter infinita, quod formaliter
non habet à relationibus: ideo secundum
se est perfecta & completa essentia absque
formalitate relationum: solumque illas re-
quirit ad particularem modum subsistendi.
Ita ergo potest esse identitas in re, sine in-
clusionione essentiali mutua. Neque in hoc est
eadem ratio de absolutis attributis & rela-
tionibus. Nam attributa sunt idem adæqua-
tè & convertibiliter cum essentia: relatio-
nes inadæquatè. Item, attributa dicunt per-
fectionem formaliter necessariam ad sum-
mam perfectionem intrinsecam Entis: non
sic autem relationes. Propter quod ego
existimo (concludit Suarius) attributa
ita comparari ad essentiam, ut & sint de
conce-

conceptu essentiali ejus, & ipsam etiam essentialiter includant; non esse autem idem de relationibus.

Stantibus igitur hisce hypothesebus & fundamentis, fundamentum prioris illationis negatur; dicendumque est: Subsistentiam non esse de intrinseca ratione essentiali. Quandoquidem Phrasis hæc, subsistentiam esse de intrinseca ratione essentiali, idem dicit, quod ista: Esse identitatem relationum personalium & essentiali divinæ in re cum inclusione essentiali mutua. Hæc igitur quando negata est; utique negata est & illa. Ergone inferuntur quatuor subsistentiæ? Id quidem vult Adversarius: sed veritas longè aliud suadet. Nam licet persona non includatur in divinitatis essentiali conceptu & ratione: non tamen distinctam essentiam ab illa constituunt tres illæ personæ sive subsistentiæ; sed sunt realiter idem cum ipsa essentia, nempe cujus subsistentiæ sunt: Ergo essentia nō est quarta subsistentia tribus illis numeratis superaddita, sed est essentia tribus illis subsistentiis communis, illisq; esse, entitatem & realitatem tribuens. Videamus nunc, quomodo probet Goslavius personas esse essentiali Dei inferiores. Quia, inquit, veritatis natura nos docet, inferius esse id, quod subjecti locum semper tenet, eo, quod ejus respectu perpe-

*An Personæ
essentia Dei
sint inferiores.*

uo predicatum est. Sic se habet essentia Divina
 ad suas personas &c. Quæ est illa veritatis na-
 ura, Goslavi? Forſan falſa tua perſuaſio? Pu-
 o, te loqui de prædicatione $\chi\tau$ $\Phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ & non
 ſimul de ea, quæ eſt $\omega\delta\alpha$ $\Phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$. Nam aliàs
 nullum prædicatum vel potius prædicabile
 ita perpetuò prædicabile dici poteſt, quod
 non eſſe poſſit ſubjectum. Nam quod $\chi\tau$
 $\Phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ ſubjicitur, id $\omega\delta\alpha$ $\Phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ prædicari
 poteſt. Non autem ſemper in illis prædica-
 tionibus, quæ $\chi\tau$ $\Phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ ſunt, ſubjectum,
 ſeſe habere ut inferius, & quidem in illis i-
 pſis rebus ac notionibus primis, in quibus
 verè ac propriè notionες logicę formari poſ-
 ſunt, ut ſunt res finitæ, exempla ſatis ſuperq;
 teſtantur. Sanè differentia ſpecifica, pro-
 prium quoq; & accidens prædicabilia ſunt,
 & ſemper prædicati locum $\chi\tau$ $\Phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ tenent:
 non verò dici poſſunt ſuperiora ſuis ſubje-
 ctis. Nam priora duo æqualia ſunt; poſterius
 potiùs ſubjecto inferius, quàm ſuperius eſt.
 Quid? quod nullum illorum ſeſe habeat ut
 ſuperius vel inferius: cum univerſalis ibi ra-
 tio ſit nulla, ideoq; nullum ſub & ſupra, ut
 loquuntur ſcholæſtici: ſed tantùm quaſi ad
 latus alterum additur alteri prædicando. Er-
 go quia neque in Deum cadit univerſalitas,
 quomodo in illo vel de illo terminus infe-
 rior & ſuperior dabitur? Rationem, quam
 addit, nulla eſt: *Quidenim, inquit, eſt aliud,*

*In Deo nul-
 lus datur
 terminus ſu-
 perior &
 inferior.*

cum dico, pater Christi est Deus ille unus, quàm pater habet divinam essentiam? Deus enim per suam essentiam est Deus: cum homo prædicatur de Petro, hominis essentia prædicatur de Petro. Verum est, Deum illum unicum esse, perinde esse, ac habere divinam essentiam. Sed quid eo probatur? Deum esse, superiorem, personam divinam inferiorem terminum? Minimè gentium. Esset enim Deus species, & personæ, distincta individua. At Deus Species non est: neque personæ individua: sed tres personæ sunt unus Deus individuus: Nam ut Deus dicitur de tribus personis, non concipitur & abstrahitur, à distinctis ac realiter separatis, numeroque divisis personis; Sed ut dixi, est unus individuus Deus, individué existens, in essentia tres personas constituens: Quod de specie respectu suorum individuorum nullo modo dicitur. Siquidem à realiter separatis, & seorsim existentibus individuis communis natura abstrahitur: quæ quia de illis pluribus numero differentibus prædicari potest, species dicitur. Unde patet, non quadrare huc exemplum Petri, de quo prædicatur homo. Siquidem homo ad Petrum Individuum sese habet ut species, atque ita ut superius ad inferius.

CAPUT XLIX.

*Obiectio septima, continens quaes-
tionem, an relatio generandi con-
stituat personam patris,
cum eam sequa-
tur.*

Septima Obiectio ita à Keckermanno
proponitur:

*Obiectio se-
ptima.*

Quod sequitur, non potest constituere:

*Atqui Relatio generandi sequitur perso-
nam patris:*

Ergo non potest eam constituere.

Minoris Probatio:

*Relatio paternitatis sequitur generatio-
nem Filii:*

At Filium nemo generat, nisi prius sit:

Ergo prius fuit pater antequàm generaret.

*Ad eam dicit Goslavius: Adversus eos,
qui in Deo statuunt meras & solas relationes
esse personas, hoc argumentum validissimum es-
se iudicio.*

*Explicatio
Goslavii.*

Ego verò ita non iudicio: Nam si per-
sona est mera & sola relatio; quomodo re-
latio generandi sequetur personam patris?
Quæ enim ἀπλῶς idem sunt, quomodo
prius & posterius in sese continebunt? Si
igitur persona patris dicatur mera relatio;
fanè

sanè nequaquam prior erit relatione, relatione, inquam, generandi? cum hæc relatio, si relatio est, est ipsa relatio patris.

*Continuatio discursus
Goslavius.*

Pergit Goslavius: *Quod* (nempe Argumentum, ut à Keckermannno est propositum) *quia truncatum est, ita adimpleo in Propositione: Quod sequitur, non potest constituere illud ipsum, quod sequitur. Loco constituere mallet dictum fuisset, facere, aut producere. Causse efficientis est proprium facere & producere: cum constituere dicatur etiam Materia & Forma. In complexione repetere. Ergo relatio generandi non potest producere personam patris: Ergo sic formandum hoc esse argumentum autumat Goslavius:*

Quod sequitur personam patris, non potest facere vel producere personam patris:

Atqui Relatio generandi sequitur personam patris:

Ergo Relatio generandi non potest facere vel producere personam patris:

Nempe, ut se explicat Goslavius, per modum *causse efficientis*. Quod libenter concedimus: Si enim qui sunt, qui statuunt, Relationem generandi constituere personam Patris; non intelligunt constitutionem per effectiorem: sed formalem rationem Patris; quâ formaliter & distinctè constituitur distinguiturq; à cæteris personis: quæ sanè quia ipsa

ipsa res est, re posterior esse nequit. Deinde distinguendum est inter personam ut personam; & personam ut patris. Persona quidem ut persona prior esse potest relatione generandi, vel quæ in generatione filii fundatur: sed non persona, ut patris: Quandoquidem persona patris dicitur talis propter respectum, quem habet ad filium: ut igitur pater & filius simul sunt: ita quoque simul sunt gignere & generari, itemq; genere cum patre, & gigni cum filio: Atqui Pater & Filius simul sunt ab æterno & in æternitate, non initiū sumserunt, juxta fidem nostram; Ergo neque gignere filium initium sumsit, sed semper ab æterno simul fuerunt Pater & gignere Filium, & quidem in eadem essentia ac realitate: Ut enim persona illa divinitatis ab æterno fuit persona: ita quoq; ab æterno fuit Pater: & ut ab æterno fuit Pater, ita ab æterno habuit Filium: & ut ab æterno filium habuit: ita ab æterno illum genuit: Ut ergo ista omnia sunt ab æterno, & in una eademq; immutabili essentiâ: ita quoq; prius & posterius sive naturæ sive temporis sive causalitatis nequaquam admittunt. Cæterum putat Goslavius, argumentum allegatum, elegantius & fortiùs ita proponi:

Persona divinitatis facit seu producit personam:

Relatio in Deo non facit seu producit personam:

Ff

Ergo

Ergo Relatio in Deo non est persona.

Verum argumentum hoc ab illo diversissimum est : quandoquidem in illo conferebatur persona cum relatione propria generandi : In hoc verò confertur persona una, cum persona altera : & non persona, cum eo, quod personæ est, vel intrinsicè eam constituit, vel immediatè sequitur.

Propositio, pergit Goslavius, *est adversariorum*: Pater genuit Filium: Uterq; Spiritum sanctum produxit. *Et vera est necessario, si pro concessio accipiatur, personam in divinis aliam esse genitam, aliam productam. Cum enim Adversarii nostri in Deo duo tantum reperiant, Personam & essentiam: Essentiam autem nolunt vel generare vel producere: sequitur necessariâ consecutione, Personam divinitatis unam alteram produxisse.*

Responsio.

Personam unam produxisse alteram omninò concedimus; sic patrem genuisse Filium & utrumq; produxisse Spiritum S. nequaquam inficiamur: verum inde sequi, nostram esse propositionem Argumenti à Goslavo propositi, eamq; per se, positis nostris hypothesebus in sensu, quo accipitur à Goslavo, veram esse pernegamus. Nam generationem hanc veram quidem esse, sed tamen non per effectiorem, & per modum efficientis fieri, ita ut pater sese habeat ceu causa

caussa efficiens, & Filius ceu effectum, supra demonstravimus: Cum efficere propriè non sit veram personam sive suppositum producere, sed novam & distinctam essentiam extra se & suam essentiam effectivè constitutere: quod, ut ipsemet fatetur Hæreticus, nostræ hypotheses & fides non admittunt: Ergo neque nostra erit major Propositio, ut sibi falsò imaginatur Goslavius.

Minor ludit Sophismate secundum quid. Quandoquidem non dicimus, nudam Relationem in divinis producere Personam: sed Relationem subsistentem, sive subsistentiam relativam. Relatio enim quando absolute sumitur, ab essentia distinguitur: at persona includit essentiam; sine qua productio non est: quippe quæ communicationem essentiae involvit. Est enim generatio filii Dei productio personæ cum communicatione essentiae divinæ, ut & processio Spiritus S. Ex quo porro intelligitur, duntaxat secundum quid verum esse, essentiam divinam non generare vel generari. Nam licet actiones & passionες propriè sint suppositorum, proindeq; hæc generatio activa & passiva; ut nominari potest secundum modum concipiendi nostrum: Nequaquam tamen generatio personæ fieri, vel saltem cogitari potest, sine essentia. Ut enim in Phisicis generatio est novæ ac similis essentiae in certo

supposito effectiva productio: ita in Mysticis hisce hyperphysicis generatio est per communicationem ejusdem numero essentiae, distinctae personae processio.

Probat Goslavius assumptionem sui argumenti.

Assumptionem porrò sui Syllogismi probat Goslavius, his verbis: *Quia relatio Filij non constituit patris personam. At si hæc non constituit; nec relatio Patris constituit Filii personam: Consequenter autem, nec relatio Patris, & Filii personam Spiritus S. Cur enim relatio unius constitueret personam, alterius non, non est causa: vel proferetur in medium.*

Responsio. Quomodo Relata se mutuò constituent, asseritur.

Distinguat hîc Hæreticus inter constitutionem internam & externam. Relata se mutuò cōstituere dicuntur: sed forinsecus: quatenus unum ad alterum terminatur. Intrinsecus verò, per subjectum & fundamentum & propriam relationem cōstituuntur. Sic filius constituitur à patre, ut ad patrem terminatur: & pater à filio, & rursus filius ejus est terminus: sed ut dixi, extrinsecus: Intrinsecus verò patrem constituit, quod & genuit filium, & ideò paternitas in ipso fundatur, hoc est, propria paternitate, propria relatione præditus est: sic Filium constituit intrinsecus, quod genitus est, & essentiam à patre in se accepit; ideoq; filiatio in ipso fundatur, propriaq; præditus est. Relatio igitur intrinseca sive activa, nempe gignēs, patrem constituit: Filius tantum eam ut correlatum terminat.

terminat: Sic quoq; Relatio intrinseca sive passiva (sic, inquam, secundum modum concipiendi nostrum dicta: cum aliàs vera passio in Deum, proindeq; in nullam personam divinitatis, cadat) nempe genitum esse, atq; in se essentiam divinam accepisse, constituit Filium; ad quem deinde correlatum pater, sese habet ut terminus. Idem de Spiritu sancto est statuendum, qui internâ suâ relatione, nempe processione & spiratione passivâ constituitur, & ad cæteras personas terminatur. Quando igitur dicitur relationes cõstituere personas divinas; id de internis & propriis, non de externis & oppositis est intelligendum. Cætera quæ à Goslavio subjiciuntur, refutatione & examine indigna sunt.

CAPUT L.

Continens Quæstionem: An asserta generatione Filii Dei, necessario statuendum sit, ipsum aliquando cœpisse, adeoq; verum Deum non esse.

Octavum argumentum formatur in hunc modum:

Quando Filius genitus est, vel erat, vel non erat:

Si erat: quare est genitus?

Ef 3

Si non

*Si non erat : Ergo aliquando non fuit : Et
per consequens non est verus Deus.*

*Argumen-
tum positū
corrigitur à
Goslavio.*

Argumentum hoc corrigit Goslavius :
*In locum, inquit, VERI, repone ILLE UNUS;
ita concludatur. NON EST IGITUR ILLE UNUS,
DEUS. Rationem addit hanc : Quandoqui-
dē, potest esse is verus Deus, qui aliquando
non fuit. Tales Dii fuerunt ad quos factum est
verbum Dei, Psalmistā & Domino Jesu atte-
stantibus.*

*Responde-
tur.*

Verum enim verò ut correctio hæc nulla,
ita ejus ratio absurda est. Nequaquam enim
is verus Deus est, qui aliquando non fuit.
Nam distinguendum est inter verum Deum,
& ejus in hisce terris vicarios ; qui ob vica-
riatum Metaphoricè Dii in sacris denomi-
nati sunt. Unde sic argumentamur :

Dii metaphorici non sunt veri Dii :

*Atqui ad quos factum est verbum Dei,
sunt Dii metaphorici :*

*Ergo illi, ad quos factum est verbum
Dei, non sunt veri Dii.*

*Intelligitur ergo, correctionem Gos-
lavii nullam esse.*

*Argumen-
tum ipsum
refutatum
est à Basi-
lio.*

Ad argumentum ipsum quod attinet,
dudum illud refutavit *Basiliius lib. 2. contra
Euno. pag. 327.* nempe Dilemma istud, inclu-
dens prius & posterius, valere in generatio-
nibus eorum, quæ fiunt in hoc mūdo : quip-
pe quæ

pe quæ sola obnoxia sunt tempori, in quo est prius & posterius: non verò valere in generatione Filii DEI æterna. Stat enim illud Johan. 1. *In principio erat λόγος* & quasi diceret: Nunquam fuit seculum aliquod, vel æternitas, in qua non fuerit hic λόγος. *Prop. 8. Hebr. 1.* Et λόγος ille in scripturis dicitur *Sapientia & imago Patris, splendor gloriæ*: Atqui verò nunquam fuit Deus sine sua sapientia & imagine: nec illius Majestas sine suo splendore.

Inquis hoc maximè urgere Goslavi- *Exceptio*
um: Si æternus est λόγος, nunquam cæpit: *pro Gos-*
& si nunquam cæpit, nunquam generatus *lavio.*
est. Respondet *Basilius* simili: Sicut Sol nun- *Simile Ba-*
quam est sine luce & splendore suo: & ta- *filii, à luce*
men ab eo generatur lux & splendor: Ita & *sumtum.*
pater nunquam sine filio: & tamen filius à
patre genitus est ante mundi constitutio-
nem. Summa ergo responsionis hujus hæc
est: Utrumq; rectè dici & verum esse, si rectè
intelligatur: *Pater genuit non existentem,*
hoc est, *non eum qui erat*: & *genuit existen-*
tem; hoc est, *eum qui erat*. Genuit non exi-
stentem sive eum, qui non erat: quia Filius
non erat ante sui generationem.

Sed inferet inde Goslavius, Ergò Fi- *Filius Dei*
lius est ἐκ τῶν μὴ ὄντων. At falsa est ista illa- *non est*
tio: Est enim ex substantia patris æterna. *ἐκ τῶν μὴ*
Si ergo non hoc; illud tamen revera col- *όντων.*

Non ὡς
ποτέ ὅτε
μὴ ὡς.

liget : Ergò ὡς ποτέ, ὅτε μὴ ὡς Neque hoc ex fide nostra sequitur. Est enim Filius ab æterno genitus. Deinde pater quoq; genuit existentem; sive eum qui erat. Non enim Filius prius genitus est, quàm esset. Cùm utrinque verum sit & ex sacris clarum ac manifestum: In principio erat ὁ λόγος, hoc est λόγος erat ante omnes creaturas ab æterno Joh. 1. Est enim genitus ante omnes creaturas: Est πρῶτον πάσης κτίσεως Col. 1. v. 15. Facile ergo respondetur ad id, quod dicit Adversarius: Si erat: quare est genitus? Facilis, inquam, est Responsio, si ad duo attendatur, jam satis inculcata. 1. Quod in æternitate nihil detur prius, nihil posterius, nullum ante, nullum post, tempore, nimirum & gradu æternitatis. 2. Quod generatio Filii non præcessit ipsius Filii existentiam: neque Filii existentia præcessit ejusdem generationem. Unde immotè sequitur: quòd tùm fuerit filius: quando fuit genitus: & tùm fuerit genitus, quando fuit. Ergo ut ab æterno fuit, ita ab æterno fuit genitus: & ut genitus fuit ab æterno, ita etiam ab æterno fuit sive extitit. Extitit enim & adhuc existit per generationem à patre æternam. Quare neque prius genitus est, quàm extiterit: cùm, ut diximus, in æternitate neque sit prius neque posterius.

Respondetur
ad id:
Si erat, quare
est geni-
tus?

Atque

Atque ita non pugnant inter se, quæ
 Goslavius, Ignorantiam elenchi commit-
 tens, inter se pugnare, sibi persuadet, nempe
Esse ab æterno, & genitum esse ab æterno. Nam
 verbo *Genitum esse* significatur modus, quo
 Filius ab æterno subsistit: Verbo autem *esse*
vel fuisse, & non esse, vel non fuisse, τὸ ἀρχεῖν
 denotatur. In rebus quidem nostris & ca-
 ducis generatio duo continet: nempe Rem
 genitam prius non fuisse, quàm fuerit ad
 esse promota sive producta: Deinde Modū,
 quo à non esse ad esse pervenerit, nempe per
 generationem ex alio.

*Non pu-
 gnant inter
 se: Esse ab
 æterno &
 genitum esse
 ab æterno.*

*Generatio
 in rebus no-
 stris duo
 continet.*

Verum in divina hac generatione res
 aliter sese habet: nempe modus duntaxat
 significatur, quo Verbum sive λόγος erat
 jam ab omni æternitate: nempe per genera-
 tionem ex patris substantia. Quandoqui-
 dem in hac quæstione, quâ de Filii DEI ge-
 neratione interrogamus, ex scripturis
 supponitur pro confesso, λόγον fuisse ab æ-
 terno: Ergo eâ tantum modus quæritur.
 Modus verò hîc, quo subsistit, ab essentia
 ipsius & subsistentia est inseparabilis. Quare
 si juxta Johannem i. vers. i. semper & ab o-
 mni æternitate fuit Filius: utique ab omni
 æternitate fuit hoc modo, nempe per gene-
 rationem à patre. Quod adhuc simili Ba-
 silij declarari potest. Ponatur ex sententia
 Aristotelis, Mundum esse ab æterno à DEO

*Aliter se res
 habet in di-
 vina gene-
 ratione.*

*Declaratur
 res simili
 Basilij.*

productum : quandoquidem id impossibile non fuisset Deo : Cum de ratione creationis non sit novitas essendi, ut demonstravi in meis partition. & qu. Metaph. l. 1. sect. 12. quæst. 4. Ergo & sol fuit ab æterno : Ergo Radij solares itidem ab æterno fuerunt per generationem à sole : verum generatio hæc non præcessit esse ipsius radij ; neque esse radij præcessit ipsius generationem : Verumtum fuit radius, quum genitus est : & tum genitus, quando fuit : Atqui per datam hypothesein radius fuit ab æterno, ergo & ejus generatio fuit ab æterno : Et contra radij generatio à sole fuit ab æterno, ergo & ipse radius : cum per modum hunc, nempe generationem à sole suam habeat existentiam. Ergo ut hinc sine sophismate accidentis argumentari non potest Goslavius : Quando Radius genitus est, vel erat, vel non erat : Si erat, non est genitus : Si non erat : Ergo aliquando non fuit. Cum genitum esse, & existere tempore simul sint, genitum esse, à sole sit modus, quo existentiam suam habeat Radius : ita etiam à generatione Filij Dei ad eius *ειναι* sive *ὑπαρχειν* sine eodem sophismate & vitio non argumentabitur, ut demonstratum est.

CAPUT LI.

*Obiectio nona, continens quaestio-
nem: An ex generatione Filij Dei
sequatur vel imperfectio, vel
mutatio aliqua in
Deo.*

Objectio nona est. Obiectio
nona.
*Aut Filius semper gignitur, aut ali-
quando desinit gigni:*

*Si semper gignitur: Ergo nunquam perfe-
ctionem assequitur; quia quod ad-
huc generatur, id nondum genera-
tionis terminum est assecutum; &
per consequens, nondum est.*

*Si autem desinit gigni, erit mutatio ali-
qua in DEO ab esse ad non esse.*

Respondet Keckermanus, Filium proprie Responsio
Keckerm.
nec semper gigni, nec aliquando desinere gigni:
*itaq; esse imperfectam enumerationem in ante-
cedente argumentationis adversariorum.*
Confirmat porro responsionem hanc: *Quod
autem, inquit: illa responsio vera sit, hinc
probo: quia semper gigni, & aliquando desine-
re, habent ad significationem temporis, quod ap-
paret ex adverbio Semper & aliquando. Gene-
ratio autem filij aeterna est: in aeternitate au-
tem nulla debet cogitari temporis distinctio*

vel minutissima; & Deus propriè non dicendus semper esse; sed tantùm æternum esse: Ab æterno ergo in æternum gignitur Filius, & tamen non dicitur propriè semper gigni, sed semel in æternitate gigni.

*Exceptio
Goslavij
contra re-
sponsonem
principalem*

Contra responsonem principalem excipit Goslavius. 1. Si Christus sive Filius Dei non desinit aliquando gigni, quid est, quod dicunt adversarij: Filium esse ex essentia D.E.I. patris genitum? An dicere esse genitum, & non desinere gigni, non est contradictionem implicare? Non desinere gigni, significat nō esse genitū.

*Responso
nostra.
Non desine-
re gigni non
est simplici-
ter idem,
quod non
esse genitū.*

Respondemus nos, non semper & ubique Non desinere gigni, idem significare, quod; Non esse-genitum. Quandoquidem & in natura simul stare possunt. Quippe ubi dantur quædam, quæ dum fiunt sive generantur, sunt, & dum sunt, generantur. Sic momenta temporis & sunt cum fiunt, & fiunt cum sunt. Eodem modo, ut ex capite præcedente liquet, radij solares dum sunt, fiunt; & dum fiunt sunt. Quia igitur & Filius Dei dum gignitur, est; & dum est, gignitur: sequitur quod dum gignitur, simul sit genitus: hoc enim modo, nempe respectu præsentis illud gignitur, quando sumitur, tùm πρῶτως, modum, quo Filius Dei ab æterno subsistit; & præteritum τὸ genitum esse πρῶτως ejus subsistentiam notat; cum alias, ut constat ex præcedente capite, etiam

etiam rō genitum esse, respectu substantiæ formaliter expressæ, modum ejus significet: *Bellarmini sententia.*
 vel, ut *Bellarminus* vult, per gigni significatur Perfectio in via, per genitum esse, perfectio in termino generationis. Nam in generatione divina, ait, esse, quicquid est perfectionis in via & in termino generationis, remota imperfectione, In via quæ exprimitur, per vocem (nascitur) invenitur perfectio ipsius actus nascendi, & imperfectionis carentiæ termini: in termino, qui exprimitur per vocem (Natus est) invenitur perfectio ipsius rei productæ, sed deest perfectio actus nascendi. In Deo ergo semper est nativitas, sed perfecta: Semper enim Filius Dei nascitur, sed perfectus: Et hoc est semper natum esse.

2. Ad id, quod dicit Keckermanus, non propriè dici, Filium semper gigni, & desinere aliquando gigni, respondet Goslavius: Ergo non rectè, seu non propriè etiam dicitur, esse genitus: ut illud ita, & hoc ad significet tempus, Quare rectius, nos, magisq; propriè dicimus, Filium ex substantia Dei patris non esse genitū.

2. Responsio
Goslavij.

Committit in responsione hac Goslavius Sophisma divisionis. Nam non dicit Keckermanus, Filium Dei impropriè dici gigni; sed semper gigni, & desinere aliquando gigni, ut respondet aliquando genitum esse. Quia propriè loquendo adverbium, semper tem-

Responsio
nostra.

tempus continuatum, & *aliquando* *desinere*, tempus vel præteritum vel futurum significat. Quia autem in æternitate tempus negamus; omnino sequitur, quod ea, quæ tempus verè ac propriè significant, æternis minus propriè tribuantur. Non igitur ex præmissis Keckermani sequitur, Filium Dei non esse genitum; sed hoc sequitur, Filium Dei in sempiterno atque ita continuo tempore genitum non esse: Item Filium Dei non præterito quodam tempore desuisse generari. Quæ sine ulla contradictione admittimus. Quia verissima sunt, & æternitati consentanea.

Quid autem ad hoc, quod dicit Goslavius, *esse genitum æquè denotare tempus, atque desinere aliquando gigni*? Negamus illud. Quia in hac Phrasi tempus expressè significatur & exprimitur, & quidem eiusmodi tempus, quod allegoricè vel per analogiam ad æternitatem applicari non potest: Nam *Aliquando* non significat totum temporis fluxum, quemadmodum adverbium *Semper*: sed certam partem temporis. Vox ergò *semper*, ad æternitatem applicari potest, quia non finit partem temporis; sed totum dicit tempus, quod æternitati coexistere potuisset, si mundus ab æterno creatus fuisset: non verò alterum illud *aliquando*: quippe quod certam temporis partem & terminum

um notat : cuius in æternitate non datur
 proportio vel analogia : cum in æternitate
 non detur finis vel terminus. Contra verò
 in phrasi illa (*esse genitum*) non significatur
 expresse, sed juxta nostrum duntaxat conci-
 piendi modum, & prout illa applicatur
 ad res nostras, ad significatur tempus, &
 quidem præteritum. Verùm quia de re-
 bus divinis non nisi nostrâ lingua loqui
 possumus, illasque non nisi nostris verbis
 exprimere; à rebus quidem nostris illa su-
 mere, & rebus divinis applicare cogimur;
 sed remotâ omni imperfectione, quam
 in propriâ aliàs significatione involvunt.
 Cum itaque imperfectio quædam sit,
 tempus præteritum includerere, quippe
 quod mutationem quandam arguit: *Ge-
 nitum esse* quidem rebus divinis attribui-
 mus: verùm non ut connotat præteritum
 tempus: sed tantùm ut est nota perfectio-
 nis in termino generationis: quatenus
 quidem Filius DEI semper nascatur, sed
 perfectus: quod est, ut ex Bellarmino
 modo diximus, genitum esse. Ut ita
 Filius DEI & gigni & genitus dicatur
 sine temporis distinctione; tantùm qua-
 tenus in DEO semper est nativitas, sed
 perfecta: nempe ut nasci sive gigni signi-
 ficet perfectionem actus nascendi; & ge-
 nitum esse, perfectionem rei productæ; id-
 que

*Genitum es-
 se tribuimus
 Filio Dei,
 sed sine ad-
 significatione
 Temporis.*

que sine omni respectu, distinctione; & mensura temporis.

3. Pars re-
sponsionis
Keck.
Contra il-
lam exce-
ptio Gosla-
vii.

3. Itaq; inquit Keckermanus, est imperfe-
cta Enunciatio in antecedente argumentatio-
nis Adversariorum. Excipit Goslavius: Quid
ego audio? Affirmationis & negationis est me-
dium? At contradictionis medium nullum est.
Hinc falsum est, rectè dici: Filium nec fuisse, nec
non fuisse antequam esset genitus. Alterum sit
verum: quia hæc immediata sunt.

Responsio
nostra.

Res est plana. Non puto, Keckermanum ideo ineptire, ut statuatur, medium dari contradictionis: sed hæc videtur ejus esse sententia, esse in propositione insufficientem partium enumerationem: quippe quæ integra ita proponi debebat: Aut Filius semper, hoc est tempore perpetuo & continuo gignitur: aut aliquando, hoc est certo & finito tempore desistit gigni: aut (NB) sine tempore perpetuo ac continuo, gignitur, neque certo & finito tempore desistit gigni, Sed gignitur una generatione in indivisibili æternitate. Ubi neque primum, neque secundum; sed tertium concedimus: Hocque concedente ultrò largimur, quod falsum sit, rectè dici: Filium nec fuisse, nec non fuisse antequam esset genitus. Constat enim id ex præcedentibus, ubi concessimus, quòd Filius non fuit, antequam genitus sit. Atqui verò
genitus

genitus est ab æterno: Ergo fuit quoque ab æterno, perinde ac mundus, si ab æterno creatus fuisset, ab æterno extitisset. Hic per creationem, adeoq; actionem Dei ad extra: ille per generationem atq; ita per actionem Dei ad intra.

Pergit nunc Goslavius ad examen probationis Keckermanianæ & conjungens quædam ex præcedentis argumenti refutatione;

*Examinat
Goslavius
probatio-
nem Keck-*

1. *Sed, inquit, attendamus pondus rationis: Omnia verba significant tempus: esse & gigni Filio competunt sine assignatione Temporis. Quia & plusquam perfectum in æternitate nullum est, & generatio Filii æterna est: In æternitate autem nulla debet cogitari distinctio temporis vel minutissima.*

Respondet Goslavius: *Si esse & gigni Filio competunt, vel verba non sunt; vel verba esse possunt sine significatione temporis. At utrumq; est falsum. Nam & esse, gigni, flectitur per modos & tempora: & verbi essentiale est tempus ad significare.*

*Responsio
nostra.*

*Verba pos-
sunt esse no-
mina.*

Sed facilis est responsio: Quod verba non tantum verba; sed etiam nomina esse possunt, ut autor est ipsemet Aristoteles (cujus quoque auctoritatem hinc allegat Goslavius) lib. *Metaphysicæ* cap. 3. Nomina nempe prout sine tempore rem significant. Non ergo absurdum est in Logicis, quod absur-

dum sibi fingit Hæreticus, nempe verba esse posse nomina, adeoque sine significatione temporis esse. Dicimus igitur, quod verba ista attribuantur divinis in illa potestate, quam in divinis habere possunt: Cum igitur, per hypothesein nostram, modo demonstrandam, in divinis nullum datur tempus: Ergo hanc significationem verba illis, applicata, habere nequeunt. Ergo habent, partim nominis ingenium, quatenus rem aliquam significant; partim verbi naturam retinent; quatenus copulant. Quid? quod fere nulla nomina & verba, quibus de Deo rebusq, divinis loquimur, plenam & integram suam significationem retineant, quam alias in rebus humanis, quibus $\pi\epsilon\acute{o}\tau\alpha\varsigma$ sunt imposita, habent.

2. Ad id, quod Keckermanus dixit:

*Æternitate
tempus esse
dicit Gosla-
vius.*

In æternitate plusquamperfectum non esse, vel ne minutissimam temporis distinctionem: addit Goslavius: Quid ita? An æternitas tempus non est? At est duratio præsens, præterita & futura, ut & tempus.

*Responsio
nostra.*

Absurdissima absurda. Si æternitas est tempus: Ergo ante mundum creatum, adeoque motum, fuit tempus. Tempus ergo illud æternum, ante tempus temporale: aut fuit in Deo: aut extra Deum. Non hoc: quia extra Deum ante mundum conditum nihil fuit. Ergo fuit in Deo: Ergo fuit ipse Deus.

Nam

Nam in Deo nihil est, quod Deus non sit. Ergo in Deo & ipse Deus est prius & posterius: quæ mensurant durationem præsentem, præteritam, & futuram: Ergo in Deo est mutatio: & Deus est mutabilis. Ubi ergo illud: *Ego Deus sum, & non mutor?* Talem autem mutationem concedere adversarium, ejus verba satis clara & manifesta ad oculum & ad nasum demonstrant. Sic enim inquit: *Mox enim in commentario subjungit* (Keckermanus) *In tempore esse distinctionem prioris & posterioris. Si ergo,* (subsumit Goslavius) *æternitas est tempus, & in tempore est prius & posterius: cur in æternitate non est prius & posterius?*

*Concedit
Goslavius
in Deo mu-
tationem.*

Sanè aliud concludi nequit. Nam *Responso* stante hypothesis, æternitatem esse tempus; *nostra,* non potest non sequi, in æternitate dare prius & posterius. Sed pergat nunc colligendo Hæreticus, & intelliget (modò cerebrum non gerat in calcaneo, & judicium in pedibus) sequi ex iisdem præmissis, quod à nobis conclusum est: in Deo dari motum, mutationemque, proindeq; contra manifestum scripturæ verbum, Deum mutabilem esse.

Sed rem ab ovo, quod ajunt, repetamus. Quæritur, quid sit æternitas: Quæritur etiam quid sit tempus. De æternitate primùm suppono, quòd fuerit ante mun-

*Æternita-
tis condi-
ones.*

dum conditum. Secundò suppono, quòd non fuerit duratio extra Deum, durationem Dei mensurans: sed ipsissima Dei duratio: Cùm ante mundum conditum extra Deum nihil fuerit. Tertiò suppono, Deum esse ἀπλῶς immutabilem. Unde sic concludo: Ergò æternitas est duratio Dei immutabilis: Ergo sine priorè & posteriorè: quippe quæ sine mutatione ne cogitari, quidem possunt. Addit enim æternitas ultra communem durationem, ut immutabiliter seu necessariò perseveret: unde fit, ut in se nullam habeat nec possit habere successionem, atq; per hoc ratio æternitatis completur. Quia igitur Deus habet permanentem immutabilitatem in suo esse: utique habet durationem necessariam sine ulla successione, proindeque est æternus, vel potius ipsa æternitas per essentiam.

*Æternitas
quid ultra
communem
durationem
addat.*

*Ab æterni-
tate distin-
guitur du-
ratio succes-
siva, quæ est
Tempus.*

Ab æterno igitur & æternitate illa distinguitur duratio successiva, quæ non permanet, nisi quamdiu una pars ejus alteri succedit: Tempusque continuum dicitur: quod esse non potest nisi in motu successivo.

*Tempus di-
viditur in-
Intrinse-
cum & Ex-
trinsecum.*

Dividitur hoc in Tempus intrinsecum & extrinsecum. Intrinsecum est, quod sumitur pro absoluto & fundamento, idemq; est cum rebus successivè existentibus: Estque præcipuè Physicum illud, quod in cor-
pora-

poralibus motibus consumitur. Est porro
 vel primum, vel secundarium. Tempus
 primum est idem cum primo motu sive
 cum motu cœlesti. *Tempus pri-
 marium.*

Consideratur illud vel in se, quatenus
 est duratio successiva perpetua & immutabi-
 lis : vel respectivè, quatenus est aptum nu-
 merari secundum prius & posterius. Tem- *Tempus se-
 cundarium.*
 pus secundarium est in cæteris motibus : &
 hoc modo acceptum non est unum & idem
 omnium motuum, sed multiplicatur juxta
 numerum & multitudinem motuum, & va-
 riatur etiam juxta motuum diversitatem.

Tempus tandem extrinsecum sumitur *Tempus Ex-
 trinsecum.*
 pro superaddita forma, quæ in ratione men-
 suræ consistit, & est illud, de quo Aristoteles
 agit *libro 4. Physicorum*, proprieq; tempus
 vocatur. Nam tempus intrinsecum non tam
 tempus est, quàm duratio præsens, præteri-
 ta, & futura, tempore numerabilis sive men-
 surabilis.

Quocirca tempus hoc propriè dictum, *Tempus
 propriè di-
 ctum quicquid*
 nihil est aliud, quàm mensura extrinseca &
 communis cæterorum motuum, partim à
 natura existens fundamèntaliter sive inchoa-
 tivè (ut ita loquamur) partim per rationem
 divisa & ad mensurandum accommodata.
 Atq; hoc modo est Unum duntaxat tempus,
 idq; in motu cœli : cujus partes sunt : hora,
 dies, mensis, annus, lustrum, sæculum.

*Demonstra-
tiones ex
fundamen-
tis praece-
dentibus.*

Hisce positis fundamentis, ita argu-
mentamur:

Quodcunq; contradistinguitur tem-
pori, id tempus non est:

Atqui aeternitas contradistinguitur
tempori: ut demonstratum:

Ergo aeternitas tempus non est.

Deinde: Omne tempus est vel improprie
dictū, nempe intrinsecum: vel pro-
prie appellatum, nempe extrinsecū:

Atqui neutrum est aeternitas:

Ergo Aeternitas tempus non est.

Major est ex positis fundamentis cer-
ta. Minor probatur: quia utrumq; tempus
est cum successione sive mutatione successi-
va: Aeternitas verò est duratio necessaria si-
ne ulla successione.

Deinde per remotionem specierum ea-
dem demonstratur: Non enim est tempus
intrinsecum. Nam:

Omne tempus intrinsecum idem est
cum rebus successivè existentibus:

Atqui aeternitas non est idem cum re-
bus successivè existentibus:

Ergo aeternitas non est tempus intrin-
secum.

Minor probatur: Nam res successivè
existens, & res immutabiliter existens, op-
ponuntur. Quia igitur aeternitas idem est
cum re immutabiliter existente: diversum
quid

quid erit à re succissivè existente, & per consequens à tempore intrinseco, quod cum hac dem est.

Non est tempus extrinsecum & propriè tempus dictum :

Tempus enim extrinsecum est mensura extrinseca & communis.

Atqui Æternitas non est mensura extrinseca & communis :

Ergo Æternitas non est tempus extrinsecum : sive propriè sic dictum.

Minor probatur. Non enim est æternitas mensura extrinseca respectu Dei: quippe cujus essentialè attributum est : & in æternitate extra Deum nihil existere potest, quòd ejus durationem immutabilem mensurare queat : Neque est mensura extrinseca respectu nostri & rerum creatarum. Cùm per æternitatem creatam durationem mensurari planè sit *ἀδύνατον*.

Ergo conclusum esto: Æternitatem nequaquam vel tempus vel durationem præsentem, præteritam & futuram esse.

Ex quo porrò rectissimè firmissimèq; infertur : In æternitate nullam debere cogitari distinctionem temporis, vel minutissimam : nullamq; porrò inferri contradictionem, si id de æternitate statuatur, & generatio filii Dei ab æterno esse dicatur. Sic autem vult argumentari Goslavius :

In æternitate nulla debet cogitari distinctio Temporis vel minutissima.

*Exemplum
argumen-
tum.*

*Ubiq; datur aliquid à termino à quo ad
terminum ad quem; ibi datur prius &
posterius, proindeq; temporis distinctio.*

*Atqui data generatione, datur aliquid à ter-
mino à quo ad terminum ad quem:*

*Ergo data generatione, datur prius & poste-
rius, proindeq; temporis distinctio:*

*Responsio
nostra.*

Negamus maiorem: Nam omnis re-
latio datur inter terminos à quò & ad quem;
in qua nihilominus neque prius neq; poste-
rius sive secundum tempus, sive secundum
naturam dari potest.

Deinde in generatione radiorum datur
terminus à quo & ad quem: non verò distin-
ctio temporis: cum sol & ejus radii sint tem-
pore simul. Quia igitur Major ista, ut fun-
damentum totius illationis, non ἀπλῶς ve-
ra est in naturalibus, quàm quæso necessita-
tem inferendi in supernaturalibus obtine-
bit? Sanè nullam.

*Nulla gene-
ratio et-
iam Physica
ut à motu
distingui-
tur, fit in
tempore.*

Adde, quòd nulla generatio etiam Phy-
sica propriè dicta, & à præviis alterationi-
bus distincta, teste Philosopho, fiat in tem-
pore, sed in instanti; adeoq; nec prius & po-
sterius, nec temporis distinctionem invol-
vat. Si autem vel maximè ratione termino-
rum generantis & geniti in naturalibus di-
stinctio temporis admittenda sit: Viden-
dum est, in quo illa existat & cujus causa
adsit.

Scimus

Scimus quod generatio vivorum sit simili-
 is essentiae productio: Ergo terminus à quo
 est essentia gignentis, terminus ad quem, es-
 sentia geniti. Quandoquidem per genera-
 tionem ex essentia parentum egreditur & fit
 essentia filii, adeo, ut parentes & liberi specie
 quidem eandem obtineant essentiam, distin-
 ctam tamen numero ac individuis. Ex quo
 efficitur, quod quidem inter essentiam Patris
 & essentiam Filii detur essentialis similitu-
 do, quæ postea unitatis intentionalis, nempe
 speciei, fundamentum est; non verò identi-
 tas essentialis: sed Pater obtineat suam & si-
 bi propriam, numeroque & individuo di-
 stinctam: Sicque Filius suam & eodem mo-
 do à Patris essentia distinctam & separatam:
 licet hujus sit à patris essentia producta: hæc
 verò non à Filii essentia genita. Unde ne-
 cessario inferitur, patrem priorem esse filio
 quâ essentia præditus & homo est. Non enim
 potest ex essentia sua gignere & producere
 filium secundum *ἑστίαν* alium, nisi prior exi-
 stat secundum suam essentiam, & quatenus
 homo est. Manifestum igitur est; distin-
 ctionem temporis inter terminum à quo, &
 terminum ad quem generationis naturalis
 in illo esse, quod Pater & Filius diversas & se-
 paratas numeroque distinctas habeant essen-
 tias. In qua ergo generatione tales essentiae
 non dantur, in illa etiam distinctio temporis
 nulla

*Quæ sit
 causa di-
 stinctionis
 temporis in
 Generatione
 Physica*

nulla necessitate concedenda est. Atque ve-
 rò ejusmodi essentiae in generatione Filii
 Dei non habentur. Nam licet pater secun-
 dum fidem nostram ab aeterno gignat Fi-
 lium; non tamen gignendo, aliam & à sua
 propria distinctam & separatam essentiam,
 secundum quam Filius constituatur alius
 Deus extra essentiam patris, perinde ut Fi-
 lius hominis alius homo extra essentiam pa-
 tris sui producit, efficit: sed eandem, hoc
 est, suam propriam individuum numeroque
 unam essentiam cum filio communicat, ad-
 eo, ut essentialiter, Filius non producat ex-
 tra essentiam patris, sed in ipsa productus
 maneat: proindeque non dubitet ipsemet
 Christus affirmare, Filium esse in patre, &
 patrem esse in Filio, item qui videt filium, vi-
 dere & patrem. Concludimus ergo, conce-
 dere nos, quod quidem in illa generatione
 essentiali, in qua simile producit quoad es-
 sentiam simile, & non ἀπλῶς idem, si priori-
 tas temporis inter terminum à quo & ad
 quem negetur, committatur ἀντίφασις ἐν
 ὑπερκειμένῳ: non verò in illa, in qua quoad
 essentiam non tantum simile, sed ἀπλῶς
 idem gignitur: ut in generatione hac, de qua
 nos loquimur, Filii Dei, non Deus quā essen-
 tiam similis Deo patri, sed idem Deus cum
 Deo patre producit: cum pater gignens &
 Filius genitus sint unus numero Deus.

Per-

Pergit Goslavius, *Velim autem explicari causam, ob quam non debeat cogitari distinctio temporis vel minutissima in aeternitate. Quid absurdi est, si dicamus aeternitatem esse durationem presentem, praeteritam & futuram: An ab aeterno esse vel fuisse, non est duratio praeterita, principio carens: Similiter esse in aeternum, non est duratio futura, fine carens? Non igitur haec est vel maxima temporis distinctio in aeternitate? Sic igitur non est idem ab aeterno esse & in aeternum futurum esse, non potest quisquam, nisi adeo perfrecte frontis, aut omnino sensu communi privatus, negare, in aeternitate distinctionem temporis cogitari, Deus scilicet, proprie non dicendus est semper esse, sed tantum aeternum esse. Quidni dicendus? An semper esse, significat in tempore esse? At aeternum esse, est quoque in tempore esse. Synonyma sunt, semper esse & aeternum esse.*

Multa in discursu hoc conjunguntur, ad quæ distinctè respondendum est. Primum: quod attinet causam, ob quam non debeat cogitari distinctio temporis vel minutissima in aeternitate; illa data est in praecedentibus. Quia aeternitas Dei à Deo non distinguitur, quippe quæ ipsa Dei est duratio. Atqui verò, ut Deus immutabilis est, ita quoque duratio ejus nulli vel minimæ mutationi subjicitur. Unde diximus, quòd Dei duratio ultra communem durationem addat,

*Quaritur
causam
Goslavius
ob quam nō
debeat cogi-
tari distin-
ctio tempo-
ris in aeter-
nitate.*

*Semper esse
& aeternum
esse Goslavius
sunt Syno-
nyma.
Responsio
I. datur
causam.*

dat, ut immutabiliter existat: adeoque in se nullam habeat nec habere possit successionem, inque eo ratio æternitatis compleatur. Quia igitur de ratione rei simpliciter æterna est, ut nulla intra eam sit variatio seu successio: quomodo in ea prius & posterius cogitari, tempusque fingi poterit: cum sine variatione neque prius neque posterius sit, & sine hoc nullum tempus detur? Unde porro necessario infertur, absurdissimum esse figmentum, æternitatem in Deo constituere durationem præsentem, præteritam & futuram: cum illa ut prius & posterius involvunt, ita sine variatione ac successione esse nequeunt. Hincque tertio negamus, ab æterno esse, dicere durationem præteritam principio carentem: & in æternum esse significare durationem futuram, sine carentem: negamus inquam: Quia tantum ita æternitas sumitur *ως ἡμᾶς* & secundum nostrum concipiendi modum: cum omne tempus æternitas quasi complectatur, ei que coexistat: in qua alias, ut demonstravimus, neque præteriti, neque futuri ratio habetur. Sic rectè dicimus, quòd omne ens, quod Deus cognoscit, tanquam Ens reale existens in aliqua differentia temporis, seu duratione reali, simul ex æternitate cognoscat: proindeque in æternum ac perpetuo illud cognoscat, ut id manifestum est ex *Daniel. 12. Sap. 8. Eccles. 23.*

Job.

2. Concluditur absurdissime in Deo dari præsens, præteritum & futurum.
3. Ab æterno esse non significat durationem præteritam & futuram, carentem principio & fine.

Quod Deus cognoscit in tempore, id æternum cognoscit.

Job. 45. Exod. 3. Dent. 1. Quæ autem hujus est ratio? Certè nulla alia, quam I. quia divina cognitio est infinita: & ideo uno intuitu omnem veritatem cognoscibilem comprehendit. 2. Quia æterna est, omnia tempora complectitur, & in ea secundum se nec futurum nec præteritum, ideoque semper eodem modo omnia intuetur. Unde porrò illius scientiæ maxima colligitur immutabilitas & invariabilitas etiam prout terminatur ad objecta maximè mutabilia & variabilia. Quoad enim semel novit, semper ac perpetuò, hoc est æternum sine variabilitate, novit.

Tandem ex jam disputatis falsissimum esse, concludimus, quod dicit Goslavius: *Semper esse & æternum esse, Synonyma esse.* Nam *semper esse* propriè dicit totum tempus, hoc est, affirmat rem in toto tempore, nempe præterito, præsentis & futuro existere, hoc est, tamdiu esse, quamdiu tempus est: Sic *semper esse* dicuntur cælum & elementa secundum totum, non verò sunt ab æterno: quippe initium habent, ideoque præteritum & finem habebunt, & sic futurum ab initio præterito distinctum, proindeque variationem & mutationem admittunt: Deus autem solus dicitur propriè æternus; quia immutabiliter immutabilis existit, initioque & fine omni caret. Quando igitur interdum adver-

4. *Falsissimum est, semper esse & æternum esse, Synonyma esse.*

Deus solus propriè æternus dicitur.

*Adverbium
SEMPER
quomodo
Deo tribua-
tur.*

adverbium temporis SEMPER tribuitur Deo, id fit improprie & metaphoricè. Quia enim Semper dicit omne tempus cum omnibus suis partibus, præterito, præsentis & futuro, proindeque, semper esse significat in omni temporis variatione & parte esse; ideo metaphoricè Deus dici potest semper esse, quia propter durationem suam æternam in omni tempore & in omni temporis parte, est immutabiliter: non ergo quod in se temporis variationem secundum præteritum, præsens, & futurum contineat; sed quod illis, quæ ejusmodi mutationes in se habent, coexistat, & propter illam coexistentiam ita quodammodo & proportionaliter mensurari queat; tribuatur Deo præteritum & futurum.

Coexistentia enim cum rebus creatis ac temporalibus necessario sequitur ex vi ipsius æternitatis, supposita illarum rerum existentia: Unde porro accidit, ut in coexistentia illa quædam dari possit varietas: quia nunc Deus coexistit v. g. Abrahamo, post mortem illi coexistere desinit, incipitque coexistere aliis hominibus eodem momento nascentibus, quo Abraham moritur, & sic subinde aliis rebus, prout ipsæ succedunt. Quare, inquam, in hac coexistentiâ successio, varietas & mutatio quædam est: non quidem respectu Dei, sed respectu creaturarum,

rum, quibus Deus coëxistit: ideoque denominatione, inde in Deum resultans, planè extrinseca est: eodem modo quo existentia Dei in rebus contingit: quia nunc Deus est in rebus actu existentibus, & definit esse in illis si corrumpantur, & incipiet esse in illis de novo genitis: quia hæc omnia solum ponunt in DEO extrinsecam denominationem. Quandoquidem non sequitur inde mutatio aliqua, vel additio quæ in Deo fiat; sed tantum quæ in creatura: quæ Deum esse in creatura, si actionem (quam alias existentia Dei in creaturis plenè si sumatur, semper includit. Licet enim fundamentaliter supponat immensitatem, tamen ut actualiter sit, pendet ex actione Dei ad extra libera quam necessario supponit) abstrahas, ultra immensitatem ejus nihil intrinsecum in eo ponit, sed solam & unicam denominationem extrinsecam, ortam ex coëxistentia creaturarum cum DEO, seu ex relatione creaturarum ad Deum, cui ex parte DEI nulla relatio realis ad creaturam respondet. Relativa enim ista nomina relationem ad creaturas significantia de DEO nihil dicunt substantialiter. 1. Quia non dicunt DEI substantiam; dicunt enim relationem rationis, quæ in DEO non est: At omnis DEI substantia in DEO est, 2. Quia quoad formam prædicationes Logicæ dicuntur de Deo

Deus in rebus creatis est, & quomodo.

Relativa nomina quibus Deus refertur ad creaturas nihil de Deo dicunt substantialiter.

In Deo accidens non est.

Deo accidentaliter, non solum ad modum proprii, sicut negativa prædicata; sed ad modum quinti prædicabilis: quia contingenter prædicantur, & ita dicuntur de Deo, ut possint in illo non affirmari. Quia autem in Deum nullum cadit accidens, neque ἄλλο καὶ ἄλλο in ipso fingendum est, sequitur, nomina hæc in sua significatione involvere denominationem extrinsecam à Creatura existente. Ergo fundamentum (ut sic dicamus) illius denominationis propriè non est Deus, sed res temporalis, adeoque mirum non est, quòd talia nomina possint dici de Deo ex tempore, & secundum temporum distinctiones. Dicuntur enim sine mutatione Dei: cum denominatio extrinseca non ponat in Deo mutationem.

Responsio ad argumentum Goslavi.

Quæ si rectè intelligantur, & pensitentur, facile erit respondere ad ea, quæ subjicit Goslavius. Dicit enim in hoc Entymemate (*in Deo nulla est distinctio prioris & posterioris: Ergo nulla est distinctio temporis*) falsum esse antecedens. Addit rationem. Deus enim, quâ Deus, prior est, quàm causa mundi.

Antecedens prius firmissimum esse probabimus: tùm rationem subjectam refutabimus. Id quidem. Quia in Deum nulla omnino cadit mutatio vel etiam possibilis successio. Ubi autem illa non est, ibi neque & prius & po-

& posterius, proindeque Tempus non est. Illud verum esse patet ex præcedentibus: quia permanentia in esse ab intrinseco necessaria, ita est propria Dei, ut nulli omnino creaturæ communicari possit: cum nulla possibilis sit creatura, quæ duplicem successionem in se non admittat: nempe unam in ipso Esse substantiali, quatenus potest succedere post non esse, & postquam est, potest ei succedere non esse, vel per naturam suam, vel faltem per potentiam Dei: alteram in esse accidentali, quatenus vel in accidentibus vel in actionibus vel in præsentia locali potest habere durationem successivam: quia in illis admittit successionem, quia admittit mutationem. Quoniam igitur neutra harum successioneum tribui potest Deo; sequitur, in Deo nullam omnino esse successionem, ideoque antecedens dati Entymematis (*in Deo distinctionē prioris & posterioris non dari*) indeque collectum consequens (*In eodem Deo nostro nullam esse temporis distinctionem*) longè verissimum esse.

Ad rationem facilis ex antea disputatis est responsio. Deus qua Deus dicitur prior esse, quam causa mundi: non in se, & per successionem ac mutationem intrinsecam, sed in respectu ad creaturam sive mundi, per cuius relationem causa dicitur, quatenus nimirum ista noviter per voluntatem

In Deum nulla cadit mutatio vel possibilis successio. Omnis creatura duplicem successionem in se admittit.

Neutra successio potest tribui Deo.

Quomodo Deus qua Deus sit prior quam est causa Mundi.

Dei extitit. Ut ergo Deus ab æterno voluit, dixit ac decrevit, ut mundum spacio sex dierum integer & completus perfectusque existeret; ita quoque vi illius voluntatis, decreti ac dicti sive verbi sine ulla in Deo mutatione vel motione, adeoque vera successionemundus extitit. Fuit igitur Deus ante mundi creationem non in successione temporali; sed in æterna sua ac immutabili duratione; dictus autem creator in tempore non ab æterno, non quidem à relatione ex parte DEI reali ad creaturas; quippe quam non dari modò demonstravimus; sed duntaxat ex relatione creaturarum ad Deum: Quæ mutua non est. Eleganter hæc explicat, modumque agendi nostrum, & illum, qui Dei est proprius, distinguit *Magister sententiarum lib. 2. distinct. 1. B.* Sciendum est, inquit, hæc verba, scilicet *creare, facere, agere*, & alia hujusmodi de Deo non posse dici secundum rationem, quâ dicuntur de creaturis. Quippe cum dicimus, eum aliquid facere, non aliquem in operando motum illi inesse intelligimus, vel aliquam in operando passionem, sicut nobis solet accidere; sed ejus sempiternæ voluntatis novum aliquem significamus effectum, id est, æterna ejus voluntate aliquid noviter existere. Cùm ergo aliquid dicitur facere, tale est, ac si dicatur
juxta,

*Distinctio
modi agen-
di nostri à
modo agen-
di Dei ex
Lombardo.*

juxta ejus voluntatem, vel per ejus voluntatem aliquid noviter contingere vel esse: ut in ipso nihil novi contingat, sed novum aliquid, sicut in eius æternâ voluntate fuerat, fiat sine aliqua motione vel sui mutatione. Nos verò operando mutari dicimur, quia movemur. Non enim sine motu aliquid facimus. Deus ergo aliquid facere vel agere dicitur, quia causa est rerum noviter existentium, dum ejus voluntate res novæ esse incipiunt, quæ antea non erant, absque ipsius agitatione, ut actus propriè dici non queat, cum videlicet actus omnis in motu consistit: in Deo autem motus nullus est. Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri contingit, nullâ tamen in ipso vel calore facta motione vel mutatione: ita ex Dei voluntate nova habent esse sine mutatione auctoris, qui est unum & solum & omnium principium. Haftenus Lombardus.

Pergit Goslavius: *Sed quæret hic aliquis: Ergo tu tempus æternum statuis, ut dicas, Deum in tempore esse? Ego verò non video, cur negem tempus æternum. Platonis opinionem, quam magna pars Theologorum sequitur, refutavit Aristoteles: ut mirer, quid desiderent nostri, vel Theologi vel Philosophi, maxime cum nec ratio contrarium suadeat, nec scriptura sacra aliud ingerat.*

Responſo.

*Æternita-
tis definitio
juxta Boe-
thium.*

*Æternitas
dicitur i. im-
mutabilis.*

*Discrimen
æternitatis
ab ævo &
Tempore.*

2. Vita.

*Vita duo
includit.*

Rationes negantes in Deum cadere tempus & temporis distinctiones satis clare sunt ut præcedentes: Sic quoque hæc ipsæ: Æternitas enim, ut eam definit *Boëthius lib. 5. de consolatione, Prosa 6.* est interminabilis vitæ simul & perfecta possessio. Quam definitionem exponit *Thomas 1. p. q. 10. art. 1.* Dicitur *interminabilis*: quia quod est verè æternum, caret terminis durationis, qui duo sunt, unus initium durationis, alter finis: utroque autem caret æternum: quod vel ipsum nomen præ se ferre videtur, cum æternum dici videatur, *quasi extra terminos existens.* Unde intelligitur discrimen, Inquit *Thomas & cum eo Pererius*, æternitatis ab ævo & tempore. Tempus enim habet utrumque terminum durationis, est-que ante & post terminabile: Ævum autem habet tantummodo alterum terminum durationis. Nam licet fine careat; habuit tamen initium. Quare ante quidem terminabile est, quamvis post sit interminabile: æternum verò est, utrinque interminabile. Additur porro *VITÆ*. Nam quod verè ac propriè æternum est, id quoque vivum est. Potius autem addere voluit *Boëthius VITÆ*, quàm *Esse* sive durationis. Vita enim duo includit, ipsum *Esse*, & immanentes actiones, adeoque ipsam durationem, ut sit sensus: quòd verè ac propriè æternum est, id non

non modò secundùm esse, sed etiam secundùm actiones ejus immanentes æternùm esse. Additur tertio: *Tota simul*. Quo etiam potissimùm à Tempore distinguitur. Tempus enim nulla in parte, quantumvis minima, est totum simul. Instans forsan totum simul dici posset, cùm sit indivisibile: Verùm non est totum simul tempus; quia neque tempus neque temporis pars est, neque manet nisi uno momento. Æternitas contra ut tota simul est, ita semper manet eadem: illo propriè distinguitur à tempore; hoc ab Instanti temporis. Unde nonnullis æternitas dici solet *unum nunc stans*. Nunc quidem; quia indivisibile ac totum simul; *stans*; quia manens & durans. Quod autem interdum æternitati mensuram temporis, dies, annos, præteritum præsens & futurum tribuamus, id fieri diximus, quod coexistat temporalibus, ideoque propter modum intelligendi nostrum. Nos enim non possumus apprehendere simplicia nisi per composita, nec intelligibilia & spiritualia, nisi per sensibilia & corporalia. Adde, quod æternitas eminenter, in se contineat omnem temporis durationem, ejusque differentias. Eminenter dico: Nam durationem, quam habet tempus imperfecto modo, hoc est, sine ulla permanetia, & cū perpetua successione præ-

Tota simul.

Instans temporis & Æternitas quomodo distinguantur.

Æternitas unum nunc instans.

Mensura Temporis interdum æternitati tribuitur.

teriti, præsentis & futuri : eam habet æternitas modo perfectissimo, hoc est, totam simul, sine ulla innovatione. Atque hoc est, quod dicit Psalmus 90. v. 4. *Mille anni oculis tuis sicut dies hesternæ, cum transierit & Custodia in nocte.*

4. *Perfecta.*

Additur quartò Perfecta : idque partim ut distinguatur contra Nunc si-
ve instans temporis : quod quidem suo modo dici potest totum simul ; habet tamen admodum imperfectam durationem , quæ ferè nulla, nempe momentanea est : partim ut excludat ea, quæ in ævo sunt, angeli , qui imperfectam habent immutabilitatem ac permanentiam, nempe secundum esse tantum, non autem secundum naturales operationes.

5. *Possessio.*

Quintò & ultimò additur *Possessio*, quâ significatur immutabilitas & indeficientia æternitatis. Ex quo breviter, sed sufficienter quid æternitas sit intelligitur : simulque colligitur, hanc ejus esse proprietatem : Quod ea sit ante & post, ut loquuntur, *immutabilis, tota simul & omnino invariabilis.* Ex quâ porrò colligitur, id, quod etiam ex præcedentibus est manifestum, æternitatis fundamentum & quasi radicem esse nihil aliud, quàm absolutam & perfectam immutabilitatem. Nam quod absolute est immutabile, id ob illam causam ipsam, nec potest incipere esse, nec desinere esse. Quod enim incipit esse, id mutatur à

Proprietas

æternitatis.

non esse ad esse, ut quod definit esse, mutatur ab esse ad non esse.

Deinde, quod sit aliquid totum simul ac invariabile, id ex immutabilitate adserta oritur, ut patet ex superioribus. Unde tandem ejusmodi fluunt πρόσηματα.

πρόσηματα.

I.

I. *In æternitate Dei per se non est aliquid propriè mensurabile.* Ratio: Nam omne mensurabile duas habere debet condiciones. 1. Ut sit quantum, habens partes, sitque divisibile. 2. Ut sit finitum. Nam infinitum, ea ratione ut infinitum est, non potest mensurari: cum mensurari sit per mensuram, determinari & definitè manifestari, præciseque cognosci, quantum sit: id quod infinito repugnat. At tempus ut mensura est motus, illa vicissim mensurabile est: proindeque tempus & æternitas distinguuntur.

II. *Non potest esse per se aliqua mensura æternitatis*: Ratio. 1. quia mensura aliquid diversum debet esse, à re, quæ mensuratur: non enim potest idem seipsum mensurare, Atqui nulla potest esse mensura æternitatis ab ea diversa: Aut enim illa esset in Deo: At quæ in Deo sunt, illa planè idem sunt cum æternitate & cæteris attributis divinis: aut esset extra Deum in creaturis. At quicquid in creaturis est, id simul cum ipsis creatum est & initium ha-

2.

bet. At temporis mensura esse potest: Ut enim tempus metitur durationes ac successiones rerum; sic vicissim hæc metiuntur tempus: quia absurdum non est, quod interdum mensuratum fiat mensuræ mensura.

*Autoritas
Aristotelis
pro Adversario
nihil
probat.*

*Photiniani
videntur
concedere
mundum æ-
ternum esse.*

Ut igitur ex præcedentibus, ita quoque ex ipsis luce meridiana clarius est, planè oppositas diversasque durationes esse *temporis* ac *æternitatis*, adeoque nullo modo cōfundendas esse. Autoritas Aristotelis nihil quit juvare adversarium: quippe qui nō πρῶτως demonstravit tempus æternum esse; sed potius illud æternū esse, tanquā principiū, supponendo, demonstravit mundū ab æterno extitisse, & nunquā cæpisse. Qui igitur argumentis hīc uti vult Aristotelis, illi non tantū cōcedēdū est, tempus esse æternū, sed mundū quoque æternū esse. Quod quidē nonnulli ex Photinianis concedere videntur, ut *Osterothus* in suo libello germanico, qui inscribitur *Vn-terricht von dē vornembsten Hauptstücken der Christlichen Religion* c. II. Ubi mundum & æternitatem conjungit vel confundit, ita scribens: Ob aus deme/wenn die heilige Schrift sagt/das durch Christum alles gemacht vnd geschaffen/vnd sonderlich d; die *WELT VND EWIGKEIT* durch ihn gemacht sey / dieselbe Götliche Natur in Christo könne bewiesen werden.

Verūm

Verum dogma illud manifestissime
 contra sacram scripturam pugnare, quis
 Christianorum dubitat? Non enim ab æ-
 terno, inquit scriptura, sed in principio cre-
 avit Deus cœlum & terram *Genes. 1. vers. 1.*
 creavit etiam certo, nimirum sex dierum,
 spacio *ibid. v. seq.* qui omnino primi fuere
 dies: at in æternitate temporis neque primi
 dies, neque primæ horæ, neque prima mo-
 menta dantur. Sic *Psal. 90. v. 2.* è diametro
 opponuntur æterna Dei duratio, & mundi
 creatio in tempore. Ita enim ibi legimus:
Priusquam montes nascerentur, & formares
terram & orbem, à seculo & usq; in seculum tu
es Deus. In Novo quoque Testamento variis
 locis æternitas Dei à mundi initio ac princi-
 pio distinguitur, aliquandoq; cœpisse mun-
 dum disertè ac perspicuè asseritur: *Job. 17.* in-
 quit Christus, *Clarifica me ea claritate, quam*
habui PRIUS QUAM mundus fieret. Item
Dilexisti me ANTE constitutionem mundi.
Marci 13. *Erunt dies illi tales, quales non fue-*
runt ab INITIO creaturæ, quam condidit
DEUS. Sic à Christo edocti, idem quoque
 ipsi tradididerunt Apostoli: *2. Petri 1.* *Præor-*
dinatus quidem fuerat, antequam conditus esset
mundus. *Ephes. 1.* *Elegit nos in ipso, antequam*
jacerentur fundamenta mundi. *Epist. ad Heb. 9.*
Alioquin oportuisset cum sapius passum esse ab
origine mundi. Qui ergo negat mundum ali-

*Mundum
 æternū esse
 pugnat con-
 tra Sacram.
 Scriptu-
 ram.*

quando coepisse, Christiani nomen nequaquam tuebitur. Ergo etiam nemo Christianus Aristotelis argumenta de æternitate temporis hîc assumere poterit; cùm omnia eò dirigantur, ut æternitas mundi adferatur & demonstretur.

Si concedatur sententia de æternitate Mundi, nihil tamen contra nos effigietur.

Si autem vel maximè Aristotelis sententia vera esset, nihil omninò prodesset Adversario: cùm aliud sit durare æternum, & durare per ipsam formalem æternitatem. Huic soli repugnat successio: quippe quæ in se & in suâ formalitate & entitate talis est, ut nec incipere, nec desinere, nec augeri nec minui ullo modo possit, adeoq; nihil ab ipsa secundum se denominari præteritum vel futurum: eum sit tota simul. Id verò non statim adferendum esset de cæteris, quæ æternum quidem durarent, sed non per ipsam formalem æternitatem, quæ tota simul est, sed duntaxat successione, ut est Tempus. Ut igitur jam de facto æternitas Dei coexistit motui cœli, ita quoque si cælum & consequenter motus ejus ab æterno à Deo dependisset, sive productus fuisset, Dei quoque æternitas ei & per consequens temporis coexistisset. Verum quemadmodum jam Dei æternitas temporis, quod aliquando factum esse & initium habuisse adferimus, nequaquam subjicitur, vel eo propriè mensuratur: sic neque temporis illi ab æterno fluenti unquam

quam subjecta, vel eo mensurata fuisset: cum tempus illud æternum æquè tempus fuisset, hoc est, successionem, prius & posterius includentem habuisset, adeoque non totum simul, sed tantum per partes fuisset, atque nunc est tempus nostrum, quod aliquando cum mundo cœpisse credimus, scimus & demonstramus. Licet ergo in tempore isto fuisset successio, non tamen statim in ipsa æternitate, & ejus intrinsecis actionibus. Cum æternitas, quippe immutabilis & simul tota tempore, ut diximus, non mensuretur: sed si omninò mensura hinc quædam statuenda & fingenda sit, erit, illa *Æternitas* non distincta ab æternitate formali, sed *à quo mensuratur.* ipsa æternitas. Nam, ut rectè disserit Pererius, Ipsa duratio Dei, præcisè sumpta, esset sic mensurabilis: Illa ipsa etiam ut induit rationem interminabilis & uniformis, esset nobis mensura sui ipsius. Nam quærenti quanta sit duratio Dei? respondemus, eam esse æternam: rursus percontanti, cur sit æterna? respondemus propterea, quod est interminabilis & uniformis. Itaque, (addit Pererius) nos propter rationem interminabilitatis, & uniformitatis durationi Dei non assignamus tempus aut evum, sed æternitatem. Duratio autem Dei & ipsius interminabilitas atque uniformitas, in Deo non differunt: differunt tamen secundum modum

modum nostrum intelligendi; ac proinde unum potest à nobis assumi & adhiberi promensura alterius : præsertim cum duratio Dei per se nobis ignota sit ; ratio autem interminabilitatis & uniformitatis facile innotescat nobis ex negatione terminationis & successionis, quæ manifesta est omnibus in tempore. Ac licet duratio Dei sit indivisibilis, tamen eminenter, hoc est, sine successionem continet universam extensionem temporis, eique secundum omnes differentias temporis coexistit & à nobis apprehenditur & concipitur ut coextensa nostro tempori & omnibus ejus differentis : qua etiam de causa tribuimus ei præteritum, præsens & futurum. Porro licet ratio interminabilitatis & uniformitatis, non propriè determinet nobis quanta sit duratio Dei in se, declarat tamen nobis quanta sit eà ratione, ut distinguatur à duratione ævi & temporis. Per eam namq; cognoscimus durationem Dei longè diversam esse à duratione omnium creaturarum. Manet igitur æternitatis per se & (ut Philosophi dicere solent) ex parte rei, nullam esse mensuram ; secundum nos autem & secundum modum nostrum intelligendi, nihil prohibere, quin aliqua ejus mensura esse possit, rudis tamen & imperfecta. Si igitur tempus vel maxime æternum esset concedendum;

non tamen esset æternum æternitate formali; sed tantum per participationem & dependentiam à formali illa æternitate. Adeoq; non complecteretur Tempus æternum, Deum æternum, sive ipsam formalem æternitatem; sed potius Deus æternus Tempus contineret, nempe ut à se extra se productum ab æterno: ut ita non tempus ex se & per se esset mensura formalis æternitatis; sed potius hæc ipsius temporis: cum illa simul totum tempus contineret; tempus verò non ita æternitatem, cum id non simul, sed successivè & per fluxum partium sit. Coexisteret igitur eo modo Deus æternus æterno tempori, sine successione, sine mutatione, sine priore & posteriore. Ergo eodem modo sese haberent actiones, ut diximus, internæ: Ergo in generatione Filii Dei etiam per tempus illud æternum, nullum prius & posterius, nulla successio, nulla variatio, aut mutatio esset fingenda. Cùm tempus illud esset non in Deo, adeoque in actionibus illis internis; sed extra Deum & ejusmodi actiones, ut sufficienter declaratum & demonstratum. Sed quid opus est diutius in falsa hac hypothese immorari; cùm nullum sit dubium, mundum & cælum aliquando per creationem initium sumsisse, adeoque motum, & cum hoc tempus, cæpisse: cum tempus & motus re non distinguantur,

*Scriptura
non urget
temporis æ-
ternitatem.*

*Judiciū ra-
tionis quo-
modo sese
habeat in
articulis fi-
dei & my-
steriis.*

*Nam omnis
probabilis
ratio & ad-
sertio est
vera.*

tur, & motus sine mobili esse nequeat. Falsissimum igitur est posterius, quo dicit Hæreticus, Scripturam sacram non aliud urgere, quàm temporis æternitatem: Falsissimum, inquam, hoc est. Nam demonstrato initio mundi ex sacris, simul demonstratum est initium cœli, & ejus motus, ac consequenter ipsius temporis, ob rationem jam datam. Prius etiam, nempe quo dicit, *rationem non suadere contrarium*, nihil ad rem. Distinguendum enim est inter judicium rationis, ut rationis; & fidei, ut revelato verbo innititur. Judicium rationis ut rationis, & non ut informatæ verbo DEI, in mysteriis fidei planè cœcum est, de illis nihil scit, nihil intelligit. Quia igitur creatio mundi & temporis in tempore sive initio temporis est articulus fidei, juxta illud Apostoli Hebr. 11. v. 13. *Per fidem intelligimus, constructum fuisse mundum verbo DEI, ita ut non sint ex apparentibus facta, quæ cernimus: non rationis ut rationis judicium hîc audiamus, sed tantum verbum Dei.* Nam, licet secundum rationem multa probabiliter concludi & adferri possint in rebus naturaliter, vel nullo modo, vel imperfectè cognitis, adeoque dubiis; non tamen semper illa vera sunt, sed sæpius fallunt; cum pro & contra argumenta speciem veri præ se ferentia adferri queant, & nihilominus una duntaxat

contra

contradictionis pars vera esse queat. Sic de Mundi initio in utramque partem Philosophi variè disputant, Platonici initium mundo tribuentes, Aristotelici, illud denegantes, & utraque pars sua habet argumenta non contemnenda. Nihilominus alterutra duntaxat vera esse potest: cum inter affirmationem & negationem non detur tertium. Imò si utraque opinio ad trutinam veritatis divinæ pensiculetur, falsi quid continet, ut verum maneat verbum Spiritus Sancti, jam allegatum, *fide nos cognoscere, mandum verbo Domini constructum esse ex non apparentibus.* Nam licet Plato & ejus sectatores in eo vero consentaneum dicant & statuunt, quod mundo initium tribuunt, eumque ab æterno extitisse negant; errant nihilominus in altero, quod defendant, illum ex rudi & indigesta præexistente materia sive mole à Deo exstructum & adornatum esse. Tandem licet argumenta satis speciosa pro æternitate temporis ac mundi à ratione proferri queant; tanta tamen & tam firma non sunt, ut ad quæ, præsupposito sacrae scripturæ fundamento, responderi nequeat. Non igitur est, quod triumphum agat adversarius ante victoriam, sibi persuadens, argumentum, quod subjicit, à nemine refutari posse, quando ita pergit:

*Platonis
sententia
quomodo
vera, quo-
modo falsa.*

Unicum

*Argumen-
tum Gosla-
vii, quod in-
dissolubile
esse putat.*

*Unicum argumentum proponam: quod
dissolvant:*

Præsens non est factum:

Ergo nec tempus est factum.

Consecutionis ratio hæc est, quod præsens oporteat esse temporis initium, si est factum: Antecedens demonstro duplici ratione. Prima est, quod in præsentī illud fieri, necesse fuerit; unde patet, tempus fuisse, antequam esset. Nihil enim in præterito verum est, quod non fuerit verum in præsentī. Altera est, quod præsens sit indivisibile. Ergo, si est factum, opus est ut sit factum motu indivisibili. Atqui indivisibilis motus nullus est. Quia quisquis ille est, à quo est, ad quem. Respondemus primū ad antecedens ipsum. Quod accidens & motus non propriè dicantur creata, sed concreta; cum res tantū subjectæ, hoc est substantiæ (si forsan Lucem ob peculiare suam perfectionem ac rationem excipias) propriæ creatæ sint: Ut enim accidentia per se non sunt sed per substantias: ita neq; per se creata sunt, sed per substantias & in substantiis: Cum accidentis & esse & fieri, sit in subiecto. Ut ergo res mobilis initium per creationem habere potuit, ita quoque in ipso motus, & per hunc tempus. Secundò patet inde responsio ad rationem primam: non enim præsens fuit conditum in præsentī: sed res fuit condita una cum præsentī tempore.

Atque

Responsio.

Atque ita non necesse est tempus fingere antequam esset. Item ad rationem secundam. Distinguendum est inter præsens: Vel enim sumitur pro instanti, vel pro latitudine quadam temporis, quo coram aliquid fit, & efficitur. Illud pars temporis non est, sed tantum ejus terminus: habet enim sese ut punctum in linea. Ut autem non omne punctum est terminus sive finis præcedentis & initium subsequenter partis lineæ; sed tantum, illud, quod continuatur? præter quod deinde datur punctum inchoans tantum, & terminans tantum lineam: ita quoque præsens illud instans, aliud, est, quod inchoavit tempus, ejusque initium duntaxat fuit, ideoque præteritum ante se non respexit, & aliud continuans, nec tens nimirum præteritum cum futuro. Præsens ergo illud, quando res mobilis & motus ipse positus fuit, adeoque motus initium accepit, simul fuit: & quidem principium inchoans tempus: atque eo modo indivisibile dici potest, ratione potissimum prioris sive præteriti; quandoquidem illud non habuit, ideoque non respexit: ut autem conjunctum fuit cum fluxu & duratione successiva, adeoque latitudinem quandam accepit, non amplius indivisibile mansit, sed ex indivisibili termino continuato factum est divisibile tempus. Nulla itaque necessitate infertur, præsens

illud motu indivisibili factum esse; nisi statuere velis, omnis motus initium fieri motu, & quidem indivisibili: cum tempus & motus non re, sed tantum ratione ac modo distinguantur. Ut itaque non est necesse, ut motus fiat per motum, nisi processum in infinitum concedere velis; & ipsam experientiam negare, quod etiam à quiete progrediamur ad motum, & ita initium motus sit non motus: sic etiam non necesse est, ut tempus fiat per motum alium à tempore distinctum, vel omnino per motum: cum motus, qui sit, sit materialiter ipsum tempus: Ergo ut initium motus esse potest non motus; sic quoque initium temporis potest esse non tempus: & rursus nulla nos cogit necessitas, ut statuamus præsens sive instans primum in præsenti, atque ita tempus in tempore productum sive creatum esse.

*Responsio
Goslavii.*

Respondet porro Goslavius ad objectionem, & sic pergit: *Nec est, quod quis dicat, sine motu Deum tempus, & quicquid in orbe est, condidisse: cum hæc sint fabulæ.*

Refutatio.

Verum simplex negatio, non est refutatio. Probetur quòd sint fabulæ; si nimirum de creatione prima, facta primo die intelligantur. Sic argumentor:

Omnis motus fit in subjecto mobili.

Atqui creatio prima non facta est in subjecto mobili:

Ergo

Ergo creatio prima non est motus.

Atqui per creationem Deus cœlum & terram condidit:

Ergò non per motum, vel, quòd idem est, sine motu cœlum & terram condidit, & per consequens initium quoque temporis, sive primum instans, & primum principium motus, sine motu produxit.

Adde, si per motum produxit Deus omnia, ut is fuit in Deo, aut in rebus creatis. In rebus creatis esse non potuit: aliàs res creatæ fuissent, antequam factæ sive creatæ, & ita antequam ἀπλῶς fuissent. Quod est absurdissimum. Non in Deum. Nam 1. Quia in Deum nullum cadit accidens: quippe qui simplicissimus est & nullo modo compositus; ergo neque compositus ex substantia & accidente: quod per se planum ac manifestum. 2. Quia ubi datur motus, ibi non tantum datur compositio, ut jam adfertur, sed etiam mutatio ac varietas: At in DEUM nulla cadit vel varietas vel mutatio. Quia igitur motus, per quem res creatæ esse finguntur, neque in DEO esse, neque in rebus creatis dari potest; & verò omnis motus subiectum aliquod requirat; sequitur ὁ φθαρτικοφαιῶς, motum illum motum non esse.

*Deus creans
do nihil
produxit
per motum.*

*Nota Gos-
labii exce-
ptio.*

Pergit Goslavius: *Has nugae Keckerm*
p. 621. amplectitur, cum scribit: Creatio respectu
DEI, facta est in instanti seu momento, re-
spectu singulorum corporum separatim conside-
ratorum. Sed nulla firma ratione nititur.
Nam quod in Commentario subjicit; DEUM
esse supra omne tempus, & infinita potentia
sine virium incremento aut defatigatione age-
re, nullius pene est ponderis: praesertim cum le-
gamus apud Moysen, sex diebus Deum operatum
fuisse, septimo vero die quievisse. Neque suf-
ficit, ut haec solvantur, dicere, illa dierum inter-
stitia, quae in textu Moysi ponuntur, non actionis
divinae temporariam successionem, sed ipsius tan-
tum operis successionem & ordinem quendam
creaturarum inter sese denotare. Etenim si
haec interstitia dierum denotant, & verè qui-
dem, successionem operis, non possunt non notare
successionem temporariam divinae actionis. An
res non eodem temporis articulo erant, quo res
Deus creavit? Quare si dierum sex spacio res
mundi sunt productae: consequenter sex Deus
diebus operatus est. Quod igitur rationes Ke-
ckermanni attinet, dico, si ille pondus aliquod ha-
bere deberent, DEUM debuisse quoque omnes
res non sex diebus, sed in instanti creare, ut &
supra omne tempus esset & ageret infinita po-
tentia sine virium incremento & defatigatio-
ne. Quod si hoc nec temporis Deum subjicit, nec
infinita potentiae virium incrementum, aut de-
fati-

fatigationem importat, non etiam vel virtutē
divinæ successiva creatio rerum singulurum,
quicquam derogabit, aut tempori DEUM
subjiciet. Non est igitur ulla causa justa, cur
Theologi quidam à ratione aliud suadente re-
cedentes, in hanc contrariam opinionem delapsi
sint.

Ingenuè fateor, me non videre, quomo-
do responsio illa (creationem respectu Dei
factam esse in instanti seu momento respectu
singulorum corporum separatim confide-
ratorum) aliquid faciat pro sententia nostra
obtinendā, quā negamus successionem in
DEO. Nam id concedi potest non tan-
tū respectu DEI, verū etiam respectu
ipsarum creaturarum, seorsim ac separatim
consideratarum: quemadmodum etiam id
largitur expressè & asserit Pererius in Genes.
1. cap. 2. vers. 4. 5. 6. pag. 19. dist. 188. ubi
inquit: Cujusq; diei opus puncto temporis per-
fectum est: qua ex re omnipotentia DEI cla-
rissimè pernotuit. Quando autem id conce-
ditur, manet nihilominus successio dierum:
quā momenta illa, in quibus singula corpo-
ra dicuntur creata, continentur. Quocirca
id nihil ad rem facit, sed oportet, demon-
stretur, successionem illam dierum, corpo-
rumque in illis conditorum, nullam arguere
successionem in DEO. Ad illud autem de-
monstrandum omninò faciunt ea, quæ à

Responsio.

*Responsio-
nem Keck.
arguens.*

*In puncto
Temporis
cujusq; diei
opus perfe-
ctum est.*

Keckerm. subjiciuntur; proindeq; non plane nullius sunt momenti vel ponderis. Nam quia Deus est super omne tempus in se existens immutabiliter; sequitur, utut etiam sit mutatio & successio in creaturis; quòd tamen inde nullo modo mutatio & successio in creatore sit asserenda: Cum id, quod supra tempus est in immutabili æternitate, immutabiliter coexistat tempori & ejus successioni tum, quando tempus vel incipit esse vel revera est & fluit.

*Propter
successionem
sex dierum
& operum
in illis con-
ditorum,
non est as-
serenda suc-
cessio in
Deo.*

Deinde si propter successionum sex dierum, & operum in illis conditorum, quædam successio in Deo statuenda: Tum erit illa vel ab ipso Deo, vel à creaturis. Si ab ipso Deo, tum aut erit essentialis Deo, aut accidentalis. Non hoc. Nullum enim in Deum cadit accidens. Non illud: quia de essentia Dei est immutabilitas & invariabilitas absoluta: Cui tanquam contrarium opponitur variatio & successio. Ergo à rebus creatis? Nullo modo. Deus enim est actus purus & simplex, ideoque agit quidem in creaturas, creando, disponendo, ornando, conservando: nihil autem vicissim à creaturis patitur: cum sit ἀπλῶς ἀπαθής: pateretur autem, si ab illis ipsi successio ac mutatio imprimeretur: argueretur simul ex mora illa, in creando mundo posita, impotentia quædam

am Dei, tanquam ob resistantiam reactionemque rerum, vel virium defectum, tempore ad agendum, sive creandum, indigentis. Verum urget adhuc successionem operis, quæ successionem necessario videtur requirere in ipso operante: idque ex historia Moysi probare conatur. Verum probatio illa nulla est. Ut enim Deus immutabilis est: ita non primum dicere incepit primo, secundo & sequentibus diebus, ut fierent, quæ facta sunt: Sed ab æterno & consequenter in ipsis diebus distinctis, quando æternitati coexistere inceperunt, dixit primo die, fiat cælum, terra & lux: dixit, secundo die sit expansio in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis; & sic de cæteris. Nam dicitur quidem primo capite Geneseos, quòd Deus dicendo omnia creaverit, & Psalmo 33. quòd Verbo Domini cæli confirmati sint, & quòd per verbum omnia sint facta, Johan. 1. Verum non dicitur quòd illud Dicere tum primum initium suum acceperit, quando per illud omnia facta sunt. Ut autem id hoc loco taceretur: ita ex eodem, ut & aliis locis manifestum est, id de verbo sive dictione mutabili & evanescente intelligi nullo modo posse: cùm DEUS sit immutabilis, neque faciat aliquid mediante aliqua facultate, sive qualitate à se distincta; sed essentiali

Deus non incepit primum dicere in sex illis diebus, ut fierent, quæ facta in illis sunt, sed ab æterno dixit, ut ita fierent, sicut facta sunt.

virtute producat omnia. Quocirca ita argumentamur :

*An dicere
illud per
quod omnia
creata sunt,
sit creatura*

Illud Dicere, per quod omnia creata sunt ; aut est creatura, aut est Verbum increatum.

Non est creatura. Quia creatura per ipsum est facta.

Ergo si est aliquid, erit verbum increatum.

At est aliquid, docente & testante Mo-
se in Genesi & Psalmo 33. Item Joh.
1. Ergo est verbum increatum.

Illud porro aut est Deus ; aut est non
Deus.

Non Deus esse nequit. Nam quicquid
est extra Deum, illud est creatum
sive creatura.

Ergo est ipse Deus.

Ut ita manifestum sit Dicere illud non
significare verbum evanescens & qualita-
tem ; sed Verbum substantiale, quod post-
modum in plenitudine temporis homo fa-
ctum est ; hoc est, ipse Filius Dei. Quo mo-
do etiam ipse Lutherus textum Mosaicum
interpretatur in Genes. cap. 1. pag. 3. b. Mira,
inquit, profecto phrasis & incognita omnium
aliarum linguarum scriptoribus, quod Deus di-
cendo, id quod non erat, facit, ut esset aliquid. At-
que hic primum ponit Moses medium & instru-
mentum, quo Deus Pater in operando est usus,

nem.

*Lutherus
idem, quod
nos, de ver-
bo, per quod
omnia fa-
cta sunt,
statuit.*

nempe Verbum. Notanda autem, pergit, diligenter differentia, quæ apud Ebræos est, inter Amar & Dabar. Nos utrumq; reddimus per verbum, dicere seu loqui; sed apud Ebræos hæc differentia est. Amar tantum & propriè significat verbum prolatum. Sed Dabar etiam rem significat: Sicut cum Prophetæ dicunt: Hoc est verbum Domini, utuntur nomine Dabar, non Amar. Jam hodie novi Ariani imperitis Ebrææ linguæ sic fucum faciunt, verbum significare rem creatam, & hoc modo dici etiam Christum Verbum. Contra hanc impiam & simul insulsam depravationem rectè admonetur hic lector, Mosen uti verbo Amar, quod simpliciter & propriè significat prolatum verbum, ut sit verbum quiddam distinctum ab eo, qui dicit: sicut distinctio est inter dicentem & id quod dicitur. Quemadmodum igitur supra probavimus ex textu pluralitatem personarum: Ita hic manifesta est distinctio personarum. Dicit enim Deus esse, ut sic loquar, dictorem, qui creat, & tamen non utitur materiâ; sed solo verbo, quod profert, ex nihilo facit cælum & terram, Jam huc adhibe Evangelium Iohannis, In principio erat Verbum (Nam probè facit cum Mose) dicit ante mundum conditum nihil erat creaturarum. Deus tamen habebat verbum. Hoc verbum quid est, aut quid facit? Audi Mosen. Lux, inquit, nondum erat: sed tenebræ ex suo nihili esse, vertuntur in illam præstantis-

*simam creaturam, quæ est Lux. Per quid? Per
verbum. Ergo in principio & ante omnem crea-
turam est verbum, & est tam potens verbum,
quod ex nihilo facit omnia. Hinc sequitur irre-
fragabiliter, quod Iohannes disertè addit:
Hoc verbum esse Deum, & tamen esse distinctam
personam à Deo patre, sicut distinctæ res sunt,
Verbum, & is, qui verbum profert. Et tamen
hæc distinctio ejusmodi est, ut unissîma, ut sic di-
cam, unitas essentiae maneat. Hactenus Lu-
therus.*

Ergo illud Dicere & illud Verbum, quo
facta sunt omnia, non fuit primùm prola-
tum in illis distinctis diebus: sed ab æterno
Deus decrevit, ut per æternum & substantia-
le illud verbum crearentur, hoc est, fierent
sex dierum spacio omnes creaturæ, quæ sunt
in cœlo & in terra. Non itaque in Deo ne-
que in verbo hoc, dum per distinctos illos
Dies creaturæ fierent, aliquid novi contigit,
sed ipsæ creaturæ novæ, sicut in ejus æternâ
voluntate fuerat, factæ sunt sine aliqua DEI
motione vel mutatione, successionēve. At-
que ita successio quædam affertur in creatu-
ris; immutabilitas verò & invariabilitas re-
servatur in ipso Deo: sufficitq; omninò di-
cere, illa dierum interstitia, quæ in textu
Mosis ponuntur, non actionis divinæ tem-
porariam successionem; sed ipsius tantum
operis successionem & ordinem quendam
crea-

creaturarum inter sese denotare. Nam nihil probat, quod dicit: *res eodem temporis articulo fuisse, quo eas Deus creavit: Deumq; per sex dies operatum fuisse.* Siquidem operatio in respectu ad Deum fuit sine motu & mutatione, quippe fuit actio per voluntatem: Quæ talis non primùm fuit in sex illis diebus, ut nempe res in illis fierent; sed fuit ita ab omni æternitate. Quia enim ab æterno Deus voluit, dixitq; ut primo die fieret lux, ipsum nihil Deo quasi obedire coactum fuit, ut ex sese lucem quasi ederet, sicque lux fieret, nec non temporalis mutatio à non esse ad esse tantùm in creatura, nequaquam in creatore, existeret. Tandem quod colligit Hæreticus ex ratione Keck: quod si illa pondus aliquod habere debeat, Deum debuisse quoq; omnes res non sex diebus, sed in instanti creare: id, inquam, quomodo sequatur, equidem non video. Potius enim illa omnipotentiam, sapientiam & immutabilitatem in Deo arguere videtur. Notetur quæ hac de re scribit Pererius lib. 1. in Gen. cap. 2. *Pererius dist. 188. Mora illa in creando mundo posita nō arguit impotentiam Dei, tanquam indigentis tempore ad agendum, sed propterea est facta, ut liquido cerneretur ordo & connexio, quæ est inter res à DEO productas & dependentia omnium à DEO, & cognosceretur triplex status mundi: Primus creationis, secundus distin-*

distinctionis, tertius exornationis & expletionis: in quorum primo elucet Dei omnipotentia, in altero sapientia, in tertio bonitas. Et post pauca addit: Adde, quod cujusq; diei opus perfecto temporis perfectum est, qua ex re omnipotentia Dei clarissime pernotuit. Mora igitur in creando, nec accidit ex materiae resistantia, nec ex agendi imbecillitate, sed ex summa ratione & consilio & sapientia opificis, omnia liberè providè ac sapienter agentis.

*Respondet
ad objectionem
Gosla-
sivæ.*

Tandem discursum hunc concludens Hæreticus, inquit: Porro objiciet non nemo, & solis cursum esse à Deo conditum & dies; hæc autem esse tempus. Quid enim aliud est annus, quam revolutio solis, duodecim mensibus continuata? At annus est tempus. Neq; verò ego diffiteor cursum solis; lunæ, mensium, dierum, horarum, à Deo esse creatum, quamvis negem tempus esse conditum. Annus, mensis, dies, & si quæ sunt hujus generis, non sunt ipsum tempus, sed mensura temporis. Hinc fit, ut cum tempus sit unum & idem, mensura ejus multiplex, neque eadem omnibus. Olim annus fuit decem mensium, nunc duodecim. Hæc igitur nō sunt tempus, sed mensura temporis.

Resolutio.

Egregium Sophisma! Omnino mihi persuadeo, ut quodam modo obtinere vel saltem palliare suam possit opinionem Hæreticus, ipsum facilè negaturum omnia principia, imò Deum ipsum. Omnes homines faten-

fatentur, diem tempus esse, annum tempus esse: solus Goslavius ut absurdissimum sese ostendat, negat. Dicit diem esse mensuram temporis. Dic ergo nobis, Goslavi, quid sit tempus, quod dies & annos mensurat? Taces? Certè si motum tollas à tempore, & quidem motum cœli, ne imaginari quidem tibi tempus poteris. Mensuramus quidem tempus die: Sed ut parte mensuramus totum, nempe integrum annum die si-
ve diebus mensuramus: atque ita fit mensura sui ipsius, & nihilominus manet tempus, temporisque denominationem retinet; quemadmodum quælibet pars corporis, corpus est & denominatur. Quod spectat illam anni mutationem, nihil ista probat. Quia enim Tempus non est Ens *ἀπλῶς* absolutum, sed respectum habens ad intellectum nostrum: quædam in certarum partium determinatione, liberè à nobis fieri potest mutatio, & nominis impositio, essentialibus interim & realibus partibus, quæ in priore & posteriore consistunt, immutatis. Distinguat ergo Goslavius inter tempus ut tempus, & inter tempus ut liberè ab intellectu nostro ad certum durationis terminum pro circumstantiis rerum restringitur. Hoc in tempore vel potius secundum tempus mutari à nobis potest, illud verò nullo modo. Nemo enim potest suo arbitrio tollere
prius

prius, nemo potest auferre posterius, nemo longiorem vel breviorē viginti quatuor horis quit facere diem, vel etiam horam, ut diei pars vigesima quarta est, longius extendere, aut brevius contrahere.

CAPUT LII.

Continens objectionem decimam.

Argumentum decimum.

Argumentum decimum ita proponitur:

In Patre est tota Deitas.

Responsio Keckerm.

Ergo non est in Filio aut Spiritu Sancto.

Exceptio Goslavi.

Respondet Keck. consequentiam valere in toto finito, non in toto infinito.

Goslavius excipit: Imò etiam in toto Infinito. Et tanto magis, quanto infinitum inesse non potest in ulla re totaliter. Circumscriptum est & limitatum certis terminis, quicquid est in aliquo ita. At infinitum dicitur, cuius extra semper aliquid est, sive, cuius principium & finis non est: Incomprehensibile, indeterminabile, nullis circumscriptum limitibus.

Responsio nostra.

Verum nos primum nobis hîc in mentem revocemus, quod monent Logici: nempe, Omne Enthymema concludere in virtute Syllogismi: Quocirca ut ejus illatio sit manifesta & certa, propositionem omissam adden-

addendam esse. Quia ergo in antecedente hujus Entymematis non est prædicatum cōsequentis, quod in antecedente majus est extremum, ideoq; majorem ejus partem constituit, manifestum est illam, nempe majorem propositionem, esse omissam. Illa autem duplex hīc subaudiri potest: vel generalis & illimitata; vel generalis & limitata.

Illa itaq; si addatur, integer Syllogismus hic erit:

I. *Integræ
Syllogismæ
formatio.*

Quæcunque essentia est tota in uno,
sive unius; illa non est in altero,
sive alterius.

Atqui tota essentia divina est in uno
nempe in patre, sive est patris:

Ergo Tota essentia divina non est in
Filio aut Spiritu Sancto: Sive non
est Filii aut Spiritus sancti.

Ubi Major non quidem in rerum consideratione Metaphysica & Physica simpliciter ac universaliter vera est. Nam essentia sive Entitas tota est in modo unius: Ergone propterea concludendum, quod non sit in modo veri & boni? Nullo modo. Quandoquidem, ut Ens sive essentia tota est unus & in uno, sic quoque tota est in vero, tota in bono. Sic, ut in Physicis accidens sive qualitas inhæsit est in substantia sive corpore naturali, sic vicissim subjective sub-

*Responsio
ad illum.*

substantia est in suis accidentibus. Sumamus ergo corpus aliquod, verbi gratiâ, mel: in eo experior simul inesse flavedinem, dulcedinem, gravitatem: & vicissim subjective illis mel inesse. Verum secundum totumne, an secundum partem duntaxat aliquam? Sanè secundum totum, adeoque partes omnes. Fatuus igitur esset, qui ita vellet concludere: totum mel est flavum: vel totum mel subjective est in flavedine: ergo non est grave, non est dulce, vel gravitati & dulcedini subjective non inest. Sic anima est in intellectu & voluntate, & voluntas & intellectus sunt in anima tanquam partes potestativæ in toto potentiali, uti loquuntur Philosophi. Quæritur ergo quomodo anima rationalis sit intelligens, an secundum totum, an secundum partes. Partes non habet: ergo secundum distinctam partem intelligens dici nequit: Ergo tota intelligens definienda est. Nunquid propterea inferendum: Si tota est intelligens, non erit volens, vel secundum totum non erit in voluntate, five voluntas non erit in tota anima? Minime gentium. Nam licet intellectus & voluntas sint oppositæ facultates, adeoq; inter se realiter distinctæ: in subiecto tamen & igitur animæ conveniunt & idem sunt: sic quoque in proportionem dicere possumus de mysterio Sacrosanctæ & stupendæ Trinitatis;

tis: quòd quidem pater sit distinctus à filio realiter, quippe ei relativè oppositus: in essentia tamen sit idem cum Filio: ideoque nulla consequentia inferri queat: Tota essentia divina est Pater sive in patre: ergo nō est Filius, sive in Filio: cū limitatio illa personalis neq; dividat essentiam divinam, neq; illam in se includendo ex similibus intrinsecis personalibus limitationibus excludat: quemadmodum intellectus animæ nostræ limitat quidem illam ad certam rationem & actionem, non autem eam vel dividit, vel in se includendo ex voluntate excludit: Sed ut tota est in voluntate, & voluntas est in tota anima: Sic eadem anima est simul tota in intellectu, & intellectus est in tota anima.

Cæterum Major generalis limitata duplex adhuc dari potest: vel ut limitatio adhuc sit generalior, vel sit strictissima. Per eam ita concludit syllogismus:

2. *Integri
Syllogismi
formatio.*

Quæcunq; essentia est tota in una persona, illa non est in alia:

Atqui tota essentia divina est in una

Persona, nempe Patris:

Ergo Illa non est in alia nempe filii persona.

Per hanc vel hypotheticè vel Categoricalè concluditur.

3. *Integri
Syllogismi
formatio.*

K k

Hypo-

Hypotheticè in hunc modum:

Si essentia Divina tota est in Patre, non est in Filio & Spiritu Sancto:

Sed essentia divina tota est in Patre:

Ergo non est in Filio & Spiritu Sancto.

Probatio Majoris erit hæc hypothesis
sive categorica ratio: Quia Essentia divina
non potest esse in pluribus personis.

*Responsio
ad syllogis-
mum ter-
tium.*

Verùm quis non videt, manifestam
esse petitionem principii. Quod enim hy-
potheses & fundamenti loco ponitur, ex
quo postea tota vis concludendi fluit, id est,
ipsa quæstio probanda. Siquidem hoc est,
quod nos negamus, falsumq; esse asserimus,
nempe Essentiam divinam non posse esse in
pluribus *ὑποστάσεις* sive personis.

*Resolvitur
idem syllo-
gismus Ca-
tegoricè.*

Categoricè autem per strictissimam
Majorem hoc modo:

Quæcunq; divinitas tota est in Patre,
illa non est in Filio & Spiritu san-
cto:

Atqui omnis divinitas tota est in Pa-
tre:

Ergo nulla divinitas est in Filio & Spi-
ritu Sancto.

Responsio.

Verùm & hic Major petit principium:
Nam

Nam & hoc ipsum, in quæstione est, an Divinitas, quæ tota in Patre est, non simul esse possit tota in Filio & Spiritu Sancto. Non itaque potest esse antecedentis pars vel Major vel Minor; sed debet esse conclusio: quippe probandum est nobis: Quod illa essentia divina, quæ tota est in Patre, non simul tota sit in Filio, & Spiritu Sancto. Id, inquam, nobis probare debent adversarii; quippe qui sacræ innitentes auctoritati, id falsum esse constanter pronunciamus: cum propter hanc essentia *νοῦς* & *πνεῦμα* Pater dicatur esse in Filio & Filius in patre: item quod is, qui videat Filium, videat & Patrem.

Sed quid respondendum est ad Syllogismum, quia maiorem generaliter limitatam habet? Rectè ad istum & quidem ad illam ipsam maiorem dicimus, eam non, de tota essentia latitudine veram esse, sed duntaxat de essentia finita: quippe quæ ut una individua est, ita etiam in uno duntaxat supposito ob finitatem subsistere potest: Quia verò in Essentia divina finitas non est: ergo etiam illi quod immediatè ex ea fluit, nempe subsistere in uno supposito sive *ὑποκείμενον*, tribui nullo modo potest, uti id in præcedentibus fusiùs proposuimus & explicuimus.

*Responsio
ad Syllogis-
mum, qui
Maiorem
generaliter
limitatam
habet.*

Exceptio
Goslavii
nulla.

In persona
dicitur esse
essentia di-
vina non
verò tan-
quam in re
alia.

Exceptio Goslavii nulla est. Dicitur, quòd *infinitum inesse non potest in ulla re totaliter*: subintellige, in ulla re realiter diversa ab ipso. Sic concedimus, quòd Divina quidem essentia tota sit in hoc universo, sed non totaliter ita, ut non simul sit extra illud: cum aliàs reverà dicenda esset terminis huius universi circumscripta & limitata: id quod è diametro pugnat cum scriptura, quæ propalam testatur, Deum, adeoque essentiam divinam, coelum & terram non capere. Verùm longè aliter res sese habet in personis cum essentia divina collatis. In persona dicitur esse essentia divina, non verò tanquam in re alia: cum docuerimus in præcedentibus, quòd persona in divinis non sit res alia ab essentia; sed sit res eadem, sive eadem cum essentia. Non ergo est essentia divina in persona Patris, Filii, & Spiritus sancti, tanquam in re alia atque alia: cum ita *ἄλλο καὶ ἄλλο* in *ῥοίαν* Dei introducatur, quod nos severissimè detestamur; sed est in illis, tanquam in suis determinationibus incommunicabilibus: quæ determinationes non dant limitationes finientes infinitum, ita, ut ex infinito fiat finitum: sed tantum efficiunt ut essentia divina incommunicabiliter existat, adeoque respectu aliorum suppositorum, extra illam subsistentiam, sic planè

planè incommunicabilis. Ergo stantibus
hisce personalibus determinationibus, es-
sentia divina est manetq; incomprehensibi-
lis, indeterminabilis, nullo principio ac fi-
ne, nullisque omnino limitibus circumscri-
pta : cum etiam in naturalibus personalis
determinatio non faciat, quòd res sit finita,
finitisque terminis inclusa : sed duntaxat effi-
cit, ut incommunicabiliter existat : Quia
verò essentia, cui personalitas illa inest, fini-
ta est ; propterea quoque persona finita est,
certisque terminis ac limitibus includitur &
circumscribitur. Nam finitum esse vel infini-
tum, non inest essentiæ propter personalita-
tem : sed personalitati inest propter essenti-
am, uti supra quoque monuimus. Cætera
responsione indigna sunt : Facile enim
ex his resolvuntur & tol-
luntur.

CAPUT LIII.

*Continens Undecimam & ultimam
Objectionem.*

*Ultimum
Argumen-
tum.*

UNdecimum & ultimum argumentum
est:

*DEUS verus invocatur per Media-
torem:*

*Filius & Spiritus Sanctus non invocan-
tur per Mediatorem:*

*Ergo Filius & Spiritus S. non est verus
Deus.*

*Vel ut Valentinus Gentilis est argumenta-
tus:*

*Is est unus & solus Deus, qui invocatur
per Mediatorem:*

*At solus Pater invocatur per Mediato-
rem.*

*Ergo solus Pater est unus & verus
Deus.*

*Responsio
Keckerm.*

*Ad hæc Keckerm. Respondeo ad utrum-
que argumentum per distinctionem invocatio-
nis, quæ ex Objecto sumitur. Est enim alia
invocatio absoluta, alia relata. Absoluta est,
quæ dirigitur ad Deum absolutè, ratione essen-
tiæ, & hæc omnino tam competit Filio & Spiri-
tui Sancto, quàm Patri, & ratione ejus omnes
tres*

res personæ invocantur per mediatorem. Deinde consideratur invocatio relativè, quatenus dirigitur ad modos essentia seu personam, atque ita invocari per mediatorem, ordine quodam primo competit Patri, in quo est principium consilii & ordinis in placando genere humano per filium. Postea etiam competit Filio, quatenus est imago patris, in se ipso consilium hoc de placando recognoscentis: & deniq; etiam Spiritui sancto, quatenus eadem est Patris & Filii voluntas de genere humano redimendo, à qua voluntate hic Spiritus procedit.

Respondet Goslavius: Multa hîc dicuntur falsa, & nonnulla tacitè, ut illud est, Deum nunc absolutè pro essentia tribus personis communi, nunc pro persona, hoc est Patre, Filio & Spiritu Sancto, accipi. At hoc negatur præsentis argumentatione. Cur igitur pro concessio accipitur id, quod est in questione? Num licet in responsione vel petere principium, vel minime concessis, aut controversis principiis uti? Et argumentatio & responsio, principiis adversario notis, constare debet. Alioquin falsa & ponderis nullius erit. Invocatio, ait, alia est absoluta, alia relata. Nugæ. Omnis invocatio est relata. Semper ad alium refertur. Absolutum est, quod nullius respectu est.

Exceptio
Goslaviæ

Purum putum hoc est sophisma. Quandoquidem non denominatur hic invocatio absoluta, vel relata ex se, quomodo libenter concedimus, quòd nulla dari queat invocatio sine respectu : sed ex objecto, quod invocatur, nempe quod duplicem rationem & considerationem admittat, relatam & absolutam. Distinguat ergo inter denominationem, quæ desumitur ex interna rei conditione, & inter alteram illam, quam res accipit forinsecus à termino & objecto. Ex se invocatio respectum continet : Per objectum verò Deum alio modo partim relativa partim absoluta denominari potest : propterea, quod in Invocatione vel Deum absolutè invoco, vel illam ad certam personam dirigo : atque ita eundem Deum meum relatè in personis simplex alloquor & veneror. Adde, quòd falsum sit, invocationem esse relata, si propriè loqui velis. Non enim est in prædicamento relationis, sed actionis. Sed inquit : *Absolutum est, quod nullius respectu est.* Et hoc falsum est. Nullum est accidens, quod non habeat aliquem adjunctum respectum, vel ad suum subjectum, vel ad objectum : Num propterea omne accidens est relatum ? Scientia refertur ad subjectum, ut habitus est, nempe ad animam à qua habetur ; refertur

etiam

*Invocatio
non est in
Relatione.*

tiam ad objectum scibile; estne propterea
 relata sive in relationis prædicamento? Ne-
 quaquam: distinguendum ergo est inter Re-
 lata secundum dici, & Relata secundum
 esse. Illa nomine tantum non re ipsa relata
 sunt: Ergo sunt absoluta. Ergo & Invoca-
 tio quia in actionis Categoria est, ex se rela-
 tum non est, sed absolutum quid: ideoque
 ex objecto modo relatè, modo absolutè se
 habente, tantum extrinsecus distinctionis er-
 go partim relata, partim absoluta dici potest.
 Verum obicit, denominationis hujus ex-
 ternæ fundamentum falsum esse, Deumque
 nunc absolutè pro essentia tribus personis
 communi, nunc pro persona, hoc est, Pa-
 tre, Filio, & Spiritu sancto accipi, id negari
 præcedenti argumento, ideoque committi
 in responsione vitiosè principii repetitio-
 nem. Non negatur hoc, adeoque principii
 petitio non committitur: sed id negatur,
 quod *Filius & Spiritus sanctus sit verus Deus:*
 negatioque probatur medio isto, *quod non*
per mediatorem invocentur: Non per istud,
 quod Deus non dupliciter, relatè & absolutè
 considerari queat. Keckermanus autem per
 hanc distinctionem, quæ nullo modo in ad-
 versarii argumento continetur, respondet.
 Quomodo ergo talis petitio principii in re-
 sponsione ipsa dabitur? Nugæ sunt.

Objectio.

Responsio.

Gostavius
committit
Crimen
falsi.

Cæterum falsam hanc Keckermani esse probationem porro evincere conatur Goslavius, affingens Keckermano, ac si duplex invocationis objectum faceret, diceretque *Objectum Invocationis aliud esse essentiam, aliud personam*. Unde postmodum discurret hoc modo & his ipsis verbis. *Objectum est, circa quod aliquod occupatur: Circa essentiam DEI invocatio non occupatur. Etenim invocatur intellectu & voluntate præditus, ut & necessitatem intelligat & succurrere imploranti velit. Nam si nec velle, nec intelligere potest, quorsum invocatur? Non intelligit, nec vult essentia DEI, distinctè à persona considerata. Aliàs erit ipsa persona. Hoc enim est esse sive τὸ εἶναι personæ. Personam distinctè ab essentia consideratam invocari, non convenit cum principiis Evangelicorum. Ajunt illi, invocationem adjunctum esse DEI, quâ DEUS est. Hinc lites de sanctorum invocatione. At persona divina ita considerata, DEUS non est. Per Essentiam unumquodq; id est, quod est. Frustra etiam adversus vos ratiocinarentur, Filium DEI esse illum unicum DEUM, argumento ab invocatione DEI sumto, si invocatio DEI, quâ DEUS est, adjunctum non est. Breviter nec essentia, quâ essentia, nec persona quâ talis, invocari potest. Multæ personæ non invocantur, sed*

de ea, quæ possunt imploranti succurrere, ac illud, quod petitur, largiri.

Primum dicimus committere Hæreticum crimen falsi. Non enim dicitur in resolutione argumenti duplex dari Invocationis objectum, aliud essentiam, aliud personam; sed hoc dicitur, subjectum invocationis duplici modo considerari, nempe absolute & relate. Verum duplex alicujus rei consideratio, illam non statim duplicat vel multiplicat. Deinde absurdissime negat, Essentiam divinam intellectu & voluntate præditam esse. Qualem ergo inde facit essentiam? *ἄλογον*, brutam, nullam. Blasphemum sanè! Sed probat. Quia essentia DEI distinctè à personâ considerata neque vult, neque intelligit: Aliàs enim persona erit: cùm hoc sit τὸ εἶναι personæ. Falsissimus est iste discursus. Sanè in universali hominis consideratione abstraho hominem à Personis & conditionibus individuantes; facioque ex incommunicabili natura, quàm aliàs humana natura habet à personalitate, communicabilem; negone illo hominem sive humanam naturam intelligentem, volentem & rationalem esse? Absurdissimus stultissimusque est qui ita colligit. Quandoquidem hæ facultates sunt πρῶτως essentiæ, quippe pertinentes ad prin-

principium formale, animam rationalem: *ὁ δὲ τὸς* deinde sunt personæ; quia essentia illa personæ est essentia. Sic etiam hîc dicimus Natura divina est intelligens natura, sive abstractè à Personis, sive concretè cum illis consideretur: Est enim attributum essentiale, ideoque naturæ & essentiæ *πρῶτος* & propter hanc personæ tribuitur. Deinde distinguat Goslavius inter abstractionem sive distinctionem rationis, & abstractionem sive separationem realem. In absoluta divinæ essentiæ consideratione non sit separatio ejus à personis; imò non perfecta rationis abstractio; sed tantum quædam distinctio. Nempe consideramus illam ut communis est omnibus tribus personis, ideoque non distinctè huic vel illi, sed simul omnibus tribuitur. Ergo nulla vera hîc separatio est: sed tantum distinctio inter absolutam hanc & communem rationem, quam habet essentia ad omnes personas simul sumtas, & deinde inter relatam & particularem, quam habet ad personas sibi invicem oppositas. Porro quod dicitur de *τὸ εἶναι* personæ, illud consistere, in velle & intelligere: tantum secundum quid verum est. Cum *εἶναι* formale Personæ sive suppositi, ut supra docuimus, consistat in incommunicabilitate cum alia persona; intelligere verò & velle

*Persona
τὸ εἶναι
an consistat
in velle &
intelligere.*

velle tantum addat distinctionem materialem, five subjectivam. Quando enim suppositum est in natura intelligente, Persona nominari consuevit. Ergo non ex interna ratione, sed ex ratione naturæ, quam personæ determinat. Ex quibus porro liquet, nos quando Deum, ut est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, in essentia unus, invocamus, non invocare eum extra personas: sed invocare tres illas personas non distinctim sed conjunctim, prout in essentia unus sunt Deus: itaque in relata consideratione & invocatione, non separare personam ab essentia divina, adeoque Deum nequaquam negare. Dicimus enim in invocatione personæ particularis sumi ac retineri essentiam divinam, sed prout ad unam certam personam restricta est: Ergo illam includimus in personalitate, non excludimus. Tandem Invocationem proprium Dei adjunctum blasphemè negat. Ne autem ambiguitate ludat, & imponat, tenendum est, quid & quæ sit invocatio, quam Deo tribuimus, ei que soli competere dicimus, nempe: Invocatio est cultus divinus, quo à DEO propter Christum Mediatorem bona necessaria petimus, & pro acceptis beneficiis Deo gratias agimus cum celebratione nominis divini. Unde sic argumentamur:

An Invocatio sit proprium Dei adjunctum. Invocatio quid sit.

Cul-

Cultus divinus soli Deo est tribuendus :

Invocatio, de quo nos agimus, est cultus divinus :

Ergò invocatio, de quo nos agimus, soli Deo tribuitur.

Porro: Quicumque divina invocatione adoratur, is est verus Deus :

At Christus divina invocatione adoratur :

Ergò Christus est verus Deus.

Major constat per argumentum præcedens. Minor est certa per totum Evangelium.

Itaque quando dicit, *essentia quàm essentia non invocatur ; cum multe sint essentia & personæ, quæ non invocentur* : Committit fallaciam divisionis. Nos enim non dicimus, quod *essentiâ quàm essentia, persona quàm persona* ; sed quod *essentia ut divina, & persona ut Deitatis persona, invocanda sit*. Sed etiam hoc ipsum negare videtur ; cum propterea *persona vel essentia invocanda sit*, quòd imploranti succurrere, & illud, quod petitur, largiri possit. Verùm ratio hæc nostram non tollit. Quæritur enim, qui absolute *ἐν πλῶς* succurrere possit ? Certè is solus, qui absolutâ potentiâ præditus est & illimitatè facere potest omnia, quæ vult. At absoluta potentia est

est solius Dei potentia, solusque Deus illimitatè potest facere quæ vult: Ergo qui invocatione sua illam tribuit invocato, eidem divinam essentiam simul tribuit, adeoq; pro vero Deo agnoscit.

Pergit Goslavius: *Longè absurdius est, cum Nova Gos-*
ait Filium Dei per mediatorem invocari, sive re- *labii Ob-*
latè sive absolutè consideretur. *jectio.*

Quando absolutè Deus consideratur, to- *Responsio.*
 taque Trinitas in Unitate essentiæ invocatur,
 nihil absurdi implicari, quilibet facile intel-
 ligit. Quia enim media persona est media-
 trix: omnino propter illam invocari debent
 Pater & Spiritus sanctus; ipsa autem non
 potest excludi, cum sit unum cum Patre, &
 Pater sit in ipsa, & ipsa in Patre, adeoq; idem
 verus Deus cum Patre invocandus. Deinde
 in propria relatione & persona si distinctè
 adoratur, etiam rectè dici potest quod per
 mediatorem, nempe seipsum invocetur. Ut
 enim Totam Trinitatem invocamus propter
 Christum, quia noster mediator est: ita quo-
 que ipsum Christum invocamus propter se-
 ipsum, quia noster mediator est, petimusque,
 ut nobis propter se, suamque cruentam pas-
 sionem & mortem, effusumque pro nobis
 sanguinem succurrat.

De Valentini Gentilis argumento obiter *Valentini*
 & quidem in specie notetur, viciosum illud *Gentilis*
 esse

*argumen-
tum peccat
in forma.*

esse in forma. Minor enim est exclusivæ-
clusi subjecti ; quæ æquipollet negativæ :
Atqui verò omnis syllogismus in prima fi-
gura , habens minorem negantem , est vi-
tiosus & responsione indignus. Quæ hic
in Goslavo sequuntur , quia ad specialem de
divinitate Christi disputationem pertinent,
suo loco reservamus , & librum hunc secun-
dum finimus , D E O nostro essentiâ uno &
personis Trino sit gloriâ laus & ho-
nor in omnem æterni-
tatem.

F I N I S.

Index

INDEX

Verborum & Re- rum copiosissimus.

A

- A**ccidens non propriè dicitur creatum, sed
concreatum. 496
- Accidentis definitio (potest adesse & abesse &c.)
quomodo intelligenda.* 93
- Accidentia cum modis confunduntur à Photi-
tinianis.* 92
- Accidentia logicè quæ dicantur.* 93
- Adamus à Bebelno incommunicabile in defini-
tione personæ abundare sibi imaginatur.* 37.
- Miratur sibi doctos persuadere posse, Tres
personas in uno Deo esse.* 42
- Adami à Bebelno ignorantia.* 41
- Æquivocum.*
- Æquivocum quodnam sit.* 64
- Æternitas.*
- Æternitas à quo mensuretur.* 491
- ab ævo & tempore quomodo distinguatur.* 484
- Quid ultra communem durationem addat.* 468

INDEX VERBORUM

*Ab eâ distinguitur duratio successiva, quâ
Tempus.* ibid.

*Quomodo illa & instans temporis distinguun-
tur.* 485

Dicitur quasi unum nunc stans. ibid.

*Continet in se eminenter omnem durationem
temporis.* ibid.

*Non admittit prius & posterius. 456. vel
minutissimam temporis distinctionem. 471*

*Æternitatis propriè non est mensura. 487. pro-
prietates.* 486

*Æternitatis ratio ea est, ut in ipsa nulla omnino
sit variatio.* 476

Æternitatem tempus esse dicit Goslavius. 466.

Negatur. ibid. Demonstratur non esse. 470

*In Æternitate propriè non est quid mensurabi-
le.* 487

*In Æternitate non datur distinctio temporis vel
minutissima.* 471

Æternum est vivum. 484. Est totum simul. ibid.

Unde dicatur. ibid.

*Æternum durare & per ipsam formalem æter-
nitatem durare, distinguuntur.* 490

Æternum esse & semper esse an sint Synonima. 475

*Ab æterno esse, an dicat durationem præteritam
sine initio.* 476

*Ab æterno esse, & genitum esse ab æterno non
pugnant.* 457

Albertus Grawerus.

Ejus

ET RERUM.

Ejus judicium de voce ὡς ἀπεως. 19

Aliquando.

*Aliquando adverbium quid significet. 461. non
potest applicari ad aeternitatem.* 42

Altaria.

*Altaria extruere non est peculiaris cultus divi-
nus.* 264

Angelus.

*Angelus faciei non nudâ ratione à Patre est di-
stinctus. 143. neq; essentialiter.* 144

Non est creatus angelus. 145.

*Neq; angelus, neq; Deus, Exodi 3. Dicitur
ignis.* 158

*Angeli ablegati nunquam Dei nomen sibi attri-
buunt.* 147. 148

Anima.

Anima est una in corpore. 13

Non est intelligens secundum partem. 512

Apostolus.

*Apostoli cur dicantur baptizasse in nomine Chri-
sti.* 294

*Nunquam baptizarunt in nomine Patris, Fi-
lii & Spiritus S.* 295

Nunquam haberi voluerunt pro Deo. 283

Pro Diis habiti sunt. ibid. seq.

ὀνομα τοποῖαν adbibuerunt. 24

Arius.

Arii speciosus pretextus. 18

Aristoteles.

Aristoteli Deus unus est. 8

Ll 2

Arti-

INDEX VERBORUM

Articuli fidei.

An ita cum principiis naturæ pugnent, ut quidam sit contradictio vel contrarietas concurrenda.

401.401

Athanasius.

Autor fuit, ut Græci imitarentur Latinos & loco ὡς αἰσῶς vocis usurparent θεοῦ πῶς nomen.

31

Athanasii iudicium de ὀνοματοποιῇ Theologica.

23.24

Augustinus.

Augustini iudicium de terminis Theologicis ἀρεγέφωις.

21

B

Baptismus.

B *Baptismus an inter res medias numerari possit.*

25

Baptismus Johannis & consequenter Apostolorum necessitatem habuit à Deo.

254

Baptismus Johannis & Christi quæ substantiam, unus est.

297

Baptismus in S. Scriptura nusquam dicitur Sacramentum.

241

Habet in Scriptura duplicem significationem.

238

Multiplèx est Goslavio.

244

Baptismus sæpius tropicè in Scripturis usurpatur.

239

Baptismus verus solum Deum autorem habere debet.

254

Bapti-

ET RERUM.

- Baptismus verus ac propriè dictus quid sit.* 240.
Tantum unus est. 244. *ad infantes quoque pertinet.* 269. *si adhiberi potest ad salutem est necessarius.* 270
- Baptismum aquæ Sacramentum esse dubitatur.* 242. *Sacramentum esse probatur.* ibid.
- De Baptismo vero loquitur Christus Matth. 28. probatur.* 245
- In baptismo an infantes se obligare possint.* 270
Consecramur Deo. 286
- Singulæ Trinitatis personæ offerunt sua beneficia.* 289. 290
- Corpuscula infantum cur tantum aliqua sui parte aspergentur.* 239
- Baptizare & in nomine suo baptizare Enjedino videntur admodum cognata.* 280. *sed non sunt.* ibid. 281
- Baptizare in nomine Patris, Filii & Spiritus S. an sit idem, quod invocato Patre, Filio & Spiritu S. baptismum peragere.* 291. 292
- Baptizare Apostoli potuerunt sine mandato Christi.* 250. 253. 257
- Baptizari in mortem Christi quid sit.* 307
- Baptizari in Moysen quomodo dicatur.* 272. 292
- Baptizantem Deum esse, cur aliqui putarint.* 283
- Baptizatum esse in baptisma Johannis, & baptizatum esse in Johannem sive nomine Johannis, non sunt Synonyma.* 283
- Ll 3
- Basi-

INDEX VERBORUM

Basiliius.

Basilii iudicium de vocibus ἁγίας & ἁγιῶν
σέως. 19

Boëthius.

Boëthii definitio personæ formalem ejus ratio-
nem exprimere non videtur. 34. Correx-
it illam Richardus. 35

Boëthius & Philippus πρῶτως definire perso-
nam creatam. 71

C

Cajetanus facit unum suppositum commune
tribus personis. 35

Calor & ejus gradus non faciunt compositio-
nem. 384

Calvinus plerumq; sequitur Judæos. 160

In Caussarum & effectorum naturâ quæ sint ne-
cessaria. 110.

Chemnitii iudicium de voce ὑποστάσεως. 19

Christus.

A Corinthiis non habitus est pro Deo. 274

Cur dicatur unigenitus Dei Filius. ibid.

Invocatur propter Mediatorem seipsum. 527

Potuit esse major Apostolis & minor Deo. 277

Sibi non tribuit ea, quæ solius Patris. 149

Christi Mediatoris officium non tollit æqualita-
tem essentiæ cum Deo Patre. 278

Christi mysticum corpus divellere quid sit. 276

Christi notitia duplex esse potest. 296

Christum baptizari in nomine Christi non est
abjurdum. 300

Chri-

ET RERUM.

Christum esse naturâ Deum probatur ex institutione baptismi. 232

Christum non æquè Deum esse, ut Patrem probat Smalcus. 312. seq.

Circumcisio.

Circumcisio habet autorem Deum. 149

Cæna Domini est verum Sacramentum. 268

Communicatio.

Communicabilitas in naturâ humana & divinâ quomodo distinguantur. 411

Communitatis vox in mysterio Trinitatis usurpata, unde colligatur ex Scripturâ. 29

Compositio.

Compositio an tantum sit inter rem & rem. 377

Compositio modalis in Deo non datur. 385

Compositionis modus datur ex re & modo. 384

An componere sit aliud, & aliud ex his esse compositum. 382. 383

Componitur nihil ex seipso. 383

Compositum non uno modo consideratur. 382

Contradictio.

Contradictio quæ videtur talis, in Deo non semper est contradictio. 10

Corinthii.

Corinthiorum factiones & schismata. 274

Create.

Create & sustentare omnia, quomodo opus Dei ad extra dicatur. 165

In creatione cujuslibet diei opus in puncto temporis perfectum est. 501

INDEX VERBORUM

Creatura duplicem successionem admittit. 481
*Creatura proficiscitur ab unitate essentiae divi-
 nae.* I

*In creaturis mutatio nullo modo mutationem af-
 ficit in Creatore.* 501

D

*Dabar & Amar in Hebræo quomodo distinguan-
 tur.* 505

*Damasceni definitio personæ non includit Boë-
 thii. 41. probatio, λόγος esse alterum.* 363.
probatio Spiritus sancti. 369

DEUS.

Deus est substantia propriissimè loquendo. 50

Est substantia singularis. *ibid.*

Est necessario unus. *ibid. seq.*

Est intelligens. 51

Nullo modo mutatur. 54

Est solus à nullo. 50

Verius est, quàm cogitatur vel dicitur. 23

Est unus essentialiter. 14

Quomodo dicatur justus. 128

Quomodo magnus & maximus. *ibid.*

Dicitur ignis in Scripturis. 157

Dicitur Lux. *ibid.*

Quomodo dicatur mori. 333

Deus est, qui virtute divinâ est præditus. 332

Deus solus propriè dicitur æternus. 477

*Quod cognoscit in tempore, id æternum cogno-
 scit.* 476

*Ante creationem mundi fuit, sed non in succes-
 sione*

ET RERUM.

<i>sione temporali.</i>	482
<i>Quomodo dicatur creator in tempore.</i>	<i>ib.</i>
<i>An creaverit per motum.</i>	499
<i>Ab eterno dixit, fiat hoc prima die; fiat id secundo &c.</i>	503
<i>Quod semel dixit, nunquam negat.</i>	402
<i>An quatenus Deus sit prior, quam est causa mundi.</i>	481
<i>In rebus creatis est, sed quomodo.</i>	479
<i>Univocè predicatur de Patre, Filio, & Spiritu sancto.</i>	394. 395
<i>Quomodo essentialiter predicetur.</i>	399
DEUS <i>Pater an propriè τὸ λόγος pater dicatur, an tantum Metaphoricè.</i>	109
<i>Non gignit Filium ex sua essentiâ.</i>	108
<i>Deus verus is est, qui invocatur per mediatorem.</i>	518
<i>Deus verus esse potest, qui aliquando non fuit.</i>	454
<i>Deus quando tersanctus dicitur, an Trinitatem significet.</i>	358
<i>Dei attributa absoluta & relativa, non sunt in Deo effecta, sed ipse Deus.</i>	434
<i>De Dei essentiâ distinctè ex scriptura est iudicandum.</i>	107
<i>Dei presentia alia est universalis, alia particularis.</i>	168
<i>Dei vocem an aliquis audiverit.</i>	169. 170.
<i>Dei vocis trina repetitio, an Trinitatem significet.</i>	357
<i>LI 5</i>	<i>Deo</i>

INDEX VERBORUM

<i>Deo & creaturis non datur commune genus.</i>	187
<i>Deo propriè vox Personæ tribuitur.</i>	49
<i>Deo reverà substantia tribuitur.</i>	91
<i>Deo quæ tribuuntur, aut essentialia sunt, aut personalia.</i>	56
<i>Deo tribuimus omnes modos Entis unitos.</i>	88
<i>Deum ex predicamento substantiæ excludimus.</i>	
86. <i>super omnia Prædicamenta collocamus: Ergo nihil, quod in Prædicamentis est, ei tribuimus.</i>	97
<i>Deum unum quomodo dixerint hæretici,</i>	25
<i>Deum unam essentiã & trinum personis esse docet sola scriptura.</i>	10
<i>Deum neminem audivisse quid sit.</i>	171
<i>Deum nemo vidit unquam.</i>	169. 170
<i>Deum solum nos justificare negat Enjedinus.</i>	287
<i>in Deum nulla cadit mutatio vel passibilis successio.</i>	
<i>in Deum nullus cadit motus.</i>	499. 500
<i>de Deo loquimur non ut volumus, sed ut possumus.</i>	86
<i>de Deo prædicatur unum duobus modis; affirmativè & exclusivè.</i>	50
<i>in Deo ab unitate essentiæ ad unitatem personæ, vel à pluritate personarum ad pluralitatem essentialium argumentando non progredimur.</i>	60
<i>in Deo an concedenda relatio.</i>	101
<i>in Deo</i>	

ET RERUM.

*in Deo distinguitur ratione aliquâ essentia di-
vina à suppositis.* 59

in Deo mutabilitatem concedit Goslavius. 24

in Deo non est accidens. 480

*in Deo pluralitatem negantes heretici, multis
modis reprehendendi sunt.* 2

Dicta scripturæ.

*Dicta sæpius in scripturis, an majorem merean-
tur fidem.* 306

Differentia.

Differentia personæ materialis, cur ita dicatur. 37

Distinctio.

*Distincta realiter an unam essentiam singula-
rem habere possint.* 201

*Distinctio rationis & separatio realis non con-
fundantur.* 524

*Distinctio inter personam & suppositum expli-
catur à Durando.* 32

Divinus.

*Divina essentia est singularis & unum quid nu-
mero. Ita enim se Deus non tantum in
scripturâ ; sed etiam in naturâ revela-
vit.* 5

*Divina naturâ, ut longè alia est ab humana ;
ita quoq, ejus subsistendi ratio.* 57

*Divinas res quomodo nominet intellectus no-
ster.* 385

Domus.

INDEX VERBORUM

Domus.

Domus Domino quando & à quo edificari debebat. 264

E

Ecclesia.

Maluisset uti simplicitate sermonis, quàm nova vocabula excogitare. 24

Efficiens.

Causa efficiens non potest esse de intrinsecâ ratione effecti. 434

Enjedinus.

Committit crimen falsi. 117

Enthymema.

Omne concludit in virtute syllogismi. 510

Ens.

Entis divisio in substantiam & accidens non est generis in species. 90

Epictetus.

Agnovit tantum unum Deum. 8

Erasmus.

Ejus judicium de loco i. Johan. quinto. 220

Essentia.

Essentia Dei an intelligat. 28. 86.

Essentia divina est substantia prima & individua. 85

Essentia divina quomodo generet & generetur: quomodo non. 451

Essentia divina quomodo dicatur Trias. 15. 16

Essentia divina quomodo predicetur de Patre, & Filio & Spiritu sancto. 27

Essentia

ET RERUM.

*Essentia divina tribus personis communis est
singularis & individua. 27. est substan-
tia prima.* 28

*Essentia & ejus virtus non possunt constituere
duos testes.* 208

*Essentia & persona in Deo an faciant composi-
tionem.* 374

*Essentia & persona in Deo non distinguuntur
re.* ibid.

*Essentiam & Substantiam non distinguunt
Latini.* 31

Ethnicus.

*Ethnici confuse sciunt unum esse Deum, distin-
ctam vero illius unitatis rationem plane
ignorant.* 8

Ethnici unitatem Dei negare non possunt. 5

Eunomius.

Filium Patri dissimilem dixit. 24.

F

Facere.

Est genus & creare. 192

Filius DEI,

*An rectè dicatur semper gigni & aliquando ge-
nitus esse.* 461

Cur dicatur verbum Patris. 367

Dicitur Deus noster. 336

Dum est gignitur ; & dum gignitur est. 460

Non est ἐκ τῶν μὴ ὄντων. 455

Quomodo dicatur omnipotens. 18

*Quomodo, & quâ occasione primum dictus fue-
rit*

INDEX VERBORUM

- rit ὁμοῶς* & similis Patri. 14
- Filius & Spiritus Sanctus non sunt causse instrumentales nostrae justificationis, sed principales.* 287.288
- Filio incarnato, non sequitur Patrem simul & Spiritum S. incarnatum esse.* 414
- Forma.
- Formaliter differre quae dicantur.* 91.92
- Fulgentii probatio Trinitatis.* 335
- G
- Galatinus.
- Probat Trinitatem ex antiquissimis Hebraeis.* 338. seq.
- Gedeon.
- Sine mandato Dei extruxit altare.* 257. 260
- Genus.
- Genus quomodo in Topicis sumat Philosophus.* 98
- Genera Analogae non eodem modo tribuuntur speciebus.* 67
- Genera omnia non sunt ejusdem generis.* 67
- Generatio.
- Generatio & modus generandi Physicus distinguuntur.* 100
- Generatio in Deo videtur arguere mutationem in Deo.* 459
- Generatio in rebus nostris duo continet, in divina non.* 457
- Generatio Christi quatenus homo est, verè fuit humana.* 110

Gene-

ET RERUM.

*Generatio & processio in divinis neq; causatio
neq; affectio est.* 110

*Generatio in divinis est generatio equivocè di-
cta & non vera.* 113

Generatio non est rerum eternarum. 111

*Generatio habet se ut genus analogum ad na-
turalem & supernaturalem divinam.* 115

*Generatio Filii Dei vera est; sed non per modum
efficientie.* 450

Generatio Filii an ipsum neget Deum. 453

Generatio non est sine essentia. 451

Generatio proprie nulla fieri potest in tempore.
ibid.

*Generationis ratio essentialis datur communis
in supernaturali & naturali.* 113

*Generationis modus Physicus in personis divinis
non datur.* 110

Generationis modus Physicus in quo consistat.
ibid.

*in Generatione quæ sit causa distinctionis tem-
poris.* 473

*Genitum esse tribuimus Deo, sed sine adsignifi-
catione temporis.* 463

*Gigni & genitum esse in Filio Dei quid signifi-
cent.* 460

Goslavius.

In studio Logico est puer. 395

*Gratiani Imperatoris iudicium de modo lo-
quendi in S. S. Trinitatis mysterio.* 24

Here-

INDEX VERBORUM

H

*Heretici sunt causa novorum terminorum in
Ecclesia.* 15

Häfenrefferi iudicium de voce ὡσαύτως. 10

Hesiodus tantum in uno Deo quievit. 7

Hieronimi iudicium de voce ὡσαύτως. 19

Homero tantum unus est Deus. 7

I

Jacobi Scheckii discursus de mysterio Trinitatis
12. & seqq.

Identitas realis & inclusio essentialis differunt.
440

Jehova in deserto præcessit Israëlitas. 173

Ignis.

Ignem vocat scriptura Angelum Dei. 153. seq.

Ignem scriptura non vocat Angelum Dei. 155

*Ex igne cum Mose loqui, soli Deo in sacris tri-
buitur.* 160

*Impositio manuum non pertinet ad cultum divi-
num specialiter dictum.* 265

Incantatio est verbis ore prolatis vim tribuere.
288

Incommunicabile.

*Incommunicabile non est idem quod individu-
um, neq; id in suo conceptu includit.* 37

*Incommunicabile formalem personæ rationem
exprimit.* 34

*Incommunicabilis vox non τευτολογικῶς po-
nitur in definitione Personæ.* 35. 36

Quo-

ET RERUM.

Quomodo sit intelligenda in definitione per-
sonæ. 52

Incommunicabilitas rectè Deo tribuitur. 53

In incorporalibus quid faciat differentias. 133

Individuum.

Individua substantia interdum etiam in naturâ
datur, quæ in se non sit suppositum. 35.44

Individuum latiùs patet quàm persona. 34

Individuum quomodo à personâ distinguatur.

35

Individuum sub aliâ formalitate intelligitur,
sub aliâ incommunicabile esse. 46

Infans.

Infantes fidem habere possunt. 271

Infantum stipulatio in baptismo an detur, & an
sit sine intellectu & voluntate. 269.270.

Intercessio.

Intercessio non arguit inaequalitatem persona-
rum. 315

Invocatio.

Invocatio alia est relata, alia absoluta. Quo-
modo divisio illa sit intelligenda. 520

Invocatio Dei, an versetur circa essentiam Dei.
523. seqq.

Invocatio non est in predicamento relationis.
205

Invocatio propria Dei est. 425

Invocatio quomodo respectum contineat, quo-
modo non. 519

Invocatio soli Deo competens quæ sit. 525

M m

Invo-

INDEX VERBORUM

*Invocationis objectum an duplicetur distincti-
ne inter Deum absolute in essentia, & re-
late in personis consideratum.* 511

Johannes Baptista.

*Johan. Baptista neq; in Jesu, neq; in Spiritus S.
nomine baptizavit.* 295

pro Messia est habitus. 281

Quomodo noverit Christum. 296

Quis fuerit. 297. 298

Baptizavit in nomine Christi. 298. seq.

Baptizavit in nomine Spiritus S. 301

*Johannis discipuli ipsum majoris faciebant
quam Christum.* 282

Quomodo nesciverint Spiritum S. 302

Juramentum.

A non intelligente nunquam exigitur. 242

Justini definitio personæ non includit Boëtii. 41

L

Latina lingua est purissima in jure civili. 30

Legatus.

*Legatus nunquam ea, quæ Domini sunt, sibi
tribuit in primâ personâ.* 147

Legatus sustinet personam legantis. 148

Legati vox est legantis quoad sensum. 148

*Legatum & Legantem eundem dicere absur-
dum est.* 149

*Lingua humana magnâ laborat inopiâ ad my-
steria divina rectè exprimenda.* 23

*Locus qui allegari solet ex 1. Joh. 5. pro Trini-
tate,*

ET RERUM.

tate, à Photinianis rejicitur ; à nostris defenditur. 207. & seqq.

λόγος & varias habet significationes in Scripturâ. 180

M

Manuum impositio est ritus à Christo certo mandato non præceptus. 265

Mercurius Trismegistus tantum unum DEum agnoscit. 7

Metonymia causæ quid sit, cæteræque species. 320

Missio Filii Dei quomodo sit opus Dei ad extra, & competat omnibus Trinitatis personis. 173

Modus.

Modus an detur in Deo. 88

Modus an dici possit non-Ens. 86

Modus non est substantia ; sed tamen sine eâ non est. ibid.

Modus quomodo tribuatur rectè Deo. ibid.

Modus Unius reverâ est in Deo. 90

Modus Strictè sumptus personis divinis non tribuitur. 78

Modi Entis Metaphysici quomodo in abstracto concipiantur. 40

Modi agendi nostri, & modi agendi Dei distinctio. 482

Modi quomodo sint ac fiant non-Entia. 398. 423

Modi substantiarum propriè genera non habent: neq; propriè definiuntur. 83

INDEX VERBORUM

*Modalis compositio simplicitatem absolutam
negat.* 386

Motus.

Motus non creatus sed concreatus est. 496

Mundus.

Mundus ab aeterno produci potuisset. 457

Mundum creatum esse est articulus fidei. 495

*Mundum aeternum esse concedere videntur Pho-
tiniani.* 488

*Mundum aeternum esse pugnat contra S. Scri-
pturam.* 489

Mundi status triplex. 507.508

N

Natura.

Natura divina quomodo sit communis. 17

*Natura est communis Patri, Filio & Spiritui S.
sed non ita communis, ut in creaturis na-
tura universalis.* 26

Nazianzeni de terminis Theologicis iudicium. 22

Numerare.

Numeratio distincta quae sit. 124

Numeratur aliquid, ut distinguitur. 123

Numerus, an cadat in Deum. 121. 122

Numerus numerans non semper est discretus. 123

O

Omnipotens unus est tres omnipotentes. 17

*Omnipotentia tres hypostatica. 16. 17. realiter
inter se differunt. ibid. singula ab es-
sentiâ*

ET RERUM.

<i>sentiâ formaliter differunt.</i>	<i>ib.</i>
<i>ὁμοσείας vox unde sit.</i>	29
<i>Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa.</i>	165
<i>Opera Trinitatis ad intra quæ dicantur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Opera ad extra Trinitatis considerantur dupliciter, Absolutè & Relatè.</i>	166
<i>Opposita contradictoriè realiter distinguuntur, & ejusdem essentiae esse non possunt.</i>	196
<i>Ordinatio Ministrorum probatur.</i>	265
<i>Ordo non est in quantitate.</i>	390
<i>Est accidens.</i>	391.
<i>non est.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ordinis affectiones sunt primum & postremum.</i>	394
<i>Orpheus tantum unum Deum agnovit.</i>	7
<i>Ὀυσία quid significet in communi loquendi usu.</i>	25
<i>Quomodo sit translata ad Deum.</i>	26
<i>Ὀυσία vox an in scripturis reperiatur.</i>	19
<i>Quomodo non sit aliena à scripturis.</i>	28

P

Pater.

<i>Pater cur dicatur omnipotens.</i>	17. 18
<i>Pater in naturalibus cur quâ essentiam sit prior filio.</i>	27
<i>Pater in filio, filius in Patre, & Spiritus S. in utroq; quomodo esse dicantur.</i>	27
<i>Pater qui ex essentia gignit, & qui ex essentiâ non gignit filium, distinguuntur.</i>	108
<i>Pater quomodo dici possit principium Filii: Sed filius non principiatum Patris.</i>	117

INDEX VERBORUM

- Pater quomodo & quâ occasione in Ecclesia
ceperit dici ingenuus. 24. impassibilis. ib.*
- Pater quomodo omnia faciat. 17*
- Pater & Filius quomodo differant. 133*
- Patrem & Filium personaliter distingui non ne-
gant Photiniani. 194. 195*
- Patres tres esse non possunt, neq. tres Filii. 18*
- Paulus.*
- Cur ad singularem DEI providentiam referat,
quod paucos baptizaverit. 281*
- Paulus negat se missum esse ad baptizandum
aqua. 244. 246*
- Paulum Petro cur prætulerint Judæi. 274*
- Persona,*
- quid significet. 19*
- Ad Deum, Angelos, homines se habet ut
commune analogum, non ut commune
univocum. 72*
- Ab essentiâ diversum quid non rectè dicitur.
227*
- Persona divina an sit sine principio. 116. & seqq.*
- Est relatio, sed non prædicamentalis. 103*
- Persona in concreto annotat substantiam. 99*
- Persona non est relatio. 103*
- Persona ab essentiâ divinâ distinguitur forma-
liter. 92*
- Persona licet abstracta à Deo & creaturis in
genere definiri possit: magna tamen se-
quitur diversitas in applicatione & attri-
butione ad species. 88*
- Per-*

- Persona in Deo est aliquid, quod in creaturis
respondet modo.* 86
- Persona duplici modo sumitur.* 82
- Persona non est definitum equivocum.* 64
- Persona quomodo dicatur incommunicabilis,
propter unionem personalem probe teneatur.* 55
- Persona etiam substantiam significat 31. Signi-
ficat qualitatem. 29. 30. Primario substan-
tiam significat, secundo accidens.* 31
- Persona in mysterio Trinitatis substantiam si-
gnificat.* ib.
- Persona quid sit 32. quid strictè significet.* 37
- Persona non rectè dicitur αλογος.* 33
- Persona interdum sumitur ut abstractum, inter-
dum ut concretum.* 339
- Persona non est accidens; sed intrinsecus sub-
stantie intelligentis modus.* ib.
- Persona omnis habet singularem essentiam; sed
non omnis habet sibi singularem & sepa-
ratam.* 44
- Persona cur Deo tribuatur.* 55
- Persona cum personâ non communicatur.* 56
- Personæ & essentia re idem sunt.* 374
- Persona quomodo dicatur non-Ens.* 397
- Persona an infinita dici possit mediante essentiâ.* 424
- Persona non est de intrinsecâ ratione essentie
divine.* 444
- Persona in creaturis est modus Entis, in D E O
aliquid modo respondens.* 73

INDEX VERBORUM

- Persona divina definitur modus à Damasceno.* 77
- Persona dicitur esse in essentia divinâ, non vero
tanquam in re aliâ.* 516
- Personæ definitio à Patribus tradita in generali
non comprehenditur.* 82
- Personæ definitio in concreto in Scholis cur reti-
neatur.* ibid.
- Personæ creatæ & increatæ differentiæ à Chem-
nitio positæ.* 61
- Personæ vox ambigua.* 30
- Personæ significationem non rectè constituit
Valla.* ibid.
- Personæ vox in jure civili pro homine usurpa-
tur.* ibid.
- Personæ vocis usus in Ecclesiâ longè vetustior
est, quàm ὡς ἀσέως.* 31
- Personæ definitio duplicem continet differenti-
am: Formalem, incommunicabile; &
materiale, substantiæ intelligentis.* 33.
- 34
- Personæ incommunicabilitas non negat omnem
incommunicabilitatem.* 35
- Personæ definitio in scholis nostris recepta, est
personæ in concreto sumptæ. 39. Cur in
scholis retineatur.* 40
- De Personæ definitione Photinianorum opinio.* 41. 42
- Per.

ET RERUM.

<i>Personæ definitio à Philippo & Boëthio propo-</i> <i>sita, reprehenditur à Photinianis.</i>	42
<i>Personæ requisita.</i>	43
<i>Personæ definitio an sit universalis.</i>	74
<i>Personæ conditio in quo consistat.</i>	524
<i>Personæ vox quomodo sit translata ad Dei Tri-</i> <i>nitatem.</i>	25
<i>Personæ ἀπλῶς non repugnat, in suam incom-</i> <i>municabilitatem alienam naturam suscipe-</i> <i>re.</i>	25
<i>Inter Personam creatam & increatam primum</i> <i>discrimen. 58. secundum & tertium. ibid.</i>	59
<i>Personam humanam modum esse, certum est.</i>	77
<i>Præter personam & Essentiam datur tertium in</i> <i>Deo.</i>	227
<i>De Persona an dicatur, quod sit & maneat su-</i> <i>per aliquem.</i>	206
<i>De Personâ substantia non prædicatur univocè.</i>	87
<i>De personâ agit Adamus Goslavius ob duas e-</i> <i>gregias causas.</i>	41
<i>Personæ non sunt non Entia.</i>	64. 65
<i>Personæ Trinitatis sunt substantia.</i>	64
<i>Personæ plures in Deo sunt una prima substan-</i> <i>tia.</i>	60.
<i>Personæ in Deo essentiâ non sunt inferiores.</i>	439.
	444
<i>Mm 5</i>	<i>Per-</i>

INDEX VERBORUM

- Personae divinae sunt idem realiter cum essentia;
sed non inclusionem essentiali.* 440
- Personae non constituunt essentiam divinam;
potius ab hac constituuntur.* 441
- Personarum ternarius numerus ex solâ scriptu-
râ probandus est.* 136
- Personarum divinarum discrimen majus est,
quàm modale.* 404
- Personas tres in Deitate nunquam Ecclesiastici
Doctores dixerunt tria ἄρματα sive indivi-
dua.* 33
- Personalis determinatio in rebus finitis non fa-
cit ut sint finitæ.* 517
- Personalitas & singularitas distinguuntur.* 44
- Personalitas sive persona in abstractio sumpta, an
sit modus divinæ essentiae.* 77. seqq.
- Petrus.
- Petrus in Actis loquitur de Baptismo aque.* 251
- Petro Paulum præferebant gentes. conversa.* 274
- Philosophi.
- Philosophos unum DEUM agnovisse testantur
patres.* 6.7
- Photinus.
- Photinus filio tribuit initium ex humanâ gene-
ratione.* 24
- Photiniani definitionem personæ Damascenia-
nam planè rejiciunt.* 80.81
- Photinianorum candor in interpretanda scri-
pturâ ad modum exiguus est.* 252
- 160.

ET RERUM.

*Plotinianorum falsa objectio ab unitate naturæ
ad unitatem personæ.* 57

*Plotinianorum opinio de discrimine personæ, re-
bus creatis & essentiæ divinæ applicatæ.* 63

Plato.

*Platonis sententia de origine mundi quomodo
vera, quomodo falsa sit.* 495

Plato unum Deum est professus. 6.7

Pluralitas.

*Pluralitas in Deo essentialis non est. 12. Est
personalis.* 56

*Pluralitas in Deo singulari revelatione fuit ma-
nifestanda.* 1

*Pluralitas in Deo ita se non habet, ut est plurali-
tas sub genere & specie.* 5

*Pluralitas in Deo non est accidentalis. 11. non
essentialis.* 12

*Sed hypostatica & personalis. ibid. 119. &
seqq.*

Plutarchus.

Agnovit unum Deum. 8

Prædicamentum.

*Prædicamenta decem in prædicationem divi-
nam versa, cuncta mutantur.* 128

*Prædicamenta distinctè Deo & creaturis tri-
buuntur.* ibid. 125

Principium.

Principium esse quid sit. 13

Principii ratio in divinis non datur. 116

DE

INDEX VERBORUM

μεγίστην.

μεγίστην vox non est planè ἀγέρῳ. Quomodo in Ecclesiam Græcam ad imitationem Latine fuerit recepta. 32

Pythagoras.

Tantum unum Deum agnovit. 7

Q.

Quæ in uno tertio conveniunt, inter se conveniunt, an principium hoc tollat Trinitas. 408

409

Quomodo intelligendum. ibid.

Quantitate distinguitur Entitas & inbasio. 74

Quodlibet est aut non est, an principium hoc tollatur per Trinitatem. 401

R

Rabbini.

Quomodo vocent personam divinam. 78

Ratio.

Rationale in genere quid significare possit. 38

Rationalis vox an rectè in definitione personæ ponatur. ibid.

Rationis iudicium quomodo sese habeat in articulis fidei. 494

Relatio.

Relatio duplex. 379

Relatio non omnis est modus rei subiectæ. ibid.

Relatio & Relata distinguuntur. 100

Relatio distinguitur in Transcendentalem & Prædicamentalem. 97

Relatio quomodo definiatur. 102

Quo-

ET RERUM.

<i>Quomodo inherere dicatur.</i>	102
<i>Quomodo realem cum subjecto faciat compositionem, quomodo non.</i>	389
<i>Est minima Entitatis.</i>	117
<i>Relatio ut sic non dicitur habere principium.</i>	116
<i>Relatio Prædicamentalis quomodo sit Ens.</i>	387.
	388
<i>Relationis principium ubi sit querendum.</i>	117
<i>Ad relationem quæ requiruntur, omnia in Deo sunt eminenter.</i>	105
<i>In Relatione prædicamentali quæ requirantur.</i>	104
<i>Relationes in Deo non sunt accidentia.</i>	387
<i>Nullam possunt facere compositionem.</i>	381
<i>Relata sunt simul naturâ.</i>	116
<i>Relativæ prædicationes quomodo Deo & hominibus tribuantur.</i>	132
<i>Relativa nomina, quibus DEUS refertur ad creaturas, nihil de DEO dicunt substantialiter.</i>	479
<i>Richardus definitionem Personæ Boëthii primus correxit.</i>	34

S

Sabellius.

<i>Patrem dixit genitum & passum.</i>	24
<i>Sabelli speciosus prætextus.</i>	19
<i>Sacramentum.</i>	
<i>Strictissime acceptum quid sit.</i>	236
	Non

INDEX VERBORUM.

Non est planè idem, quod juramentum, sed juramento militari, tanquam simili, declaratur.
ibid.

Sacramenti vocis usus varius: apud profanos significat. 1. certam pecunie summam. 234. Deinde juramentum quodvis. ibid. Tertio in specie juramentum militare. 234. 235

In Ecclesiâ significat. 1. rem quamlibet sacram. 235. Deinde strictius ritus divinitus mandatos. ibid. Tandem strictissime, ritus & signa, quibus Deus suarum promissionum certitudinem confirmavit. 236

Scotus.

Reprehendit definitionem personæ Boëthii. 38

Semper.

Adverbium quid significet. 477. Ad aeternitatem potest accommodari. ibid.

Quomodo Deo tribuatur. 478

Seneca.

Coluit unum Deum. 8

Sermo.

Sermo per quem omnia facta sunt, est Filius Dei. 189

Singulare.

Aut sumitur ut singulare, aut ut habet ingenium universalis. 416

Socrates.

Unum agnovit Deum. 6

Spi-

Spiritus.

<i>Spiritus oris, an sit idem, quod omnipotentia Patris.</i>	185
<i>Spiritus S. est Deus.</i>	141
<i>Non distinguitur à Patre essentialiter, non nudâ ratione.</i>	ibid.
<i>Ergo personaliter.</i>	142
<i>Spiritus Psalm. 33. v. 6. significat personam.</i>	177
	178
<i>Spiritus Sanctus quomodo dicatur omnipotens.</i>	18
<i>Est alia persona à Patre.</i>	309. 310
<i>Non est increata tantum virtus patris.</i>	310
	311
<i>Non potest haberi pro personâ.</i>	314
<i>Spiritus Sancti singula verba sunt singula pondera.</i>	334
<i>Spiritum S. assumpsisse speciem columbae negat Goslavius.</i>	203
<i>Spiritum S. creatorem non esse, concedunt Photiniani.</i>	139
<i>Spiritum S. nihil de seipso loqui, quid sit.</i>	329
<i>Spiritum S. personam esse quomodo neget Smalcus.</i>	315. 316
<i>De Spiritu sancto quia dicitur procedere, colligit inde Enjedinus, eum personam non esse.</i>	313. 314
<i>Suarez.</i>	
<i>Reprehenditur.</i>	410
	Sub-

INDEX VERBORUM

Substantia.

- Substantia ab accidente non distinguitur super-
additâ novâ Entitate.* 91
- Substantia prima in se accepta, de se abstracta
ab incommunicabilitate.* 51
- Substantia prima quid formaliter dicat.* 47
- Substantia quomodo Deo tribuatur.* 128
- Substantia quomodo & quæ per se subsistat.* 50
- Substantia secunda tantum est Logica.* 436
- Substantiam aliter de Deo, aliter de Angelis &
hominibus dici, an sit frivolum & nugato-
rium.* 75
- Substantiam generalissimè definitam tribui Deo
& creaturis, sed quomodo.* 76
- Subsistentia in definitione personæ generis locum
sustinet.* 32

Suppositum.

- Suppositum & persona in formali ratione conve-
niunt.* 35
- Quomodo conveniant & differant.* 36
- Suppositum & subsistentia sunt Synonyma
Grammatica.* 33
- Suppositum in homine longè Excellentiori est
modo ac in brutis.* 69
- Sic longè Excellentiori modo in naturâ intel-
ligente infinitâ.* ibid.
- Suppositum interdum sumitur ut concretum, in-
terdum ut abstractum.* 39
- Suppositum latius patet quàm persona.* 33

Sup.

ET RERUM.

*Suppositum non ἀπλῶς, sed certæ rei incommu-
nicabile est: quod probè notetur ob incarna-
tionem Filii DEI.*

55

*Suppositum unum, commune tribus personis di-
vinitatis non datur.*

36

Syllogismus.

Syllogismus expositivus qui sit.

419

T

*Talmudistæ quomodo personas in DEO nomi-
nent.*

77.78

Tauf Germanicum unde derivetur.

239

*Templum extruere non est peculiaris cultus di-
vinus.*

264

Tempus.

*Tempus æternum esse statuere videntur Photi-
niani.*

488

*Tempus æternum esse per se non demonstravit
Aristoteles.*

ibid.

*Tempus dividitur in intrinsecum & extrinse-
cum.*

468

*Tempus extrinsecum est propriè tempus: & quid
sit:*

469

*Tempus & æternitas sunt planè oppositæ dura-
tiones.*

488

*Tempus præsens distinguitur. non fuit crea-
tum in alio tempore præsentis.*

Tempus sine motu nihil est.

509

*Tempus si omnino esset æternum, non esset æter-
num æternitate formali: ideoq; non tam æter-
num, quàm sempiternum.*

439

Nn

Tem.

INDEX VERBORUM

*Tempus vulgo dictum, Photinianis non est tem-
pus.* 508

Temporis aeternitatem scriptura non urget. 404

*Pro Temporis aeternitate argumentum Goslan
quod indissolubile putat.* 496

Temporis & aeternitatis distinctio. 130

Temporis initium potest esse non tempus. 498

*Temporis mensura interdum aeternitati tribui-
tur.* 485

In Tempore quid mutari possit. 509

Ternarius.

*In numero ternario delitescit quaedam perfectio:
sed unde illa.* 361

Terminus.

*Termini ἀγροφῶι quā occasione ac necessitate
in Theologiam irrepsent.* 22. 23. 24

*Termini à rebus creatis sumpti & ad Deum ap-
plicati, quomodo totam rei creatæ naturam
adequent, non verò naturam D E I totam.* 89

Testis.

*Testes tres sunt tres Personæ. 207. sunt unum
essentiâ.* 210

*Thomæ Aquinatis iudicium de ὁνοματοπονίᾳ
Theologicâ.* 22

Tres.

*Tres Personæ in Deo cur dicantur Pater, Filius
& Spiritus S.* 23

An faciant tria infinita. 422

Tri-

ET RERUM.

<i>Trinitas demonstratur ex Psalm. 33. v. 6. p. 176.</i>	
<i>Ex cap. 3. Matth. p. 103. seq. Ex 1. Can. Job. 5. v.</i>	
<i>7. p. 207. Matth. 28. v. 19. p. 223. Ex Job. c. 15.</i>	
<i>v. 26. p. 309. Ex 2. ad Corinth. 13. v. 13. pag. 329.</i>	
<i>à Galatino ex antiquissimis Hebraeis. 338.</i>	
<i>item ex antiquissimis Rabbinis à Paulo Weid-</i>	
<i>nero. 34. seqq. item generali argumento ex</i>	
<i>antiquissimis Rabbinis.</i>	353
<i>Trinitas, vox hæc, quomodo in scripturis habe-</i>	
<i>tur.</i>	28
<i>Trinitatis mysterium non est contra naturalem</i>	
<i>veritatem; licet sit super omnes veritates na-</i>	
<i>turaliter cognitæ.</i>	403
<i>Trinitatis mysterium non destruit naturæ prin-</i>	
<i>cipium: Quæ in uno tertio conveniunt, inter</i>	
<i>se conveniunt.</i>	408
<i>Non destruit fundamentum Syllogismi exposi-</i>	
<i>torii.</i>	412
<i>Nulla similitudine ex naturâ perfectè potest</i>	
<i>declarari.</i>	2
<i>Trinitatis numerositas unde sit.</i>	13
<i>Trinitatis probatio ex Damasceno.</i>	363
<i>Trinitatis ratio.</i>	14
<i>Trinitatem ex naturâ qui demonstrare velit,</i>	
<i>multis modis est reprehendendus.</i>	1. 2
<i>Pro Trinitate probabilia argumenta cur adfe-</i>	
<i>rantur.</i>	371
<i>De Trinitate quomodo locuti sint Græci; quo-</i>	
<i>modo Latini.</i>	22. 23
	Valle

INDEX VERBORUM

V

Valla opinio de significatione vocis Personæ.

30

Varroni Deus unus.

8

Vatabli autoritas.

187

Ubiq³ esse quomodo dicatur.

130

Veritas.

Veritas veritati non est contraria.

401

Verbum.

Verbum & sermo distinguuntur.

185

Verbum fuit ante omnem creaturam.

365

*Verbum, per quod Deus omnia creavit, non fuit
vox evanescens.*

504

*Verbi oris Dei & oris humani discrimen
convenientia.*

366

*per Verbum Ps. 33. v. 6. intelligi Filium Dei de-
monstratur.*

177

*Verba attributa rebus divinis adsignificare
tempus non possunt.*

463

Verba esse possunt nomina.

465

Verbis quæ vîs insit.

291

Virgilius.

Tantum unum Deum agnovit.

7

Unctio.

Non est sacramentum.

268

Unitas.

*Unitas essentia divine non est unitas vel generis
vel speciei.*

3

Unitas generis quomodo sese habeat.

4

Uni-

ET RERUM.

- Unitas singularis & numeri est maxima.* 5
- Unitas, vox hac, quomodo contineatur in scripturis, de Deo loquens.* 28
- Unitatis divinae ratio distincta ex sola S. scriptura petenda est.* 9
- Unum de Deo dicitur duobus modis, affirmativè & exclusivè.* 50
- Unum & tria an in Deo faciant quatuor.* 396
- Unum esse Ens, & unum esse modum Entis, utrumque dicitur; sed non modo eodem.* 398
- Unum quot modis dicat intellectus humanus.* 3
- Unum specie quomodo sit.* 4
- Universale.*
- Universalis natura quomodo sit & fiat.* 26
- Universalia, ut talia, non dantur extra mentem.* 27
- Vocabulum.*
- Vocabula à rebus humanis desumpta & divinis applicata, non simpliciter humano more debent intelligi.* 26
- Vocabula nova unde & quâ necessitate in Theologiam assumpta sint.* 22
- Voluntas.*
- Voluntas Dei quomodo dicatur infinita.* 426
- de Voluntate prædicatur Ens.* *ibid.*
- Vox.*
- Vox tergemina an Trinitatem prober.* 354
- Vox una in uno loco an habere possit diversas significationes.* 180
- N° 3 *Uro*

INDEX VERB. ET RER.

Y

ὑποτασις.

de ὑποτάσεως voce discurretur. 19. & seqq.
ὑποτάσεως vox an in scripturis reperiatur.

19

Hebr. i. significat personam Patris.

20

Non potest significare essentiam Patris.

21

Non est planè ἀρχαῖος.

ibid.

Primum Athanasii tempore usurpari cæpit.

31

Novella dicta & rejecta ab Hieronymo.

19

Sivè legatur cum cæteris ὑποτάσεως & ὑποτάσεως
in scripturâ, sive non, perinde est.

21

Z

Zeno Deum unum agnoscit.

8

FINIS.

Martini, Jakob, 1570-1649

Jacobi Martini Professoris Academici De Tribus Elohim In Quo Praeter alia
disputatio inter B. Keckermanum & Adamum Goslavium à Bebelno de SS.
Trinitate agitata, examinatur
Bd.: 2

Witebergae 1620

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Th S 2257
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11296270-4